Nr 311.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47; given Stockholms slott den 4 oktober 1946.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 oktober 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anför efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter.

Statsregleringen har under senare år karakteriserats av att riksstaterna, sådana de ursprungligen fastställts av riksdagen, senare regelbundet kompletterats med öppna tilläggsstater, över vilka reglerats uppkomna merkostnader och överskridanden men även anvisats anslag för nya ändamål. I tidigare sammanhang har anmärkts, att vissa olägenheter äro förenade med detta system, och det har framhållits såsom önskvärt, att möjligheterna för en återgång till en sluten statsreglering av tidigare gängse typ komma under omprövning.

Jämväl under den tid som förflutit efter fastställandet av nu löpande statsreglering ha från myndigheterna inkommit framställningar om äskande av medel på tilläggsstat. Dessa utgifter betingas huvudsakligen av under mellantiden inträffade händelser och avse i stor utsträckning merkostnader för pågående arbeten o. d. Äskandena ha i stor utsträckning under rådande förhållanden ansetts icke böra avvisas.

De anslagsäskanden, vilka ansetts böra föreläggas årets riksdag under dess höstsession, böra sammanfattas på en tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår. Dessa anslagsäskanden ha tidigare anmälts för Kungl. Maj:t. Beträffande vissa anslagsäskanden har Kungl. Maj:t beslutat, att de skola i särskilda propositioner underställas riksdagens prövning. Övriga äskanden, vilka av vederbörande föredragande anmälts tidigare denna dag, böra i en sammanfattande proposition föreläggas riksdagen. En sammanställning omfattande dels sistnämnda anslagsäskanden, varom Kungl. Maj:t på hemställan av vederbörande föredragande enligt statsrådsprotokollet för denna dag *(bil. 1—15)* fattat beslut, dels ock de anslagsäskanden å tilläggsstat I, beträffande vilka Kungl. Maj:t beslutat avlåtande av särskilda propositioner, torde få bifogas statsrådsprotokollet i detta ärende *(bihang)*.

Av sammanställningen framgår, att å tilläggsstaten äskas anslag å driftbudgeten med sammanlagt 7,5 miljoner kronor och å kapitalbudgeten med 22 miljoner kronor. Av sistnämnda belopp avse 10 miljoner kronor investering i statens affärsverksfonder och 6 miljoner kronor anslag under statens allmänna fastighetsfond. Frågan om anvisande av avskrivningsanslag svarande mot vissa investeringar torde få anmälas senare under riksdagssessionen.

Chefen för finansdepartementet hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att godkänna de förslag, om vilka Kungl. Maj:t enligt bilagda utdrag av statsrådsprotokollet för denna dag (bil. 1—15) fattat beslut.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Rolf Lahnhagen.

Bilaga 1.

Egentliga statsutgifter.

Andra huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 oktober 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler härefter under justitiedepartementets handläggning hörande ärende angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 samt anför därvid följande.

E. Fångvården.

[1.] **15. Montering och transport av baracker för fångkolonier,** *reservationsanslag.* Med ikraftträdandet den 1 juli 1946 av lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m. har cellstraffet i princip avskaffats. I betydande utsträckning skola de som dömts till frihetsstraff och därmed jämförliga åtgärder omhändertagas på öppna anstalter. Detta förutsätter en genomgripande omorganisation av fångvårdens anstaltsväsende. Därvid skola vissa slutna anstalter antingen helt nedläggas eller ersättas med nyuppförda anstalter med företrädesvis öppna platser. Vid sidan härav skall ett antal egendomar anskaffas och därå inrättas kolonier för 20 à 30 intagna, sysselsatta med jordbruk eller hantverk.

Något beslut om uppförande av nya fångvårdsanstalter föreligger ännu icke. I propositionen nr 342 till 1945 års riksdag (s. 191) framhölls, att denna fråga krävde ytterligare överväganden. Ansträngningarna ha därför hittills inriktats på att anskaffa nya kolonier. Enligt den plan för koloniväsendet, som finnes intagen i propositionen nr 334 (s. 71—84) till nyssnämnda års

riksdag, skulle anskaffas sju kolonier för vanligt fångförvar och efter hand intill den 1 juli 1947 fyra kolonier för förvarade och internerade. Sex av kolonierna beräknades skola anskaffas genom inköp och de återstående genom arrendering. I enlighet med denna plan har fångvårdsstyrelsen, efter Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall, anskaffat följande kolonier nämligen *genom inköp* kolonierna Orretorp i Värmlands län och Skogsgård i Hallands län samt genom *arrende eller annat avtal* kolonierna Smälteryd och Ollestad i Älvsborgs län, Bogesund i Stockholms län och Svarttjärn i Kopparbergs län. Ytterligare öppet platsutrymme har anskaffats genom omdisposition av redan befintliga kolonier eller ökning av dessas platsantal. Kolonierna å Bogesund och Svarttjärn äro att betrakta såsom provisorier. Å förstnämnda koloni har inrättats en tillfällig förläggning, där de intagnas arbetskraft omedelbart kunnat tagas i anspråk för väg-, skogs- och förbättringsarbeten på den stora egendomen. Någon hyra för de av fångvården där disponerade byggnaderna utgår icke i detta fall, ej heller ersättning för den åt kolonien upplåtna marken. Kolonien å Svarttjärn utgöres av en på enskild mark anlagd barackförläggning, som intill helt nyligen använts såsom utlänningsläger. Fångvårdsstyrelsen disponerar här baracker, möbler och inventarier utan att utgiva någon ersättning. Ej heller utgår ersättning för upplåtelse av marken. De intagna sysselsättas i skogsarbete.

I skrivelse den 24 augusti 1946 har *fångvårdsstyrelsen* hemställt om anslag å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår för montering och transport av baracker till förevarande kolonier. Styrelsen har därvid framhållit, att styrelsen vid anskaffandet av kolonier i möjligaste mån sökt följa de direktiv, som lämnats i propositionen nr 334/1945. Vid utväljandet av egendomar hade styrelsen sålunda fäst särskilt avseende vid byggnadsbeståndet. För de medel, som stått till förfogande för anskaffande av kolonier — i genomsnitt 75 000 kronor per koloni — vore emellertid i regel icke möjligt att erhålla bostäder för såväl personal som intagna. En viss nybyggnadsverksamhet måste i allmänhet komma till stånd. Även om tillräckligt med hus funnes, krävdes omdisposition av utrymmena. Så vore t. ex. fallet med kolonien å Orretorp. Vad kolonien å Bogesund beträffade vore tillgången på beboeliga byggnader liten, varför förläggningslokaler och andra lokaler för de intagna måste ordnas provisoriskt.

I skrivelsen meddelar fångvårdsstyrelsen vidare, att styrelsen, med hänsyn till att nybyggnader vore tidskrävande och att bristen på byggnadsmaterial m. m. troligen komme att medföra försening även av den statliga byggnadsverksamheten, sökt skaffa erforderligt bostads- och annat utrymme för de intagna i baracker. För detta ändamål hade styrelsen med statens arbetsmarknadskommission, som disponerade ett stort antal för statens räkning inköpta baracker, träffat en överenskommelse, innebärande att styrelsen finge låna baracker av kommissionen utan ersättning men på villkor att styrelsen svarade för kostnaderna för barackernas montering och transport m. m. Rörande dessa baracker och behovet av dylika byggnader anföres:

Av barackerna har en särskild typ, en så kallad befälsbarack II, befunnits särskilt lämplig såsom logement för intagna m. m. Den åsyftade baracken har en längd av 24 m och en bredd av 7,5 m samt är 2.40 m hög. Den beräknas kunna inrymma 15 till 18 intagna. Styrelsen har emellertid funnit bruk även för andra typer, exempelvis en såsom manskapsbarack nr 12 betecknad, vilken inrymmer kök och matsal.

Ävenså finnas verkstadsbaracker, lämpliga såsom arbetslokaler, i något fall även vid slutna anstalter.

Det erforderliga antalet baracker, företrädesvis av typ befälsbarack II, har styrelsen för närvarande beräknat till 15. Hittills hava baracker uppsatts vid Orretorp (2), Smälteryd (1) och Bogesund (3).

Efter samråd mellan fångvårdsstyrelsen och vederbörande statsdepartement har avtalats, att arbetsmarknadskommissionen skulle för fångvårdens räkning ombestyra barackernas flyttning och uppmontering samt förskottera de på grund härav uppkommande kostnaderna. Dessa ha med stöd av upplysningar, som lämnats av kommissionen, beräknats till 75 000 kronor.

För täckande av ifrågavarande kostnader hemställer fångvårdsstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå innevarande års riksdag att till montering och transport m. m. av de från statens arbetsmarknadskommission lånade barackerna å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1946/47 bevilja ett reservationsanslag av 75 000 kronor.

Statskontoret har, efter remiss, förklarat sig icke ha något att erinra mot bifall till fångvårdsstyrelsens sålunda gjorda framställning.

Departementschefen.

Det av fångvårdsstyrelsen nu framlagda förslaget att tillgodose behovet av förläggningslokaler m. m. vid de nya fångkolonierna är att betrakta såsom ett provisorium i avbidan på ett gynnsammare läge på byggnadsmarknaden. Enligt vad jag förvissat mig om äro de baracker, som skulle tagas i anspråk för fångvårdens räkning, i gott skick och i övrigt lämpliga för det föreslagna ändamålet. Fångvårdsstyrelsens förslag innebär en praktisk och ur statsfinansiell synpunkt fördelaktig utväg ur svårigheterna att vid rådande brist på byggnadsmaterial m. m. skaffa erforderliga bostadsutrymmen och andra lokaler vid fångvårdens koloniegendomar. Jag tillstyrker alltså, att anslag för ändamålet anvisas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår. Mot storleken av det för ändamålet begärda anslagsbeloppet synes intet vara att erinra.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Montering och transport av baracker för fångkolonier* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 75 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Åke Mossler.

Bilaga 2.

Egentliga statsutgifter.

Tredje huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 oktober 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Ministern för utrikes ärendena anmäler härefter under utrikesdepartementet hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 samt anför därvid följande.

B. Sveriges representation i utlandet.

[1.] **Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatisk och konsulär personal m. m.** I gällande riksstat upptages i avlöningsstaten under detta anslag delposten 4: i *Prisutjämningstillägg* med ett belopp av 333 000 kronor. Då den mycket markerade stegringen av prisnivån i olika länder nödvändiggjort ökat utbetalande av prisutjämningstillägg till i utlandet placerade tjänstemän erfordras ett ytterligare belopp av 75 000 kronor å den i avlöningsstaten under särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän uppförda av riksdagen maximerade delposten prisutjämningstillägg.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att den i avlöningsstaten för diplomatisk och konsulär personal m. m. upptagna posten prisutjämningstillägg må för budgetåret 1946/47 överskridas med högst 75 000 kronor

[2.] **Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Attachéer.** I gällande riksstat upptages i avlöningsstaten under detta anslag anslagsposten *1. Avlöningar till icke-ordinarie personal* med ett belopp av 207 000 kronor, anslagsposten *3. Prisutjämningstillägg* 30 000 kronor och anslagsposten *4. Rörligt tillägg* med ett belopp av 33 000 kronor. Beloppen motsvara lön jämte prisutjämningstillägg och rörligt tillägg för 46 attachéer. För jämkning i dessa attachéers löneförmåner i samma mån som den, vilken provisoriskt genomförts för statsverkets amanuenspersonal, erfordras för innevarande budgetår ett belopp av 38 000 kronor, varav 33 000 kronor falla på anslagsposten avlöningar och 5 000 kronor på anslagsposten rörligt tillägg. Av samma grunder, som anförts under föregående punkt torde det bliva erforderligt att under innevarande budgetår höja de utgående prisutjämningstilläggen för attachéer med sammanlagt 12 000 kronor.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

> att de i avlöningsstaten för attachéer upptagna anslagsposterna avlöningar till icke-ordinarie personal och prisutjämningstillägg må överskridas med högst 33 000 kronor respektive högst 12 000 kronor.

[3.] **4. Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Skrivbiträden,** *reservationsanslag.* I riksstaten för innevarande budgetår är för detta ändamål uppfört ett reservationsanslag av 980 000 kronor.

Återupprättandet efter krigets slut av ett antal representationer utomlands ävensom en ökad arbetsbelastning vid flertalet beskickningar och konsulat i samband med övergången till fredsförhållanden har medfört en högst avsevärd ansvällning av bl. a. kanslipersonalen. Härutöver tillkommer en mycket markerad stegring av prisnivån i olika länder, som i betydande utsträckning nödvändiggjort lönetillägg för att möta de förhöjda levnadskostnaderna. Ytterligare löneförhöjningar torde under budgetårets lopp bliva ofrånkomliga på ett flertal håll. Till följd härav kan anslaget redan nu förutses bliva helt otillräckligt. På grundval av hittillsvarande utgifter kan det för ändamålet behövliga tilläggsbeloppet icke beräknas till mindre än 500 000 kronor. Jag får därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

> att till *Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Skrivbiträden* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 500 000.

[4.] **5. Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Extra biträden och vaktbetjänte,** *reservationsanslag.* I riksstaten för innevarande budgetår är för detta ändamål uppfört ett reservationsanslag av 364 000 kronor. Jämväl de under detta anslag utgående avlöningarna måste av skäl, som under föregående punkt anförts, uppräknas med icke obetydliga belopp, vilket medför en

opåräknad merbelastning på anslaget med 50 000 kronor. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen,

att till *Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Extra biträden och vaktbetjänte* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 50 000.

C. Internationella förhandlingar m. m.

[5.] **4. Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund under år 1946,** *förslagsanslag.* Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ärendet beviljade 1945 års riksdag å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 medel för gäldande av Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund under åren 1940—1945. Sedermera har Nationernas förbunds församling vid sitt tjugoförsta ordinarie möte, som avhölls i Genève under tiden den 8—den 18 april 1946, godkänt en av förbundets kontrollkommitté uppgjord budget för år 1946, vilken är avsedd att vara förbundets sista budget.

På samma möte beslöt nämligen församlingen att Nationernas förbunds verksamhet skulle upphöra från och med den 19 april 1946. Beslutet härom fattades under hänvisning till att genom Förenta Nationernas stadga skapats en allmän internationell organisation med samma ändamål som förbundet och med framhållande av att den nya organisationen övertagit förbundets uppgifter. Från nämnda dag och så länge detta är erforderligt för en avveckling snarast möjligt av förbundets angelägenheter, fungerar en särskild likvidationskommitté på nio medlemmar. Församlingen godkände vidare ett förslag till överenskommelse med Förenta Nationerna om dess övertagande av vissa av förbundets tillgångar. Enligt denna skola förbundets icke likvida tillgångar, såsom fastigheter i Genève, inventarier såväl där som vid den fasta mellanfolkliga domstolen i Haag, lager av papper och publikationer etc., övertagas av Förenta Nationerna för en summa något överstigande 45,7 miljoner schweiziska francs.

För likvidationen av förbundets tillgångar antogos följande riktlinjer. Likvidationsmassan skall omfatta förbundets tillgångar den 31 december 1946 och medlemsstaterna skola före nämnda dag inbetala resterande bidrag. Rätt till deltagande i likvidationen tillkommer endast stat, som är medlem vid tidpunkten för förbundets upplösande. Medlemsstaternas andelar i likvidationsmassan skola fastställas efter förhållandet mellan summan av en var stats erlagda årliga bidrag och summan av samtliga till förbundet under åren influtna årsbidrag. För stater, vilka häfta för oguldna bidrag, skall beloppet därav frångragas vederbörande stats andel och gå till ny fördelning mellan medlemsstaterna. För medlemsstater, vilka den 31 december 1946 äro medlemmar av Förenta Nationerna, skola andelarna i likviden för de av denna organisation övertagna tillgångarna krediteras vederbörande stats konto hos

Förenta Nationerna. De sålunda krediterade beloppen skola hållas tillgängliga för vederbörande stater på sätt och vid tidpunkt som Förenta Nationernas generalförsamling skall avgöra, dock senast från den 31 december 1948. Nationernas förbunds likvida tillgångar skola i första hand användas för utbetalning av andelar till de medlemsstater, vilka vid nämnda tidpunkt icke äro medlemmar av Förenta Nationerna. Återstående del av de likvida tillgångarna skall därefter fördelas mellan förbundets medlemsstater.

Nationernas förbunds pensionskassor och -fonder skola övertagas och förvaltas av den internationella arbetsorganisationen. På denna skall även överlåtas förbundets som förskott redovisade rörelsekapital ehuru under bevarande av de delägande staternas rätt att kräva återbetalning av på dem belöpande delar.

Den av förbundsförsamlingen fastställda budgeten för år 1946 slutar på ett belopp av 17 883 849 schweiziska francs. Detta fördelar sig på olika huvudposter som följer:

	Schweiziska francs.
I. Sekretariatet:	
ordinarie utgifter	3 122 441
extra »	1 278 000
II. Den internationella arbetsorganisationen	8 618 015
III. Den fasta mellanfolkliga domstolen:	
ordinarie utgifter	746 462
extra utgifter	2 184 619
brist från år 1945	85 343
IV. Den ständiga centrala opiumkommittén	196 180
V. Internationellt bistånd åt flyktingar:	
ordinarie utgifter	212 375
brist från år 1945	67 000
VI. Pensioner	1 373 414
Summa	17 883 849

Av uppställningen framgår, att i det närmaste hälften av budgetens slutsumma hänför sig till utgifter för den internationella arbetsorganisationen, vilken avses komma att bestå även efter förbundets upplösning. I förhållande till föregående års budget visar 1946 års en ökning av de beräknade utgifterna med omkring 3 miljoner schweiziska francs. Denna ökning faller närmast på de bägge huvudposterna I Sekretariatet och III Den fasta mellanfolkliga domstolen, för vilka medel beräknats för extra utgifter med omkring 1,2 och 2,2 miljoner francs respektive. Dessa extra utgifter äro betingade av förbundets upplösning och nödvändigheten av att inför denna slutgiltigt infria förbundets kontraktsenliga förpliktelser mot sekretariatets personal och mot domarna vid den fasta mellanfolkliga domstolen. Bland utgifter av detta slag märkas särskild ersättning till sekretariatets personal för uppsägning av anställningskontrakt och kostnader för personalens hemflyttning från Genève. De extra utgifterna för den fasta mellanfolkliga dom-

stolen föranledas av att under åren 1941—1945 till domarna utbetalats blott en ringa del av dem tillkommande löneförmåner och de enligt en numera träffad överenskommelse för dessa år skola få tillgodoräkna sig två tredjedelar av de fastställda lönerna.

Enligt fastställda fördelningsgrunder uppgår Sveriges andel i budgeten till 729 169: 81 schweiziska francs. Det må i detta sammanhang framhållas att den andel, som vid det ovan angivna likvidationsförfarandet skall komma att gottskrivas Sverige kan beräknas överstiga det belopp, som nu skall gäldas. Till täckande av detta torde med hänsyn till nu gällande växelkurs böra beräknas ett belopp av 611 000 kronor, vilket med hänsyn till möjligheten av ändringar i växelkursen torde böra äskas som förslagsanslag.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund under år 1946* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av .... kronor 611 000.

[6.] **5. Permanenta skiljedomstolens internationella byrå i Haag,** *förslagsanslag.* Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag beviljade 1945 års riksdag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 anslag till bestridande av Sveriges kostnader för Permanenta skiljedomstolens internationella byrå i Haag för åren 1940—1944. Som skiljedomstolens administrativa råd sedermera bestämt konventionsstaternas bidrag för år 1945, vilka skola gäldas under loppet av år 1946, och därvid fastställt Sveriges bidrag till floriner 2 044: 50 torde motsvarande belopp få äskas på tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1946/47. Avsikten är att anslag för detta regelbundet återkommande ändamål därefter skall, liksom fallet var före år 1940, upptagas i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln.

Med ledning av gällande växelkurs bör det nu förfallande beloppet beräknas till 2 800 kronor, och jag får hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Permanenta skiljedomstolens internationella byrå i Haag* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av ..... kronor 2 800.

Vad ministern för utrikes ärendena sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Claes König.

Bilaga 3.

Egentliga statsutgifter.

Fjärde huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 oktober 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Vougt, anmäler under försvarsdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 m. m. och anför därvid följande.

C. Försvarskrafterna.

Försvarsstaben.

[1.] **5 a. Försvarsstaben: Krigskartor,** *reservationsanslag.* I sina medelsäskanden för budgetåret 1946/47 hemställde chefen för försvarsstaben om ett anslag av 100 000 kronor för anskaffning av krigskarteutrustning. Av dessa medel avsågos 45 000 kronor för tryckning av eldledningskartor. Framställningen föranledde icke något anslagsäskande till riksdagen. Frågan om organisationen för framställning av specialkartor för försvaret har sedermera efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1946: 106 blivit löst (riksdagens skrivelse nr 298). En särskild personalorganisation har upprättats inom rikets allmänna kartverk för framställning av de specialkartor, av vilka försvarsväsendet har ett varaktigt behov. Kostnaderna för framställning av underlaget till kartorna skola belasta kartverkets anslag. Kostnaderna för tryckning av kartorna ha däremot förutsatts skola bestridas av försvarets medel.

Under erinran härom har *chefen för försvarsstaben* i skrivelse den 8 augusti 1946 hemställt, att medel måtte ställas till förfogande för bestridande

av tryckningskostnader för eldledningskartor. Utöver det belopp om 45 000 kronor, som för ändamålet upptoges i medelsäskandena för innevarande budgetår, har chefen för försvarsstaben nu äskat 10 000 kronor för att möjliggöra distribution av eldledningskartor även till andra förband än som enligt de ursprungliga beräkningarna skulle utrustas med dylika kartor. Därjämte har chefen för försvarsstaben äskat ytterligare 10 000 kronor för åtgärder i syfte att vidmakthålla förberedelserna för tryckning av kartor under krigsförhållanden.

Departementschefen. Såsom i det föregående framhållits innebär den beslutade organisationen för framställning av vissa specialkartor för försvarets behov, att framställningen av dylika specialkartor ombesörjes av kartverket, som även av sina anslag svarar för framställningskostnaderna utom tryckningskostnaden. Sistnämnda kostnad skall bestridas av försvarets medel. Av skäl som framgå av försvarsstabschefens framställning bör tryckningen av kartorna ske kontinuerligt. Jag vill därför tillstyrka, att medel för ändamålet äskas av riksdagen å tilläggsstat för innevarande budetår. Mot det föreslagna beloppet, 55 000 kronor, synes anledning till erinran icke finnas. Jämväl äskandet å 10 000 kronor för särskilt ändamål finner jag mig böra tillstyrka. Beträffande den närmare motiveringen för framställningen i denna del torde få hänvisas till handlingarna i ärendet.

Åberopande det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Försvarsstaben: Krigskartor* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 65 000.

Armén.

Bidrag och understöd.

[2.] **56. Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande,** *reservationsanslag.* Efter därom av Kungl. Maj:t i proposition 1942:316 (bilaga 2, punkten 9) framlagt förslag anvisade riksdagen (skrivelse nr 446, punkten 9) under förevarande rubrik å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 ett reservationsanslag av 1 600 000 kronor. Av statsrådsprotokollet i ärendet framgår, att ifrågavarande anslag avsetts såsom bidrag för anskaffande åt skytteföreningarna och deras medlemmar av 20 000 gevär till ett pris av 100 kronor per styck. Anslaget beräknades med utgångspunkt från nämnda antal vapen och en tillverkningskostnad av 180 kronor per gevär till [(180 — 100) × 20 000 =] berörda belopp av 1 600 000 kronor.

Genom beslut den 30 juni 1943 föreskrev Kungl. Maj:t, att behållning, som vid utgången av budgetåret 1942/43 kunde föreligga å det å riksstaten för

samma budgetår uppförda reservationsanslaget till frivilliga skytteväsendets befrämjande, skulle tillgodoföras det för budgetåret 1943/44 anvisade obetecknade anslaget till samma ändamål. Genom beslut den 27 april 1945 medgav Kungl. Maj:t, att icke ianspråktaget belopp av förenämnda anslag å 1 600 000 kronor, vilket vid utgången av budgetåret 1942/43 över det obetecknade anslaget överförts till budgetutjämningsfonden, finge disponeras jämväl under budgetåret 1945/46.

I skrivelse den 25 januari 1946 har *skytteförbundens överstyrelse* anfört bland annat följande.

Tillverkningen av de 20 000 för skytteväsendets organisationer och dess enskilda medlemmar avsedda gevären hade i juli 1943 påbörjats vid Husqvarna vapenfabriks aktiebolag. Av dessa gevär hade 2 300 övertagits av kronan. För att det frivilliga skytteväsendet skulle kunna lösa den i dess grundstadgar givna uppgiften att befrämja skjutskickligheten hos svenska folket, vore det oundgängligen nödvändigt, att skytteväsendet bereddes tillfälle att alltjämt inköpa gevär till överkomligt pris. Erfarenheten hade visat, att varje skytt, som önskade uppnå någon högre grad av skjutfärdighet, måste innehava eget vapen.

Därest nytillverkning av 6,5 mm gevär m/96 icke vidare komme att äga rum, syntes enda möjligheten vara, att ett antal dylika vapen, förslagsvis 10 000 stycken, finge övertagas från kronans förråd. Härvid borde gevären förses med nya pipor och riktmedel samt undergå fullständig renovering. Enär skyttarna i allmänhet tillhörde den i inkomsthänseende sämre lottade delen av befolkningen, borde inköpspriset sättas så lågt som möjligt och helst icke högre än det nu gällande eller 100 kronor per gevär.

Under åberopande av det anförda har överstyrelsen hemställt, att åtgärder måtte vidtagas i syfte att det frivilliga skytteväsendets organisationer och dess enskilda medlemmar måtte beredas möjlighet att inköpa renoverade 6,5 mm gevär m/96 från kronans förråd till ett pris icke överstigande 100 kronor per styck.

Arméförvaltningens tygavdelning har, efter samråd med *chefen för armén*, anfört bland annat följande.

De gevär, som kunde komma i fråga för försäljning, måste helt renoveras. Med hänsyn till renoveringskapaciteten kunde försäljning icke beräknas komma till stånd i större omfattning förrän efter den 1 juli 1947. Vid en försäljning från kronans förråd borde ett belopp motsvarande vapnens nyanskaffningsvärde — 180 kronor per gevär — få disponeras för återanskaffning för arméns räkning av eldhandvapen av modernare typer. Då emellertid skytterörelsen icke ansåge sig kunna betala mer än 100 kronor per gevär, borde i likhet med vad som skett vid tidigare tillfällen ett särskilt anslag för gäldande av mellanskillnaden ställas till förfogande.

Överstyrelsen, som beretts tillfälle att i ärendet avgiva förnyat yttrande, har därvid anfört bland annat följande.

De gevär, som tygavdelningen efter renovering avsåge att försälja till skytterörelsen, hade tillverkats under åren närmast före och efter år 1900. Det högsta pris, som någonsin åsatts dessa äldre gevär, utgjorde 100 kronor. Det borde sålunda vara möjligt att, utan anvisande av särskilt anslag till skytte-

väsendet, fastställa ett för skytteväsendet överkomligt försäljningspris icke överstigande 100 kronor per gevär.

Av de av Husqvarna vapenfabriks aktiebolag för skytteväsendet tillverkade 20 000 gevären hade 2 300 gevär m/38 övertagits av kronan. Återstående i partiet ingående gevär hade samtliga numera försålts. Därest försäljning av renoverade gevär först kunde äga rum efter den 1 juli 1947, komme detta att verka synnerligen hämmande på skytteintresset och skytteverksamheten i landet.

Av i arméns förråd befintliga gevär borde dock omedelbart kunna försäljas 2 300 gevär m/96 till ett pris av 100 kronor per styck, motsvarande det parti, som tidigare övertagits av kronan.

Arméförvaltningens tygavdelning har i förnyat yttrande anfört, att möjligheter förelåge att omedelbart påbörja försäljning av 2 300 gevär m/96 till ett pris av 180 kronor per styck. Av detta belopp borde 80 kronor per gevär eller (2 300 × 80 =) 184 000 kronor utgå av icke ianspråktagna medel å förenämnda för budgetåret 1941/42 anvisade reservationsanslag av 1 600 000 kronor.

Riksräkenskapsverket har anfört, att medgivande att taga i anspråk förefintlig behållning å ifrågavarande reservationsanslag under budgetåret 1946/47 syntes böra utverkas av riksdagen.

Chefen för armén har anfört, bland annat, att han — hur angeläget det ur riksförsvarets synpunkt än vore att det frivilliga skytteväsendet understöddes — för närvarande icke ansåge sig kunna tillstyrka en försäljning av gevär m/96 till skytteförbundens överstyrelse på andra villkor än att en återanskaffning av motsvarande antal handvapen möjliggjordes. Möjligen skulle ett antal gevär kunna frigöras under senare hälften av år 1947. Då emellertid vissa krav kunde förväntas rörande ställande av ytterligare vapen till hemvärnets förfogande, borde beslut rörande försäljning av gevär till reducerat pris till skytteväsendet icke för närvarande fattas.

Departementschefen. Enligt skytteförbundens överstyrelses förslag skulle frivilliga skytteväsendets organisationer och enskilda medlemmar erhålla tillfälle att, såsom tidigare skett, från kronans förråd inköpa renoverade gevär m/96 till ett pris, icke överstigande 100 kronor per styck. I första hand borde 2 300 gevär, motsvarande det antal vapen, som av kronan övertagits av en för överstyrelsen avsedd leverans av 20 000 gevär, ställas till skytteväsendets förfogande.

Arméförvaltningens tygavdelning har tillstyrkt en omedelbar försäljning av 2 300 gevär m/96 men har funnit, att någon försäljning i övrigt icke kunde komma till stånd förrän efter den 1 juli 1947. Vid försäljning från kronans förråd borde ett belopp, motsvarande vapnens nyanskaffningsvärde — 180 kronor per gevär — disponeras för återanskaffning för arméns räkning av eldhandvapen av modernare typer. För att möjliggöra en försäljning av gevären till skytteväsendet för ett pris av 100 kronor per styck borde beträffande berörda parti av 2 300 gevär utnyttjas kvarstående behållning å det för budgetåret 1941/42 anvisade reservationsanslaget av 1 600 000 kronor, vilket anslag avsetts såsom bidrag till anskaffning av förenämnda 20 000 gevär, me-

dan beträffande eventuell framtida försäljning i övrigt ett särskilt anslag borde ställas till förfogande.

Det synes angeläget, att åtgärder vidtagas för att tillföra skytteväsendet gevär till överkomligt pris. Med hänsyn till vad chefen för armén och tygavdelningen anfört anser jag mig emellertid för närvarande endast kunna tillstyrka en försäljning från kronans förråd av 2 300 gevär m/96. Fråga om försäljning av ytterligare gevär torde, sedan hemvärnets behov av ytterligare vapen blivit slutligt utredd, få upptagas till prövning efter förnyad framställning av överstyrelsen. Jag ingår därför icke nu på en av överstyrelsen behandlad fråga rörande försäljning av gevär till ytterligare reducerat pris till det ganska stora antal skyttar, som under beredskapstiden överlåtit sina gevär till det allmänna.

För bestridande av det bidrag, som vid försäljning av berörda parti av 2 300 gevär bör — såsom tidigare skett — utgå av statsmedel, lärer till ersättning för icke ianspråktaget belopp förenämnda för budgetåret 1941/42 anvisade reservationsanslag av 1 600 000 kronor, vilket numera överförts till budgetutjämningsfonden, böra anvisas ett särskilt anslag av (2 300 × 80 =) i runt tal 185 000 kronor.

Då skytteväsendet är i trängande behov av de gevär, om vilka nu är fråga, synes mig ärendet böra i detta sammanhang underställas riksdagen.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 185 000.

Marinen.

Undervisning och övningar.

[3.] **80. Marinen: Vissa kostnader för marinens utbildningsanstalter, särskilda utbildningskurser m. m.,** *reservationsanslag.* Anslaget är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört med 250 000 kronor och har fördelats enligt en av Kungl. Maj:t den 24 maj 1946 fastställd stat. Av en i staten upptagen anslagspost å 100 000 kronor till Vissa kurser ha tillhopa 23 400 kronor fördelats mellan vissa angivna kurser och återstoden, 76 600 kronor, avsetts för övriga skolor och utbildningskurser enligt chefens för marinen bestämmande.

I skrivelse den 11 september 1946 har marinförvaltningen gjort framställning om förstärkning av undervisningsanslaget för marinen och därvid anfört i huvudsak följande.

Verkställd utredning hade visat, att förenämnda belopp om 76 600 kronor icke vore tillräckligt, därest utbildningen skulle kunna bedrivas i erforderlig omfattning. I medelsäskandena för budgetåret 1946/47 hade an-

slagsberäkningarna för undervisningsändamål baserats på lokalmyndigheternas beräkningar och på under budgetåret 1944/45 förd statistik. Vid denna tidpunkt hade 1945/46 års provisoriska skolreglementen för flottans manskap, vilka utarbetats med hänsyn tagen till sjöförsvarets utbildningskommissions betänkande, ännu ej kommit i tillämpning. Lokalmyndigheterna hade sålunda till ledning vid sina anslagsberäkningar endast haft erfarenheterna från dåvarande utbildning att gå efter. Det hade icke varit möjligt att så lång tid i förväg bestämma alla specialkurser, som måste anordnas, vilket bland annat vore beroende på avgång av specialutbildad personal, i stället för vilken annan dylik måste meddelas utbildning. Det vore heller icke möjligt att exempelvis under första hälften av år 1945 exakt beräkna fartygsrustningarna under våren 1947. Rustningarna utövade emellertid inflytande på utbildningskostnaderna så till vida, att därest vissa fartyg ej kunde rustas enligt fredsrustningsplanerna, de utbildningskurser, som avsetts att äga rum ombord och i så fall belastat övningsanslaget, i stället måste anordnas i land, med påföljd att kostnaderna måste bestridas av anslaget till särskilda utbildningskurser m. m. Enär samtliga dessa faktorer, såsom innevarande år vore fallet, förorsakade ökade kostnader för utbildningsanslaget och därtill, sedan anslaget äskats, ökade kostnader uppstode på grund av marinverkstädernas inrättande, dit en stor del av utbildningen vore förlagd, måste stora differenser uppstå mellan beviljade medel och kostnaderna för utbildningens genomförande.

Kostnadsökningen fölle till största delen på yrkeskurserna på örlogsvarven. Dessa hade tidigare bedrivits helt i anslutning till pågående översyns- och nybyggnadsarbeten. Den undervisning, som bedrivits på detta sätt, hade icke kunnat bliva av den varierande och instruktiva art, som hade varit önskvärd. Kurserna hade också i olika sammanhang blivit utsatta för stark kritik — bland annat från sjöförsvarets utbildningskommission. Kostnaderna för yrkeskurserna hade emellertid varit ganska ringa och till följd härav kunnat bäras av produktionen. Yrkeskurserna vore för närvarande under omorganisation syftande till en effektivisering. Utbildningen skulle härvid förlöpa efter ett på förhand uppgjort detaljerat program, som endast till en del kunde inordnas i örlogsvarvens produktion. Den del av undervisningen, som fölle utanför produktionen, förorsakade extra kostnader dels för materiel och verktyg, dels för avlöning till instruktörerna samt för särskilt utgående instruktörstillägg jämte vissa driftpålägg. De uppkommande extra kostnaderna bleve numera, sedan kurserna omlagts, av helt annan storleksordning än tidigare och skulle förrycka själva kostnadsberäkningarna, om de finge belasta produktionen. De borde därför faktureras av örlogsvarven och bekostas av anslaget för vederbörlig kurs. Kostnaderna för instruktörsarvoden jämte för undervisningen erforderlig materiel m. m. beräknades till 121 000 kronor.

Kostnaderna för yrkeskurser enligt Skolreglemente för flottans manskap med undantag för ovannämnda yrkeskurser å örlogsvarven beräknades till ett belopp av sammanlagt 21 000 kronor.

Ett nytt provisoriskt reglemente för utbildning av officerare tillhörande flottans stam hade tillkommit under innevarande år, vilket reglemente redan börjat tillämpas. De sammanlagda kostnaderna på grund härav beräknas till 26 870 kronor. Utöver kostnader enligt nämnda reglemente tillkomme utgifter för övriga utbildningskurser, som icke vore upptagna i skolreglementen men avsedda att anordnas under budgetåret 1946/47. Dessa kostnader uppginge till ett sammanlagt belopp av 39 600 kronor. En annan stor kostnadsökning på anslagsposten hänförde sig till personalutbildning för handhavandet av den nyinköpta ekoradiomaterielen. Preliminära kostnadsberäkningar gåve vid handen, att ett belopp av 123 000 kronor erfordrades för ändamålet.

Största delen av denna utbildning måste på grund av minskade fartygsrustningar förläggas i land och finge därför bekostas av utbildningsanslaget utom för de värnpliktiga, vilkas utbildning betalades av övningsanslaget.

Sammanlagt erfordrades enligt det nu anförda ett belopp av (121 000 + 21 000 + 26 870 + 39 600 + 123 000 =) 331 470 kronor. Enär för innevarande budgetår endast ett belopp av 76 600 kronor vore anvisat å ifrågavarande anslagspost, erfordrades alltså ytterligare (331 470 — 76 600 =) 254 870 kronor eller i avrundat tal 255 000 kronor.

Chefen för sjökrigshögskolan hade till marinförvaltningen anmält, att de medel, som för budgetåret 1946/47 ställts till förfogande å undervisningsanslaget för sjökrigshögskolan, nämligen 25 000 kronor, trots inskränkningar i planerade övningar icke vore tillräckliga för genomförande av de övningar i stabstjänst och växeltjänstgöringar inom olika försvarsgrenar samt med andra militära högskolor gemensamma övningar, som voro avsedda att äga rum under sommaren 1946. För att studieresor skulle kunna utföras i erforderlig utsträckning och de praktiska övningarna under budgetårets senare del givas en effektiv utformning, beräknades ett tillskott av 15 000 kronor vara nödvändigt. Utgiftsökningen berodde på att merkostnader uppstått, som ej kunnat förutses vid beräknandet av anslagsbehoven för budgetåret 1946/47, såsom för resekostnader å järnväg till följd av att bestämmelserna om medelpris för militära tjänsteresor ej längre tillämpades, för traktamenten på grund av övergången från krigs- till fredsavlöningsbestämmelser m. m.

Marinförvaltningen har ifrågasatt, att förenämnda merkostnader, tillhopa (255 000 + 15 000 =) 270 000 kronor, skulle bestridas från flottans övningsanslag, som med hänsyn till minskade fartygsrustningar beräknades lämna tillgång därtill.

Departementschefen.

I föreliggande framställning har marinförvaltningen begärt en väsentlig förstärkning av det för innevarande budgetår anvisade anslaget till Vissa kostnader för marinens utbildningsanstalter, särskilda utbildningskurser m. m. Som anledning till det ökade medelsbehovet har marinförvaltningen angivit, att utbildningen fått en omfattning och kommit att bedrivas under förhållanden, som icke kunnat tagas i beräkning när anslagsberäkningarna verkställdes. Merkostnaderna synas till stor del hänföra sig till den effektivisering av utbildningen, som föranledes av ett genomförande av förslag framlagda av sjöförsvarets utbildningskommission, men även till att ny materiel, ekoradiomateriel, tillkommit i större omfattning och kräver speciell utbildning av personalen. Även andra av marinförvaltningen berörda förhållanden ha verkat fördyrande. Då befälsutbildningen icke bör eftersättas synes det nödvändigt, att marinens undervisningsanslag för innevarande budgetår förstärkes. Förstärkningsbeloppet torde dock utan större olägenheter kunna begränsas till 250 000 kronor.

Marinförvaltningen har erinrat om den förskjutning i utgifter från övnings- till undervisningsanslaget, som uppkommer därigenom att utbildning till följd av begränsningar i fartygsrustningarna måste äga rum i land i stället för i form av övning till sjöss och som i själva verket torde vara en av anledningarna till de beräknade merutgifterna under det sistnämnda anslaget.

Det kunde därför vara berättigat att, såsom marinförvaltningen föreslagit, anlita de besparingar, som av antydda skäl uppkomma å övningsanslaget, för bestridande av kostnaderna för den utbildning, som av samma skäl måste bedrivas i land. Då det emellertid torde vara ogörligt att mer exakt angiva förhållandet mellan besparingar och merkostnader i förevarande hänseende, anser jag en förstärkning av undervisningsanslaget vara att föredraga. Det bör i detta sammanhang anmärkas, att Kungl. Maj:t vid fastställandet av stat för marinens övningsanslag för innevarande budgetår från marinförvaltningens disposition undantagit ett belopp, motsvarande de besparingar, som förväntats uppkomma till följd av bland annat begränsningarna i fartygsrustningarna.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Marinen: Vissa kostnader för marinens utbildningsanstalter, särskilda utbildningskurser m. m.* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 250 000.

[4.] **82. Marinen: Kustartilleriets övningar,** *reservationsanslag.* Anslaget för innevarande budgetår är uppfört med 2 150 000 kronor. Härav avses för kustartilleriförbandens övningar i allmänhet 1 906 500 kronor. I sin under näst föregående punkt omnämnda skrivelse den 11 september 1946 har *marinförvaltningen* gjort framställning om förstärkning av jämväl detta anslag. Ämbetsverket har hänvisat till en framställning av inspektören för kustartilleriet, som anfört i huvudsak följande.

Till posten kustartilleriförbandens övningar i allmänhet kunde beräknas komma att överföras ett belopp av 130 000 kronor, motsvarande vissa förrådsomkostnader för drivmedel. Den för budgetåret 1946/47 beviljade medelstilldelningen grundade sig på beräkningar gjorda under det den förstärkta försvarsberedskapen ännu rått och krigstitelbokföring tillämpats. Härvid hade förelegat vare sig statistik eller erfarenheter från fredsmässiga övningar enligt 1942 års försvarsordning.

Det belopp — tillhopa 2 036 500 kronor — som sålunda beräknades vara disponibelt för kustartilleriförbandens övningar under innevarande budgetår understege med omkring 413 000 kronor vad som av marinförvaltningen äskats för sagda ändamål för budgetåret 1947/48. Den sålunda föreliggande medelsbristen komme att allvarligt äventyra möjligheterna att bibringa kustartilleriets personal en effektiv utbildning. I första hand kunde det beräknas, att skjututbildningen komme att bli lidande, men även annan för kustartilleriet betydelsefull utbildning måste åsidosättas eller till sin omfattning reduceras med en för marinens effektivitet skadlig påföljd. Med anledning därav vore det oundgängligen nödvändigt, att anslaget till kustartilleriets övningar under innevarande budgetåret förstärktes. Det härför erforderliga beloppet beräknades i verkligheten uppgå till 514 000 kronor men borde med hänsyn till nödvändigheten att nedbringa medelsäskandena begränsas till 413 000 kronor.

Mot vad sålunda anförts har marinförvaltningen förklarat sig intet ha att erinra. Marinförvaltningen har därför hemställt om förstärkning av anslaget till kustartilleriets övningar med 413 000 kronor.

Frånvaron av kostnadsstatistiskt underlag för och erfarenheter av freds- *Departements-chefen.*
mässiga övningar för kustartilleriet har medfört, att anslaget för innevarande budgetår beräknats för lågt. Med hänsyn till angelägenheten av att personalen erhåller effektiv utbildning vill jag icke motsätta mig en förstärkning av förevarande anslag. Jag förordar, att ett till 400 000 kronor avjämnat anslag anvisas för ändamålet.

Åberopande det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Marinen: Kustartilleriets övningar* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 400 000.

Flygvapnet.

Flygmateriel m. m.

[5.] **Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel.** I sin skrivelse 1945: 368 anmälde riksdagen, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1945: 45 framlagda förslag, bemyndigat Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar å flygmateriel, avseende tiden efter femårsperioden 1942/47, inom ramen för ett belopp av 47 miljoner kronor.

Det sålunda lämnade bemyndigandet har i huvudsak utnyttjats genom den i 1946 års statsverksproposition (fjärde huvudtiteln, s. 255 f.) omnämnda, av Kungl. Maj:t den 31 december 1945 beslutade jämkningen av en tidigare fastställd plan för fortsatt konstruktionsverksamhet med avseende å flygmateriel. Jämkningen innebar i huvudsak, att inom den för femårsperioden 1942/47 fastställda kostnadsramen bereddes ökat utrymme för kostnader för anskaffning av reaktionsflygplan och aggregat för reaktionsdrift, medan vissa kostnader för tidigare utlagda beställningar å motorflygplan och flygmotorer förskötos till tiden efter femårsperiodens slut.

I skrivelse den 14 juni 1946 har *flygförvaltningen* gjort framställning om bemyndigande att under budgetåret 1946/47 intill ett belopp av ytterligare 26 miljoner kronor utlägga erforderliga beställningar å flygmateriel, för vars anskaffning medel icke finnas disponibla under redan anvisade anslag och för vilken likvid ej behöver erläggas förrän efter nämnda budgetår.

Överbefälhavaren har lämnat framställningen utan erinran.

Icke heller *1945 års försvarskommitté* har haft något att erinra mot flygförvaltningens framställning.

Det av 1945 års riksdag lämnade bemyndigandet för Kungl. Maj:t att *Departements-chefen.*
medgiva utläggande av flygmaterielbeställningar intill ett belopp av 47 mil-

joner kronor utöver de anslag, som för sådant ändamål stå till förfogande under femårsperioden 1942/47, motiverades — liksom flygförvaltningens nu föreliggande framställning — av dels den långa genomloppstiden vid tillverkning av flygmateriel, dels ock lämpligheten av en någorlunda kontinuerlig och jämn belastning av den inhemska flygindustrien. Vid anmälan av propositionen 1945: 45 anförde min företrädare i ämbetet, att det oavsett den närmare utformningen av den försvarsorganisation, som kunde komma att bliva bestående efter utgången av femårsperioden 1942/47, måste anses säkert, att i densamma komme att erfordras flygplan och flygplansmateriel av modern konstruktion. Det syntes därför icke behöva möta betänkligheter att bemyndiga flygförvaltningen att utlägga beställningar inom den angivna kostnadsramen. Det kunde, enligt vad vidare anfördes, förutses, att fråga kunde uppkomma om ytterligare materielanskaffning av den art som i ärendet angivits. I den mån så bleve fallet, syntes riksdagen böra successivt underställas dylika ärenden.

Den nu föreliggande framställningen avser en utvidgning av det av 1945 års riksdag lämnade bemyndigandet, och de vid anmälan av 1945 års proposition anförda synpunkterna äga härvid fortfarande tillämpning. Den materielanskaffning, som avses med framställningen, utgör ett fullföljande av det anskaffningsprogram, som av statsmakterna godtagits för tiden närmast efter utgången av femårsperioden. Av det i framställningen angivna beloppet, 26 miljoner kronor, avses enligt framställningen omkring 10 miljoner kronor för reservdelar till flygplan och motorer, som för närvarande äro under leverans, 12,5 miljoner kronor belöpa på tillverkningen av reaktionsdrivna svenska flygplan jämte tillbehör och återstoden avses för diverse andra anskaffningar inom ramen för nyssberörda program.

Om en fortlöpande modernisering och komplettering av flygmaterielen skall kunna genomföras utan störande avbrott, torde de av flygförvaltningen avsedda beställningarna vara i huvudsak erforderliga. På senaste tiden har uppkommit fråga om anskaffning till ett mycket fördelaktigt pris av ett antal moderna ekoradiostationer för komplettering av flygvapnets under krigsåren uppbyggda ekoradioorganisation. Kostnaderna för anskaffningen ha beräknats till 4,35 miljoner kronor, varav 0,9 miljon kronor beräknats kunna rymmas inom flygvapnets anslag till anskaffning av flygmateriel för innevarande budgetår. Den ifrågasatta materielanskaffningen måste anses vara av synnerligen stor betydelse för flygvapnets effektivitet. Huruvida densamma kan äga rum kan emellertid icke för närvarande med säkerhet bedömas — en närmare granskning av de salubjudna apparaterna har ännu icke kunnat ske — och frågan om anvisande av medel härför är med hänsyn därtill icke nu aktuell. Det synes få ankomma på Kungl. Maj:t att, sedan pågående undersökningar slutförts, besluta i ämnet, i den mån kostnaderna, eventuellt med undanskjutande av andra anskaffningar, kunna bestridas av tillgängliga medel under nyssberörda anslag. I den mån annan planenlig anskaffning sålunda undanskjutes, kan en utvidgning av det av flygförvaltningen begärda bemyndigandet att utlägga beställningar, avseende tiden efter femårsperioden 1942/47, bliva erforderlig. Bemyndigandet sy-

nes emellertid kunna begränsas inom ramen för ett belopp av (26 + 4,35 — 0,9 =) i runt tal 29,5 miljoner kronor. Jag föreslår därför, att Kungl. Maj:t hos riksdagen utverkar bemyndigande att medgiva utläggande av beställningar å flygmateriel inom ramen för nyss angivna belopp, 29,5 miljoner kronor. Vid bifall härtill ha statsmakterna för tid efter innevarande budgetårs utgång bundit sig för sammanlagt (47 + 29,5 =) 76,5 miljoner kronor. Till jämförelse må nämnas, att flygförvaltningen för budgetåret 1947/48 hemställt om ett reservationsanslag av drygt 130 miljoner kronor till anskaffning av flygmateriel.

Med hänsyn till den snabba tekniska utvecklingen kunna avvikelser från det föreliggande programmet visa sig erforderliga. Jag förutsätter därför, att det skall ankomma på Kungl. Maj:t att — liksom hittills skett — närmare pröva vilken flygmateriel som skall anskaffas.

Under erinran att anslag till bestridande av de av flygförvaltningen angivna kostnaderna erfordras först under budgetåret 1947/48 får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av angivna beställningar å flygmateriel.

E. Diverse.

[6.] **20 a. Vissa ersättningar i anledning av skador vid militär verksamhet m. m.,** *förslagsanslag.* Genom beslut den 19 juni 1942 har Kungl. Maj:t meddelat bestämmelser angående decentralisering av beslutanderätten i vissa försvaret berörande ersättningsärenden. Bestämmelserna, som begränsats att gälla viss tid, ha sedermera erhållit förlängd giltighet senast genom beslut den 22 juni 1945, avseende tiden tills vidare intill den 1 juli 1947. Enligt dessa bestämmelser äger vederbörande centrala förvaltningsmyndighet gemensamt med försvarets civilförvaltning pröva och avgöra vissa frågor om engångsersättningar för skador å person eller egendom, hänförliga till försvarets verksamhet, i de fall då ersättningsanspråk antingen grundar sig på kronan genom lagakraftägande dom eller utslag åliggande betalningsskyldighet eller finnes kunna tillgodoses med visst högsta belopp. För gäldande av sålunda beslutad ersättning må enligt bestämmelserna disponeras fjärde huvudtitelns anslag till extra utgifter, där ej i fråga om ersättning för skada i följd av trafik med motorfordon för dylika ersättningar särskilt anvisat anslag skall tagas i anspråk.

I skrivelse den 23 juli 1946 har *försvarets civilförvaltning* gjort framställning om anvisande av särskilda medel för täckande av utgifter för ersättningar av här ifrågavarande slag, som grunda sig på av domstol ålagd betalningsskyldighet för kronan. Civilförvaltningen har därvid anfört i huvudsak följande.

Ifrågavarande ersättningar bade till en början uppgått till förhållandevis obetydliga belopp, i regel högst omkring 1 000 kronor. Under senare delen av beredskapstiden, i stort sett från och med ingången av budgetåret 1944/45, hade emellertid i ett flertal fall kronan av domstol förpliktats utgiva skade-

stånd med betydande belopp. De åsyftade fallen avsåge till övervägande del personskador, ofta ådragna vid sprängningsolyckor. Under tidigare skeden av beredskapen, då hållpunkter saknats för bedömande av kronans civilrättsliga ersättningsskyldighet gentemot i militärtjänst skadade, hade fråga därom såsom regel blivit föremål för rättegång. Då rättegångarna ofta varit av vidlyftig och tidsödande natur, hade lagakraftägande domar och utslag i större omfattning förelegat först under budgetåret 1944/45. Med hänsyn till den begränsade medelstillgången under fjärde huvudtitelns anslag till extra utgifter hade civilförvaltningen under budgetåren 1944/45 och 1945/46 försträckningsvis utbetalat ifrågavarande ersättningar. Sålunda utgivna ersättningar uppginge enligt en skrivelsen bilagd specifikation till sammanlagt 270 392 kronor 40 öre. Odisponerad behållning å fjärde huvudtitelns anslag till extra utgifter hade vid budgetårsskiftet den 30 juni 1946 uppgått till icke fullt 5 000 kronor. Då sålunda någon behållning å nämnda anslag icke funnes disponibel för täckning av ifrågavarande utgifter samt motsvarande anslag för innevarande budgetår icke syntes kunna bära en belastning av denna storleksordning, vore det enligt civilförvaltningens mening erforderligt, att särskilda medel anvisades för ändamålet.

Försvarets civilförvaltning har fördenskull hemställt, att för täckning av här ifrågavarande av ämbetsverket förskjutna utgifter ett belopp av 270 392 kronor 40 öre måtte anvisas från anslaget till oförutsedda utgifter.

Statskontoret har i utlåtande i ärendet förklarat sig med hänsyn till storleken av anslaget till extra utgifter och det sammanlagda beloppet av de utbetalade ersättningarna ävensom till arten av dessa ersättningar icke vilja motsätta sig, att erforderliga medel anvisas från anslaget till oförutsedda utgifter. Härvid förutsätter ämbetsverket, att ersättningar av detta slag framdeles komma att belasta anslaget till extra utgifter.

Departementschefen. Å riksstatens fjärde huvudtitel äro uppförda vissa anslag för reglering av ersättningar för skador m. m., hänförliga till försvarets verksamhet. Dessa anslag reglera i huvudsak den ersättningsskyldighet som åligger kronan jämlikt särskilda författningsbestämmelser. I andra fall, då kronan av domstol ålägges betalningsskyldighet med stöd av allmänna skadeståndsregler eller då ersättning utgår efter skälighetsprövning i administrativ ordning, stå andra medel till ersättnings gäldande icke till buds än anslaget till extra utgifter eller eventuellt anslaget till oförutsedda utgifter. Såsom framgår av civilförvaltningens framställning ha utgifterna för gäldande av ersättningar av sistnämnda slag visat sig uppgå till så stora belopp att anslaget till extra utgifter icke ansetts lämna tillgång till deras gäldande. Civilförvaltningen har därför å försträckningstitel redovisat vissa av dessa utgifter, nämligen sådana som grundat sig på domstols utslag eller dom och avsett större belopp. Övriga hithörande utgifter ha däremot avförts å anslaget till extra utgifter.

Civilförvaltningen har föreslagit, att de av förvaltningen förskjutna utgifterna skulle bestridas av anslaget till oförutsedda utgifter, vilket förslag statskontoret biträtt med hänsyn till att andra medel icke finnas disponibla. Enligt min mening är det ur redovisningssynpunkt mest rationellt, att utgifter av ifrågavarande slag redovisas under ett särskilt anslag. Jag vill därför före-

slå, att redan nu för ändamålet äskas ett anslag av riksdagen å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår. Anslaget bör omfatta de utgifter för ersättningar för skador m. m. till följd av försvarets verksamhet som icke bestridas av andra anslag och bör lämpligen benämnas Vissa ersättningar i anledning av skador vid militär verksamhet m. m. Vid prövning av anslagsäskandena för budgetåret 1947/48 bör möjligen övervägas att till ett anslag sammanföra flertalet av de ersättningar av motsvarande slag som nu utgå av skilda anslag under fjärde huvudtiteln.

Å det anslag, som enligt vad jag sålunda förordat nu bör äskas av riksdagen, bör i första hand beräknas täckning för de av civilförvaltningen förskjutna kostnaderna för utgivna ersättningar, i runt tal 270 000 kronor. Utgifterna under anslaget under senare hälften av innevarande budgetår uppskattar jag till 130 000 kronor. Anslaget bör därför upptagas till (270 000 + 130 000 =) 400 000 kronor. Anslaget bör med hänsyn till utgifternas karaktär betecknas såsom förslagsanslag. De besparingar som genom överflyttningen av kostnader till det nya anslaget uppkomma å innevarande budgetårs anslag till extra utgifter kunna beräknas uppgå till omkring 50 000 kronor.

Anmärkas må att de ersättningar om vilka nu är fråga till stor del äro hänförliga till den förstärkta försvarsberedskapen. Det är följaktligen att emotse att anslagsbehovet kommer att framdeles successivt nedgå.

Åberopande det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa ersättningar i anledning av skador vid militär verksamhet m. m.* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av .. kronor 400 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Lennart Österholm.

Bilaga 4.

Egentliga statsutgifter.

Femte huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 oktober 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet och såvitt angår rabatter vid viss försäljning av övertaliga baracker cheferna för försvars- och ecklesiastikdepartementen samt t. f. chefen för handelsdepartementet, statsrådet Danielson, anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, härefter under socialdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 samt anför därvid följande.

B. Sociala verk och inrättningar.

[1.] **25 a. Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å tertiärlån för vissa bostadsbyggnadsföretag,** *förslagsanslag.* Enligt föreskrifterna i kungörelsen den 28 juni 1941, nr 636, angående tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet kunde, under förutsättningar, varom stadgades i kungörelsen, beviljas tertiärlån för ny- eller ombyggnadsföretag, avseende flerfamiljshus eller enfamiljshus. Låneräntan fixerades till 4,5 procent och lånen skulle vara amorteringsfria intill dag, som statens byggnadslånebyrå bestämde. Efter denna dag skulle utgå en för olika fall på visst sätt beräknad annuitet. Sålunda utgående ränte- och annuitetsbelopp kunde emellertid under vissa förutsättningar helt eller delvis eftergivas. Bestämmelserna härom, vilka återfunnos i kungörelsens 6 §, inneburo i korthet, att låntagaren i form av eftergift å tertiärlånekostnaderna erhöll gottgörelse för räntekostnaderna å primär- och sekundärlånen — vilka alltfort skulle upptagas i öppna markna-

den — i den mån nämnda kostnader uppgingo till mera än 3,5 procents ränta å primärlånet respektive en däremot svarande ränta å sekundärlånet. Eftergiften, som kunde utgå under tio år, maximerades för varje fall av byggnadslånebyrån till visst belopp, bestämt efter det allmänna ränteläget vid fastighetens belåning. Då eftergift beviljades beträffande ombyggnadslån, fick hänsyn endast tagas till räntekostnaden å sådana lån, som upptagits eller omplacerats i samband med ombyggnaden.

Nu nämnda kungörelse ersattes med kungörelsen den 30 juni 1942, nr 569, om tertiärlån och tilläggslån för vissa bostadsbyggnadsföretag, varvid dock i övergångsbestämmelserna till den nya kungörelsen stadgades, att i fråga om statliga tertiärlån som — slutligt eller preliminärt — beviljats före den 1 juli 1942 de äldre bestämmelserna fortfarande skulle äga tillämpning dock med vissa möjligheter till jämkning. I 1942 års kungörelse upptogos de i den äldre kungörelsen meddelade bestämmelserna rörande ränteeftergift i en i huvudsak oförändrad form. Förändringar i det allmänna ränteläget föranledde emellertid sedermera en nedsättning av räntesatsen och annuiteterna för vissa av de av kungörelsen berörda byggnadsföretagen och i samband därmed nedsattes jämväl räntegarantien i viss avseenden. De nu gällande bestämmelserna om ränteeftergift återfinnas i 13 § av 1942 års kungörelse i den lydelse denna paragraf erhållit genom ändringskungörelsen den 27 april 1945.

Ytterligare bör anmärkas, att ifrågavarande bestämmelser vad avser flerfamiljshus numera utbrutits och återfinnas i kungörelsen den 29 juni 1946, nr 551, om tertiärlån och tilläggslån för flerfamiljshus. Räntegarantien har härvid anpassats till samma nivå som gällde för flerfamiljshus enligt 13 § av 1942 års kungörelse i paragrafens nuvarande lydelse.

I skrivelse den 15 maj 1946 till statens byggnadslånebyrå har *statskontoret* framhållit, att de med stöd av nämnda bestämmelser beviljade eftergifterna, vilka tidigare kunnat helt täckas med det å vederbörande lån utgående räntebeloppet, numera i vissa fall uppgått till så höga belopp, att eftergiften omfattat jämväl en del av det i annuiteten ingående kapitalet. Då medel till täckande av dylika kapitalmedelsförluster icke anvisats å riksstatens driftbudget, hade statskontoret sett sig nödsakat att ersätta nämnda förluster med räntemedel å andra tertiärlån. De eftergifter å kapitalmedel, vilka täckts på detta sätt, utgjorde tillhopa 75 kronor 30 öre. Vidare hade Kungl. Maj:t den 29 juni 1946 medgivit, att bostadsrättsföreningen Tanneforshus finge, räknat från och med år 1943 under en tid av högst 10 år, beviljas på visst sätt beräknat understöd till täckande av bränsleutgifter, vilket finge gottgöras föreningen genom avdrag å de annuiteter, som föreningen hade att erlägga å ett föreningen beviljat statligt tertiärlån. Ifrågavarande eftergift, vilken likaledes måst täckas på nyssnämnda sätt, uppginge till 3 041 kronor 48 öre, varför det sammanlagda beloppet av de kapitalmedelsförluster, vilka uppstått å tertiärlånen, uppginge till 3 116 kronor 78 öre.

Statens byggnadslånebyrå har i skrivelse den 8 juli 1946 — under hänvisning till vad statskontoret i saken anfört — uttalat, att medel syntes böra tillhandahållas för att täcka de uppkomna kapitalmedelsförlusterna. Därutöver ansåge byrån önskvärt, att särskilda medel anvisades i syfte att täcka ränteeftergifterna. Såvitt byrån kunde bedöma borde genom ett dylikt förfarande kunna vinnas en eftersträvansvärd klarhet i fråga om redovisningen av den verkliga kostnaden för dessa eftergifter. Tillräckliga skäl att i efterhand skaffa täckning för tiden före den 1 juli 1946 förelåge dock icke. — Totalbeloppet av eftergifter under budgetåret 1945/46 uppginge till omkring 87 000 kronor och styrelsen beräknade motsvarande belopp för budgetåret 1946/47 med hänsyn till den fortsatta långivningen till åtminstone den dubbla summan eller 174 000 kronor. Då härtill komme kapitalmedelsförlusterna, uppskattade byrån det sammanlagda medelsbehovet med avrundning uppåt till 180 000 kronor.

Departementschefen.

De ränteeftergifter, som medgivas å tertiärlån, hava i undantagsfall kommit att uppgå till så höga belopp, att den lämnade eftergiften kommit att omfatta jämväl en del av den i annuiteten ingående kapitalavbetalningen. Samma förhållande har inträtt i ett särskilt fall, där Kungl. Maj:t medgivit, att understöd till täckande av bränsleutgifter finge gottgöras genom avdrag å annuiteterna på tertiärlån. De härigenom uppkomna kapitalmedelsförlusterna hava provisoriskt täckts med räntemedel å andra tertiärlån. Särskilda medel synas nu böra anvisas för att täcka förluster av ifrågavarande art.

Jag delar byggnadslånebyråns uppfattning att ökad klarhet skulle nås rörande kostnaderna för ränteeftergifterna överhuvud, om särskilda medel för täckande av dessa anvisades, och är beredd att biträda byråns förslag i detta avseende.

Det sammanlagda medelsbehovet för nämnda ändamål torde, på grundval av vad byggnadslånebyrån därom angivit, böra beräknas till 180 000 kronor. Med hänsyn härtill får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å tertiärlån för vissa bostadsbyggnadsföretag* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av ..... kronor 180 000.

[2.] **29 a. Rabatter vid viss försäljning av övertaliga baracker,** *reservationsanslag.* För förläggningsändamål och förrådshållning har det varit nödvändigt att under den förstärkta försvarsberedskapen för militära behov anskaffa ett mycket stort antal monteringsfärdiga baracker eller att av lösvirke iordningställa erforderliga lokaler. Under beredskapsåren ha baracker i betydande omfattning anskaffats även inom andra förvaltningsområden. Sålunda ha dylika byggnader anskaffats av statens arbetsmarknadskommission, statens utlänningskommission och civilförsvarsstyrelsen för olika ändamål, vil-

kas tillgodoseende ankommit på dessa myndigheter. Vidare har ett betydande antal baracker, vilka tidigare använts i den norska polisutbildningsverksamheten i Sverige, inlösts av svenska staten och ställts under arbetsmarknadskommissionens förvaltning. Försvarberedskapens upphörande samt avvecklingen av flyktingverksamheten och andra verksamhetsgrenar, för vilkas räkning baracker tidigare måst anskaffas, aktualiserade under hösten 1945 frågan om avyttring av en stor del av barackbeståndet.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 7 december 1945 tillkallade chefen för försvarsdepartementet den 27 samma månad utredningsmän[1] för att inom försvarsdepartementet biträda med utredning av vissa med avvecklingen av övertaliga baracker sammanhängande frågor ävensom avgiva de förslag till vilka utredningen kunde föranleda.

I de för utredningen till statsrådsprotokollet meddelade direktiven anförde föredragande departementschefen bland annat följande.

Ett avsevärt antal av de övertaliga barackerna har på sistone överförts till Danmark och ytterligare ett antal har försålts. Vid en kommande avveckling av barackbeståndet framstår det som angeläget att åstadkomma en samordning bland annat beträffande utnyttjandet av de baracker, vilka icke i fortsättningen böra tagas i anspråk av statlig myndighet. En del av de baracker, som härvid ifrågakomma, torde väl lämpa sig för tillgodoseende av lokalbehov inom föreningslivet. Vidare kan man räkna med att utnyttja barackerna såsom semestergårdar, för koloniändamål eller såsom sport- och sommarstugor m. m. Man kan härvid ifrågasätta huruvida barackerna icke borde överlåtas till reducerade priser för vissa ändamål. Med sikte på ett dylikt förfarande bör utredningen klarlägga frågorna om värdering av barackerna samt i vad mån på förhand kunna uppställas vissa regler för den inbördes företrädesrätten olika intressen emellan. Vidare bör utredningen bland annat ägna uppmärksamhet åt frågan om formerna för överlåtelse eller eventuellt endast upplåtelse och därmed sammanhängande ekonomiska problem.

Utredningsmännen, vilka antagit benämningen 1946 års barackutredning, hava den 25 maj 1946 överlämnat en promemoria rörande försäljning av staten tillhöriga övertaliga baracker och andra därmed jämförliga byggnader.

I promemorian understryker utredningen önskvärdheten av att en del av byggnadsbeståndet utnyttjas för att tillgodose vissa behov av lokaler för föreningslivet o. d. Emellertid framhåller utredningen, att ett generellt anbudsförfarande i vanlig ordning skulle leda till att föreningarna bleve utslagna i konkurrensen med anbudsgivare, som kunde utnyttja byggnaderna för mera kommersiellt betonade uppgifter. Utredningen anser sig därför icke kunna förorda ett dylikt förfarande vid försäljning av baracker, som kunna användas för allmännyttiga ändamål.

Prissättningen å dessa baracker måste, fortsätter utredningen, under dylika omständigheter ske på så sätt, att först ett o b j e k t i v t m a r k n a d s p r i s fastslås för varje barack. Trästommens inköpspris borde härvid läggas

[1] Utredningsmännen hava varit ledamoten av riksdagens andra kammare N. W. Sundström i Skövde, ordförande, översten I. B. T. Carpelan, förste kanslisekreteraren L. Gabrielson. byråchefen J. E. K. G. Jacobson, sektionschefen B. Johansson, kaptenen E. G. Thorsell samt sekreteraren P. V. Åsbrink.

till grund. Tillägg till respektive avdrag från detta pris borde göras med hänsyn till å ena sidan särskilda anordningar beträffande baracken och å andra sidan rivnings- och desinfektionskostnader, värdeminskning och vissa transportkostnader. Då individuella uppskattningar av detta tillägg och avdrag vore uteslutna, förordar utredningen följande generalisering av värderingsförfarandet.

Som utgångspunkt för beräkningen lägges
a) inköpspriset å trästommen, ökat med
b) 125 kronor för värmeanordning och 30 kronor för elektriska ledningar.
Å det sålunda erhållna priset avdrages
c) för rivningskostnader 5 %,
d) för desinfektionskostnader 1 %,
e) för värdeminskning i anledning av förslitning och ålder 20, 30, 40 eller 50 % beroende på till vilken av fyra kvalitetsklasser baracken hänföres,
allt räknat å det enligt a) och b) beräknade priset.

För spikade baracker, vilka bereda svårigheter att nedmontera och härvid ofta skadas, tillkommer ytterligare avdrag med 10 % av det med tillämpning av under a)—e) angivna beräkningsgrunder erhållna försäljningspriset. Slutligen avdrages i förekommande fall å samma pris 1 % för varje hel mil, som baracken måste fraktas för att kunna lastas å järnväg.

För främjande av tidigare berörda allmännyttiga ändamål vid barackförsäljningen förordar utredningen, att förtursrätt framför andra köpare skall tillkomma

1) föreningar, som ämna bereda befolkningen å en ort tillgång till lokaler för överläggningar och föredrag i allmänna frågor, för bedrivande av studieverksamhet och folkbildning, för främjande av allmän folknykterhet eller annan därmed jämförlig verksamhet,

2) kommuner, idrotts- och scoutorganisationer, yrkessammanslutningar, religiösa sammanslutningar och ideella eller allmännyttiga ekonomiska föreningar, vilka ämna använda barackerna för anordnande av semesterförläggningar, lägerverksamhet och sommarkolonier av skiftande art samt till sportstugor och andra ändamål, ägnade att främja sund fritidssysselsättning, fysisk fostran, rekreation och semestervistelse.

Utredningen understryker i samband härmed, att de olika föreningsändamålens angelägenhetsgrad skiftar från plats till plats. På en ort, där allmänna samlingslokaler saknas, äro otillräckliga eller av undermålig beskaffenhet, synes emellertid, anser utredningen, det under punkt 1) angivna behovet i första rummet böra tillgodoses. Att därutöver uppställa någon inbördes rangordning mellan behoven finner utredningen knappast erforderligt. Däremot borde den spekulant givas företräde som vore villig till sambruk av baracken med andra organisationer.

Utredningen anser vidare, att ifrågavarande sammanslutningar böra, utöver angivna förtursrätt, beredas en särskild ekonomisk förmån i form av en rabatt å det enligt tidigare angivna grunder erhållna försäljningspriset. Härom anför utredningen följande.

Vid uträkningen av rabattens storlek erhålles viss vägledning av den praxis, som utbildats för bidrag och lån till allmänna samlingslokaler. Denna

praxis anser utredningen dock icke tillämplig i dess helhet. Det är nämligen varken möjligt eller erforderligt att här gå in på en detaljprövning i varje enskilt fall. Utredningen förordar därför ett generellt förfaringssätt, som visserligen i enskilda fall kan bli mindre rättvisande, men som dock i en situation som denna kan anses försvarbar. En rabatt av 50 % å försäljningspriset anser utredningen skälig, när försäljning äger rum för att tillgodose något av de i det föregående angivna sammanslutningarnas lokalbehov. För att komma i åtnjutande av särskild rabatt måste köpeförbindelsen åtföljas av intyg från trovärdig person eller myndighet, att byggnaden skall användas för uppgivet ändamål.

Vad hittills anförts har tagit sikte på den byggnadskategori, som i första hand torde kunna utnyttjas till allmänna samlingslokaler och andra allmännyttiga ändamål nämligen de monteringsbara barackerna. Större delen av de övertaliga barackerna torde emellertid utgöras av sådana, som iordningställts på platsen av tillgängligt virke. Dessa baracker, varav somliga äro av så enkel konstruktion, att de näppeligen uthärda att rivas eller flyttas, böra enligt utredningens mening göras till föremål för anbudsförfarande och i det fåtal fall, där prioriterad sökande kan tänkas anmäla sig, förbehållas denne i första försäljningsomgången. Rabattsystemet skulle, enligt vad som under hand meddelats mig, härvid icke tillämpas utan vederbörande försäljningsmyndighet skulle få pröva anbudets skälighet. För den händelse tillfredsställande anbud från prioriterad köpare icke avgives, utbjudes baracken i den allmänna marknaden.

Beträffande sättet för byggnadernas försäljning förordar utredningen, att försäljningen av försvarsväsendet tillhöriga byggnader handhaves av det militärförband, där byggnaderna äro redovisade. Civilförsvarets och statens arbetsmarknadskommissions övertaliga byggnader böra försäljas direkt av nämnda myndigheter var för sig. Utredningen föreslår vidare, att en av utredningen utarbetad katalog över de för försäljning avsedda barackerna tryckes och tillhandahålles spekulanterna. Bindande ansökan om inköp skulle ingivas till den i katalogen angivna försäljningsmyndigheten å i katalogen angiven sista anbudsdag, ej tidigare än två månader efter den dag, då katalogen blivit färdig för distribution. Samtidigt skulle köpevillkoren av sökanden godkännas. Vederbörande truppförband eller annat försäljningsorgan skulle därefter upprätta förslag å köpare, med beaktande av de i det föregående angivna reglerna rörande förköpsrätt, samt översända förslagen till en för ändamålet tillsatt nämnd på tre personer, som hade att bestämma, i vilken ordning köpare skulle utväljas.

Beträffande finansieringen av de i det föregående förordade rabatterna framhåller utredningen, att två möjligheter stå till buds. Den ena vore att låta belopp motsvarande de beviljade rabatterna belasta femte huvudtitelns reservationsanslag till bidrag till anordnande av allmänna samlingslokaler respektive fonderna för friluftslivets och idrottens främjande. För det fall åter att en bruttoredovisning av denna art icke ansåges böra genomföras komme rabatterna att medföra en inkomstminskning å vederbörligt anslag. Utredningen har icke ansett sig böra framlägga förslag i frågan.

1946 års barackutrednings promemoria har sedermera varit föremål för sedvanlig remissbehandling, därvid utredningens förslag i princip tillstyrkts. Sedan därjämte chefen för försvarsstaben inkommit med viss utredning rörande avvecklingen av försvarets under beredskapstiden anskaffade baracker, har Kungl. Maj:t den 28 juni 1946 på föredragning av chefen för försvarsdepartementet meddelat vissa bestämmelser i ämnet. Härvid föreskrevs, bland annat, att försvarsväsendet tillhöriga 1 821 baracker ävensom under statens arbetsmarknadskommissions förvaltning stående baracker till ett antal av 52 skulle snarast möjligt försäljas genom försorg av arméns fortifikationsförvaltning, marinförvaltningen respektive arbetsmarknadskommissionen samt att sammanlagt 2 232 baracker, vilka tillhörde armén och tills vidare erfordrades för provisoriska förråd eller eljest vore i bruk, ävensom 315 under civilförsvarsstyrelsens förvaltning stående baracker skulle genom fortifikationsförvaltningens resp. civilförsvarsstyrelsens försorg försäljas, så snart de icke längre erfordrades för statliga ändamål. Vid försäljningarna skulle de i barackutredningens promemoria angivna riktlinjerna med avseende å prissättning, rabatter till vissa i promemorian angivna köpare samt försäljningsförfarande och försäljningsvillkor i övrigt i huvudsak tillämpas. Vidare anbefalldes försäljningsmyndigheterna att senast den 1 oktober 1946 inkomma med uppgift rörande dittills beviljade rabatter och karaktären av de sammanslutningar som kommit att åtnjuta rabatt. Därjämte förklarades, att Kungl. Maj:t framdeles ville meddela beslut rörande bestridandet av de mot rabatterna svarande kostnaderna. Med stöd av Kungl. Maj:ts samtidigt meddelade bemyndigande har sedermera utsetts en särskild nämnd, bestående av tre ledamöter, med uppgift att med ledning av avgivna anbud besluta till vilken anbudsgivare barack må försäljas.

Departementschefen.

Under beredskapsåren ha statliga myndigheter för lösande av de uppgifter, som åvilat dem, anskaffat baracker i betydande omfattning. I den mån dessa baracker icke längre äro erforderliga för statliga ändamål böra de försäljas. Härvid har fråga uppkommit, om icke sålunda övertaliga baracker skulle kunna utnyttjas som samlingslokaler och lokaler för andra fritids- och rekreationsändamål. Denna fråga har ingått som en väsentlig del av det utredningsuppdrag, som lämnats 1946 års barackutredning.

Utredningen har funnit starka skäl tala för att dessa baracker i möjlig omfattning komma till användning för tillgodoseende av det starka behovet av samlingslokaler o. dyl. och föreslår därför, att särskilda åtgärder vidtagas, ägnade att underlätta för kommuner och vissa sammanslutningar att av det för försäljning avsedda barackbeståndet förvärva baracker för nämnda ändamål. Sålunda har utredningen föreslagit, att förtursrätt vid inköp av baracker skall tilläggas vissa grupper av köpare samt att sålunda prioriterade köpare skola i vissa fall erhålla rabatt å barackens försäljningspris.

Förtursrätt skall enligt utredningens förslag tillkomma föreningar, som ämna bereda allmänheten tillgång till lokaler för överläggningar och föredrag i allmänna frågor, bedrivande av studieverksamhet och folkbildning och

främjande av nykterhet eller annan därmed jämförlig verksamhet, ävensom kommuner och vissa sammanslutningar, vilka ämna använda barackerna för främjande av sund fritidssysselsättning, fysisk fostran, rekreation och semestervistelse. Utredningen har uppdelat barackerna i två grupper, nämligen sådana monteringsbara baracker, som med hänsyn till typ, storlek m. m. i första hand kunna ifrågakomma för detta ändamål, och övriga baracker, till vilka hänföras sådana, vilka icke beräknas bli föremål för efterfrågan av prioriterade köpare, exempelvis därför, att de icke äro flyttningsbara utan måste komma till användning på den plats där de äro uppförda eller att de eljest ha en för ifrågavarande ändamål mindre lämplig konstruktion. För att förhindra att de prioriterade köparna bli utslagna i konkurrensen om baracker, som tillhöra förstnämnda kategori, har utredningen föreslagit, att vid försäljning av dessa baracker eljest brukligt anbudsförfarande ersättes med utbud av barackerna till ett pris, som bestämmes i förväg på grundval av vissa objektivt konstaterbara fakta av betydelse för barackens värde. På detta försäljningspris skall prioriterad köpare enligt utredningens förslag erhålla en rabatt av 50 procent. I fråga om övriga baracker däremot finner utredningen, att försäljning bör ske efter vanligt anbudsförfarande.

Vid ärendets fortsatta beredning har utredningens förslag befunnits godtagbart. Det har vidare ansetts, att försäljningsförfarandet beträffande samtliga övertaliga baracker bör igångsättas snarast möjligt, bland annat för att möjliggöra för köpare att före vinterns ankomst bortforsla barackerna från deras nuvarande uppställningsplatser — något som ansetts särskilt angeläget i fråga om det stora antalet baracker i Norrland — samt för att begränsa de kostnader, som kronan åsamkas för barackinnehavet, främst i form av markhyra. Med hänsyn härtill har Kungl. Maj:t genom beslut den 28 juni 1946 förordnat, att försäljning av ett stort antal övertaliga baracker skall verkställas i huvudsaklig enlighet med de av utredningen förordade riktlinjerna. Samtidigt har förklarats, att Kungl. Maj:t framdeles vill meddela beslut rörande bestridandet av de mot rabatterna svarande kostnaderna, varjämte försäljningsmyndigheterna anbefallts att senast den 1 oktober 1946 inkomma med uppgift rörande dittills beviljade rabatter och karaktären av de sammanslutningar som kommit i åtnjutande av rabatt.

Den katalog å övertaliga baracker, som skall ligga till grund för försäljningsförfarandet, har först helt nyligen kunnat distribueras. Någon försäljning av baracker har därför ännu icke kunnat komma till stånd. Katalogen upptager, sedan vissa omdispositioner av barackbeståndet måst vidtagas, 1 231 baracker tillhöriga försvaret och 52 baracker under arbetsmarknadskommissionens förvaltning eller tillhopa 1 283 baracker. Härav ha uttagits 336 baracker, vilka ansetts lämpliga som samlingslokaler o. dyl., och för dessa har försäljningspriset, beräknat enligt de av utredningen förordade grunderna, tillika med det rabatterade priset utsatts i katalogen. Övriga i katalogen upptagna, för ifrågavarande ändamål användbara baracker, äro som regel icke monteringsbara och därför tämligen värdelösa i händelse av rivning. I det fåtal fall, då sådana baracker ändock kunna utnyttjas för ifrågavarande ändamål, exempelvis då baracken icke behöver flyttas, torde kö-

paren böra få åtnjuta liknande förmån som om fråga varit om prissatt barack.

Den sammanlagda rabatten vid rabatterad försäljning av samtliga i katalogen prissatta baracker uppgår till 565 625 kronor. Med hänsyn till sannolikheten för att en del av dessa baracker kommer att försäljas till icke rabattberättigad köpare beräknar jag emellertid värdet av de rabatter, som faktiskt komma att utgå, till cirka 500 000 kronor. Häri torde de sannolikt obetydliga belopp kunna inrymmas, som komma att belöpa på rabatter i samband med försäljning av icke prissatta baracker.

Barackutredningen har diskuterat två utvägar att finansiera ifrågavarande rabattering, nämligen dels att låta rabatterna belasta femte huvudtitelns reservationsanslag till bidrag till anordnande av allmänna samlingslokaler respektive fonderna för friluftslivets och idrottens främjande, dels att redovisa rabatten såsom inkomstminskning å vederbörliga anslag. Vid ärendets fortsatta beredning har även övervägts att för finansieringen taga lotterimedelsfonden i anspråk. Att redovisa rabatterna såsom inkomstminskning å vederbörliga anslag torde icke böra komma i fråga. En finansiering med anlitande av en kombination av övriga angivna utvägar är visserligen möjlig men synes icke lämplig främst därför, att ianspråktagande för ifrågavarande engångsanordning av de olika fonderna kommer att innebära att tillgodoseendet av ändamål, för vilka fonderna närmast äro avsedda, kommer att i motsvarande omfattning ställas på framtiden. Rabatterna synas i stället böra avföras från ett särskilt anvisat anslag. Detta anslag, vilket torde upptagas med 500 000 kronor, bör betecknas Rabatter vid viss försäljning av övertaliga baracker och erhålla reservationsanslags karaktär.

Såsom av det föregående framgår aktualiseras framdeles frågan om försäljning av ytterligare ett antal baracker. Det torde få förutsättas att beträffande dessa baracker, i den mån så finnes erforderligt, böra tillämpas samma rabatteringsprinciper som nyss angivits. Frågan om bestridande av ifrågavarande framdeles uppkommande kostnader för rabatter torde få i sinom tid underställas riksdagen.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

> att till *Rabatter vid viss försäljning av övertaliga baracker* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 500 000.

[3.] **Pensionsstyrelsen: Avlöningar.** Beräkningen av de för budgetåret 1946/47 anvisade förslagsanslagen till pensionsstyrelsen: avlöningar och pensionsstyrelsen: omkostnader å 1 910 800 kronor respektive 414 300 kronor skedde utan hänsyn till kostnaderna för de förberedande åtgärder, som inom pensionsstyrelsen skola vidtagas för genomförande av den nya lagstiftningen om folkpensionering och vad därmed äger samband.

Den 31 maj 1946 fastställde Kungl. Maj:t avlöningsstat för pensionsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47. Staten upp-

tager bl. a. en anslagspost till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal å 740 000 kronor. Samma dag fastställde Kungl. Maj:t även omkostnadsstat för styrelsen, att tillämpas under budgetåret 1946/47. I sistnämnda stat finnes bl. a. upptagen en förslagsvis beräknad anslagspost till expenser å 335 000 kronor, varav enligt av Kungl. Maj:t samtidigt meddelad föreskrift må tagas i anspråk för bränsle, lyse och vatten förslagsvis 25 000 kronor, för ersättning till postverket för tryckning av kvittenshäften till pensionsbrev förslagsvis 150 000 kronor och för övriga expenser högst 160 000 kronor.

Berörda förberedande åtgärder avse för närvarande dels åliggandet för pensionsstyrelsen jämlikt 5 § lagen den 29 juni 1946 (nr 432) angående införande av nya lagen om folkpensionering att före den 1 januari 1948, då sistnämnda lag skall träda i kraft, omräkna utgående pensioner m. m., dels omläggning i samband med nya folkpensioneringslagens genomförande av systemet för utbetalning av folkpensionerna. Vad angår denna omläggning av utbetalningssystemet må anföras följande. Socialvårdskommittén har i sitt betänkande angående folkpensioneringens administrativa handhavande m. m. (SOU 1946: 37) föreslagit, bland annat, att det nuvarande systemet med utbetalning av pensioner medelst s. k. kvittenshäften skulle upphöra och att pensionsstyrelsen skulle övergå till utbetalning av folkpension medelst ett särskilt för ändamålet tillskapat anvisningsförfarande. Efter infordrande av remissyttranden över betänkandet från pensionsstyrelsen, generalpoststyrelsen och statens organisationsnämnd har Kungl. Maj:t den 21 juni 1946 förklarat sig ämna lägga de i betänkandet framförda förslagen angående sättet för utbetalningen av folkpensionerna, sett ur teknisk synpunkt, till grund för omläggning av utbetalningssystemet ävensom bemyndigat pensionsstyrelsen att efter samråd med generalpoststyrelsen och statens organisationsnämnd träffa avtal i fråga om tillhandahållande åt pensionsstyrelsen av de maskiner, som äro erforderliga för det nya betalningssystemets genomförande.

I skrivelse den 11 september 1946 har *pensionsstyrelsen* anmält behov att för vidtagande av angivna förberedande åtgärder överskrida dels den i styrelsens avlöningsstat upptagna anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, dels det under anslagsposten till expenser å styrelsens omkostnadsstat anvisade beloppet till övriga expenser.

I fråga om verkställandet av förberedelsearbetet anför styrelsen i skrivelsen huvudsakligen följande.

Arbetet med omräkning av pensioner m. m. är så omfattande, att styrelsen måst organisera en särskild omräkningsavdelning, där det rutinmässiga arbetet huvudsakligen utföres av biträdespersonal. Förberedelserna för det nya utbetalningssystemets införande komma även att handhavas av omräkningsavdelningen och komma att utgöra en mycket väsentlig del av dennas arbetsuppgifter. Utöver det 50-tal biträden, som från andra avdelningar inom styrelsen kunnat tillföras omräkningsavdelningen, måste för denna avdelnings räkning personal nyanställas i stor omfattning.

Omräkningsarbetet och förberedelserna för genomförandet av det nya utbetalningssystemet komma att i huvudsak utföras på följande sätt. För samtliga pensionstagare upprättas först s. k. huvudkort. Till dessa skola från de hos styrelsens registeravdelning förvarade ansökningsakterna överföras de uppgifter, som för omräkningen och omläggningen av utbetalningssystemet

kunna vara av betydelse. Vid huvudkortens uppläggning skall för de grupper pensionstagare, vilkas pensioner kunna bli beroende av inkomstens storlek, sådan omräkning ske av inkomsten som betingas av ändrade regler för inkomstens beräkning. Huvudkortens upprättande handhaves av omräkningsavdelningen. Från denna skola dock till granskningS- respektive sjukvårdsbyrån först överlämnas de ärenden, i vilka inkomstens omräkning är av mera komplicerad natur. Sedan den nya pensionen uträknats och påförts huvudkorten, skola med ledning av uppgifterna å dessa för varje pensionstagare stansas ett antal hålkort, vilka skola användas vid utbetalning av folkpensionerna.

Styrelsen framhåller vidare, att omräkningsarbetet endast pågått sedan slutet av juli månad 1946. Tillräcklig erfarenhet hade därför icke hunnit vinnas rörande behovet av arbetskraft. Stora svårigheter hade även uppkommit att nyrekrytera personal i den mån detta visat sig erforderligt och att erhålla utökade tjänstelokaler. Dylika och andra oförutsedda omständigheter gjorde det vanskligt för styrelsen att redan nu framlägga detaljerade beräkningar beträffande den förstärkning av styrelsens avlönings- och omkostnadsanslag, som förberedelsearbetet nödvändiggjorde. Styrelsen framhåller, att det framdeles kunde visa sig erforderligt förstärka även andra anslagsposter än dem varom i detta sammanhang är fråga, såsom posterna till reseersättningar och till publikationstryck.

Beträffande det ytterligare medelsbehovet under anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal anför styrelsen följande.

I anslagsskrivelsen den 31 augusti 1945 beräknade styrelsen antalet amanuenser för budgetåret 1946/47 till 30. För att kunna behandla dels det ökade antal pensionsansökningar, som är att förvänta under övergångstiden till den nya lagen, dels ock de mera komplicerade ärenden, som sammanhänga med omräkningsarbetet och som icke kunna handläggas av mindre kvalificerad personal, är det nödvändigt att styrelsen disponerar amanuenspersonal i erforderlig omfattning. Styrelsen har därför sett sig nödsakad att anställa ett ytterligare antal amanuenser. För närvarande uppgår antalet amanuenser, inklusive dem som uppbära vikariatslön i 21 och 24 lönegraderna, till 39 och styrelsen förutser ett behov av ytterligare minst 6. Merkostnaden för avlöningar åt amanuenser kan för budgetåret 1946/47 beräknas uppgå till omkring 90 000 kronor.

För omräkningsarbetet disponeras för närvarande cirka 80 biträden, varav cirka 50 rekryterats från den nuvarande fasta personalen, medan återstoden nyanställts. Ytterligare ett antal biträden blir emellertid erforderligt under hösten 1946. Vidare måste en betydande nyanställning ske från ingången av år 1947 för arbetet med det nya utbetalningssystemets genomförande. Trots svårigheten att överblicka behovet av arbetskraft har styrelsen nödgats räkna med nyanställning av ytterligare minst ett 80-tal biträden. För avlöningar under budgetåret 1946/47 åt den för omräkningsarbetet nyanställda biträdespersonalen torde kunna räknas med en kostnad av cirka 320 000 kronor.

Genom de förut berörda svårigheterna att erhålla personal och erforderliga lokalutrymmen kan styrelsen nödgas vidtaga särskilda åtgärder för att säkra omräkningsarbetets utförande på föreskriven tid. För att få fram en god arbetstakt och underlätta rekryteringen undersöker styrelsen möjligheterna att tillämpa ett avlöningssystem med premietillägg eller ersättning efter

ackord. Särskilt torde lönetillägg bliva erforderliga, därest styrelsen blir nödsakad att låta utföra arbetet i skift. För den biträdespersonal, som handhar omräkningen och upprättandet av huvudkorten, är det möjligt att premiesystem är lämpligast. För arbete med stansning av hålkort torde ersättning efter ackord vara mera ändamålsenligt. Sistnämnda arbete måste utföras med mycket stor noggrannhet men utgör samtidigt ett synnerligen enformigt arbete. Merkostnaden för ersättningar efter ett premie- och ackordssystem torde, om ett sådant system mera allmänt skulle tillämpas å ifrågavarande arbetsuppgifter, kunna uppskattas till omkring 50 000 kronor.

Enligt dessa beräkningar skulle alltså sammanlagda merkostnaden under icke-ordinarieposten komma att uppgå till omkring 460 000 kronor.

Kostnadsökningen under rubriken övriga expenser uppskattas av pensionsstyrelsen till omkring 310 000 kronor. De ökade kostnaderna äro till större delen av engångsnatur, nämligen utgifter för frakt, tull m. m. beträffande de förhyrda hålkortsmaskinerna samt utgifter för tryckning av huvudkort och hålkort, för inköp av förvaringspärmar och förvaringsskåp och för anskaffning av kontorsmaskiner och inventarier i anledning av förstärkningen av personalen. Kostnadsökningen fördelar sig med 5 000 kronor på renhållning och städning, 150 000 kronor på skrivmaterialier, papper, blankettryck o. dyl., 5 000 kronor på telegram, telefon och annonsering, 140 000 kronor på inköp och underhåll av möbler, skriv- och räknemaskiner m. fl. inventarier och 10 000 kronor på bokinköp, bindning av böcker och handlingar m. fl. ändamål.

Departementschefen. Genomförandet den 1 januari 1948 av den nya lagen om folkpensionering förutsätter vissa förberedande arbeten. Sålunda skola dessförinnan omkring 700 000 pensioner omräknas. Vidare kommer i samband med lagens ikraftträdande det nuvarande systemet för pensionsutbetalning medelst kvittenshäften att ersättas med en central utbetalning genom pensionsstyrelsen medelst ett särskilt slag av postanvisningar. Omräkningsarbetet och förberedelserna för omläggningen av utbetalningssystemet, vilka båda arbetsuppgifter komma att handläggas i anslutning till varandra, äro av så betydande omfattning, att pensionsstyrelsen måst organisera en särskild avdelning för uppgifternas fullgörande. Till denna avdelning har ett 50-tal biträden kunnat överföras från andra avdelningar inom styrelsen. Styrelsen finner, att härutöver ett stort antal befattningshavare i amanuens- och biträdesställning måste tillföras avdelningen genom nyanställning. Redan nu har styrelsen nyanställt ett 10-tal amanuenser och ett 30-tal biträden. Beträffande det ytterligare rekryteringsbehovet framhåller styrelsen, att det med hänsyn till den begränsade erfarenhet som hittills vunnits i fråga om dessa arbetsuppgifter vore vanskligt att uppskatta detta behov. Styrelsen påpekar även, att nyrekryteringen av personal och härav betingad utökning av tjänstelokalerna beredde stora svårigheter. Såvitt nu kan bedömas förutser emellertid styrelsen, att under innevarande budgetår ytterligare ett mindre antal amanuenser och ett 80-tal biträden komma att nyanställas för ifrågavarande ändamål. Styrelsen uppskattar kostnaderna för avlöning åt den nyanställda persona-

len och för vidtagande av vissa särskilda anordningar i avsikt att erhålla en god arbetstakt och underlätta rekryteringen till cirka 460 000 kronor.

Vid beräkningen av den i pensionsstyrelsens avlöningsstat upptagna anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal har hänsyn icke tagits till nämnda kostnader. Mot styrelsens uppskattning av kostnaderna har jag intet väsentligt att erinra. Emellertid vill jag understryka vad styrelsen anför därom, att grunderna för uppskattningen äro mycket osäkra. I avsikt att undvika eljest möjligen uppkommande behov av ytterligare medel under styrelsens icke-ordinariepost längre fram under budgetåret förordar jag, att det belopp, varmed överskridande av anslagsposten nu begäres, avrundas uppåt till högst 500 000 kronor. Givet är att all möjlig återhållsamhet beträffande medelsförbrukningen ändock skall iakttagas.

Pensionsstyrelsen anmäler vidare, att arbetet med omräkningen av pensionsbeloppen och omläggningen av utbetalningssystemet föranleder en betydande kostnadsökning även under rubriken övriga expenser å styrelsens omkostnadsanslag för innevarande budgetår. Dessa ökade kostnader, vilka av styrelsen uppskattas till 310 000 kronor, äro till större delen av engångsnatur. Även om denna kostnadsökning hänför sig till en av riksdagen icke maximerad anslagspost, finner jag dock, att den såväl absolut som i förhållande till det belopp till vilket utgifterna för övriga expenser vid bestämmande av omkostnadsanslagets storlek för innevarande budgetår beräknats — 160 000 kronor — är av den storleksordning, att den bör vara för riksdagen känd.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

> att den i avlöningsstaten för pensionsstyrelsen upptagna anslagsposten avlöningar till övrig icke-ordinarie personal må för budgetåret 1946/47 överskridas med högst 500 000 kronor.

[4.] **62 a. Utrustning av centraldepån för blindas arbeten,** *reservationsanslag.* För ändamålet har för budgetåret 1941/42 anvisats ett reservationsanslag av 60 000 kronor. Då byggnadsarbetena för centraldepån påbörjats först under hösten 1945, har emellertid utrustningsanslaget i huvudsak icke behövt tagas i anspråk förrän under innevarande budgetår.

Statens blinddepånämnd har i skrivelse den 6 februari 1946 hemställt, att ett tilläggsanslag för utrustning av centraldepån för blindas arbeten av 9 000 kronor måtte anvisas, och motiverat framställningen sålunda.

Depåbyggnaden skall även inrymma en större lokal för tillverkning av borstträ. I denna skola inmonteras ett flertal maskiner, såsom borrmaskiner, planhyvel, rikthyvel, cirkelsåg, bandsåg och slipmaskiner. När byggnaden nu börjat uppföras och de hygieniska anordningarna granskats av statens yrkesinspektör, har denne såsom ett oeftergivligt villkor påfordrat, att spånutsugning från de olika maskinerna anordnas. Vid planeringen av träför-

ädlingen hade man utgått från att sådan anordning icke vore erforderlig. På uppdrag av nämnden har konstruktionsfirman Harry Bremfors i Stockholm utarbetat följande kostnadsförslag för anordningen:

Spånutsugningsanläggning, innefattande fläkt, cyklon, 10 stycken huvar för anslutning till maskinerna, plåttrummor och elektriska kontaktanordningar	kronor	3 200
Varmluftsanläggning för utblåsning av den luft, som sugs in vid spånintagningen	»	5 000
Konstruktionsarvode	»	800
Summa	kronor	9 000.

Departementschefen.

Vid beräkningen av det för budgetåret 1941/42 anvisade anslaget till utrustning av centraldepån för blindas arbeten har hänsyn icke tagits till kostnaderna för ifrågavarande, av statens yrkesinspektör numera påkallade arbetarskyddsåtgärder. Jag biträder blinddepånämndens förslag, att för åtgärdernas vidtagande ett tilläggsanslag av 9 000 kronor anvisas. Anslaget torde rubriceras Utrustning av centraldepån för blindas arbeten och givas reservationsanslags natur. Med hänsyn till att, enligt vad jag inhämtat, de maskiner, vid vilka skyddsanordningarna skola anbringas, beräknas bliva inmonterade under november 1946, torde ifrågavarande anslag böra äskas å tilläggsstat för innevarande budgetår.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utrustning av centraldepån för blindas arbeten* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 9 000.

C. Medicinalstaten samt hälso- och sjukvården.

[5.] **73 a. Bidrag till extra utbildningskurs för instruktionssköterskor.** Med bidrag av statsmedel anordnar svensk sjuksköterskeförening årligen utbildningskurser för instruktionssköterskor och husmödrar vid sjukvårdsanstalter m. fl. Kurserna, som utgöra en påbyggnad av den utbildning, vilken meddelas vid de av staten godkända sjuksköterskeskolorna, äro uppdelade på en längre kurs om sex månader för utbildning av husmödrar, föreståndarinnor och instruktionssköterskor vid sjukvårdsanstalter (fortsättningskurs) samt en kortare kurs om fyra à sex veckor för utbildning av instruktionsavdelningssköterskor vid sjukvårdsanstalter (kompletteringskurs). Såsom villkor för statsbidrag gäller, att i vardera kursen minst tio elever, vilka därav äro i behov, skola befrias från erläggande av kursavgift samt att undervisningen vid kurserna skall stå under medicinalstyrelsens överinseende och bedrivas enligt en av medicinalstyrelsen godkänd plan. För budgetåret 1946/47 har för ifrågavarande ändamål anvisats ett anslag av 8 000 kronor.

I skrivelse den 11 juli 1946 har *medicinalstyrelsen* föreslagit anordnande

under budgetåret 1946/47 av en parallellkurs till den ovannämnda längre kursen.

I skrivelsen erinrar medicinalstyrelsen om den påtagliga brist på sjuksköterskor, som för närvarande råder, samt framhåller betydelsen av att väl kvalificerade befattningshavare i ledande ställning finnas i tillräckligt antal framför allt vid sjuksköterskeskolorna. Härefter anför styrelsen.

Sjuksköterskeskolorna ha vid upprepade tillfällen uppmanats att utvidga sin verksamhet. Redan nu äro instruktionssköterskeljänsterna knappt tilltagna och trots detta stå flera vakanta. Då man torde kunna utgå ifrån att befintliga sjuksköterskeskolor komma att utöka sin kapacitet och åtminstone ett par nya skolor komma att inrättas, kan situationen bli synnerligen brydsam om icke lärarinnor finnas i tillräckligt antal.

Då sjuksköterskeutbildningen och därmed sammanhängande spörsmål för närvarande äro föremål för utredning av en särskild, statlig kommitté, hade medicinalstyrelsen trots frågans brådskande natur icke haft för avsikt att inkomma med någon framställning angående utökade kurser för lärarinnor förrän kommittén avgivit sitt utlåtande. Då emellertid svensk sjuksköterskeförening meddelat, att till nästkommande kurs, vilken tager sin början den 1 september 1946, 32 fullgoda ansökningar inkommit till de 20 platser, som med hänsyn till lokalernas storlek och lärarpersonalens antal maximalt kunna ställas till förfogande, anser styrelsen sig föranlåten att redan nu vidtaga åtgärder för föranstaltande av en extra kurs.

Kostnaderna för den extra kursen beräknar medicinalstyrelsen till ett belopp av 5 380 kronor, varav 2 000 kronor till arvode till biträdande kurslärarinna, 1 880 kronor till lärararvoden och 1 500 kronor till lokalhyra. Från nämnda belopp skulle elevernas kursavgifter avgå. Då avgiften vore fastställd till 100 kronor per elev och halva antalet elever förutsattes skola erhålla avgiftsbefrielse, skulle alltså inkomsterna uppgå till 600 kronor och nettoutgiften till ca 4 800 kronor. Enär anordnandet av en helt fristående kurs enligt styrelsens mening med säkerhet skulle draga dubbla kostnaden, syntes det styrelsen ur både praktisk och ekonomisk synpunkt lämpligt, att svensk sjuksköterskeförening, som förklarat sig villig därtill, finge i uppdrag att anordna den ifrågasatta parallellkursen med ett statsbidrag av 4 800 kronor. Såsom villkor för statsbidraget skulle gälla, att minst sex elever, som vore i behov därav, befriades från erläggande av kursavgift samt att kursen skulle stå under medicinalstyrelsens överinseende och bedrivas enligt samma plan, som av styrelsen godkänts för motsvarande ordinarie kurs.

Departementschefen.

I likhet med medicinalstyrelsen anser jag behov föreligga att utan dröjsmål utbilda ett större antal lärarinnor inom sjukvården. Genom den av styrelsen föreslagna tillfälliga utvidgningen av kursverksamheten för detta ändamål torde icke ske något föregripande av de resultat, till vilka pågående utredning rörande sjuksköterskeutbildningen kunna leda. Kostnaderna för den extra kursen, vilken skulle pågå parallellt med den ordinarie kursen, skulle bli jämförelsevis obetydliga. Jag tillstyrker därför, att anslag, motsvarande den beräknade kostnaden för kursen i fråga, anvisas på tilläggsstat för inne-

varande budgetår. För statsbidraget torde böra gälla av medicinalstyrelsen angivna villkor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till extra utbildningskurs för instruktionssköterskor* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av ..... kronor 4 800.

[6.] **86 a. Odontologisk försöksverksamhet vid Vipeholms sjukhus i Lund,** *reservationsanslag.* Under denna rubrik anvisade 1945 års riksdag (prop. nr 2, bil. 5, punkt 6; rd. skr. nr 30) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45 ett reservationsanslag av 55 000 kronor. Anslaget var avsett för bestridande av kostnaderna för anordnande under ett års tid vid Vipeholms sjukhus i Lund av undersökningar rörande sambandet mellan kost och tandsjukdomar. Beträffande den närmare planläggningen av ifrågavarande undersökningar tillåter jag mig hänvisa till den redogörelse härför, som lämnats i förenämnda proposition.

Vid utförandet av undersökningarna visade sig, att vissa tidigare icke förutsedda förberedande arbeten måste verkställas, innan de egentliga undersökningarna kunde påbörjas. Med hänsyn till härav föranlett ökat medelsbehov beviljade 1946 års riksdag under samma rubrik å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 ett reservationsanslag av 30 000 kronor (prop. nr 2, bil. 5, punkt 10; rd. skr. nr 21).

I promemoria den 29 augusti 1946 har *medicinalstyrelsen* hemställt om anvisande av ytterligare medel för ifrågavarande undersökningar. I skrivelsen anföres.

Sedan de förberedande undersökningarna vid årsskiftet 1945/46 slutförts, kunde det egentliga dietförsöket (huvudförsöket) planenligt igångsättas beträffande 614 patienter den 15 januari och beträffande 152 medlemmar av personalen den 1 februari 1946. I samband med genomförandet av huvudförsöket ha såväl patienter som personal avdelningsvis hänförts till statistiskt sett representativa försöksgrupper, varvid givetvis även kontrollmaterial avdelats, kostfördelning företagits med hänsyn till vissa bestämda tillägg till grundkosten (vitaminer, kalcium, fosfor, fluor, benmjöl), kostens fysikaliska beskaffenhet beaktats, liksom även inom vissa grupper försök insatts för utrönande av sötsakers effekt på tänderna. Verksamheten, som bedrives i intimt samarbete med professorn i statistik vid Lunds universitet, är, så vitt man har sig bekant, upplagd efter ett noggrannare system än som tidigare tillämpats vid undersökningar av ifrågavarande art och måste med hänsyn till den ringa möjlighet, som gives att under en kort tidsperiod avläsa någon förändring hos försöksmaterialet med nödvändighet bedrivas under längre tid. För att säkerställa resultatet böra de nu pågående försöken fortsättas i oförändrad eller i av omständigheterna betingad modifierad form under ytterligare ett antal år. Det ligger i sakens natur, att resultat icke kunna förväntas efter endast ett års försöksverksamhet, men det är sannolikt, att redan vid denna tidpunkt vissa för det fortsatta arbetet värdefulla hållpunkter kunna ernås. Att redan i januari 1947, då de disponibla medlen beräknas

vara förbrukade, avbryta undersökningen vore liktydigt med att det hittills nedlagda arbetet äventyrades. Någon egentlig nytta av de för ändamålet hittills beviljade anslagsmedlen skulle i sådant fall icke heller kunna påräknas. Verksamheten torde sålunda med oförändrad personalstyrka böra fortgå efter i huvudsak samma linjer som för närvarande under ytterligare ett antal år, varför kostnaderna för undersökningen med säkerhet komma att kvarstå under hela budgetåret 1947/48.

Kostnaderna för verksamheten beräknar medicinalstyrelsen till 53 000 kronor för helt år. Härvid avses för avlöningar ett belopp av 44 060 kronor, fördelat på följande sätt: 2 halvtidsanställda tandläkare (6 000 + 6 000) 12 000 kronor, 2 tandsköterskor (3 600 + 3 600) 7 200 kronor, 1 kontrollant (tandläkare) för de odontologiska undersökningarna 1 800 kronor, 1 läkare för kliniska undersökningar 8 760 kronor, 1 laboratoriesköterska 4 000 kronor, 1 skrivbiträde 3 000 kronor och 1 läkare för kemiska blodanalyser 7 300 kronor. Återstående belopp, 8 940 kronor, skulle åtgå till inköp av förbrukningsmateriel. För halvt år skulle kostnaderna enligt samma beräkningsgrunder belöpa sig till 26 500 kronor.

I anslutning till det anförda hemställer medicinalstyrelsen, att för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1946/47 anvisas ett reservationsanslag av 26 500 kronor.

Departementschefen.

Med hänsyn till vad medicinalstyrelsen anfört torde man böra räkna med att ifrågavarande försöksverksamhet skall tills vidare pågå utan avbrott. Härvid förutsätter jag, att så snart hållpunkter för ett preliminärt bedömande av verksamhetens värde föreligger, frågan om densammas fortsättande utan dröjsmål underställes Kungl. Maj:t. Då de för verksamheten anvisade medlen i enlighet med de ursprungliga beräkningarna kunna antagas vara förbrukade under januari 1947, erfordras för ändamålet en medelsanvisning å tilläggsstat för budgetåret 1946/47. Anvisningen torde kunna begränsas till 25 000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Odontologisk försöksverksamhet vid Vipeholms sjukhus i Lund* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 25 000.

[7.] **90 a. Utrotning av råttor.** Med bifall till två vid 1945 års riksdag väckta likalydande motioner (I: 2 och II: 2) anvisade riksdagen (skr. nr 486) å riksstaten för budgetåret 1945/46 under femte huvudtiteln till Utrotning av råttor ett obetecknat anslag av 40 000 kronor. Ifrågavarande verksamhet var avsedd att ske försöksvis. Det anvisade beloppet skulle användas i huvudsaklig överensstämmelse med ett av livsmedelskommissionen framlagt förslag, innefattande följande dispositionsplan:

anställande av en konsulent under ett år	kronor	10 000
expenser i samband med konsulentverksamheten	»	2 000
resekostnader för konsulenten	»	3 500
försöksutrotning av råttor inom två områden	»	8 000
bidrag till råttsäkring av byggnader	»	10 000
upplysningsverksamhet	»	6 500

Kungl. Maj:t skulle vara oförhindrad att vidtaga de jämkningar, som kunde finnas påkallade.

På grund av svårighet att erhålla lämplig person för konsulentsysslan kunde verksamheten icke påbörjas förrän den 1 oktober 1945. För att möjliggöra försökens slutförande har Kungl. Maj:t på framställning av medicinalstyrelsen medgivit att konsulenten finge vara anställd intill utgången av september 1946. Medel till bestridande av konsulentens avlöning och övriga med verksamheten förenade kostnader under budgetåret 1946/47 ha av Kungl. Maj:t anvisats från femte huvudtitelns reservationsanslag till extra utgifter.

I framställning den 26 augusti 1946 har *medicinalstyrelsen* hemställt om anvisande av ett belopp av 6 500 kronor för en annonskampanj i råttutrotningsfrågan.

Departementschefen. Av den lämnade redogörelsen framgår, att den ifrågavarande försöksverksamheten för utrotande av råttor — vilken förutsatts skola pågå under ett år med början den 1 juli 1945 — kunnat igångsättas först den 1 oktober sagda år. För de avsedda arbetsuppgifternas slutförande måste därför även en del av budgetåret 1946/47 tagas i anspråk. Till bestridande av utgifterna för verksamheten under sistnämnda budgetår torde ett särskilt anslag å tilläggsstat böra anvisas.

Enligt vad jag inhämtat har å det för budgetåret 1945/46 beviljade anslaget till råttutrotning avförts utgifter å sammanlagt 12 806 kronor. Den av Kungl. Maj:t för budgetåret 1946/47 medgivna medelsanvisningen från femte huvudtitelns reservationsanslag till extra utgifter har ännu icke utnyttjats. Däremot har medicinalstyrelsen förskottsvis utgivit sammanlagt 2 723 kronor. Hos styrelsen inneligga dessutom räkningar å 3 664 kronor, varjämte konsulentens månadsavlöning för september (833 kronor) återstår att utbetala. Därjämte torde för resor och oförutsedda utgifter få räknas med ett medelsbehov av ca 2 300 kronor. För täckning av kostnaderna för redan beslutade åtgärder skulle alltså erfordras ett belopp av omkring (2 723 + 3 664 + 833 + 2 300) 9 500 kronor.

Enligt den av riksdagen godkända planen för användningen av råttutrotningsanslaget skulle ett belopp av 6 500 kronor disponeras för upplysningsverksamhet. Någon propaganda av större omfattning har emellertid ännu icke medhunnits. Jag tillstyrker, att av medicinalstyrelsen nu föreslagen annonskanpanj i angivet syfte kommer till stånd och att för ändamålet ett belopp av 6 500 kronor ställes till styrelsens förfogande.

Det sammanlagda medelsbehovet för budgetåret 1946/47 skulle alltså uppgå till (9 500 + 6 500) 16 000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utrotning av råttor* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av .... kronor 16 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

J. O. Widman.

Bilaga 5.

Egentliga statsutgifter.

Sjunde huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 oktober 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler härefter under finansdepartementet hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 samt anför därvid följande.

B. Allmänna centrala ämbetsverk m. m.

[1.] **32. Statens avtalsnämnder,** *förslagsanslag.* Antalet kollektivavtalsanställda i statens tjänst uppgick vid senaste årsskiftet till mellan 70 000 och 80 000. Även vid de statliga bolagen finnas stora grupper kollektivavtalsanställda; det sammanlagda antalet torde uppgå till över 15 000.

Regleringen av anställningsförhållandena för dessa personalgrupper är en förvaltningsangelägenhet av väsentlig betydelse. Anställningshavarnas stora antal medför, att även i och för sig obetydliga ändringar i avlöningsförhållandena kunna få betydande ekonomiska konsekvenser, framför allt i den mån de inom en förvaltningsgren åvägabragta förhandlingsresultaten få prejudicerande verkningar inom andra förvaltningsgrenar. På grund av sambandet med anställningsförhållandena inom den allmänna arbetsmarknaden är också statens behandling av kollektivavtalsproblemen jämte löneregleringarna för tjänstemännen att betrakta som ett icke oväsentligt led i den allmänna ekonomiska politiken.

Det är därför angeläget, att kollektivavtalsfrågorna inom de olika förvaltningsområdena bli föremål för ett i möjligaste mån enhetligt bedömande. Detta gäller såväl förhandlingarna om slutande av kollektivavtal som regleringen av de tolknings- och tillämpningsfrågor, vilka uppkomma under avtalens löptid. Inom vilken del av avtalsområdet dylika frågor än uppkomma är det nödvändigt att de infogas i sitt rätta sammanhang och att vid deras bedömande uppmärksammas förhållandena inom närstående områden, vare sig dessa tillhöra den statliga förvaltningen eller allmänna arbetsmarknaden. Härför erfordras en samlad överblick över avtalsfrågornas läge, vilket i sin tur förutsätter en centraliserad handläggning av principfrågorna med ledning av ett gemensamt, efter enhetliga grunder sammanställt uppgiftsmaterial.

Tanken på inrättande av ett centralt organ för behandlingen av avtalsfrågor inom statsförvaltningen väcktes av besparingsberedningen i en år 1942 avgiven promemoria med förslag om inrättande av en statlig förhandlingsbyrå. Enligt förslaget skulle byrån i huvudsak få till uppgift att förbereda och medverka vid kollektivavtals upprättande; att i fråga om kollektivavtalens tolkning och tillämpning biträda med råd och anvisningar; att lämna den förhandlingshjälp, som vore erforderlig för slitande av tvister på grund av avtalen; samt att uppsamla och sammanställa för löneförhandlingar erforderlig lönestatistik.

Frågan om ett samordnande organ på avtalsområdet har sedermera fått en partiell lösning, i det att avtalsnämnder inrättats dels enligt Kungl. Maj:ts beslut den 3 september 1943 inom försvaret (försvarets avtalsnämnd) och dels enligt Kungl. Maj:ts beslut den 16 februari 1945 för postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen (kommunikationsverkens avtalsnämnd). I fråga om dessa nämnder må följande uppgifter meddelas.

Försvarets avtalsnämnd består av ordförande, förordnad av Kungl. Maj:t, samt åtta ledamöter, utsedda av respektive myndigheter. Sekretariat åt nämnden tillhandahålles av försvarets fabriksstyrelse.

Kommunikationsverkens avtalsnämnd består av ordförande, förordnad av Kungl. Maj:t, samt fem ledamöter, utsedda av verksstyrelserna. Denna nämnds sekretariat tillhandahålles likaledes av försvarets fabriksstyrelse, men kostnaderna därför bestridas av verken.

Avtalsnämnderna ha att beträffande den kollektivavtalsanställda personalen dels taga befattning med tvister rörande kollektivavtalens tolkning under löpande avtalsperiod, dels ock medverka vid slutandet av kollektivavtal. Deras närmare befogenheter i dessa avseenden äro olika, i det att försvarets avtalsnämnd har att i viss utsträckning fatta avgöranden för myndigheternas räkning, varemot kommunikationsverkens avtalsnämnd mera är att betrakta som ett rådgivande organ, vars verksamhet icke innebär att myndigheterna avkopplas från ansvaret för avgörandena.

Vad angår de närmare befogenheterna för försvarets avtalsnämnd äro myndigheterna inom försvaret skyldiga att hänskjuta alla tolkningsfrågor av principiell vikt eller mera betydande ekonomisk räckvidd till avtalsnämnden. Vederbörande verk är berättigat att utan egen prövning följa avtalsnämndens beslut eller rekommendationer i sålunda hänskjutna tolkningsfrågor. Hyser verket annan mening än nämnden, har verket att på nytt underställa frågan

nämndens bedömande, innan beslut fattas. Nämndens ordförande och sekreterare äga rätt att närvara vid alla centrala förhandlingar i tolkningsfrågor mellan myndighet och arbetarorganisation. Protokoll över dylika förhandlingar skall tillställas nämnden. — Vid förhandlingar om kollektivavtal är avtalsnämnden myndigheternas förhandlingsorgan och äger att med för dem bindande verkan träffa avgöranden i fråga om nya avtal. Kollektivavtalen undertecknas av ordföranden i avtalsnämnden på vederbörande verks vägnar.

Vad härefter angår kommunikationsverkens avtalsnämnd är verksstyrelse skyldig inhämta avtalsnämndens utlåtande, innan beslut meddelas i sådan fråga om tolkning av gällande kollektivavtal, som är av principiell natur eller mera betydande ekonomisk räckvidd för verket eller som kan antagas ha väsentlig betydelse även för annat verk. Ansvaret för frågans avgörande kvarligger emellertid hos verksledningen. Nämndens ordförande och sekreterare äga rätt att närvara vid alla centrala förhandlingar i tolkningsfrågor av nyss angiven art samt att därvid deltaga i överläggningarna. I fall då tolkningsfrågor avgöras utan nämndens medverkan skall meddelande till nämndens kansli lämnas angående tolkningsfrågans innebörd och sättet för dess lösande. — Sådana förhandlingar om slutande av kollektivavtal, som äro av större vikt antingen för det i varje särskilt fall ifrågavarande verket eller med hänsyn till sannolika konsekvenser för annat här avsett verk, skola i regel på verkets vägnar föras av nämndens ordförande, den i nämnden ingående representanten för det ifrågavarande verket samt en eller flera av verksstyrelsen särskilt utsedda representanter. Till förhandlingarna äger avtalsnämndens ordförande, om han finner lämpligt, kalla en eller flera av nämndens övriga ledamöter samt en eller flera tjänstemän i nämndens kansli. I fall då nämndens ordförande sålunda deltagit i avtalsförhandlingarna må kollektivavtal icke av vederbörande verksstyrelse träffas med mindre mellan verksstyrelsen och nämndens ordförande enighet föreligger beträffande avtalets innehåll.

Försvarets och kommunikationsverkens avtalsnämnder äro att betrakta som provisoriska institutioner inrättade i avvaktan på en lösning av frågan om samordnande av kollektivavtalsärendenas handläggning inom hela det statliga avtalsområdet. Det har nu ansetts påkallat att till behandling upptaga frågan om en utbyggnad av förhandlingsinstitutionen till att omfatta hela statsförvaltningen. I samband härmed har man även att överväga frågan om de motsvarande anordningar som böra vidtagas för de statliga bolagens avtalsfrågor. Hithörande spörsmål ha förberedelsevis behandlats i en *inom finansdepartementet upprättad promemoria.*

I promemorian har, vad först angår utbyggnaden av förhandlingsinstitutionen inom den egentliga statsförvaltningen, uttalats att en sådan åtgärd även borde innefatta tillskapande av ett organ för samordnande av avtalsverksamheten inom hela förvaltningen. En dylik utbyggnad kunde tänkas ske efter två linjer. Det kunde sålunda ifrågasättas att gå vidare på den inslagna vägen med specialnämnder för olika förvaltningsområden och dessutom inrätta ett särskilt centralt samarbetsorgan. Alternativt kunde tänkas att slå ihop försvarets och kommunikationsverkens avtalsnämnder och bygga ut den sammanslagna nämnden till ett gemensamt förhandlingsorgan för hela förvaltningen. Beträffande dessa alternativa lösningar yttras i promemorian, att det förefaller som om en ensam avtalsnämnd skulle bli alltför

stor och osmidig, om man — vilket i promemorian förutsättes såsom rimligt — skall låta varje verk med ett större antal arbetare få åtminstone en representant i förhandlingsinstitutionen. Det skulle därför enligt promemorian ligga närmare till hands att bibehålla och bygga ut systemet med specialnämnder — varvid hinder icke borde möta att gemensam ordförande liksom nu anlitas för olika nämnder — och därutöver inrätta ett centralt samarbetsorgan.

I promemorian ifrågasättes sålunda först inrättande av en ny avtalsnämnd att fungera inom civilförvaltningen vid sidan av kommunikationsverkens avtalsnämnd. Härom anföres:

Inom den del av civilförvaltningen, som faller utom kommunikationsverkens avtalsnämnds område, finnas omkring 13 000 kollektivavtalsanställda, varav nära 10 000 tillhöra domänverket och återstoden ett flertal olika myndigheter och institutioner. Dessa siffror omfatta icke städningspersonalen, uppgående till över 5 000 för hela statsförvaltningen, därav flertalet kollektivavtalsanställda. För ifrågavarande delar av den civila förvaltningen erfordras en avtalsnämnd motsvarande de nu befintliga. Måhända kan det i fortsättningen befinnas lämpligt att jämka gränsdragningen mellan de olika nämndernas områden, men det förefaller under alla förhållanden, med hänsyn bl. a. till det stora antalet myndigheter med kollektivavtalsanställd personal inom civilförvaltningen, lämpligt att inrätta en ny avtalsnämnd som får fungera inom civilförvaltningen vid sidan av kommunikationsverkens avtalsnämnd. Den nya nämnden torde böra organiseras på ungefär samma sätt som de nuvarande nämnderna. Således bör ordförande i nämnden utses av Kungl. Maj:t. Vidare böra representanter för myndigheterna finnas i nämnden. Såsom fasta ledamöter torde böra ingå representanter för verk med större arbetarpersonal, medan representanter för andra hithörande verk torde kunna inkallas av nämndens ordförande för överläggningar i frågor som direkt beröra dessa verk.

Såsom förut berörts gälla olika principer i fråga om befogenheterna för å ena sidan försvarets och å andra sidan kommunikationsverkens avtalsnämnder. Vid den utbyggnad av förhandlingsinstitutionen, varom nu är fråga, torde dessa principer böra omprövas för båda nämndernas del, varvid ändringar i utjämnande riktning kunna komma i fråga. Om det emellertid skulle visa sig lämpligt att upprätthålla skilda principer, förefaller det för den nya civila avtalsnämndens del ligga närmast till hands att i fråga om befogenheter likställa den med kommunikationsverkens avtalsnämnd.

För ett effektivt samordnande av förhandlingsverksamheten skulle, enligt vad i promemorian förutsättes, erfordras, att utöver de inom skilda förvaltningsområden verksamma avtalsnämnderna finnes ett för hela det statliga avtalsområdet avsett samarbetsorgan. Härom innehåller promemorian följande.

Det synes böra övervägas att anordna detta organ som en central avtalsnämnd. Ordföranden i den centrala nämnden bör utses av Kungl. Maj:t. Han bör fungera som ledare av den samordnande verksamheten för hela avtalsområdet. Om så finnes lämpligt, bör han samtidigt kunna vara ordförande i någon av de speciella avtalsnämnderna.

Som ledamöter i den centrala avtalsnämnden böra ingå ordförandena och eventuellt vissa därtill utsedda av specialnämndernas ledamöter. Vidare bör

ordföranden i den centrala nämnden kunna tillkalla andra ledamöter i specialnämnderna samt verksrepresentanter att deltaga i den centrala nämndens överläggningar.

Beträffande handläggningen av sådana frågor om tolkning av gällande avtal, som ha större ekonomisk eller principiell räckvidd, bör den centrala nämnden ha befogenheter liknande dem som tillkomma de nuvarande avtalsnämnderna. Den centrala nämnden bör ha att i dylika större frågor avge utlåtande i stället för specialnämnden, och rätt att närvara vid förhandlingar i sådana frågor bör tillkomma den centrala nämndens ordförande och ledamöter samt andra funktionärer, allt enligt instruktionsbestämmelser som meddelas av Kungl. Maj:t. I avtalsförhandlingar av större vikt böra ordföranden och eventuellt även någon eller några ledamöter i den centrala nämnden deltaga. Om de närmare befogenheterna skola regleras efter förebild från försvaret eller från kommunikationsverken, bör bli beroende på resultatet av de i det föregående berörda närmare övervägandena. Skulle skiljaktigheten i principer komma att vidmakthållas, kan det också komma i fråga att låta den återspeglas i regleringen av den centrala nämndens befogenheter inom respektive förvaltningsområden.

Den centrala nämnden bör utrustas med ett kansli, i vilket även torde böra inordnas det nuvarande gemensamma sekretariatet för försvarets och kommunikationsverkens avtalsnämnder. Kansliet bör biträda vid handläggningen av tolkningsfrågor och avtalsförhandlingar inom hela avtalsområdet samt svara för insamlandet och bearbetningen av lönestatistiska och andra uppgifter för den statliga förhandlingsverksamhetens gemensamma räkning. Kansliet bör stå under ledning av ordföranden i den centrala nämnden.

Med hänsyn till arten och omfattningen av de uppgifter, som skulle vara förenade med ordförandeskapet i den centrala nämnden, torde det kunna ifrågasättas att för ändamålet inrättas en heltidsbefattning. En relativt hög löneställning bör förenas med befattningen. Till jämförelse må erinras om avlöningsvillkoren för befattningarna som ordförande och chef för statens sakrevision och för statens organisationsnämnd.

Beträffande kansliet är det vanskligt att på förhand bedöma personalbehovet och de erforderliga anställningsvillkoren. Det må nämnas, att kommunikationsverkens avtalsnämnd, som har det ojämförligt största avtalsområdet, sysselsätter en sekreterare gemensamt med försvarets avtalsnämnd samt att verkens ersättning åt försvarets fabriksstyrelse för det åt kommunikationsverkens avtalsnämnd i övrigt tillhandahållna sekretariatet är fastställd till 10 000 kronor för år, varav omkring 8 000 kronor avse amanuens- och biträdespersonal samt återstoden expenser. I avvaktan på närmare erfarenhet torde arvodesanställning böra tillämpas för kansliper-sonalen.

Med det sätt för organisering av förhandlingsinstitutionen som ifrågasatts bör enligt promemorian följa, att kostnaderna för institutionen, även till den del de belöpa på affärsverken, bestridas från ett gemensamt anslag å riksstaten, vilket skulle upptagas under sjunde huvudtiteln.

Vad härefter angår de statliga bolagens kollektivavtalsfrågor, framhålles i promemorian angelägenheten av att dessa bolags förhandlingsverksamhet samordnas genom en för bolagen gemensam förhandlingsinstitution. Inrättandet av en sådan institution bör enligt promemorian bli beroende på överenskommelse mellan bolagen. I promemorian anföres härom vidare endast följande.

På dylik överenskommelse bör bero i vad mån även de statliga monopolbolagen skola deltaga i den gemensamma institutionen och vilka närmare arbetsformer som böra antagas för denna. Formellt bör den anordnas fristående från avtalsinstitutionen för den egentliga statsförvaltningen. Det är emellertid angeläget att en reell anknytning mellan dessa institutioner åvägabringas. Detta skulle kunna ske på det sätt att den statliga centrala nämndens ordförande även finge fungera som ordförande i bolagens avtalsnämnd eller erhölle en rådgivande ställning i förhållande till bolagsnämnden. Det torde även kunna visa sig lämpligt, att bolagsnämnden får anlita den statliga centrala nämndens kansli. Härav betingade ersättningar böra bestridas av bolagen.

Över promemorian ha *yttranden* införskaffats från försvarets och kommunikationsverkens avtalsnämnder, de i nämnderna representerade centrala verken samt försvarets civilförvaltning, statens arbetsmarknadskommission, byggnadsstyrelsen, statskontoret, kontrollstyrelsen, lantmäteristyrelsen, statens reproduktionsanstalt, domänstyrelsen och lotsstyrelsen. Vidare har tillfälle beretts de av frågan närmare berörda statliga bolagen att yttra sig i ärendet.

Vad först angår frågan om utbyggnad av förhandlingsinstitutionen inom statsförvaltningen, gå yttrandena i allmänhet i tillstyrkande riktning. Två av myndigheterna, nämligen byggnadsstyrelsen och domänstyrelsen, uttala sig dock emot en anslutning till den föreslagna utvidgade förhandlingsinstitutionen. Byggnadsstyrelsen har därvid åberopat, att kollektivavtalen på styrelsens område anpassats efter dem, som träffats på den allmänna arbetsmarknaden mellan vederbörande arbetsgivarorganisation och fackförbund. Domänstyrelsen har för sin del hänvisat till att inom styrelsens område erfordras samarbete med andra skogsarbetsgivare och att styrelsen under alla förhållanden måste vara försedd med en egen förhandlingsorganisation. Beträffande förhandlingsinstitutionens organisation föreslår krigsmaterielverket en lösning efter helt andra linjer än de i promemorian uppdragna. Krigsmaterielverket förordar, att inom Kungl. Maj:ts kansli inrättas en avtalsberedning, vilken eventuellt även skulle få till uppgift att handlägga tjänstemännens anställningsfrågor. I yttrandet förutsättes en ingående direkt kontroll från Kungl. Maj:ts sida över avtalsförhandlingarna; sålunda skulle av beredningen ingångna avtal underställas Kungl. Maj:t för godkännande.

I det stora flertalet av statsmyndigheternas yttranden tillstyrkes emellertid en utbyggnad av förhandlingsinstitutionen i närmare anslutning till vad som ifrågasatts i departementspromemorian, om ock med vissa variationer av ståndpunkterna beträffande institutionens närmare konstruktion, befogenheter och arbetssätt.

De statliga bolag, som yttrat sig i ärendet, ha med något enstaka undantag uttalat sig för åvägabringande av samarbete bolagen emellan på sätt i departementspromemorian anförts.

Departementschefen. Av skäl som inledningsvis anförts är det angeläget, att åtgärder vidtagas för ett ytterligare samordnande av kollektivavtalsfrågornas handläggning

inom statsförvaltningen. Den utredning, som företagits med utgångspunkt från departementspromemorian, visar också i den riktningen, att man bör åstadkomma en utbyggnad av den nuvarande, provisoriska organisationen och därvid även tillskapa ett organ för samordnande av förhandlingsverksamheten inom hela förvaltningen. Myndigheternas yttranden och förslag förete vissa skiftningar i uppfattning beträffande den närmare konstruktionen av förhandlingsinstitutionen samt dennas befogenhet och arbetssätt. Den längst gående avvikelsen från promemorians uppläggning innebär krigsmaterielverkets förslag att ställa statens kollektivavtalsförhandlingar under direkt kontroll av Kungl. Maj:t och införliva avtalsorganisationen med Kungl. Maj:ts kansli. För egen del är jag icke beredd att förorda en så radikal omläggning av ordningen för kollektivavtalsfrågornas handläggning, utan jag anser mig med stöd av det stora flertalet remissyttranden böra tillstyrka en lösning av frågan i närmare anslutning till departementspromemorians riktlinjer.

Såsom i promemorian föreslagits torde kostnaderna för den utbyggda förhandlingsinstitutionen, även till den del de belöpa på affärsverken, böra bestridas från anslag å riksstaten, vilket synes böra upptagas under sjunde huvudtiteln. Jag torde nu få framlägga förslag om äskande hos riksdagen av sådant anslag å tilläggsstat för det löpande budgetåret. Sedan anslagsfrågan prövats, torde jag få återkomma till frågan om instruktion och andra bestämmelser för förhandlingsinstitutionen. Anledning torde därvid givas att upptaga de i ärendet föreliggande detaljspörsmålen beträffande institutionens konstruktion, den närmare avgränsningen av dess verksamhetsområde samt förhållandet till de olika verken och arbetssättet. Dessa spörsmål böra under tiden underkastas ytterligare utredning. Jag vill emellertid i detta sammanhang förutskicka, att institutionen icke bör organiseras på sådant sätt, att den kommer att innebära en onödigt tyngande instansbildning, och att den icke heller får medföra hinder för att de många smärre tillämpningsfrågor, som uppkomma inom de olika arbetsområdena, få lösas på arbetsplatserna eller eljest inom respektive verk i huvudsakligen samma utsträckning och på samma sätt som sker inom de nu förefintliga avtalsnämndernas områden. Uppenbarligen måste även, när det gäller att pröva förhandlingsinstitutionens och myndigheternas inbördes befogenheter, hänsyn tagas till myndigheternas, och särskilt affärsverksstyrelsernas, driftsledande funktion och därmed förenade ansvar. Att hänsyn även tages till de bestående organisationsförhållandena på den allmänna arbetsmarknaden — på såväl arbetarnas som arbetsgivarnas sida — synes rimligt.

Vad angår den yttre organisationen, delar jag den i departementspromemorian uttalade och i remissyttrandena understrukna uppfattningen, att förhandlingsinstitutionen bör ställas under ledning av en ordförande, vilken fungerar som ledare av den samordnande verksamheten för hela avtalsområdet. Denne bör även vara ledare för det kansli, som bör inrättas gemensamt för hela avtalsområdet och i vilket det nuvarande sekretariatet för försvarets och kommunikationsverkens avtalsnämnder bör inordnas. I departementspromemorian har förordats, att ordföranden erhåller en relativt hög löne-

ställning, varvid till jämförelse erinrats om avlöningsvillkoren för befattningarna som ordförande och chef för statens sakrevision och för statens organisationsnämnd. För egen del är jag icke beredd att nu framlägga slutligt förslag om ordförandens löneställning, då denna fråga behöver ytterligare granskas i samband med detaljplaneringen av den nya institutionen och även torde få göras i viss mån beroende på i vilken utsträckning och på vilket sätt han kan komma att bli verksam även inom de statliga bolagens avtalsområden. Därest riksdagen icke har något att erinra däremot, torde frågan få göras beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Vid denna böra de i departementspromemorian angivna jämförelsefallen vara utgångspunkten.

För närvarande äro ordförandesysslorna i försvarets och kommunikationsverkens avtalsnämnder förenade med årsarvoden jämte sammanträdesarvoden. Vid kollektivavtalsförhandlingar utgå dagarvoden till nämndernas ledamöter. Kostnaderna för ifrågavarande arvoden uppgingo under budgetåret 1946/47 till omkring 16 000 kronor. Det torde vara erforderligt att även i fortsättningen räkna med sådana arvoden. Dessa torde likaledes få fastställas av Kungl. Maj:t i samband med institutionens närmare utformning.

Vad angår sekretariatet torde som ledare av kansliarbetet närmast under den centrala institutionens ordförande erfordras en erfaren och i övrigt väl kvalificerad funktionär med heltidsanställning. Denne bör tills vidare avlönas med arvode. Även i fråga om detta arvode liksom beträffande anställningsvillkoren för den i övrigt erforderliga personalen torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att meddela föreskrifter.

Med hänsyn till svårigheten att nu närmare beräkna medelsbehovet under olika avlönings- och omkostnadsposter torde de erforderliga anslagsmedlen tills vidare böra anvisas under ett förslagsanslag upptagande både avlöningar och omkostnader. Under förutsättning att institutionen kan träda i verksamhet vid årsskiftet, torde anslagsbehovet för innevarande budgetår få uppskattas till 40 000 kronor. Ett förslagsanslag å detta belopp torde sålunda böra äskas å tilläggsstat under sjunde huvudtiteln. Anslaget torde lämpligen kunna rubriceras Statens avtalsnämnder.

Vad slutligen angår frågan om en förhandlingsinstitution för de statliga bolagen, är denna fråga icke av beskaffenhet att påkalla närmare behandling i det nu förevarande sammanhanget. Jag får endast, under hänvisning till vad i departementspromemorian därom anförts, erinra att om den statliga institutionens ledare och kansli anlitas även för bolagens avtalsinstitution, härav betingade kostnader böra bestridas av bolagen.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Statens avtalsnämnder* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av ..... kronor 40 000.

C. Skatte- och kontrollväsendet.

[2.] **18 a. Upplysningsverksamhet i samband med uppbördsreformen,** *förslagsanslag.* **18 b. Vissa kostnader för uppbördsväsendet,** *förslagsanslag.* Den av riksdagen beslutade omläggningen av uppbördsförfarandet träder i kraft den 1 januari 1947. Omläggningen innebär att under inkomståret för inkomst och förmögenhet uttages preliminär skatt, vilken avräknas mot den slutliga skatt, som påföres efter verkställd taxering. För skatt, som skall erläggas av löntagare, skall i regel arbetsgivare göra avdrag å lönen.

Med hänsyn till att det nya uppbördssystemet bygger på medverkan av den enskilde, främst envar arbetsgivare, torde det vara nödvändigt att förbereda dess genomförande genom statlig upplysningsverksamhet. I första hand synes härvid böra komma i fråga att av trycket utgiva två broschyrer, en avsedd för arbetsgivare och en för övriga skattskyldiga, vilka i lättfattlig form redogöra för vad uppbördsreformen innebär. Vidare synes det lämpligt att genom radio och andra nyhetsförmedlande organ sprida kännedom om reformens innebörd.

Förenämnda broschyrer torde böra tryckas i en upplaga å tillhopa omkring 2 000 000 ex. för att gratis utdelas till hushåll och arbetsgivare. Inom departementet verkställda kostnadsberäkningar giva vid handen att kostnaderna för tryckning och distribution kunna uppskattas till i runt tal 150 000 kronor. Med hänsyn till önskvärdheten att av dessa medel kunna bestrida jämväl andra kostnader för publicitet i samband med uppbördsreformen torde ett förslagsanslag å 160 000 kronor böra anvisas för ändamålet under rubriken Upplysningsverksamhet i samband med uppbördsreformen.

För flertalet löntagare skall preliminärskatten beräknas enligt skattetabell. Omkring 60 dylika tabeller ha upprättats och skola under innevarande höst tryckas i en upplaga å cirka 3 miljoner exemplar för att utsändas till de lokala skattemyndigheterna. De totala kostnaderna för upprättande, tryckning och distribution av tabellerna ha uppskattats till i runt tal 200 000 kronor, varav huvudparten utgör pappers- och tryckningskostnader. Dessa medel torde böra utgå från ett nytt förslagsanslag under sjunde huvudtiteln med rubriken Vissa kostnader för uppbördsväsendet. Från detta anslag torde jämväl böra bestridas andra hithörande kostnader, såsom utgifter för den centrala uppbördsnämndens verksamhet och kostnader för tryckning av blanketter för preliminär självdeklaration, ansökan om preliminär B-skatt, befrielse från löneavdrag m. fl. blanketter. Dessa kostnader torde icke böra beräknas till mindre belopp än i runt tal 100 000 kronor.

Åberopande vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa följande *förslagsanslag,* nämligen

dels till *Upplysningsverksamhet i samband med uppbördsreformen* ..... kronor 160 000
dels ock till *Vissa kostnader för uppbördsväsendet* ..... kronor 300 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Rolf Lahnhagen.

Bilaga 6.

Egentliga statsutgifter.

Åttonde huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 oktober 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

T. f. chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Quensel, anmäler härefter under ecklesiastikdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 m. m. samt anför därvid följande.

B. Arkiv, bibliotek och museer.

[1.] **16 a. Bidrag till uppförande av nybyggnad för Göteborgs stadsbibliotek,** *reservationsanslag.* I skrivelse den 16 juni 1939 hemställde *styrelsen för Göteborgs stadsbibliotek* om ett statsbidrag av 75 000 kronor för budgetåret 1940/41 såsom bidrag till bibliotekets verksamhet. Framställningen tillstyrktes i avgivna remissutlåtanden av *kanslern för rikets universitet, styrelsen för Göteborgs högskola, lärarrådet för nämnda högskola, skolöverstyrelsen* samt *Göteborgs stadsfullmäktige,* vilka instanser därvid samtliga underströko ifrågavarande biblioteks stora betydelse såsom centralbibliotek för västra Sverige, i vilket hänseende detsamma förklarades intaga en ställning motsvarande universitetsbiblioteken och kungl. biblioteket för övriga delar av landet. Liknande uttalanden gjordes av *riksbibliotekarien,* som emellertid — med förklaring att han under normala förhållanden på det livligaste skulle ha förordat bifall till framställningen — icke fann sig för det dåvarande kunna tillstyrka densamma. Icke heller *statskontoret* ansåg sig kunna under rådande förhållanden tillstyrka framställningen.

Sedermera hemställde *styrelsen för Göteborgs stadsbibliotek* i skrivelse den 21 oktober 1941 — med överlämnande av ritningar och beskrivning till ett förslag till nybyggnad för biblioteket, vilken därvid beräknades draga en sammanlagd kostnad av 1 600 000 kronor — om ett statsbidrag för ändamålet av 250 000 kronor. Härvid förutsattes jämväl statsbidrag genom anvisande av anslag å beredskapsstat till ett sammanlagt belopp av ytterligare i runt tal 480 000 kronor.

Vid remissbehandlingen av sistnämnda framställning anförde *statskontoret,* att ämbetsverket ej ansåge sig kunna tillstyrka densamma, med hänsyn till de restriktiva principer som då tillämpades vid prövningen av förslag om nya anläggningsarbeten. *Riksbibliotekarien* tillstyrkte framställningen under framhållande av samma synpunkter som tidigare anförts med avseende å stadsbibliotekets ställning och betydelse. Liknande uttalande gjordes av *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län. Byggnadsstyrelsen* ifrågasatte en minskning av i byggnadsförslaget upptagna magasinsutrymmen ävensom en begränsning av vissa andra lokalutrymmen men hade intet att erinra mot de preliminärt beräknade byggnadskostnaderna, 1 600 000 kronor.

De båda nämnda framställningarna ha hittills ej föranlett något ställningstagande från Kungl. Maj:ts sida.

I skrivelse den 7 juni 1945 har härefter *styrelsen för Göteborgs stadsbibliotek* — med överlämnande av ett omarbetat förslag till nybyggnad för biblioteket jämte tillhörande ritningar m. m. — gjort framställning om anvisande av ett belopp av 750 000 kronor såsom statsbidrag till uppförandet av ifrågavarande byggnad.

Till stöd för sin framställning har styrelsen med avseende å bibliotekets utveckling och dess nuvarande ställning inom vårt lands biblioteksväsen anfört i huvudsak följande.

Göteborgs stadsbibliotek grundades år 1890 genom en sammanslagning av Göteborgs musei- och Göteborgs högskolas bibliotek. Av dessa kunde det förstnämnda då blicka tillbaka på en nära trettioårig verksamhet, under vilken det utvecklats till en betydande faktor i stadens kulturella liv. Dess storlek beräknades vid museets 25-årsjubileum 1886 till inemot 50 000 nummer och bokbeståndets beskaffenhet visar, att det i första hand avsåg att vara ett offentligt studiebibliotek. Som sådant vann det erkännande, t. ex. därigenom att det fick förmedla lån från kungl. biblioteket och att dess nyförvärv från och med 1888 förtecknades i de svenska offentliga bibliotekens gemensamma, tryckta accessionskatalog.

År 1886 gjorde dåvarande chefen för museibiblioteket ett programuttalande, vari han sökte fastställa bibliotekets uppgifter och uppdraga riktlinjer för dess framtida utveckling. Detta utmynnade i ett uttalande, att biblioteket med särskild hänsyn till att staden redan då fått ett eget folkbibliotek, borde »allt mera kunna koncentrera sin uppgift till att varda ett vetenskapligt och medborgerligt stadsbibliotek . . . tillgängligt för en var som söker kunskap». Det är detta program Göteborgs stadsbibliotek sökt förverkliga, och som fastslagits i dess senast (1929) antagna reglementes första paragraf:

»Göteborgs stadsbibliotek har till uppgift att genom samlande och tillhandahållande av erforderlig litteratur betjäna och främja vetenskaplig forskning och undervisning samt tillgodose allmänhetens behov av upplysning i skilda ämnen och av bildande läsning.»

Benämningen »stadsbibliotek» är emellertid numera vilseledande. Göteborgs stadsbibliotek har nämligen en annan karaktär än de institutioner med detta namn, som i senare tid vuxit upp i våra större städer, och vilkas närmaste motsvarighet i Göteborg är Dicksonska folkbiblioteket. Stadsbiblioteket närmar sig till hela sin läggning universitetsbibliotekens typ.

Vid uppbyggandet av bibliotekets bokbestånd har huvudsynpunkten varit tillgodoseendet av forskare och studerande vid stadens många kulturinstitutioner och högre undervisningsanstalter, i första hand högskolan och museerna. Högskolan har icke något eget bibliotek, utan stadsbiblioteket tjänstgör såsom dess universitetsbibliotek. Under de första decennierna av sin tillvaro lämnade också högskolan betydande anslag till biblioteket, såväl årliga som extra för större bokinköp. Av största vikt för biblioteket är, att det genom byte med högskolans årsskrift och doktorsavhandlingar erhåller stora och värdefulla tillskott till sina samlingar.

Ett välförsett, övervägande humanistiskt forskare- och studiebibliotek har å andra sidan vidsträckta möjligheter att bli till gagn även för en större allmänhet. Så är även fallet med Göteborgs stadsbibliotek. Med hänsyn till klientel torde biblioteket närmast böra jämföras med kungl. biblioteket, vilket ju betjänar en synnerligen bred publik.

Tack vare frikostiga anslag av staden, stora donationer av enskilda, talrika, delvis mycket dyrbara och omfattande bokgåvor samt utvidgade bytesförbindelser har biblioteket tillvuxit och förkovrats med stor snabbhet. Sedan länge står det som det fjärde i ordningen bland Sveriges offentliga bibliotek. Bokbeståndet beräknades vid årsskiftet 1944/45 omfatta ca en halv miljon band och ca 350 000 småskrifter; det upptog då 16 650 löpmeter. Härtill kommo tidningar i stort format, handskrifter m. m. Biblioteket står i bytesförbindelse med 495 institutioner, huvudsakligen utländska. Göteborgs Kungl. vetenskaps- och vitterhetssamhälle, vars boksamling är deponerad i stadsbiblioteket, står i bytesförbindelse med 356 institutioner.

Publikfrekvensen har befunnit sig i ständig tillväxt. Under tioårsperioden 1925—1934 steg den årliga besökssiffran med 100 %, eller från 26 000 till 52 000. År 1944 steg den till 57 000.

Göteborgs stadsbibliotek är numera att betrakta som en kommunal institution. Dess tjänstemän, på vilka ställas samma kompetenskrav som på kungl. bibliotekets och universitetsbibliotekens, äro uppförda å stadens löne- och pensionsstater, och även i övrigt står staden som garant för dess ekonomi. Biblioteket har visserligen egna fonder, men avkastningen av dessa, för år 1945 beräknad till 24 300 kronor, utgör ett relativt ringa belopp, jämfört med årsanslaget av uttaxerade medel, vilket för 1945 uppgår till 322 690 kronor. Det bör å andra sidan beaktas, att de kulturinstitutioner, vilkas boksamlingar utgjort grundstommen i stadsbiblioteket, alltjämt ha ett betydande inflytande på dess ledning. Sålunda har styrelsen för högskolan att utse 2 ledamöter i dess styrelse, Göteborgs museum och Kungl. vetenskaps- och vitterhetssamhället i Göteborg 1 vardera; övriga 6 ledamöter utses av stadsfullmäktige i Göteborg.

Göteborgs stadsbibliotek har emellertid icke endast att fylla uppgifter av lokal göteborgsk karaktär. Dess verksamhet har i ständigt stigande grad fått betydelse för hela vårt lands kulturella och vetenskapliga liv.

De svenska vetenskapliga bibliotekens utlåningsverksamhet är, som bekant, sedan lång tid tillbaka organiserad enligt samarbetets princip. Verk som saknas i ett bibliotek kunna genom dettas förmedling få lånas från ett annat. Göteborgs stadsbibliotek har allt ifrån sin tillkomst varit inlemmat i denna organisation. Att det därvidlag är givande part långt mera än tagande framgår av förd statistik.

Det framgår av statistiken, att Göteborgs stadsbibliotek i stor utsträckning fungerar såsom långivare åt de stora statsbiblioteken. Det framgår också att mindre bibliotek anlita stadsbiblioteket, och att detta gäller särskilt biblioteken i västra Sverige. I själva verket fungerar Göteborgs stadsbibliotek sedan länge såsom vetenskapligt centralbibliotek för västra Sverige.

Det är att märka, att denna utlåningsverksamhet från stadsbiblioteket sker utan kostnad för vare sig statsverket eller den enskilde låntagaren. Eftersom biblioteket icke har fribrevsrätt, måste det härför vidkännas icke obetydliga utgifter.

Såsom riksgagnelig institution verkar Göteborgs stadsbibliotek icke minst i sin egenskap av bibliotek för Göteborgs högskola, alltså såsom universitetsbibliotek. Göteborgs högskolas betydelse är, liksom de statliga universitetens, för visso icke inskränkt till den ort, där byggnaden är belägen och där de anställda utöva sin undervisning och bedriva sin forskning. Högskolans elever komma från olika delar av landet och efter avlagda examina verka de på skilda orter, de flesta av dem i statstjänst. Vad beträffar den vid högskolan bedrivna forskningen, så behöver det knappast särskilt framhållas, att den kommer svenska folket i dess helhet till godo.

Stockholm och Göteborg äro de enda egentliga storstäderna i Sverige. Jämförelser dem emellan ligga därför alltid nära till hands. I förevarande sammanhang bör beaktas, att Göteborg i jämförelse med huvudstaden, dit så många statliga kulturinstitutioner äro förlagda, alltid har haft en oproportionerligt stor kulturbudget. Denna har under på senare år rådande ekonomiska förhållanden blivit allt mera betungande. En del kulturella inrättningar, vilka förut varit självförsörjande, ha måst söka understöd av staden. Och avkastningen av de stora fonder för kulturella ändamål, över vilka staden förfogar, är med nuvarande ränteläge starkt reducerad.

Den uppfattningen, att Göteborgs stadsbibliotek är en kulturinstitution, som i stor utsträckning kommer hela landet till godo och därför bör understödjas av statsmakterna, är styrelsen icke ensam om. Därom vittna bland annat yttranden avgivna av universitetskanslern, riksbibliotekarien m. fl. över av styrelsen i olika sammanhang gjorda framställningar om statsbidrag till biblioteket.

Styrelsen har vidare — under uttalande av att vad sålunda anförts syntes motivera ett statsbidrag till bibliotekets nybyggnad — beträffande byggnadsfrågan i huvudsak anfört:

Göteborgs stadsbiblioteks nuvarande byggnad invigdes år 1900. Den bekostades till största delen av anslag ur en Göteborgs stad tillhörig s. k. utdelningsfond, till en mindre del av gåvor från enskilda. En flygel uppfördes åren 1924—1926. Kostnaden för denna bestreds dels av nyssnämnda fond, dels av anslag av stadsfullmäktige. Trots utökningen uppkommo snart nya lokalsvårigheter, orsakade av institutionens utomordentligt snabba utveckling. År 1934 tillsatte bibliotekets styrelse en särskild beredning, vilken sedan dess oavbrutet arbetat på lösningen av byggnadsfrågan.

Ursprungligen var det styrelsens avsikt att söka få till stånd en andra tillbyggnad, vilken dock måste kombineras med en genomgripande ominredning av stora partier av den ursprungliga byggnaden på grund av dennas många bristfälligheter i tekniskt avseende. Det var därjämte nödvändigt att företaga omfattande reparationer. En ingående undersökning gav emellertid vid handen, att utvidgningen, moderniseringen och reparationerna tillsammantagna skulle bliva ett synnerligen stort och dyrbart företag, som till råga

på allt i åtskilliga avseenden icke kunde giva tillfredsställande resultat. De lokaler, som erhölles, skulle med andra ord icke fylla de krav, som numera ställas på en förstklassig biblioteksbyggnad. Under sådana förhållanden beslöt styrelsen övergiva tillbyggnadslinjen och i stället arbeta på att få till stånd en helt ny byggnad.

Sedan år 1939 föreligger en av styrelsen antagen plan till nybyggnad. Den är uppgjord av arkitekten Ärland Noreen, och en av samtidens främsta auktoriteter, överbibliotekarien Wilhelm Munthe i Oslo, har om den yttrat, att den kommer att »gi Göteborg Nordens mest rasjonelle biblioteksbygning innenfor den opptrukne økonomiske ramme».

För uppförandet av byggnaden har drätselkammaren år 1941 anvisat en inom stadsdelen Heden, öster om Skånegatan och norr om Örgrytevägen belägen tomt. Ett förslag att förlägga byggnaden vid Viktor Rydbergsgatan mellan Hvitfeldtska läroverket och landsarkivet har befunnits icke kunna genomföras. Stadskollegiet har i stället i skrivelse till styrelsen den 9 maj 1945 förklarat sig ha för avsikt att för stadsfullmäktige framlägga förslag om uppförande av byggnaden på den anvisade tomten.

Byggnadsritningarna ha upprepade gånger överarbetats. En sista, grundlig omarbetning företogs hösten 1943. Den innebar, förutom vissa förenklingar, att två av de ursprungligen nio magasinsvåningarna slopades, medan till gengäld en fullständig källarvåning inreddes.

Enligt av styrelsen förebragt utredning ha kostnaderna för den planerade nybyggnaden, utförd i huvudsaklig överensstämmelse med arkitekt Noreens senaste förslag i september 1943 uppskattats till 1 805 000 kronor enligt följande sammanställning:

Byggnadskostnad exklusive yttre arbeten	kronor	1 302 000
Rörlednings- och ventilationsanläggning	»	142 000
Elektriska ledningar och hissar	»	149 000
Yttre arbeten	»	54 000
Ritningar, kontroll och administration samt oförutsedda utgifter	»	158 000
	Summa kronor	1 805 000.

Dessa kostnader beräknas motsvara, då byggnadsvolymen uppskattats till 23 600 kbm., ett pris per kbm., inräknat yttre arbeten, av 76 kronor 48 öre. Till byggnadskostnaderna, 1 805 000 kronor, komma kostnader för hyllinredning väsentligen av stål, vilka uppskattats till ett belopp av 325 000 kronor. De totala kostnaderna för nybyggnaden beräknas sålunda till sammanlagt (1 805 000 + 325 000 =) 2 130 000 kronor.

Med avseende å byggnadsföretagets finansiering har styrelsen bland annat anfört:

För ändamålet finnes tillgänglig en nybyggnadsfond, till största delen bestående av bidrag, som stadsfullmäktige vid två tillfällen anvisat ur utdelningsfonder. Fonden uppgick vid årsskiftet 1944/45 till 665 000 kronor. Ett betydande belopp återstår således att uppbringa. Vid bedömande av storleken av det erforderliga statsbidraget har styrelsen samrått med representanter för kommunalstyrelsen i Göteborg. Härvid har gjorts gällande, att de kostnader för byggnadsföretaget inklusive all inredning, vilka överskjuta det

belopp, som för närvarande står till förfogande såsom byggnadsfond, borde delas lika mellan staten och Göteborgs stad. Dessa kostnader komma att uppgå till minst 1 500 000 kronor.

Styrelsen och kommunalförvaltningen ha tidigare föreställt sig, att jämte ordinärt statsanslag även s. k. beredskapsanslag skulle kunna erhållas. Styrelsen har emellertid inhämtat, att så icke torde vara fallet. Vid fixerandet av det belopp av 750 000 kronor, varom styrelsen nu anhåller, har den tagit denna omständighet i betraktande.

Departementschefen.

Göteborgs stadsbibliotek utgör en kommunal institution. Kostnaderna för dess verksamhet bestridas till övervägande delen av Göteborgs stad. Enligt vad i ärendet upplysts uppgick sålunda det av staden till biblioteket anvisade anslaget för år 1945 till i runt tal 323 000 kronor, under det att avkastningen av bibliotekets egna fonder beräknades till 24 300 kronor. Bibliotekets bokbestånd uppskattades vid årsskiftet 1944/45 till omkring 500 000 band och dess handskrifter till 325 000. Härtill komma tidningar och tidskrifter m. m. Till storleken är detta bibliotek det fjärde i ordningen av vårt lands bibliotek och intager härigenom och genom sin verksamhet en framträdande ställning inom vårt lands biblioteksväsen. Ehuru en kommunal institution har detta bibliotek — såsom ock av den i ärendet förebragta utredningen framgår — en helt annan karaktär än övriga stadsbibliotek i vårt land. Förutom att det tjänstgör som universitetsbibliotek för Göteborgs högskola, har biblioteket sålunda genom en omfattande kostnadsfri utlåning fått en central betydelse för såväl folkbildningsarbetet och de statliga undervisningsanstalterna som det vetenskapliga och kulturella livet överhuvudtaget icke blott i Göteborg utan i hela västra Sverige. I stor utsträckning fungerar biblioteket vidare som långivare framför allt till de tre stora statliga biblioteken — kungl. biblioteket och universitetsbiblioteken — men även till andra bibliotek i vårt land.

Göteborgs stadsbibliotek torde sålunda kunna sägas fylla ett statligt biblioteks uppgifter inom vårt lands biblioteksväsen. Med hänsyn härtill synes det mig motiverat, att staten nu stöder bibliotekets verksamhet genom att bidraga till kostnaderna för en för biblioteket erforderlig nybyggnad. Jag erinrar härvid, att — såsom av den föregående redogörelsen framgått — biblioteksstyrelsen tidigare gjort framställningar om statligt understöd till biblioteket dels år 1939 i form av ett bidrag till bibliotekets drift för budgetåret 1940/41, dels år 1941 i form av bidrag till nybyggnad till biblioteket. De i dessa båda framställningar framförda förslagen synas emellertid icke ha ansetts kunna genomföras i dåvarande statsfinansiella läge. Vad den förra framställningen beträffar, så avser icke — enligt vad jag under hand inhämtat — biblioteket att för närvarande anhålla om statsunderstöd till bibliotekets årliga driftkostnader, därest staten i stället stöder biblioteket genom bidrag till kostnaderna för dess nybyggnad. Det i den nu föreliggande framställningen framlagda byggnadsförslaget utgör åter en överarbetning av det förslag, som legat till grund för 1941 års framställning i ämnet. Mot byggnadsförslaget och de verkställda beräkningarna av byggnads- och inredningskost-

naderna (1 805 000 + 325 000 =) 2 130 000 kronor har jag ej funnit anledning till erinran.

Vid bedömande av statsbidragets storlek har biblioteksstyrelsen med utgångspunkt från att till bestridande av kostnaderna skulle disponeras en tillgänglig byggnadsfond, som vid årsskiftet 1944/45 uppgick till 665 000 kronor, efter samråd med vederbörande kommunala representanter funnit rimligt, att staden och staten bidraga med hälften vardera av återstående kostnader (2 130 000 — 665 000 =) 1 465 000 kronor eller i avrundat tal 1 500 000 kronor. En dylik avvägning av statsbidraget finner jag godtagbar. Jag tillstyrker sålunda en medelsanvisning för ändamålet av 750 000 kronor. Framställning härom synes mig böra göras redan vid riksdagens höstsession. Det erforderliga anslaget, som synes böra erhålla reservationsanslags natur, torde sålunda böra äskas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår samt anvisas å driftbudgeten under rubriken Bidrag till uppförande av nybyggnad för Göteborgs stadsbibliotek.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till uppförande av nybyggnad för Göteborgs stadsbibliotek* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av .... kronor 750 000.

[2.] **22 a. Livrustkammaren: Återuppställning av samlingarna m. m.,** *reservationsanslag. Föreståndaren för livrustkammaren* har, med tillstyrkande av *nordiska museets nämnd,* anhållit om ett anslag för ifrågavarande ändamål av 33 500 kronor.

Föreståndaren har därvid anfört i huvudsak följande.

Efter den totalevakuering, som under kriget ägt rum i fråga om livrustkammarens föremålsbestånd, har detta sedan början av år 1946 varit under återuppställning. Härvid har med nödvändighet en modernare uppfattning om det utställningstekniska förfarandet fått göra sig gällande, främst beträffande föremålsurval, belysningsförhållanden och montertypernas ändamålsenlighet. De principer, som voro utslagsgivande vid skådesamlingens mer än 30 år gamla förkrigsuppställning, äro i dag naturligt nog föråldrade och ha fått lämna plats för nyare synpunkter. En total återuppställning i förening med en modernisering i här nämnd riktning medför emellertid ofrånkomliga utgifter. I samband med återuppställningen ha även framkommit vissa konserveringsbehov, som ej längre kunna åsidosättas och som äro av den arten, att institutionens egna möjligheter ej förslå för dess täckande. Främst avses den lossnande förgyllningen och målningen på de historiska statsvagnarna. Om denna defekt ej snarast elimineras, kan en obotlig skada uppstå.

Beträffande kostnaderna har föreståndaren för livrustkammaren gjort följande beräkning.

Snickeriarbeten	kronor	10 200
måleriarbeten	»	5 500
elektrisk installation	»	3 800
konservering av 4 st. hästmannekänger	»	700
nyanskaffning av 78 st. mannekänger för historiska dräkter	»	2 580
diverse	»	1 200
hyllinredning till biblioteket	»	3 650
tillfällig medarbetare	»	1 500
fästande av förgyllning på två statsvagnar	»	500
oförutsedda utgifter	»	3 870
	Summa kronor	33 500.

Departementschefen. Jag tillstyrker att för ifrågavarande ändamål anvisas det äskade beloppet, 33 500 kronor, samt att anslaget anvisas å tilläggsstat för innevarande budgetår. Anslaget torde böra givas reservationsanslags karaktär. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Livrustkammaren: Återuppställning av samlingarna m. m.* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 33 500.

E. Universiteten, den medicinska undervisningen m. m.

[3.] **54 a. Gemensamma universitetsändamål: Studieresa till utländska vetenskapliga institutioner,** *reservationsanslag.* I skrivelse den 13 juli 1946 har *byggnadsstyrelsen* anfört följande.

Under de närmaste åren torde ett betydande antal vetenskapliga institutioner och undervisningsanstalter komma att planläggas och utföras vid rikets universitet och högskolor. Erfarenheten har visat, att planläggningsarbetet för dessa byggnader förutsätter ett synnerligen intimt samarbete mellan byggnadsstyrelsen i dess egenskap av projekterande och byggande myndighet samt sakkunniga experter för de olika institutionerna. Det har även visat sig i hög grad önskvärt, att genom byggnadsstyrelsens förmedling samarbete mellan företrädare för olika vetenskapsgrenar kommer till stånd vid planläggningsarbetena, så att olika synpunkter och erfarenheter må kunna i tillämpliga delar komma det allmänna planeringsarbetet tillgodo.

Tidigare har styrelsen i allmänhet för varje sådan byggnadsfråga efter hörande av kanslern för rikets universitet tillkallat särskilda sakkunniga i syfte att klarlägga den lämpligaste planläggningen av byggnaden ävensom skäligheten av begärd utrymmesstandard m. m.

Emellertid skulle det vara av stort värde om ett visst mindre antal sådana sakkunniga kontinuerligt kunde stå till förfogande för samråd med byggnadsstyrelsen i olika byggnadsfrågor, som beröra vetenskapliga institutioner. Därigenom skulle en samlad sakkunskap kunna göra sig gällande redan vid uppgörandet av det lokalprogram och förberedande projekteringsarbete, som erfordras för varje byggnadsföretag liksom också vid de fortsatta planerings- och inredningsarbetena.

Särskilt med hänsyn till det stora antal vetenskapliga institutioner och undervisningsanstalter av olika slag som äro avsedda att planeras inom den

närmaste framtiden, anser byggnadsstyrelsen det skulle vara i hög grad angeläget och gagnande att någon representant för styrelsen jämte sådana sakkunniga, som här ovan avsetts, bereddes tillfälle att i andra länder studera liknande byggnadsföretag. På de byggnader som här skola komma till utförande vid våra universitet och högskolor måste givetvis ställas mycket höga fordringar beträffande såväl planering som inredning, så att den svenska forskningen beredes så fördelaktiga arbetsförhållanden, som överhuvud stå att åstadkomma inom ramen för tillgängliga medel. Det vore därför av stort värde att på ort och ställe få taga del av hur motsvarande problem lösts i utlandet. Den största samlade erfarenheten inom dessa verksamhetsområden torde, i den mån den kan antagas vara tillgänglig, finnas i Nordamerikas Förenta Stater och England.

För tillvaratagande av de rön och erfarenheter som vunnits, får byggnadsstyrelsen föreslå, att en studiedelegation, inrymmande representanter för byggnadsstyrelsen samt de lärdomsanstalter Kungl. Maj:t finner lämpligt, beredes tillfälle att under omkring 10 veckor instundande höst studera utformning och planläggning av vetenskapliga institutioner och undervisningsanstalter i nämnda länder.

Delegationen bör icke endast ägna sin uppmärksamhet åt byggnadernas planläggning utan även åt frågor rörande instrumentanskaffning samt övrig utrustning och inredning. Av betydelse i detta senare avseende torde även vara, att förbindelser sökas med lämpliga leverantörfirmor samt att uppgifter införskaffas rörande priser och leveranstider m. m.

Kostnaderna per delegat torde med ledning av inhämtade uppgifter från nyligen gjorda studieresor till de nämnda länderna kunna beräknas till 10 000 kronor.

Utlåtanden över byggnadsstyrelsens framställning ha avgivits av de *mindre akademiska konsistorierna* i *Uppsala* och *Lund, lärarkollegiet vid karolinska institutet* samt *kanslern för rikets universitet.* Av utlåtandena inhämtas bland annat följande.

Mindre konsistoriet i Uppsala finner det vara av allra största betydelse att representanter för de vetenskapliga institutionerna beredas tillfälle att i England och Amerika studera utformningen och planläggningen av institutioner och undervisningsanstalter och tillstyrker därför livligt byggnadsstyrelsens ifrågavarande framställning. Konsistoriet ifrågasätter emellertid, huruvida icke liknande studier jämväl i andra länder exempelvis Ryssland skulle vara av värde. Konsistoriet erinrar jämväl om att inom de humanistiska sektionerna behov av nya institutionsbyggnader inom kort torde framkomma och att därför representanter för de humanistiska läroämnena borde beredas tillfälle till liknande studier. Med hänsyn till nu mest aktuella behov anser konsistoriet emellertid att i den nu planerade studieresan bör från Uppsala universitet deltaga representanter för de naturvetenskapliga ämnesområdena.

Mindre konsistoriet i Lund erinrar, att vid Lunds universitet för närvarande pågår arbete med uppgörande av plan för universitetets framtida byggnadsverksamhet. Det hade därvid visat sig, att behovet av nya institutionsbyggnader vore stort. Det vore därför av stort intresse att vid utformningen av institutionsbyggnaderna största möjliga erfarenhet kunde ställas till förfogande. Konsistoriet tillstyrker därför på det livligaste byggnadsstyrelsens förslag.

Lärarkollegiet vid karolinska institutet anför följande. Kollegiet vill framhålla, att byggnadsstyrelsens initiativ i och för sig är mycket glädjande och

förtjänt att noggrant övervägas. Kollegiet kan dock icke underlåta att framhålla de vetenskapliga institutionernas mycket skiftande karaktär. Denna medför — om kollegiet begränsar sig till sitt eget verksamhetsområde — att en person icke kan tänkas fungera såsom sakkunnig för alla medicinska institutioner. Lokalbehov och utrustning för t. ex. en anatomisk eller patologisk institution avviker högst betydligt från den på en fysiologisk eller kemisk och dessa måste i sin tur utformas helt annorlunda än en klinisk. Skulle byggnadsstyrelsens initiativ verkligen bliva till nytta, måste därför ett flertal delegerade utses, för de medicinska institutionernas vidkommande minst tre.

Vad institutionernas utrustning beträffar kunna erfarenheter från ett håll vara mycket värdefulla på ett annat, framförallt när det gäller undervisningens behov. När det åter gäller utrustning för forskning gestalta sig förhållandena högst olika t. o. m. inom likartade institutioner. Inom ett visst forskningsområde kunna forskningsuppgifterna vara mycket växlande. Varje forskare måste därför i stor utsträckning hava möjlighet att anskaffa den apparatur, som är nödvändig just för hans problemställning. Detta hindrar dock icke att ett studium av den vetenskapliga utrustningen på kända institutioner i länder, där vetenskapen är så livaktig som i England och Förenta staterna kan bliva mycket givande.

Under förutsättning, att den utsända studiedelegationen göres tillräckligt stor och mångsidig, får kollegiet därför tillstyrka kungl. byggnadsstyrelsens förslag.

Kanslern har anfört följande.

I likhet med de i ärendet hörda myndigheterna anser jag det vara av den största betydelse att representanter för universiteten beredas tillfälle att i utlandet — närmast Nordamerikas förenta stater och England — studera planläggning och utrustning av vetenskapliga institutioner därstädes. Jag får därför tillstyrka att en studiedelegation i enlighet med byggnadsstyrelsens förslag utses för att innevarande höst företaga den av ämbetsverket ifrågasatta studieresan. I delegationen synes mig i första hand böra ingå representanter för aktuella byggnadsföretag vid universiteten i Uppsala och Lund och får jag förorda att ifrågavarande uppdrag anförtros åt de av konsistorierna föreslagna akademiska lärarna.

Vad karolinska institutet beträffar vill jag erinra därom, att Kungl. Maj:t genom särskilda beslut den 8 och den 30 augusti 1946 beviljat dels professorn U. S. von Euler resebidrag för att bland annat i Nordamerika studera inredning och utrustning av flygmedicinska och fysiologiska laboratorier, dels ock laboratorn E. Jorpes resebidrag för att i Nordamerika och England studera frågor av vikt för inredning och utrustning av den blivande nybyggnaden för den kemiska institutionen vid karolinska institutet. Härigenom torde institutets synpunkter för tillfället kunna anses tillgodosedda, varför jag icke finner det nödvändigt att någon representant för detta lärosäte ingår i omförmälda studiedelegation.

Departementschefen. Då i våras naturvetenskapliga forskningskommitténs förslag rörande den naturvetenskapliga forskningens behov av personal, anslag och lokaler underställdes riksdagen (propositionen 1946: 273) framhölls såsom självklart, att vetenskapliga institutioner för att kunna rationellt utnyttjas måste ha tillgång till förstklassig instrument- och annan utrustning samt rymliga och ändamålsenliga lokaler. Vidare erinrades om att Kungl. Maj:t genom beslut

den 26 april 1946 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att i samråd med vederbörande myndigheter vid universiteten i Uppsala och Lund verkställa utredning rörande byggnadsplaner för nämnda universitet. För att den upprustning av universiteten i personellt och materiellt hänseende, vartill avslutade och pågående utredningar rörande universitetens förhållande syfta, skall kunna genomföras på ändamålsenligaste sätt, är det givetvis av största vikt att de som ha planläggningsarbetet om hand sättas i tillfälle att studera moderna vetenskapliga institutioner i utlandet. Det förslag om utsändande av en studiedelegation till USA och England, som byggnadsstyrelsen framlagt, synes därför förtjäna att förverkligas och jag är för egen del beredd att medverka därtill. Tillfälle att deltaga i denna studieresa, vilken är avsedd att taga sin början i november 1946, torde böra beredas två representanter för byggnadsstyrelsen och två representanter från vartdera av våra två statsuniversitet. Resekostnaderna torde i anslutning till byggnadsstyrelsens beräkningar böra beräknas till sammanlagt 60 000 kronor. För oförutsedda utgifter synes böra beräknas ett belopp av ytterligare 10 000 kronor, varför för ändamålet torde böra anvisas ett belopp av tillhopa 70 000 kronor. Ett särskilt anslag å nyssnämnda belopp synes böra uppföras på tilläggsstat I för innevarande budgetår.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Gemensamma universitetsändamål: Studieresa till utländska vetenskapliga institutioner* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 70 000.

[4.] **71 a. Farmaceutiska institutet: Extra undervisningskurs för farmacie kandidatexamen,** *reservationsanslag.* År 1945 anordnades vid farmaceutiska institutet en extra undervisningskurs för farmacie kandidatexamen. För ändamålet anvisades å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45 ett reservationsanslag av 21 000 kronor. Dubbleringskursen var föranledd av bristen på utbildade farmaceuter.

I skrivelse den 29 mars 1946 har *styrelsen för institutet* anhållit om ett anslag å 21 000 kronor för anordnande även under år 1947 av en dylik extra undervisningskurs.

Styrelsens hemställan har föranletts av en utav medicinalstyrelsen i skrivelse den 5 december 1945 gjord framställning i ämnet, varav inhämtas, att apotekens behov av farmaceutiskt utbildad personal trots alla vidtagna åtgärder alltjämt är större än tillgången. Med hänsyn till de uppenbara vådorna av att personaltillgången vid rikets apoteksinrättningar vore otillräcklig hade medicinalstyrelsen funnit det påkallat, att såsom fallet varit under år 1945 en extra lärokurs för farmacie kandidatexamen anordnades vid institutet år 1947.

Departements-chefen.

Med hänsyn till den vid apoteken alltjämt rådande personalbristen synes det lämpligt att även under år 1947 anordnas en extra lärokurs för farmacie kandidatexamen, vilken kurs liksom den föregående torde böra omfatta omkring 80 elever. Mot beräkningen av kostnaderna för kursen har jag icke funnit anledning till erinran. Det för ändamålet erforderliga beloppet, 21 000 kronor, synes böra anvisas på tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår. På grund av kursens förläggning under tiden mars—oktober bör anslaget även denna gång givas reservationsanslags karaktär.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Farmaceutiska institutet: Extra undervisningskurs för farmacie kandidatexamen* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 21 000.

F. Tekniska högskolor.

[5.] **12 a. Chalmers tekniska högskola: Inköp av ett elektronmikroskop,** *reservationsanslag.* Den 16 februari 1945 föreskrev Kungl. Maj:t, att vid slutreglering av förhållandet mellan staten och aktiebolaget Scientia av ett å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisat reservationsanslag av 1 700 000 kronor till Inköp i utlandet av litteratur och instrument m. m. för tekniskt och vetenskapligt bruk skulle beräknas ett belopp av 56 000 kronor såsom bidrag till inköp av ett elektronmikroskop för Chalmers tekniska högskola enligt avtal mellan aktiebolaget Scientia och Elektriska aktiebolaget Siemens. Priset för elektronmikroskopet skulle utgöra 136 000 kronor. Från skilda håll hade bidrag till ett sammanlagt belopp av 80 000 kronor ställts till förfogande för inköpet.

Enligt vad i ärendet upplysts har genom av kriget föranledda förhållanden ifrågavarande köp icke kommit till stånd och avtalet därom mellan nämnda bolag hävts. Det för ändamålet avsedda beloppet av omförmälda reservationsanslag har med utgången av budgetåret 1945/46 tillförts budgetutjämningsfonden.

I skrivelse den 29 juni 1946 har *styrelsen för Chalmers tekniska högskola* gjort framställning om anvisande av ett belopp av 56 000 kronor för inköp av ett elektronmikroskop från annat håll, därvid styrelsen i huvudsak anfört:

Genom svenska textilforskningsinstitutet, inom vilket elektronmikroskopet avsetts skola uppställas, ha nu undersökningar gjorts om inköp av ett elektronmikroskop från annat håll. Det bästa och fördelaktigaste anbudet har erhållits från Radio Corporation of America, som erbjuder ett mikroskop till ett pris av 13 350 dollars. Mikroskop av denna modell ha setts i verksamhet av professor The Svedberg, Uppsala universitet, och professor Olof Rydbeck, Chalmers tekniska högskola, vid studieresa i Amerika, samt av föreståndaren för Svenska textilforskningsinstitutet, docent Nils Gralén, vid

studieresa i England, samtliga under maj månad 1946. Dessa sakkunniga ha givit modellen sitt förord och anse den vara i kvalitet och användbarhet jämförlig med det tidigare beställda Siemens-mikroskopet.

Departementschefen.

Under det att de vanliga optiska mikroskopen kunna förstora högst 2 000 gånger, möjliggöra elektronmikroskopen förstoringar mellan 20 000 och 40 000 gånger. Det elektronmikroskop, varom nu är fråga, ger enligt vad jag under hand inhämtat en förstoring av 20 000 gånger. Härtill komma möjligheterna att förstora genom elektronmikroskop tagna fotografiska bilder 5—10 gånger. Användningen av elektronmikroskop har härigenom blivit av största betydelse för forskningen inom skilda områden av naturvetenskapen. För närvarande finnas i vårt land endast två elektronmikroskop, det ena vid Uppsala universitet och det andra vid vetenskapsakademiens nobelinstitut. Då elektronmikroskopet kommit att bli ett allt mera nödvändigt hjälpmedel för ett framgångsrikt bedrivande av studier beträffande materialstrukturer, torde anskaffandet av ett dylikt med placering i Göteborg komma att bli i hög grad värdefullt för materialforskningen inom de olika avdelningarna vid Chalmers tekniska högskola, särskilt för den silikatkemiska forskningen, ävensom för fiberforskningen vid svenska textilforskningsinstitutet. Jag har därför funnit vägande skäl tala för att högskolan beredes tillfälle att anskaffa ett mikroskop av här ifrågavarande art. Jag erinrar härvid, att Kungl. Maj:t även tidigare i annat sammanhang ställt ett belopp av 56 000 kronor till högskolans förfogande såsom bidrag till inköp av dylikt mikroskop.

Såsom förut berörts har det tidigare planerade inköpet av ett elektronmikroskop till ett pris av 136 000 kronor, därvid från olika enskildas sida utfästelser gjorts om bidrag till ett sammanlagt belopp av 80 000 kronor, aldrig kommit till stånd och det för ändamålet anvisade statsbidraget har numera tillförts budgetutjämningsfonden. Det mikroskop, som nu avses skola inköpas från Amerika, skulle enligt högskolestyrelsen betinga ett pris, vilket efter dagens dollarkurs uppgår till i runt tal 48 000 kronor. Detta är sålunda avsevärt lägre än priset för det förra mikroskopet. Enligt vad jag under hand inhämtat kunna de bidrag till ett sammanlagt belopp av 80 000 kronor, som från enskilt håll tidigare utfästs, alltjämt påräknas under förutsättning av att ett statsanslag av 48 000 kronor kan erhållas för mikroskopets inköp. De enskilda bidragen avses då i första hand skola användas dels till inköp av en s. k. vakuumkammare (en apparat för preparering av prover, avsedda att insättas i elektronmikroskopet) från Amerika för ett pris efter gällande dollarkurs av 13 000 kronor, dels till bestridande av kostnaderna för tull, försäkring m. m., vilka beräknas till 14 000 kronor, dels till montering och elektrisk utrustning m. m. av mikroskopet till ett belopp av 10 000 kronor, dels ock till uppövning av för mikroskopets skötsel erforderlig personal (en vetenskapligt utbildad assistent och ett prepareringsbiträde med lön under tre månader) för en beräknad kostnad av 3 000 kronor. Här angivna kostnader skulle sålunda uppgå till ett belopp av sammanlagt 40 000

kronor. Återstående bidragsbelopp å tillhopa 40 000 kronor äro avsedda till bestridande av kostnaderna för elektronmikroskopets drift under en tid av omkring tre år framåt. Beträffande sistnämnda kostnader har framhållits, att utgifterna för mikroskopets användande eljest skulle komma att bli avsevärda för vederbörande forskare, då det inom ett nytt forskningsfält ofta krävdes långvariga försök, innan ett fullgott resultat kunde erhållas. Det anses därför vara av stor betydelse för forskningen, om elektronmikroskopet kunde ställas gratis till förfogande för kvalificerade forskare, så att även arbetskraft och förbrukningsmateriel tillhandahölles utan ersättning.

Den sålunda planerade dispositionen av de enskilda bidragen synes mig ändamålsenlig, och jag finner det rimligt, att staten under föreliggande omständigheter ensam svarar för kostnaderna för inköpet av mikroskopet på sätt de enskilda bidragsgivarna förutsatt. Då den typ, som nu avses skola inköpas, av sakkunniga befunnits lämplig och priset, i runt tal 48 000 kronor, ej givit mig anledning till erinran, tillstyrker jag en medelsanvisning för ändamålet med nämnda belopp. Härför erforderligt anslag, vilket synes böra erhålla reservationsanslags natur, torde böra äskas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles efter förslag av styrelsen för Chalmers tekniska högskola meddela närmare bestämmelser angående vården och dispositionen av ifrågavarande elektronmikroskop.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Chalmers tekniska högskola: Inköp av ett elektronmikroskop* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 48 000.

H. Allmänna läroverken m. m.

[6.] **32 a. Vissa psykologisk-pedagogiska undersökningar,** *reservationsanslag.* I skrivelse den 1 mars 1946 har *1946 års skolkommission* hemställt om anvisande av 84 000 kronor för genomförande av vissa psykologisk-pedagogiska undersökningar. Kommissionen har därvid anfört i huvudsak följande.

Inom kommissionen hade i samband med planläggningen av kommissionens arbete behandlats frågan om behovet av en systematisk inventering av den pedagogiska forskningens rön rörande olika för skola och undervisning aktuella spörsmål liksom om behovet av att på vissa områden av central betydelse för utformningen av vårt framtida skolväsen en sådan psykologisk-pedagogisk primärforskning snarast upptoges, som kunde förväntas giva resultat av omedelbart värde för kommissionens arbete. Kommissionen hade uppdragit åt professorn vid Göteborgs högskola John Elmgren att utarbeta och inkomma med yttrande och närmare utformade förslag rörande uppläggningen och genomförandet av ifrågavarande utrednings- och forskningsarbete. Med anledning härav hade Elmgren framlagt förslag till vissa vetenskapliga undersökningar, avseende bland annat att giva en grundval för kursplanernas

revision med hänsyn till de olika ålderstadiernas intellektuella mognad, att klarlägga språkmognaden med särskild hänsyn till den för begynnelsestadiet av undervisningen i främmande språk lämpliga åldern samt att belysa utvecklingen av barnens intellektuella kapacitet och intresseriktning. Kommissionen hade funnit, att de föreslagna undersökningarna skulle vara av ett mycket stort värde för kommissionens fortsatta arbete. Desamma borde enligt kommissionens mening genomföras av psykologisk-pedagogiska institutet under samarbete med kommissionen. Den omedelbara ledningen av undersökningarna borde uppdragas åt Elmgren. De sammanlagda kostnaderna för genomförandet av undersökningarna beräknades sålunda:

Undersökningar rörande kursplanernas revision	kronor	20 000
Undersökningar rörande språkmognaden	»	10 000
Undersökningar rörande utvecklingen av barnens intellektuella kapacitet och intresseriktning	»	44 000
Ersättning till professorn Elmgren för mistade löneförmåner under tjänstledighet för ledandet av undersökningarna ..	»	10 000
	Summa kronor	84 000.

Skolöverstyrelsen och *styrelsen för psykologisk-pedagogiska institutet* ha båda tillstyrkt bifall till framställningen.

Departementschefen.

Genom beslut den 12 april 1946 har Kungl. Maj:t föreskrivit, att ifrågavarande undersökningar skola verkställas av psykologisk-pedagogiska institutet i samarbete med 1946 års skolkommission, samt förordnat, att den närmaste ledningen av undersökningarna skall handhavas av professorn vid Göteborgs högskola John Elmgren. Samtidigt har Kungl. Maj:t, som förklarat Sig vilja framdeles meddela beslut rörande anvisande av medel till gäldande av kostnaderna för undersökningarna, föreskrivit, att av desamma föranledda utgifter skola tills vidare bestridas av det under åttonde huvudtiteln uppförda reservationsanslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Ifrågavarande undersökningar beröra problem av väsenlig betydelse för reformsträvandena på undervisningens område och samtidigt frågor, om vilka våra nuvarande kunskaper äro synnerligen begränsade. Även om på sina håll i utlandet vissa likartade undersökningar genomförts, sakna vi praktiskt taget helt inhemska, på svenska förhållanden och svenska skolelever byggda och tillämpliga undersökningar. Det synes därför otvivelaktigt, att här ifrågavarande undersökningar komma att bliva av stort värde för skolkommissionens fortsatta arbete. Den gjorda kostnadsberäkningen torde kunna godtagas. Det för ändamålet erforderliga beloppet, 84 000 kronor, synes böra anvisas såsom särskilt reservationsanslag på tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa psykologisk-pedagogiska undersökningar* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 84 000.

J. Yrkesundervisningen.

[7.] **Yrkesutbildningskurser för arbetslösa m. m.** Till omförmälda ändamål har för budgetåret 1946/47 anvisats ett förslagsanslag av 1 800 000 kronor, vilket jämlikt av Kungl. Maj:t genom brev den 14 juni 1946 meddelade föreskrifter må av överstyrelsen för yrkesutbildning disponeras på följande sätt:

1. Anordnande i begränsad omfattning vid behov av yrkesutbildningskurser för arbetslösa, *förslagsvis*	kronor	1 500 000
2. Yrkesutbildning för f. d. fast anställt manskap vid försvaret, *förslagsvis*	»	250 000
3. Yrkesutbildning för långtidsinkallad beredskapspersonal, *förslagsvis*	»	50 000
Summa	kronor	1 800 000.

Överstyrelsen för yrkesutbildning har nu hemställt om medgivande för överstyrelsen, *dels* att från och med budgetåret 1946/47 tills vidare i den omfattning, som efter samråd med statens arbetsmarknadskommission, svenska byggnadsindustriförbundet och svenska murareförbundet kan befinnas lämplig och möjlig, anordna förberedande kurser för murarlärlingar i syfte att underlätta ökad lärlingsutbildning inom murarfacket, *dels* att bestrida kostnaderna för denna kursverksamhet från förenämnda anslag. Överstyrelsen har härutinnan anfört i huvudsak följande.

Från statens arbetsmarknadskommission har till överstyrelsen för yrkesutbildning framförts önskemål om vidtagande av åtgärder för att få till stånd ökad utbildning av murare. Överstyrelsen har på grund härav i samråd med kommissionen haft överläggningar med svenska byggnadsindustriförbundet och svenska murareförbundet angående de åtgärder, som lämpligen kunna komma i fråga.

Behovet av ökad rekrytering inom muraryrket har i olika sammanhang understrukits. Sålunda har den av huvudorganisationerna på arbetsmarknaden tillsatta arbetsmarknadsorganisationernas yrkesutbildningskommitté i ett betänkande med förslag till åtgärder för lärlingsutbildningens främjande anfört, att enligt en verkställd beräkning antalet lärlingar under utbildning inom byggnadsindustrien motsvarade endast 13 procent av det beräknade behovet. Kommittén exemplifierar därvid svårigheterna att inom byggnadsindustrien ordna en tillfredsställande yrkesutbildning på arbetsplatserna och framhåller, att det mot bakgrunden härav framstode som särskilt angeläget, att den skolmässiga utbildningen av yrkesarbetare för byggnadsindustrien hade tillräcklig omfattning. Så vore emellertid icke fallet. Efter att ha anfört vissa uppgifter om antalet elever inom byggnadsfacken vid verkstadsskolor fortsätter kommittén: »Särskilt inom murarfacket har skolutbildningen visat sig ge goda resultat. Materialfrågan medför här inga större svårigheter, då material spilles i mycket begränsad omfattning. Den praktiska utbildningen i skolorna bör emellertid fortgå relativt kort tid, exempelvis ett par månader, varefter eleverna skola ut i produktivt arbete för att lära sig arbetstakten ute på byggena och få kännedom om de speciella förhållanden som där råda.»

Frågan beröres även av investeringsutredningen i dess betänkande den 2 januari 1946 med utredning rörande personal- och materialresurser m. m. för genomförande av ett arbetsprogram enligt av utredningen tidigare framlagt förslag (SOU 1946: 13). Utredningen framhåller, att investeringsreserven i vad gäller husbyggnader beräknas komma att utnyttjas endast i den mån härigenom icke åstadkommes någon nämnvärd ansvällning av landets totala husbyggnadsverksamhet utöver dess normalt största omfattning och att om tillgången på yrkesarbetare är tillräcklig för normal husbyggnadsverksamhet, den också bör förutsättas vara tillräcklig för investeringsreservens utnyttjande i nämnd grad. Det framhålles emellertid, att knapphet på byggnadsarbetare av vissa slag och inom vissa geografiska områden förelegat den senaste tiden. Tillgången på yrkesarbetare, särskilt när det gäller murare, har på vissa håll varit otillräcklig för att tillgodose efterfrågan konstaterar utredningen.

Med de berörda intresseorganisationerna har överstyrelsen övervägt olika möjligheter för att söka åstadkomma ökad lärlingsutbildning. Såsom en provisorisk åtgärd för att i nu rådande läge snarast åstadkomma ökad lärlingsrekrytering har man därvid ansett sig böra förorda anordnandet genom överstyrelsens försorg i viss omfattning av korta förberedande kurser för murarlärlingar. Kurstiden har försöksvis tills vidare ansetts böra omfatta en tid av 14 veckor med 48 timmars undervisning per vecka, varav 42 timmar yrkesarbete och 6 timmar teori. Den fortsatta utbildningen skall sedan i vanlig ordning ske genom anställning som lärling, och svenska byggnadsindustriförbundet har förbundit sig tillse att kursdeltagare, som fullföljt utbildningen, anställes såsom lärling hos till förbundet ansluten medlem. Byggnadsindustriförbundet har vidare förbundit sig att till förfogande för överstyrelsen ställa ett belopp av 400 kronor för varje kursdeltagare att utdelas som stipendium.

Överstyrelsen anser det påtagligt, att behov av särskilda åtgärder för att åstadkomma ökad lärlingsutbildning inom murarfacket föreligger. Åtgärderna torde snarast böra sättas in. Anordnandet av särskilda förberedande kurser för lärlingar i enlighet med vad ovan angivits synes vara en utväg, som bör prövas i syfte att i nuvarande läge söka främja ökad tillströmning av lärlingar. De relativt höga stipendier, som kursdeltagarna skulle komma att erhålla av medel, vilka ställas till förfogande av byggnadsindustriförbundet, samt den korta kurstiden torde underlätta möjligheterna att få kursdeltagare. En provisorisk kursverksamhet av denna natur synes närmast kunna i huvudsak likställas med de tidigare för tillgodoseende av verkstadsindustriens behov av viss arbetskraft anordnade beredskapskurserna. Överstyrelsen anser därför att, frånsett kostnaderna för ersättningar åt eleverna, som i detta fall skulle komma att bäras av byggnadsindustriförbundet, samtliga kostnader för kursverksamheten böra bestridas av statsverket och utgå från det under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1946/47 uppförda förslagsanslaget till Yrkesutbildningskurser för arbetslösa m. m.

Omfattningen av denna kursverksamhet kan icke nu med säkerhet bestämmas. Den torde emellertid redan av praktiska skäl icke kunna få någon mera avsevärd omfattning. Det har ansetts, att kurser borde komma till stånd å orter, där mera betydande byggnadsverksamhet förekommer. Eleverna böra i regel rekryteras i orten och där få fortsätta sin lärlingsutbildning, då stipendiet under kurstiden och lönen under den första lärlingstiden icke torde möjliggöra självförsörjning utan att vederbörande kan bo i sitt hem. Vid val av kursort kommer överstyrelsen att samråda med byggnadsindustriförbundet och murareförbundet samt med arbetsmarknadskommissionen. Kurser

torde närmast komma i fråga i ett antal av de större städerna, i den mån lokal- och lärarfrågan kan lösas. I varje kurs avses intagas intill ett 15-tal elever. Kostnaden för en kurs beräknas approximativt till omkring 6 000 kronor.

Statskontoret har — under uttalande av att behovet av den avsedda kursverksamheten undandroge sig statskontorets bedömande — med avseende å anslagsfrågan förklarat sig icke kunna tillstyrka, att för ändamålet erforderliga medel tagas från anslaget till Yrkesutbildningskurser för arbetslösa m. m., enär detta vore avsett att tagas i anspråk för att motverka genom en arbetsmarknadskris förorsakad arbetslöshet. Därest de föreslagna kurserna ansåges böra genomföras syntes till bestridande av kostnaderna därför böra begäras ett särskilt anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1946/47.

Departementschefen. Av den i ärendet förebragta utredningen synes framgå, att ett påtagligt behov av ökad lärlingsutbildning inom murarfacket föreligger. Jag är därför beredd att förorda, att för tillgodoseende av detta behov provisoriska åtgärder vidtagas genom anordnande av förberedande kurser för murarlärlingar i huvudsaklig överensstämmelse med vad överstyrelsen för yrkesutbildning därutinnan föreslagit. Kostnaderna för den avsedda kursverksamheten ha av överstyrelsen approximativt uppskattats till 6 000 kronor för varje kurs, varjämte svenska byggnadsindustriförbundet utfäst sig att till envar kursdeltagare utbetala ett stipendiebelopp av 400 kronor. De sålunda verkställda kostnadsberäkningarna ha icke givit mig anledning till erinran. I likhet med överstyrelsen finner jag det lämpligt, att kostnaderna för ifrågavarande kursverksamhet, i den mån de avses skola utgå av statsmedel, bestridas från förslagsanslaget till Yrkesutbildningskurser för arbetslösa m. m. Då emellertid detta anslag — såsom statskontoret framhållit — icke är avsett för ändamål av här avsedd natur, torde härför riksdagens medgivande böra inhämtas. Enär det synes föreligga anledning att räkna med behov av anordnande av motsvarande utbildning jämväl för andra fack redan under innevarande budgetår, lärer tillika böra av riksdagen utverkas, att även i sådana fall få disponera omförmälda anslag.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att förslagsanslaget till Yrkesutbildningskurser för arbetslösa m. m. måtte få disponeras jämväl till bestridande av kostnader för anordnande av förberedande kurser för murarlärlingar och andra därmed jämförliga ändamål i enlighet med vad jag i det föregående anfört.

M. Understöd åt vetenskap, vitterhet och konst m. m.

[8.] **9. Vetenskapliga observationer under den totala solförmörkelsen år 1947,** *reservationsanslag.* Såsom bidrag till vetenskapliga observationer under den totala solförmörkelsen i Sverige år 1945 anvisades å riksstaten för budgetåret 1944/45 ett reservationsanslag av 34 700 kronor och för budgetåret 1945/46 ett reservationsanslag av 20 600 kronor.

Baltisk-geodetiska kommissionen har nu hemställt, att genom Kungl. Maj:ts försorg expeditioner måtte utsändas till Brasilien och engelska kolonien Guldkusten för iakttagelse av den totala solförmörkelsen den 20 maj 1947 i geodetiskt-astronomiskt forskningssyfte.

Kommissionen yttrar i huvudsak följande.

Vid den totala solförmörkelsen den 9 juli 1945 utfördes, på initiativ av kommissionen, i Norrland och Finland observationer i syfte att pröva en ny metod för bestämmande av geodetiska linjer på jordytan. Resultaten av dessa mätningar ha visat sig synnerligen tillfredsställande.

Denna nya metod — eklipsmetoden — är i korthet följande. En gradmätning består i astronomiskt ortsbestämda punkters förbindande genom triangulering. Då punkterna äro belägna på centrallinjen för en total eller ringformig solförmörkelse och avståndet mellan punkterna är avsevärt, kan eklipsmetoden ge ersättning för trianguleringen. Därvid erfordras observation av kontakttiderna och fotografiska mätningar enbart på de båda ändpunkterna av den geodetiska linjen, och alla mätningar på mellanpunkter — nödvändiga vid triangulering — bortfalla. Ur skillnaden mellan de observerade tiderna och de med hjälp av teorien för månens rörelse beräknade kan den geodetiska linjen evalveras. En triangulering är nu i avseende på såväl tidsutdräkt som kostnad mycket krävande, under det att när en solförmörkelse kan utnyttjas, både tid och kostnad väsentligt minskas. I förhållande till jordens yta äro emellertid de totala solförmörkelselinjerna under ett århundrade mycket glesa; av så mycket större vikt är det därför att begagna varje sådan celest tilldragelse för vetenskapligt ändamål. — Gradmätning med triangulering har en begränsad användning så tillvida, som ödemarker erbjuda svåra samt breda sund och haven oöverstigliga hinder. Här skänker eklipsmetoden möjligheter, som man hittills ansett uteslutna: kontinenterna kunna förbindas över haven, isolerade oceanöar inmätas och härigenom en väsentligt vidgad kunskap vinnas om vår jord.

Den totala solförmörkelselinjen den 20 maj 1947 är särskilt gynnsamt utstakad för att nå ett första geodetiskt samband mellan gamla och nya världen — en verkligt stor uppgift. Månskuggan löper från Chile genom Brasilien över Atlanten, når Afrika i kustbältet norr om Guineabukten och fortsätter nära ekvatorn österut. De lämpligaste observationsorterna ligga i Brasilien norr om Rio de Janeiro och i Afrika inom Guldkusten. Järnvägskommunikationer finnas på båda hållen.

Emellertid är det av stor vikt att på båda sidor av Atlanten *flera* observationsorter upprättas fördelade längs centrallinjen. Detta förfaringssätt är det medel som står till buds för att minska den risk för negativt resultat, som ogynnsam väderlek och andra hindrande tillfälligheter kunna erbjuda. Samarbete avses med danska och finska expeditioner, vilket ej minst i dessa avseenden har betydelse.

Till uppläggning och genomförande föreligger här en vetenskaplig uppgift av nordisk art.

Då svenska vetenskapsmän på det geodetiskt-astronomiska gebitet genom erfarenhet, vunnen vid 1945 års solförmörkelse i Norrland, äro väl förberedda att tillämpa eklipsmetoden, synes det vara en hederssak för Sverige att deltaga i utforskningen av jordens gestalt genom det utmärkta medel, som erbjudes den 20 maj 1947.

Vid sammanträde i Stockholm den 28 februari 1946 mellan representanter för Baltisk-geodetiska kommissionen, rikets allmänna kartverk samt Stockholms och Uppsala astronomiska observatorier har en gemensam plan för expeditioner till Brasilien och Guldkusten diskuterats, på grundval av genom skriftväxling inkomna upplysningar. Personal, utrustning, färdvägar och ej minst kostnader voro föremål för överläggning.

Rikets allmänna kartverk har, med tillstyrkande av den av kommissionen gjorda framställningen, föreslagit, dels att två expeditioner för eklipsbestämningar skulle utsändas, den ena till Sydamerika och den andra till Afrika, dels att för detta ändamål av statsmedel skulle anvisas ett belopp av 120 000 kronor.

Kartverket anför bland annat.

Kartverket ansluter sig helt till i kommissionens skrivelse framförda synpunkter och önskemål. Det vore sålunda synnerligen värdefullt att genom observationer vid nästa totala solförmörkelse möjliggöra sammanknytandet av gamla och nya världens lodavvikelsesystem. Att månskuggan denna gång går fram över ekvatoriala trakter ökar ytterligare värdet. Det är nämligen för beräkningen av jordens form betydelsefullt att erhålla närmare kännedom om ekvatorlinjens krökningsförhållanden — för närvarande vet man föga härom — och ett viktigt bidrag till denna kännedom skulle erhållas genom bestämningen till längd och läge av månskuggans väg å låga latituder över Atlanten med angränsande fastland. Finlands geodetiska institut avser att för ändamålet utsända en expedition till vardera av de två berörda världsdelarna. Eventuella svenska expeditioner skulle samarbeta med de finska; de båda ländernas expeditioner skulle på ett lyckligt sätt komplettera varandra. Enligt kartverkets mening böra för Sveriges del minst två expeditioner utsändas, den ena med fem observatörer till Afrika och den andra med sex observatörer till Sydamerika. Härjämte bör vardera expeditionen medföra en mekaniker eller ett vid fältarbete vant och i övrigt lämpligt handräckningsbiträde. Bland observatörerna böra finnas både geodeter och astronomer. Kartverket har för sin del möjlighet att utsända 4—5 av sina geodetiska tjänstemän. Medverkan av astronomer är av väsentlig betydelse för programmets lyckliga genomförande. Önskvärt är dessutom, att tillfälle gives till sådant rent astronomiskt forskningsarbete som endast kan ifrågakomma vid total solförmörkelse. Det är med hänsyn härtill, som här ovan föreslagits 6 observatörer i stället för 5 i den sydamerikanska expeditionen. Utöver det för eklipsbestämningarna behövliga antalet observatörer skulle sålunda minst en astronom medfölja för att utföra dylika vetenskapliga rent astronomiska undersökningar, för vilka ifrågavarande område av Brasilien är bäst lämpat.

För de föreslagna expeditionerna har rikets allmänna kartverk uppgjort en kostnadsberäkning, slutande å 120 710 kronor, vilken sammanfattningsvis innebär följande.

Dagtraktamenten:		
a) brasilianska expeditionen (50 dagar i land à 50 kronor per vetenskapsman och 35 kronor per mekaniker, 40 dagar till sjöss à 13 kronor per person)	kronor	20 390
b) afrikanska expeditionen (50 dagar i land à 35 kronor per vetenskapsman och 25 kronor per mekaniker, 40 dagar till sjöss à 13 kronor per person)	»	13 120
Sjöresor:		
a) brasilianska expeditionen	»	31 200
b) afrikanska expeditionen	»	17 000
Godstransporter m. m.	»	29 000
Instrumentanskaffning	»	10 000
	Summa kronor	120 710

Vetenskapsakademien, som hört sina sakkunniga ledamöter, professorerna Östen Bergstrand och Hans W:son Ahlmann, har livligt förordat bifall till kartverkets förslag.

Departementschefen.

De för all kartläggning grundläggande geodetiska mätningsmetoder, som hittills kommit till användning — i främsta rummet triangelmätningar — ha lidit av den bristen, att de praktiskt taget varit bundna till de fasta delarna av jordskorpan, kontinenterna. Någon exakt mätning av avstånd över oceanerna har sålunda hittills icke kunnat ske. Vid fjolårets totala solförmörkelse i Sverige prövades av svenska och finska vetenskapsmän för första gången en helt ny geodetisk mätningsmetod, varvid man betjänade sig av astronomiska observationer av månskuggans rörelse. Denna s. k. eklipsmetod möjliggör för första gången en vetenskapligt fullvärdig metod för avståndsmätning tvärsöver oceaner och kan därför få en revolutionerande betydelse för geodesien och därmed för kartläggningen. Mätningarna kunna emellertid utföras endast vid total eller ringformig solförmörkelse. Det är därför naturligt, att den geodetiska vetenskapens målsmän söka få till stånd expeditioner till de trakter, där i maj nästa år en total solförmörkelse inträder och möjliggör exakt bestämning av en geodetisk linje tvärsöver Sydatlanten. Det synes mig vara av stort intresse att statsmakterna genom ekonomiskt stöd möjliggöra förverkligandet av de uppgjorda planerna och jag är beredd att för egen del tillstyrka bifall till ifrågavarande framställning. De av rikets allmänna kartverk gjorda kostnadsberäkningarna ha icke givit mig anledning till erinran. För ändamålet torde å tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår böra uppföras ett reservationsanslag av 120 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vetenskapliga observationer under den totala solförmörkelsen år 1947* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 120 000.

N. Diverse.

[9.] **11 a. Skandinavisk bibliotekarie vid nordiska avdelningen av S:te Geneviève-biblioteket i Paris.** Såsom bidrag till avlöning åt en dylik bibliotekarie har riksdagen under en lång följd av år beviljat anslag, senast för budgetåret 1940/41 med 1 500 kronor. Från och med budgetåret 1941/42 har anslaget utgått från åttonde huvudtitelns reservationsanslag till extra utgifter.

Bibliotekariebefattningen, som tillsättes av de franska myndigheterna, skall enligt träffad överenskommelse i tur och ordning för en tid av tre år innehavas av en biblioteksman från ett vart av de nordiska länderna Danmark, Finland, Norge och Sverige. Sedan turen i år kommit till Sverige, har förste amanuensen vid kungl. biblioteket U. Willers från och med den 1 juli 1946 tjänstgjort såsom bibliotekarie. Willers har i anledning härav erhållit tjänstledigt från sin befattning vid kungl. biblioteket och uppbär icke någon lön därstädes.

Riksbibliotekarien har i sin framställning om anslag till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1946/47 anfört bland annat följande.

Den nordiska avdelningen av S:te Geneviève-biblioteket, som både kvantitativt och kvalitativt är mycket betydande, har under årens lopp alltmer utvecklat sig till att bli den givna medelpunkten för studiet av de skandinaviska ländernas kultur, språk, litteratur och historia i Paris, och det har därför inom alla vetenskapligt intresserade kretsar ansetts som ett i högsta grad vitalt intresse att bibehålla denna betydelsefulla kontakt med det franska forskningsväsendet. Kostnaderna för bibliotekariebefattningen ha utgått med vissa, av de skandinaviska länderna och Finland gemensamt bestridda årsbidrag, vilka sammanlagda utgjort bibliotekariens avlöning.

Önskvärdheten av att en kompetent svensk biblioteksman beredes tillfälle att under den nästkommande treårsperioden fungera som ledare av den skandinaviska biblioteksavdelningen behöver knappast särskilt påpekas. Då nu de internationella förbindelserna inom forskningens område skola återuppbyggas och det genom kriget avbrutna samarbetet återknytas är det för vårt lands vetenskapliga arbete av högsta värde att äga en ständig kontaktman i Paris och därtill i ett så vetenskapligt betydelsefullt forskningscentrum som Bibliothèque Sainte Geneviève. Också för spridandet av kännedomen om vårt lands egna vetenskapliga arbeten, dess litterära produktion m. m. kan hans insats bliva av synnerligen högt värde. Beträffande finansieringen av hans verksamhet måste emellertid för närvarande betonas att utsikterna för att kunna bibehålla det hittillsvarande systemet förefalla att vara ganska små. Om de hittillsvarande bidragen från de övriga länderna kunna påräknas synes ovisst, och även om detta skulle visa sig vara förhållandet, så är den avlöning, som på sådant sätt skulle kunna åstadkommas med nu rådande högt uppdrivna levnadskostnader alldeles otillräcklig. Det synes därför vara den enda tänkbara lösningen att Sverige, som nu har att tillsätta befattningen, också åtager sig att under den nästkommande treårsperioden ansvara för befattningshavarens avlöning.

Med hänsyn till befattningens betydelse och de avsevärda krav den ställer på innehavarens vetenskapliga och administrativa förmåga, syntes enligt

riksbibliotekariens mening motiverat att jämställa befattningens innehavare med en förste legationssekreterare, vilken vore placerad i lönegraden A 26. Något ortstillägg syntes icke böra utgå.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 14 juni 1946 från åttonde huvudtitelns reservationsanslag till extra utgifter anvisat ett belopp av 2 775 kronor, avseende lönebidrag åt ifrågavarande bibliotekarie för tiden den 1 juli—den 30 september 1946 med 925 kronor i månaden.

Departementschefen.

Det synes mig vara av vikt, att våra kulturella förbindelser med Frankrike upprätthållas och såvitt möjligt stärkas. Då nu Sverige traktatsenligt står i tur att hålla ifrågavarande bibliotekariebefattning besatt under en treårsperiod, är det därför angeläget, att det svenska ekonomiska bidraget till bibliotekariens lön utmätes så, att befattningen kan uppehållas med fullt kompetent innehavare. Från våra nordiska grannländer kunna icke några större bidrag påräknas, varför jag funnit skäligt att det svenska bidraget fastställes till 925 kronor i månaden, d. v. s. 11 100 kronor för helt budgetår. Då sistnämnda belopp med hänsyn till sin storlek och karaktär icke torde böra belasta åttonde huvudtitelns anslag till extra utgifter, synes ett obetecknat anslag för ändamålet böra under åttonde huvudtiteln uppföras på tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår. Anslaget torde böra uppföras med 11 100 kronor, varvid jag förutsätter, att från anslaget till extra utgifter förskotterade medel skola återföras till sistnämnda anslag.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Skandinavisk bibliotekarie vid nordiska avdelningen av S:te Geneviève-biblioteket i Paris* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av ..... kronor 11 100.

[10.] **13 a. Undervisning i svenska vid folkskolor i de nordiska grannländerna,** *reservationsanslag.* I skrivelse den 30 april 1946 har skolöverstyrelsen hemställt, att ett belopp av 15 500 kronor måtte ställas till överstyrelsens disposition för att användas till bekostande av grammofonkurser i svenska, avsedda att såsom gåva överlämnas till folkskolor i de övriga nordiska länderna. Överstyrelsen har därvid anfört i huvudsak följande.

Det danske Selskab i Köpenhamn hade i början av år 1945 såsom gåva överlämnat ett antal grammofonskivor jämte tillhörande textböcker, avsedda för svenska folkskolor, varvid förutsatts, att från svensk sida en motsvarande gåva skulle överlämnas. Överstyrelsen hade nu låtit utarbeta förslag till svenska språkskivor och textböcker, avsedda för fördelning bland folkskolor såväl i Danmark som i Finland och Norge samt eventuellt Island. För ändamålet beräknades 600 serier grammofonskivor och 12 500 textböcker bliva erforderliga. Kostnaderna härför syntes komma att uppgå till 15 500 kronor.

Departementschefen.

Genom beslut den 6 september 1946 har Kungl. Maj:t för ifrågavarande ändamål anvisat högst 15 500 kronor att förskottsvis utgå från det under

åttonde huvudtiteln uppförda reservationsanslaget till extra utgifter. Då emellertid kostnaderna icke synas böra slutligt belasta detta anslag, torde i stället ett särskilt reservationsanslag för ändamålet böra anvisas å tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Undervisning i svenska vid folkskolor i de nordiska grannländerna* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av .... kronor 15 500.

[11.] **Provisoriskt lönetillägg åt lärare vid folkhögskolor m. m.** Det beslut rörande provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl., som fattades av 1946 års riksdag under dess vårsession (prop. nr 3, rd. skr. nr 43), avsåg icke lärare vid folkhögskolor. Riksdagen förklarade sig emellertid ha kommit till den uppfattningen, att skäl talade för löneförbättring i anslutning till den statliga lönetilläggsregleringen. Riksdagen förutsatte, att Kungl. Maj:t ägnade denna fråga uppmärksamhet och snarast möjligt framlade de förslag i ämnet, som funnes påkallade.

Skolöverstyrelsen har med skrivelse den 3 september 1946 framlagt förslag i ämnet, vari hemställes, att samtliga lärare vid folkhögskolor skola tillerkännas förmåner, motsvarande tillfälligt lönetillägg för budgetåret 1945/46 och provisoriskt lönetillägg för innevarande budgetår. Kostnaderna härför ha beräknats till 129 600 kronor för tillfälligt lönetillägg och 245 700 kronor för provisoriskt lönetillägg, tillhopa i runt tal 375 000 kronor.

Överstyrelsen har utgått ifrån, att tillfälligt lönetillägg med 300 kronor i ett för allt och provisoriskt lönetillägg med 660 kronor för år skulle tillkomma rektorer samt ämneslärare med fast anställning, såväl de som äro anställda vid både vinter- och sommarkurs, för vilka läsåret alltså uppgår till (21 + 13 =) 34 veckor, som de som äro anställda vid enbart vinterkurs (21 eller 24 veckor). Extra ordinarie och vikarierande ämneslärare med full tjänstgöring (dessa kunna anställas endast vid vinterkurs) skulle erhålla tillfälligt lönetillägg och provisoriskt lönetillägg med 24/34 av förutnämnda belopp, d. v. s. i runda tal 200 kronor respektive 450 kronor, där vinterkursens längd utgjorde 24 veckor, och med 21/34, d. v. s. i avrundade tal 175 kronor respektive 380 kronor, där vinterkursens längd utgjorde 21 veckor. Timlärare i läsämnen samt övningslärare (dessa äro tim- eller dagavlönade) skulle erhålla provisoriskt arvodestillägg för innevarande budgetår med i runt tal 11 % av sina nuvarande arvoden, d. v. s. i stort sett samma arvodesuppräkning, som kommit timlärare vid andra skolformer till del, samt tillfälligt arvodestillägg, beräknat efter likartade grunder.

Innebörden av skolöverstyrelsens förslag framgår närmare av följande sammanställning:

Befattningshavare	Kurstidens längd minst	Tillfälligt lönetillägg kronor	Provisoriskt lönetillägg kronor
Rektor	34 veckor	300	660
Ämneslärare med fast anställn.			
a) vid både vinter- och sommarkurs	34 »	300	660
b) » enbart vinterkurs	21 el. 24 »	300	660
Eo och vik. ämneslärare			
a) vid huvudkurs om 24 veckor	24 »	200	450
b) » » » 21 »	21 »	175	380
Timlärare i läsämne (6: 50/tim.)		0: 70/tim.	0: 70/tim.
Övningslärare i			
a) slöjd (2: 50/tim. + 64 %)		0: 45/tim.	0: 45/tim.
b) hushållsgöromål (10/dag + 64 %)		1: 80/dag	1: 80/dag
c) gymn. och sång (3: 50/tim. + 64 %)		0: 65/tim.	0: 65/tim.

Till stöd för sitt förslag har överstyrelsen anfört i huvudsak följande.

Den sänkning av lönenivån i förhållande till andra grupper av befattningshavare, som ett uteslutande av ifrågavarande lärargrupper från såväl tillfälligt som provisoriskt lönetillägg skulle innebära, skulle komma att medföra allvarliga olägenheter för folkhögskolorna. Ett sådant uteslutande skulle innebära, att lärarnas löner komme att ligga icke oväsentligt lägre än lönerna för lärare vid såväl de statliga läroverken som vid t. ex. kommunala mellanskolor och högre folkskolor. Detta skulle medföra att folkhögskolans lärare komme att känna sig intaga en särställning till deras nackdel vid statsmakternas behandling av deras löneförhållanden och på ett påtagligt sätt komma att försvåra folkhögskolans lärarrekrytering. Skäl tala därför enligt överstyrelsens mening för att folkhögskolans lärare tillerkännas såväl tillfälligt lönetillägg, utgående för budgetåret 1945/46 som provisoriskt lönetillägg för budgetåret 1946/47.

De bestämmelser beträffande tillfälligt lönetillägg, som äro givna i kungörelsen den 15 mars 1946 (nr 74) böra bliva gällande också beträffande fast anställda rektorer och ämneslärare med full tjänstgöring vid folkhögskolorna, med den ändring, att kungörelsens villkor om minst 150 dagars tjänstgöring under tiden 1 juli 1945—15 mars 1946 i sådan anställning, som berättigar till erhållande av tillägg, med hänsyn till kursernas utsträckning i stället sättes till minst 115 dagars tjänstgöring under tiden 1 november 1945—30 juni 1946, varjämte tillägget bör utgå i proportion till det antal kursveckor per år, anställningen avser. Den sammanlagda kurstiden per år i dagar räknat har därvid av överstyrelsen upptagits till 230 dagar, d. v. s. 8 dagar mindre än det sammanlagda dagantalet för huvudkurs och sommarkurs (21 + 13 = 34 veckor = 238 dagar). För dem, vilka ha denna tjänstgöringstid, föreslås 300 kronor. I det fall anställningshavaren ägt åtnjuta lön för mindre än 115 dagar av ifrågavarande tidsperiod har lönetillägget beräknats till kronor 2: 65 pr dag, om anställningen utgör del av 24 veckors kurs, dock med sammanlagt högst 200 kronor, och till kronor 2: 80 pr dag, om anställningen utgör del av 21 veckors kurs, dock med sammanlagt högst 175 kronor.

Propositionen 1946: 3 upptar som provisoriskt lönetillägg för löner, vilka icke äro dyrortsgraderade, ett tillägg på 660 kronor. Då lärarlönerna vid folkhögskolorna icke äro dyrortsgraderade, synes det nämnda tillägget av 660 kronor beträffande dem böra tillämpas. Det torde böra utgå i samma form

och på samma villkor för fast anställda rektorer och ämneslärare vid folkhögskolorna, som för befattningshavare, vilka redan tillerkänts provisoriskt lönetillägg. För icke fast anställda och vik. ämneslärare med full tjänstgöring, vilka ha lönebeloppen bestämda i viss överensstämmelse med i löneplan L i folkskolans avlöningsreglemente upptagna extra lärare, synes provisoriskt lönetillägg böra utgå omräknat till lämpligt avrundat belopp per kurs.

Vad slutligen angår arvodena till *timlärarna i läsämnen* vid folkhögskolorna ha motsvarande arvoden för timlärare vid flertalet statliga och kommunala undervisningsanstalter uppjusterats fr. o. m. den 1 juli 1946, varjämte timlärarnas arvoden även för budgetåret 1945/46 retroaktivt uppjusterats genom ett särskilt tillägg, s. k. avlöningstillägg, under villkor att de haft en minimitjänstgöring av 150 dagar och minst 10 veckotimmars undervisning under tiden 1 juli 1945—15 mars 1946 samt innehade anställning såsom timlärare den 15 mars 1946. För folkhögskolans lärare utgå dessa arvoden oförändrade med kronor 6: 50 i ett för allt per undervisningstimme. Det synes skäligt, att även folkhögskolans timlärare erhålla en motsvarande uppjustering av arvodena.

Timlärararvodena vid allmänna läroverk och därmed jämförliga läroanstalter ha fr. o. m. innevarande budgetår uppräknats med 10 à 11 %. Överstyrelsen föreslår, att arvodet till timlärare i läsämne vid folkhögskolorna uppräknas med i runt tal 70 öre (d. v. s. med cirka 11 %) till (6: 50 + 0: 70 =) kronor 7: 20 fr. o. m. den 1 juli 1946. Dessutom bör ett avlönmgstillägg, motsvarande det som tillerkänts timlärarna vid flertalet statliga och kommunala skolor såsom tillfälligt lönetillägg för budgetåret 1945/46 utgå med 70 öre per undervisningstimme till timlärare, vilken under tiden 1 november 1945—30 juni 1946 fullgjort minst 115 dagars tjänstgöring med ett minimiantal timmar per vecka av 10, dock med sammanlagt högst 300 kronor.

I fråga om folkhögskolans *timlärare i övningsämnen* föreslås, att ett provisoriskt arvodestillägg från och med den 1 november 1945 måtte utgå med 11 % å det belopp, som inkluderar dyrtids- och kristillägg med f. n. sammanlagt 64 %.

Beträffande statsbidragsfrågan har överstyrelsen anfört i huvudsak följande.

Enligt överstyrelsens uppfattning torde anslag för beredande av provisorisk förbättring av löneställningen för fast anställda rektorer och ämneslärare samt icke fast anställda och vik. ämneslärare icke lämpligen böra utgå till folkhögskolorna i form av procentuellt tillägg på utgående anslag utan böra tilldelas varje skola i förhållande till vid skolan anställda befattningshavare, som uppfylla för erhållande av lönetillägget föreskrivna villkor, samt i förhållande till arten och omfattningen av deras tjänstgöring, i fråga om vilket hänvisas till vad som föreslagits angående beloppen för provisorisk löneförbättring. Ang. sättet för rekvisition och utbetalande av provisoriskt lönetillägg för budgetåret 1946/47 och tillfälligt lönetillägg för budgetåret 1945/46 torde närmare bestämmelser efter förslag av skolöverstyrelsen böra utfärdas av Kungl. Maj:t.

Statskontoret har anfört följande.

Statskontoret vill icke motsätta sig, att här ifrågavarande lärare erhålla en förbättring av sina löneförmåner. Denna förbättring synes emellertid böra begränsas till att motsvara det provisoriska lönetillägg, som utgår till statstjänstemännen för budgetåret 1946/47. Statskontoret kan således icke tillstyrka överstyrelsens förslag, att folkhögskolornas lärare skulle erhålla även en mot det tillfälliga lönetillägget svarande avlöningsförstärkning. Ämbetsverket vill

till stöd härför åberopa, att, då frågan om provisorisk förbättring av distriktsbarnmorskornas löneförmåner var föremål för prövning vid innevarande års riksdag, statsmakterna icke biföllo förslag om utbetalande till dessa befattningshavare av ett engångsbelopp, motsvarande det tillfälliga lönetillägget (se prop. 227/1946, s. 11 och riksdagsskrivelse 318). Statskontoret har därför icke till närmare övervägande upptagit överstyrelsens förslag, mot vilket för övrigt åtskilliga allvarliga invändningar kunna riktas.

Mot detaljerna i överstyrelsens förslag rörande det provisoriska lönetillägget har statskontoret icke funnit anledning till andra erinringar än att tillägget för fast anställd ämneslärare, som icke har 34 veckors tjänstgöring för läsår, givetvis bör utgå med ett i förhållande till den kortare tjänstgöringen avvägd del av maximibeloppet, 660 kronor. Erinras må, att sådan jämkning föreslagits beträffande motsvarande lärare vid de lägre lantbruksundervisningsanstalterna. Då enhetlighet icke föreligger mellan minimilönerna vid dessa skolor och folkhögskolorna, synes anledning icke förefinnas att på sätt föreslagits avrunda de tillägg, som skola utgå vid 24-, respektive 21-veckorskurserna. Statskontoret får således föreslå, att dessa tillägg vid folkhögskolorna fastställas till $\left(\frac{24 \times 660}{34} =\right)$ 465, respektive $\left(\frac{21 \times 660}{34} =\right)$ 405 kronor.

Jämväl timlärarna böra såsom överstyrelsen föreslagit komma i åtnjutande av en provisorisk förbättring av nu utgående ersättning. Denna förbättring synes böra ske i form av tillägg till de i avlöningsförfattningen (SFS 801/1942) fastställda arvodesbeloppen. Någon ändring av dessa belopp torde således icke nu böra vidtagas. Vidkommande tilläggens storlek har överstyrelsen föreslagit 11 procent av grundarvodena, vilket skulle motsvara den förhöjning per veckotimme, som i medeltal medgivits timlärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter enligt kungörelsen nr 403/1946.

I anledning härav vill statskontoret fästa uppmärksamheten vid att berörda höjning av timlärararvodena procentuellt sett varierar högst betydligt. Å medeldyrort föreligga höjningar på mellan 10 och 16 procent. En tillämpning av de principer, som kommit till uttryck i sagda kungörelse, synes leda till att tillägget för timlärare i läsämnen och i gymnastik och sång bör bestämmas till 65 öre och för timlärare i slöjd till 55 öre för undervisningstimme, medan tillägget för lärarinna i hushållsgöromål torde böra utgå med två kronor 25 öre för undervisningsdag.

Vad slutligen angår formerna för statens bidrag till lönetillägget i fråga har överstyrelsen föreslagit, att anslag skulle tilldelas varje folkhögskola i förhållande till vid skolan anställda befattningshavare, som anses uppfylla föreskrivna villkor, samt i förhållande till arten och omfattningen av deras tjänstgöring. En detaljgranskning av varje lärares anställnings- och avlöningsförhållanden skulle således bliva erforderlig för utanordnande av medel för ändamålet och detta skulle givetvis medföra ett avsevärt arbete för överstyrelsen eller statskontoret.

En dylik ordning för utbetalande av medel till dessa tilläggsförmåner kan statskontoret icke förorda. Ämbetsverket vill fästa uppmärksamheten vid att i samband med 1942 års löneregelring för folkhögskolornas lärarpersonal en rationalisering genomfördes beträffande utbetalande av rörliga tilläggsförmåner. Statens bidrag fastställdes då att utgå i form av en procentuell förhöjning av bidragen till de olika kurserna samt å ålderstillläggen (se prop. 274/1942, s. 39 och 46 samt kungörelsen nr 801/1942 10 § II mom. 5 punkten). I analogi härmed får statskontoret föreslå, att statens bidrag jämväl för nu ifrågavarande lönetillägg av praktiska skäl fastställes att utgå i form av procentuell förhöjning av samma statsbidragsbelopp, som avser rörligt tillägg. För bestämmandet av procentsatsen må beaktas, att de beräknade kostnaderna för nu ifrågavarande tillägg uppgå till i runt tal 245 000 kronor eller vid

bifall till statskontorets förslag till 248 000 kronor, motsvarande 12,1, respektive 12,2 procent av anslagsposten till understöd åt folkhögskolor för innevarande budgetår (2 028 000 kronor).

En approximativ beräkning av kostnaderna för tillägget i enlighet med statskontorets förslag i förhållande till de sammanlagda minimilönerna för den i framställningen beräknade lärarpersonalen giver vid handen, att kostnaderna för tillägget utgöra 11,6 procent av minimilönerna. Under sådana omständigheter synes det procentuella tillägget böra bestämmas till 12 procent av grundunderstöden.

Departementschefen. I likhet med skolöverstyrelsen har jag funnit skäligt, att även folkhögskolornas lärare tillerkännas en provisorisk löneförbättring motsvarande den, som statstjänstemännen m. fl. befattningshavare genom beslut innevarande år kommit i åtnjutande av, samt att löneförbättringen får karaktär av såväl ett provisoriskt lönetillägg för innevarande budgetår som ock ett tillfälligt lönetillägg för första halvåret 1946.

Skolöverstyrelsens förslag beträffande provisoriskt och tillfälligt lönetillägg innebär, att för erhållande av fullt lönetillägg (660 kronor resp. 300 kronor) skulle krävas anställning med full tjänstgöring vid såväl vinterkurs som sommarkurs samt att vid kortare anställningstid lönetilläggen skulle reduceras i förhållande till anställningstidens längd. Mot denna princip och dess av skolöverstyrelsen förordade tillämpning har jag icke funnit anledning till annan erinran, än att reducerade belopp givetvis böra utgå även för det fall att fast anställd ämneslärares anställning endast avser huvudkurs. Även i övrigt synes skolöverstyrelsens förslag i fråga om principerna för bestämmandet av lönetilläggens storlek, exempelvis såvitt angår timlärare i läsämnen och lärare i övningsämnen, i huvudsak kunna godtagas, dock med beaktande av de av statskontoret ifrågasatta jämkningarna av de för sådana lärare föreslagna tilläggen.

Statsverket har i princip att bära kostnaderna för folkhögskollärarnas löner. I överensstämmelse med denna princip torde statsbidrag böra utgå till bestridande av huvudmännens utgifter för ifrågavarande lönetillägg. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att med beaktande av de av statskontoret anförda synpunkterna meddela närmare bestämmelser rörande formen för statsbidragets utgående.

Kostnaderna för statsbidrag till ifrågavarande lönetillägg torde i anslutning till skolöverstyrelsens beräkningar kunna uppskattas till i runt tal 375 000 kronor, därav för tillfälligt lönetillägg omkring 130 000 kronor. Utgifterna torde böra bestridas från det för innevarande budgetår uppförda förslagsanslaget till Folkhögskolor: Understöd.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att statsbidrag i den ordning Kungl. Maj:t bestämmer må utgå till bestridande av kostnaderna för utbetalande av tillfälligt lönetillägg och provisoriskt lönetillägg åt lärare vid folkhögskolor i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag i det föregående förordat.

[12.] **Provisoriskt lönetillägg m. m. åt lärare vid centrala verkstadsskolor m. fl. läroanstalter.** Det beslut rörande provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl., som fattades av 1946 års riksdag under dess vårsession, avsåg icke lärarpersonalen vid de centrala verkstadsskolorna, yrkesskolorna för viss arbetslös ungdom och flygmekanikerskolan i Mölndal. Sedan propositionen i ämnet (1946: 3) avlämnats till riksdagen, inkom emellertid *överstyrelsen för yrkesutbildning* med framställning om att den ifrågasatta löneförbättringen måtte utsträckas till att omfatta även nyssnämnda lärarpersonal. Överstyrelsen anförde därvid i huvudsak följande.

I skrivelse till överstyrelsen den 15 januari 1946 har slöjd- och yrkeslärarnas riksförbund hemställt, att överstyrelsen måtte föreslå Kungl. Maj:t, att lärare vid central verkstadsskola skulle erhålla lönetillägg i likhet med statsanställda och lärare vid folk- och småskolor. Vidare har svenska yrkesskolföreningen i skrivelse den 16 i samma månad gjort framställning i ämnet.

Med överlämnande av berörda skrivelser får överstyrelsen anföra följande. Överstyrelsen anser, att rektorer och övriga lärare vid såväl centrala verkstadsskolor som skolor för viss arbetslös ungdom och flygmekanikerskolan i Mölndal böra komma i åtnjutande av den i propositionen föreslagna löneförbättringen. Lärarna vid ifrågavarande skolor äro anställda av skolornas huvudmän, landsting eller primärkommuner, samt avlönas med statsbidrag. Bidragen till avlöning åt lärare vid centrala verkstadsskolor utgår med de belopp, som angivas i § 5 mom. 2 och 3 kungörelsen 1942: 596. Statsbidrag till lärarlöner vid övriga nu berörda skolor utgår med belopp, som i huvudsak överensstämma med de författningsenligt bestämda bidragen till lärare vid centrala verkstadsskolor.

I fråga om den ställning lärare vid centrala verkstadsskolor och skolor för arbetslös ungdom torde få anses intaga i lönehänseende, har riksdagen i sin skrivelse nr 315 vid 1942 års riksdag (s. 4) gjort följande uttalande: »För egen del vill riksdagen framhålla, att de för rektorer och övriga lärare vid centrala verkstadsskolor fastställda avlöningsförmånerna visserligen äro summariskt bestämda, men likväl icke synas böra likställas med arvodesbelopp i vedertagen mening utan snarare med löner, som utgå till statens tjänstemän». Med detta uttalande har riksdagen motiverat sitt då fattade beslut, att, enär de grundläggande lönebestämmelserna för lärarna i fråga vore beräknade i huvudsak på grundval av 1937 års lönenivå, en förhöjning av statsbidragen till lärarlöner borde utgå med i runt tal 25 procent för att bereda dessa kompensation för stegrade levnadskostnader efter grunder, som närmare anknöte sig till vad som gäller för lönegradsplacerade statstjänstemän. Genom riksdagens samtidigt gjorda uttalande om att vad riksdagen sålunda beslutat borde äga motsvarande tillämpning beträffande rektorer och övriga lärare vid verkstadsskolor för arbetslös ungdom, torde dessa i lönehänseende få anses intaga samma ställning som lärare vid centrala verkstadsskolor. Vid tidpunkten för riksdagens nu nämnda beslut hade Mölndals stads verkstadsskolor för arbetslös ungdom ännu icke omorganiserats till flygmekanikerskolan i Mölndal. Denna omorganisation medförde icke någon förändring i statsbidragen till avlöning av skolans rektor och övriga lärare, i följd varav dessa lärares löneställning torde vara att betrakta såsom motsvarande den för lärare vid centrala verkstadsskolor och skolor för arbetslös ungdom.

En ytterligare anledning till att överstyrelsen anser sig böra tillstyrka ökade statsbidrag för avlöning åt nu berörda rektorer och övriga lärare finner

överstyrelsen i den omständigheten, att, medan statliga civila befattningshavare och lärare vid det statsunderstödda skolväsendet, anslutna till nu gällande löneplanssystem, erhållit kompensation för de stegrade levnadskostnaderna med 31 procent av till dem utgående grundlöner intill ett belopp av 900 kronor i månaden, lärarna vid centrala verkstadsskolor samt skolor för arbetslös ungdom och därmed även vid flygmekanikerskolan i Mölndal erhållit sådan kompensation med allenast 25 procent.

Enligt överstyrelsens mening synes den nu föreslagna löneförbättringen endast böra avse rektorer och yrkeslärare vid berörda skolor. Frågan om förbättring av avlöningsförhållandena för skolornas timlärare torde böra upptagas i annat sammanhang.

I händelse av bifall till föreliggande framställning torde statsverkets ökade kostnader härför, med hänsynstagande till att statsbidrag till lärares avlöning beräknas för år och yrkesavdelning, kunna uppskattas såsom följer

för tillfälligt lönetillägg under budgetåret 1945/46

åt rektorer och övriga lärare vid centrala verkstadsskolor (14 rektorer och övriga lärare i 136 yrkesavdelningar, därav $^2/_3$ tillägg åt lärare i 7 avdelningar till vilkas avlöning statsbidrag utgår efter av Kungl. Maj:t fastställda jämkade grunder) 44 300 kronor,

åt rektorer och övriga lärare vid verkstadsskolor för arbetslös ungdom (1 rektor, 6 yrkesavdelningar) 2 100 kronor samt

åt rektor och övriga lärare vid flygmekanikerskolan i Mölndal (1 rektor, 15 yrkesavdelningar) 4 800 kronor;

för provisoriskt lönetillägg under budgetåret 1946/47

åt rektorer och övriga lärare vid centrala verkstadsskolor (15 rektorer och övriga lärare i 161 yrkesavdelningar, därav $^2/_3$ tillägg åt lärare i 9 avdelningar, till vilkas avlöning statsbidrag utgår eller kommer att utgå efter av Kungl. Maj:t fastställda jämkade grunder) 118 600 kronor,

åt rektorer och övriga lärare vid verkstadsskolor för arbetslös ungdom (1 rektor, 6 yrkesavdelningar) 4 830 kronor samt

åt rektor och övriga lärare vid flygmekanikerskolan i Mölndal (1 rektor, 15 yrkesavdelningar) 11 040 kronor.

Departementschefen. Statsbidragen till avlöning åt rektorer och övriga lärare vid centrala verkstadsskolor, de s. k. arbetslöshetsskolorna samt flygmekanikerskolan i Mölndal äro avsedda att helt täcka lönekostnaderna. Statsbidragen utgå dock med högst vissa i kungörelsen 1942: 596 angivna belopp. Dessa äro, såvitt angår rektorslönerna, dyrortsgraderade och uppdelade i 4 s. k. avlöningsgrupper. Lönekostnaderna beräknas sålunda exempelvis för A-ort till i avlöningsgrupp IV 10 630 kronor och i avlöningsgrupp I 12 310 kronor samt för I-ort i avlöningsgrupp IV 13 110 kronor och i avlöningsgrupp I 14 550 kronor. Bidraget till grundavlöning åt lärare beräknas för år och yrkesavdelning till nedan angivna belopp:

Ortsgrupp	A	B	C	D	E	F	G	H	I
kronor....	6 185	6 375	6 565	6 755	6 945	7 135	7 325	7 515	7 705

Omkring 90 % av dessa lönebelopp torde belöpa å huvudläraren och i genomsnitt cirka 10 % å timlärare.

De i författningen angivna belopp, vartill statsbidragen högst må uppgå, äro fastställda med hänsyn till 1937 års lönenivå, varefter år 1942 vidtagits en förhöjning med i runt tal 25 %.

I likhet med överstyrelsen för yrkesutbildning finner jag det skäligt, att rektorer och övriga lärare vid ifrågavarande yrkesskolor må komma i åtnjutande av en provisorisk löneförbättring av samma storleksordning som den, vilken genom beslut innevarande år kommit statstjänstemän m. fl. befattningshavare till del. För att detta skall bli möjligt, torde statsbidragsbeloppen för avlöning åt rektorer och övriga lärare böra höjas med motsvarande belopp.

Vad först angår det provisoriska lönetillägget för budgetåret 1946/47 synes den tekniskt sett enklaste anordningen vara den, att de i kungörelsen 1942: 596 angivna beloppen, räknat från och med den 1 juli 1946, provisoriskt höjas med 720 kronor för ortsgrupperna A—C, 690 kronor för ortsgrupperna D—F och 660 kronor för ortsgrupperna G—I. Nämnda belopp äro desamma som för samma budgetår tillerkänts statstjänstemän i jämförliga lönelägen. Då emellertid förutnämnda statsbidragsbelopp, som må utgå för varje yrkesavdelning, beräknats med hänsyn även till kostnaderna för arvoden åt vissa timlärare, vilka likaledes synas böra komma i åtnjutande av provisoriskt lönetillägg, förordar jag, att beloppen 720, 690 respektive 660 kronor, så vitt gäller andra lärarlönekostnader än rektorslöner, höjas med ytterligare 80 kronor såsom bidrag till viss förhöjning av timlärararvodena och att sålunda förhöjningen i detta fall bestämmes till 800, 770 respektive 740 kronor.

Ifrågavarande rektorer och övriga lärare synas även böra komma i åtnjutande av tillfälligt lönetillägg för första halvåret 1946 enligt samma grunder som fastställts för statstjänstemän. Det för ändamålet erforderliga statsbidraget torde böra utgå med 300 kronor per rektor och 340 kronor per yrkesavdelning.

I de fall, då statsbidrag jämlikt vederbörligt beslut av Kungl. Maj:t utgår med reducerat belopp, bör givetvis ifrågavarande statsbidrag undergå en motsvarande reduktion.

I fråga om såväl tillfälligt som provisoriskt lönetillägg torde överstyrelsen för yrkesutbildning böra erhålla bemyndigande att meddela de tillämpningsbestämmelser som må befinnas erforderliga.

Kostnaderna för det av mig tillstyrkta statsbidraget beräknar jag i anslutning till överstyrelsens kalkyler till i runt tal 196 000 kronor, därav omkring 56 000 kronor för tillfälligt lönetillägg. Utgifterna för ändamålet torde få bestridas från vederbörande, för innevarande budgetår anvisade bidragsanslag, vilka äro av förslagsanslags natur och torde vara beräknade med sådan marginal, att något väsentligt anslagsöverskridande icke behöver uppkomma.

Åberopande det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

> att medgiva, att statsbidrag till provisoriskt lönetillägg och tillfälligt lönetillägg åt rektorer och övriga lärare vid centrala verkstadsskolor, verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom samt flygmekanikerskolan i Mölndal må utgå i huvudsaklig enlighet med av mig i det föregående angivna grunder.

[13.] **23 a. Bidrag till provisoriskt lönetillägg m. m. åt vissa institutioner.** Med anledning av den provisoriska löneförbättring, som innevarande år kommit vissa statligt anställda m. fl. befattningshavare till del (proposition 1946: 3 och riksdagens skrivelse 1946: 43) ha framställningar om statsbidrag till bekostande av motsvarande löneförbättringar inkommit från ett antal statsunderstödda institutioner inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde. I detta sammanhang torde framställningar i ämnet från följande institutioner få anmälas, nämligen

nordiska museet,
kulturhistoriska museet i Lund,
socialinstituten i Stockholm och Göteborg,
handelsgymnasierna samt
bergsskolan i Filipstad.

Beträffande samtliga dessa institutioner gäller, att de äro skyldiga att till sina befattningshavare utbetala löner av den storleksordning som tillkommer statstjänstemän med motsvarande arbetsuppgifter.

N o r d i s k a m u s e e t. Såsom villkor för åtnjutande av statsbidrag till avlöningar åt museets tjänstemän, för närvarande 178 000 kronor, gäller, bland annat, att såväl de i museets tjänst anställda tjänstemän, vilka tillhöra den grupp befattningshavare, som uppehåller museets verksamhet som museiinstitution, som ock den vaktmästar- och eldarpersonal, vilken tjänstgör i museibyggnaden, av museet avlönas efter samma grunder, som gälla för motsvarande tjänstemän vid de statliga museerna. Under åberopande av nämnda statsbidragsvillkor har *nordiska museets nämnd* i skrivelse den 5 februari 1946 hemställt om anvisande av ett anslag av 65 000 kronor, vilket belopp skulle komma att täcka kostnaderna för museets utgifter under budgetåren 1945/46 och 1946/47 för tillfälligt lönetillägg och provisoriskt lönetillägg åt samtliga de befattningshavare vid museet, som avlönades enligt de civila avlöningsreglementena. Sedermera har museet i skrivelse den 28 juni 1946 inskränkt sin framställning om anslag till att avse kostnaderna för tillfälligt lönetillägg och provisoriskt lönetillägg åt de befattningshavare vid museet, till vilkas avlöning statsbidrag utgår. Dessa kostnader ha beräknats uppgå till i runt tal 36 200 kronor, varav 9 800 kronor för tillfälligt lönetillägg under budgetåret 1945/46 och 26 400 kronor för provisoriskt lönetillägg under budgetåret 1946/47. I detta sammanhang har museet därjämte hemställt om anslag till de merkostnader för budgetåren 1945/46 och 1946/47, som uppkommit genom de beslut som fattats rörande intendentsgradens höjning från A 21 till A 23 och om en reglerad befordringsgång för amanuensen (7 446 + 7 973 =) i runt tal 15 400 kronor ävensom angående provisoriskt lönetillägg och tillfälligt barntillägg under budgetåret 1945/46 åt vissa befattningshavare (omkring 2 300 kronor). Museinämnden hemställer alltså i sin senare skrivelse om ett tilläggsanslag av inalles (36 200 + 15 400 + 2 300 =) i runt tal 54 000 kronor.

Till stöd för sin framställning har museinämnden anfört bland annat följande.

I utlåtande över museinämndens riksdagspetita för innevarande budgetår (se 1946 års åttonde huvudtitel, s. 74 f.) hade statskontoret till en början erinrat om de allmänna grunder, enligt vilka staten lämnade ekonomiskt understöd åt museet, varvid bland annat hänsyn också ansetts böra tagas till museets ekonomiska läge och föreliggande behov. Med hänsyn till att museet för sin ekonomi i betydande omfattning är beroende av verksamheten på Skansen, hade jämväl tidigare förutsatts, att en nedgång av Skansens inkomster och en stegring av dess utgifter kunde förväntas minska möjligheterna för museet att erhålla tillskott för sin rörelse från Skansen. Nu hade statskontoret emellertid vid en granskning av museets styrelseberättelser för de senaste åren tyckt sig finna, att det jämförelsevis svaga ekonomiska resultatet åren 1940 och 1941 undergått en väsentlig förbättring under tiden därefter.

Statskontoret har tyvärr därvid misstagit sig. För att belysa detta vill nämnden framlägga följande tablå över nettoresultatet för institutionen före och efter de avskrivningar som kunnat finansieras med egna medel och påförts driftskostnaderna. Det är förstnämnda resultat, som i detta sammanhang äro de avgörande. Tablån återspeglar tydligt den ansträngda ekonomi, som för institutionen blivit en följd främst av lönebudgetens ökning under krigsåren.

År	I Redovisade resultat	II Avskrivningar finansierade med egna driftsinkomster	III Resultat före avskrivningar finansierade med egna driftsinkomster
	kronor	kronor	kronor
1935	—83 000	20 000	— 63 000
1936	+48 000	37 000	+ 85 000
1937	+48 000	111 000	+159 000
1938	+52 000	330 000	+382 000
1939	+ 7 700	316 000	+323 700
1940	—63 000	23 500	— 39 500
1941	—44 000	43 000	— 1 000
1942	+ 7 000	8 500	+ 15 500
1943	+44 000	102 500	+146 500
1944	—69 000	21 500	— 47 500

De avskrivningsobjekt som ifrågakomma för museets del omfatta uteslutande anläggningar på Skansen. Efter 1944 års bokslut kvarstår å dessa ett ännu icke avskrivet belopp av 487 000 kronor.

Det är ofrånkomligt, att ett ständigt ökat överförande av årliga inkomstmedel från Skansen till den rent museala verksamheten i längden icke är möjligt med hänsyn till friluftsavdelningens egen utveckling. På en punkt kan detta utan vidare exemplifieras. Av de båda på Skansen belägna restaurangerna, som äro nödvändiga för publikens trivsel och som dessutom tillföra museet en icke obetydlig del av de inkomster som finansiera den museala verksamheten, utdömdes redan 1937 av hälsovårdsnämnden i Stockholm den ena — Sollidenrestaurangen — och har den sedan dess endast med hänsyn till av kriget orsakade förhållanden fått tagas i bruk för en sommar i sänder. Museet är nu ålagt att bygga en ny restaurang, vilket kommer att kräva en kapitalinsats av över en million kronor, nödvändiggörande att betydande belopp i boksluten under en lång följd av år avsättas för avskrivningar.

Givetvis skulle man kunna söka en utväg genom att på nytt höja inträdesavgifterna till Skansen. En dylik åtgärd anser emellertid nämnden ur flera synpunkter olämplig, bland annat därför att därigenom riskeras en nedgång i besökareantalet. En sådan höjning av avgifterna kräver dessutom dispens från prisregleringsbestämmelserna.

Nämnden har särskild anledning att nu framlägga dessa synpunkter, då ett beslut om provisorisk löneförbättring kommer att medföra en ytterligare avsevärd höjning av museets lönekostnader. Det är uppenbart, att en sådan belastning av den redan före årsskiftet fastställda staten kommer att försätta museet i verkliga svårigheter, särskilt som nämnden förutser avsevärda höjningar under innevarande år också beträffande de avlöningar som utgå till den del av personalen som är anställd med kollektivavtal.

Statskontoret har avstyrkt museinämndens framställning men ifrågasatt, huruvida icke i stället anslaget borde höjas för nästa budgetår. Ämbetsverket anför.

Förutom med egna driftsinkomster finansierar museet avskrivningar med »gåvomedel», vilka avskrivningars karaktär undandrager sig statskontorets bedömande. Såsom framgår av tablån visar verksamheten under åren 1942—1944 före avskrivningar ett överskott å 115 000 kronor. Skulle »gåvomedlen» icke disponerats för avskrivningar hade överskottet uppgått till (72 000 + 198 000 — 20 000 =) 250 000 kronor. Av styrelseberättelsen för år 1945 framgår, att för år 1945 uppstått ett överskott å 64 000 kronor. Överskottet före avskrivningarna uppgår till 150 000 kronor och för hela tidsperioden 1942—1945 sålunda till icke mindre än 400 000 kronor. Statskontoret kan, mot bakgrunden av vad här anförts, icke finna annat än att en väsentlig ekonomisk förbättring måste ha inträtt. Beträffande avskrivningsprinciperna vill ämbetsverket dessutom erinra, att de kapitaltillgångar, som äro aktuella, för år 1945 representera ett bokfört värde av 458 000 kronor. Motsvarande värde för år 1941 var 579 000 kronor. Ämbetsverket kan icke finna annat än att bokföringsvärdet är mycket blygsamt i förhållande till realvärdet.

Av det anförda torde framgå, att enligt statskontorets mening nordiska museets ekonomi icke är så ansträngd, att omedelbara åtgärder måste vidtagas för att tillföra museet ytterligare statsbidrag för innevarande budgetår. Stegringen av lönekostnaderna är emellertid så betydande, att det finns anledning överväga, om icke en höjning av statsbidraget bör ifrågakomma från och med nästa budgetår.

Med anledning av vad statskontoret anfört har *museinämnden* förklarat sig icke kunna dela ämbetsverkets uppfattning om att institutionens ekonomiska ställning väsentligt förbättrats sedan 1941. Under treårsperioderna 1936/38, 1939/41 och 1942/44 hade de genomsnittliga årsöverskotten före gjorda avskrivningar uppgått till 208 600 kronor, 94 400 kronor respektive 38 100 kronor och sålunda successivt sjunkit avsevärt. Nämnden anför vidare följande.

De gåvomedel vilka under respektive perioder hava tillförts museet förändra icke det driftsekonomiska resultatet, då donationerna i regel och till allra största delen gjorts för vissa byggnadsändamål och därför icke kunnat disponeras för annat än avskrivningar å vissa fasta anläggningar.

Vad kapitaltillgångarnas bokföringsvärde beträffar, är detta visserligen lågt, men det bör erinras om att det verkliga värdet i huvudsak betingas av möjligheten att kunna ekonomiskt utnyttja dem. I detta hänseende utgör redan den omständigheten att alla fasta anläggningar äro belägna på ofri grund och sålunda icke äro inteckningsbara ett bestämt hinder.

Kulturhistoriska museet i Lund. Såsom villkor för åtnjutande av statsbidraget till denna museiinstitution, för närvarande 27 000 kronor, gäller bland annat, att vissa befattningshavare skola åtnjuta minst de avlöningsförmåner, som skulle tillkomma dem, om de vore befattningshavare i statens tjänst med placering i begynnelselöneklasser av vissa angivna lönegrader. Under åberopande härav har *kulturhistoriska föreningen för södra Sverige,* med förmälan att föreningen på grund av sin svaga ekonomi icke kunde utbetala de av 1946 års riksdag beslutade tilläggsförmånerna utan särskilt statsbidrag, anhållit om tilläggsanslag för ändamålet.

Kostnaderna för tillfälligt lönetillägg kunna beräknas till 2 100 kronor och för provisoriskt lönetillägg till i runt tal 4 800 kronor, tillhopa alltså 6 900 kronor.

Socialinstituten i Stockholm och Göteborg. Statens bidrag till dessa institut utgå för närvarande med 153 000 kronor respektive 86 000 kronor. Såsom villkor härför gäller bland annat, att fast anställda befattningshavare skola tillförsäkras de avlöningsförmåner som tillkomma befattningshavare i statens tjänst med motsvarande uppgifter. *Styrelserna* för socialinstituten ha gjort framställning om tilläggsanslag med belopp motsvarande utgifterna för provisoriskt lönetillägg under budgetåret 1946/47, d. v. s. för institutet i Stockholm 8 460 kronor och för institutet i Göteborg 2 640 kronor, tillhopa alltså 11 100 kronor. Instituten saknade egna medel att gälda dessa kostnader.

Handelsgymnasierna. Statsbidraget till handelsgymnasierna är för innevarande budgetår uppfört med 430 000 kronor.

I skrivelse den 12 februari 1946 ha *rektorerna* vid handelsgymnasierna i Stockholm, Göteborg och Norrköping anhållit om höjning av statsbidraget till handelsgymnasierna med 30 600 kronor, därav 9 000 kronor avseende tillfälligt lönetillägg för budgetåret 1945/46 och 21 600 kronor avseende provisoriskt lönetillägg för budgetåret 1946/47. I skrivelsen erinras, att ordinarie ämneslärare författningsenligt skall avlönas med minst samma belopp som tillkommer adjunkt vid allmänt läroverk samt att extra ordinarie ämneslärares och ordinarie övningslärares avlöningsförmåner skola bestämmas i samband med reglering för pension i statens pensionsanstalt; lönerna syntes i samtliga fall av vederbörande statsmyndighet ha bestämts skola utgå efter viss lönegrad i de statliga avlöningsreglementena.

Överstyrelsen för yrkesutbildning har sedermera likaledes gjort framställning i ämnet och därvid beräknat anslagsbehovet till 29 500 kronor. Överstyrelsen framhåller, att gymnasierna torde bli nödsakade att ytterligare höja de redan alltför höga terminsavgifterna, därest statsmakterna icke anvisade medel för ifrågavarande utgifter.

Bergsskolan i Filipstad. Statsbidraget till denna skola, för innevarande budgetår 37 000 kronor, utgår under villkor, bland annat, att skolans rektor, ordinarie lärare och ordinarie vaktmästare åtnjuta avlöning

till minst samma belopp som de ordinarie avlöningsförmåner, vilka enligt gällande bestämmelser tillkomma de tekniska fackskolornas rektorer, lektorer och ordinarie vaktmästare.

Fullmäktige i Jernkontoret ha framhållit, att Jernkontoret under budgetåren 1945/46 och 1946/47 till följd av statsmakternas beslut åsamkats följande merkostnader, nämligen

under *budgetåret 1945/46:*

provisoriskt lönetillägg åt vaktmästaren	kronor	420
barntillägg åt vaktmästaren	»	200
ändrad dyrortsgruppering	»	501
tillfälligt lönetillägg	»	1 500
	kronor	2 621

under *budgetåret 1946/47:*

ändrad dyrortsgruppering	kronor	1 002
provisoriskt lönetillägg	»	3 450
	kronor	4 452

Fullmäktige framhålla vidare, att med tillämpande av den av överstyrelsen för yrkesutbildning såsom fullt rimlig betecknade fördelningsgrunden, nämligen cirka 40 % på statsverket och cirka 60 % på Jernkontoret, skulle statsbidraget till dessa kostnader komma att uppgå till 2 829 kronor. Det syntes skäligt att statskontortet ersatte Jernkontoret för dessa utlägg.

Överstyrelsen för yrkesutbildning har tillstyrkt, att ett till 2 800 kronor avrundat anslagsbelopp anvisas å tilläggsstat för innevarande budgetår.

Departementschefen.

Gemensamt för ifrågavarande institutioner är att de av statsmakterna ålagts att till sina befattningshavare utbetala samma löneförmåner som tillkomma statstjänstemän med motsvarande arbetsuppgifter. Den provisoriska reglering av statstjänstemännens löneförmåner, som på förslag av Kungl. Maj:t beslöts av 1946 års riksdag under vårsessionen, har sålunda automatiskt blivit gällande för dem. Vidare är att märka, att institutionerna i fråga i väsentlig grad äro beroende av statsbidrag för upprätthållande av sin verksamhet. Det synes mig därför skäligt att staten lämnar vederbörande institutioner bidrag till gäldande av de merkostnader, som förutnämnda provisoriska lönereglering förorsakat dem. Jag tillstyrker för egen del, att statsbidrag till dessa merkostnader anvisas med följande belopp, nämligen till nordiska museet 35 000 kronor, därav 10 000 kronor för tillfälligt lönetillägg under första halvåret 1946, till kulturhistoriska museet i Lund 6 000 kronor, varav 2 000 kronor för tillfälligt lönetillägg, till socialinstitutet i Stockholm 8 400 kronor och socialinstitutet i Göteborg 2 600 kronor, till handelsgymnasierna 29 500 kronor samt till bergsskolan i Filipstad 2 800 kronor. Bidragen synas böra anvisas å tilläggsstat för innevarande budgetår under gemensam rubrik. Anslaget i fråga torde alltså böra uppföras med tillhopa (35 000 + 6 000 + 8 400 + 2 600 + 29 500 + 2 800 =) 84 300 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till provisoriskt lönetillägg m. m. åt vissa institutioner* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av ..... kronor 84 300.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Gösta Bäck.

Bilaga 7.

Egentliga statsutgifter.

Nionde huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 oktober 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, och statsrådet Sträng anmäla härefter under jordbruksdepartementets handläggning hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, statsrådet Sköld beträffande punkterna 1—4, 6 och 9 samt statsrådet Sträng beträffande punkterna 5, 7 och 8. Föredragandena yttra därvid följande.

B. Lantbruksstyrelsen m. m.

[1.] **Lantbruksattachéer: Avlöningar.** Detta anslag är för innevarande budgetår uppfört med 86 400 kronor, varav 26 000 kronor avsetts för arvode, inklusive ortstillägg och utomeuropeiskt tillägg, till en lantbruksrepresentant i Washington. Nämnda befattning inrättades genom beslut av 1945 års riksdag (IX H. T. p. 7; r. skr. nr 9) och är sedan den 1 juli 1945 tillsatt å förordnande.

Lantbruksrepresentanten i Washington har i skrivelse den 25 augusti 1946 gjort framställning om ett årligt hyresbidrag av 6 500 kronor att utgå från och med den 1 juli 1945, då han tillträdde sin befattning.

Till stöd för framställningen har lantbruksrepresentanten i Washington anfört att han, med hänsyn till att befattningen endast vore tillsatt tills vidare, för att icke belasta statsverket med kostnader för överförande av hans bohag till Washington förhyrt en möblerad bostad därstädes om 4 rum jämte

bostad för tjänare och kök. Trots alla försök att finna billigast möjliga bostad hade hyran uppgått till 13 000 kronor för år eller till hälften av hans sammanlagda avlöningsförmåner. Genom beslut av innevarande års riksdag hade lantbruksattachén i London i överensstämmelse med de grunder, vilka tillämpades för dem av utrikesförvaltningens tjänstemän som hyrde egen bostad i London, tillerkänts ett särskilt hyresbidrag, motsvarande det belopp, varmed hans kostnader för bostad överskrede en fjärdedel av hans sammanlagda avlöningsförmåner. I anslutning till vad sålunda anförts har lantbruksrepresentanten i Washington hemställt om ett särskilt hyresbidrag efter liknande grunder som utginge till lantbruksattachén i London.

Departementschefen. Enligt de grunder, som för närvarande tillämpas beträffande befattningshavare inom utrikesförvaltningen med placering å utrikes ort, utgår särskilt hyresbidrag med ungefärligen det belopp, varmed kostnaderna för bostad överskrida en fjärdedel av vederbörandes sammanlagda löneförmåner. Med hänsyn härtill och då, såsom i ärendet framhållits, hyresbidrag enligt angivna grunder redan tillerkänts lantbruksattachén i London, vill jag icke motsätta mig att jämväl lantbruksrepresentanten i Washington medgives rätt att, räknat från och med den 1 juli 1945, uppbära sådant särskilt hyresbidrag. Riksdagens medgivande härtill synes emellertid böra inhämtas. Det för tiden intill den 1 juli 1947 erforderliga beloppet, 13 000 kronor, torde böra bestridas från förevarande anslag. Någon förstärkning av anslaget i anledning härav synes icke erforderlig. Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att lantbruksrepresentanten i Washington må, räknat från och med den 1 juli 1945, tillerkännas särskilt hyresbidrag enligt samma grunder, som tillämpas i fråga om utrikesförvaltningens tjänstemän.

D. Undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanäringar m. m.

[2.] **Lantbrukshögskolan: Avlöningar.** För innevarande budgetår har 1946 års riksdag (IX H. T. 1946 p. 17, 19 och 21; r. skr. nr 9) anvisat dels till Lantbrukshögskolan: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 049 500 kronor, dels till Lantbrukshögskolan: Materiel m. m. ett reservationsanslag av 218 000 kronor och dels till Lantbrukshögskolan: Stipendier ett anslag av 10 600 kronor. Kungl. Maj:t har den 31 maj 1946 fastställt personalförteckning och avlöningsstat för lantbrukshögskolan ävensom meddelat föreskrifter rörande dispositionen av förenämnda anslag (statsliggaren s. 739—741 och 746).

I skrivelse den 12 juli 1946 har *styrelsen för lantbrukshögskolan,* under framhållande av att ett ökat behov av utbildade agronomer förelåge, fram-

lagt förslag om provisoriska åtgärder för möjliggörande av en utökning av det årliga antalet studerande vid högskolan. Förslaget innebär i huvudsak, att tills vidare från och med hösten 1946 vid högskolan skulle mottagas 50 i stället för såsom under de senaste åren 30 studerande om året. Styrelsen har beräknat, att för förslagets genomförande under innevarande budgetår skulle erfordras en ytterligare medelsanvisning till lantbrukshögskolan av i runt tal 171 600 kronor. Av detta belopp ha 61 620 kronor avsetts för avlönande av ytterligare personal, 107 535 kronor för anskaffande av viss materiel m. m. och 2 400 kronor för ytterligare tre stipendier. I anslutning härtill har styrelsen hemställt, att ett belopp av 171 600 kronor måtte anvisas å tilläggsstat till riksstaten för löpande budgetår. Styrelsen har tillika anhållit, att då de sålunda föreslagna provisoriska anstalterna snarast borde ersättas med definitiva anordningar, Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning rörande den utbyggnad av lantbrukshögskolans forskningsmöjligheter, lärarkrafter och lokaliteter, som vore erforderlig för tillgodoseende av det ökade behovet av agronomer. I ärendet ha utlåtanden avgivits av lantbruksstyrelsen, statens livsmedelskommission, allmänna lönenämnden och statskontoret.

Till stöd för sin framställning har högskolestyrelsen åberopat dels en utredning angående behovet av agronomer under den närmaste framtiden, dels ock en utredning rörande möjligheterna att redan från och med hösten 1946 antaga ett större antal studerande till första årskursen vid högskolan än 30. Den förra utredningen har utförts av särskilda kommittérade inom högskolans lärarråd, medan den senare verkställts av en kommitté, som tillsatts av högskolestyrelsen. Jag torde här få i korthet redogöra för innehållet i dessa utredningar.

I utredningen angående behovet av agronomer ha kommitterade inledningsvis redogjort för de allmänna principerna för utredningen och därom anfört i huvudsak följande.

Behovet av agronomer kan uppdelas i dels ett rekryteringsbehov, grundat på den naturliga avgången genom pensionering och dödsfall samt övergången till icke-agronomisk verksamhet, dels ett behov för fyllande av de nyinrättade befattningar, som följa med jordbruksnäringens utveckling. En beräkning av rekryteringsbehovet förutsätter främst kännedom om det nuvarande agronombeståndets storlek och fördelning på olika åldersklasser, och denna beräkning kan utföras ganska exakt. Ökningen av antalet tjänster sammanhänger med jordbrukets framtida utveckling och är betydligt vanskligare att bedöma.

Undersökningen har emellertid inskränkts till att omfatta befattningar, för vilka studierna vid lantbrukshögskolan avse att utbilda tjänstemän, d. v. s. tjänster där agronomexamen antingen är ett kompetensvillkor eller en betydande merit. Någon totalinventering av det svenska agronombeståndet har icke åsyftats. Alla inom det praktiska jordbruket sysselsatta agronomer, egna företagare eller driftsledare ha sålunda lämnats utanför undersökningen och likaså alla agronomer, som övergått till annan verksamhet. Utredningen har vidare i huvudsak begränsats till att omfatta de närmaste 10 åren.

Med utgångspunkt från dessa principer ha kommitterade införskaffat uppgifter från de verk, skolor, institutioner, företag och organisationer, vid

Agronomer i allmän och enskild

	Anställda agronomer									Planerade befattningar 1946—50
	Ant. bef.	Åldersfördelning								
		—30	31—35	36—40	41—45	46—50	51—55	56—60	61—	
1. Central förvaltning	37	1	5	7	4	2	8	1	9	4
2. Kommissioner	32	2	1	6	6	7	6	2	2	—
3. Högskolor och universitet										
a) Lantbrukshögskolans undervisningsinstitut	25	8	4	3	1	4	2	1	2	2
b) Övriga	3	1	—	—	—	—	1	1	—	—
4. Lantbruksskolor + Alnarp										
a) Rektorer + ord. lärare	21	—	3	3	5	2	4	3	1	—
b) Övriga	10	2	2	2	1	1	—	2	—	—
5. Lantmannaskolor										
a) Rektorer + ord. lärare	100	—	2	13	21	4	29	13	18	19
b) Extra lärare	34	7	16	7	4	—	—	—	—	14
6. Andra jordbruksskolor	9	1	1	1	1	4	—	1	—	2
7. Folkhögskolor	29	1	—	3	3	5	8	5	4	1
8. Statl. försöksverksamhet och forskning	39	2	3	8	7	10	4	5	—	10
9. Statl. kontroll- och upplysningsverksamhet	17	—	—	4	4	4	3	1	1	1
10. Halvstatlig forskningsverksamhet	31	2	3	4	2	3	9	3	5	1
11. Hushållningssällskapen										
a) Sekr. + konsulenter (ordinarie)	95	—	4	20	15	14	15	17	10	—
b) Övriga befattningshavare	21	3	6	4	1	6	—	1	—	8
12. Egnahemsorganisationen Direktörer + assistenter	40	1	4	4	6	8	8	6	3	—
13. Lantbruksingenjörsbiträden	9	—	—	—	2	1	4	2	—	—
14. Avelsföreningar m. fl.	15	—	—	3	4	4	1	2	1	2
15. Ekonomiska föreningar	33	—	4	7	10	4	5	2	1	—
16. Fackliga föreningar	10	1	1	1	3	2	2	—	—	5
17. Kommunala verk m. m.	5	—	1	1	2	—	—	1	—	—
18. Merkantila företag										
a) Konsulenter	15	—	—	5	9	1	—	—	—	1
b) Övriga	38	—	3	7	9	7	7	3	2	2
Summa	**668**	**32**	**63**	**113**	**120**	**93**	**116**	**72**	**59**	**72**

[1] Det är dock att förvänta, att en ny lantbruksskola inom kort kommer att inrättas i

tjänst (utom praktiskt jordbruk).

Ev. bef.	Befattning med högre examen				Befattningar som troligen ej återbesättas med agronomer	Antal vikarier	Antal vakanser	Anm.
	Befintliga		Planerade					
	Agr.	Övr.	Agr.	Övr.				
3	2	1	—	—	3			
—	—	1	—	—	10			
2	1	8	—	—		2		6 agr. stud.
—	—	1	—	—			1	1 agr. stud.
—	—	1	—	—				Ulvhäll 3 st. upphör.[1]
1	1	—	—	—				
3	—	1	—	1		6	3	
7	1	1	—	—		2	1	3 agr. stud.
—	—	1	—	—				
2	—	6	—	—	26			1 agr. stud.
19	2	9	4	—	4			
8	—	3	—	—	1			
4	3	5	—	—				1 agr. stud.
—	—	6	—	—		1		
17	—	—	—	—	1			
3	—	—	—	—				
—	—	—	—	—	9			
2	—	1	—	1	1			
5	1	3	—	—	1		1	
3	—	1	—	2				
—	—	—	—	—	1			
—	—	—	—	—	4			
—	2	—	—	—	11			
79	**13**	**49**	**4**	**4**	**72**	**11**	**6**	12 agr. stud.

Södermanland.

vilka agronomer för närvarande äro verksamma eller kunna tänkas få anställning i framtiden. Enligt denna undersökning skulle antalet nuvarande och planerade befattningar och tjänster för agronomer uppgå till sammanlagt 668. Till belysning av fördelningen av antalet agronomer på olika verksamhetsgrenar och åldersgrupper har utarbetats följande sammanställning över agronomer i allmän och enskild tjänst (s. 98—99).

Kommitterade ha härefter företagit en beräkning av rekryteringsbehovet beträffande agronomer under 5-årsperioderna 1946—50 och 1951—55, varvid hänsyn bland annat tagits till avgången på grund av dödsfall och pensionering samt övergång till annan verksamhet. Såsom resultat av beräkningen har erhållits ett genomsnittligt behov under båda 5-årsperioderna av ungefär 40 agronomer per år.

Kommitterade ha understrukit de osäkerhetsmoment, som av naturliga skäl måste vidlåda ifrågavarande beräkning av rekryteringsbehovet, och ha vidare framhållit att 40 agronomer per år närmast torde få betraktas såsom mått på minimibehovet. Antalet årligen utexaminerade agronomer syntes därför snarare böra hållas vid 50 än 40.

Beträffande sättet för tillgodoseende av behovet av agronomer ha kommitterade till slut framfört följande allmänna synpunkter.

Avhjälpandet av den nu rådande agronombristen bör ej ske genom att hösten 1946 utöver det ordinarie antalet studerande antaga ett antal studerande för en extra årskurs. En sådan dubblering av utbildningen skulle nämligen allt för starkt rubba det pågående institutionsarbetet. Dessutom skulle den härav följande mycket betydande utökningen av antalet studenter hösten 1946 medföra sänkt kompetens hos dessa. En sådan sänkning torde kunna undvikas genom att åtgärder för agronombristens avhjälpande fördelas på flera år. Vid utbyggandet av högskolan för ovannämnda antal studerande torde slutligen en reserv ifråga om utbildningsmöjligheter böra beredas, så att nu oförutsedda behov i viss omfattning kunna tillgodoses utan nya omedelbara åtgärder i varje särskilt fall.

I utredningen rörande möjligheterna att redan från och med hösten 1946 antaga ett större antal studerande till första årskursen än 30 har kommittén utgått från att från och med hösten 1946 borde antagas omkring 50 studerande vid högskolan samt att definitiva åtgärder för möjliggörande härav icke skulle kunna genomföras förrän efter flera år. Kommittén har därför räknat med provisoriska anordningar under minst 3 år och har grundat sin utredning på denna förutsättning.

Till fullföljande av utredningsuppdraget har kommittén från samtliga lärare vid lantbrukshögskolan infordrat svar på följande frågor, nämligen huruvida det ifrågasatta ökade elevantalet medförde behov av ytterligare biträden och laboratorieutrustning vid undervisningen samt i så fall kostnaderna härför, ävensom huruvida dubblering av i undervisningen ingående övningskurser erfordrades. Härvid har förutsatts att elevantalets utökning icke finge inkräkta på forskningsarbetet vid högskolans institutioner utan

att kompensation för den ökade undervisningsbördan skulle erhållas i form av ytterligare biträden vid institutionerna.

Kommittén har härefter — jämte en redogörelse för gällande program för undervisningen i de olika ämnena för agronomexamen — lämnat en sammanfattning av vad i de erhållna svaren anförts. Av denna sammanfattning framgår, att vederbörande lärare i ett icke ringa antal fall funnit sig vara i behov av ytterligare biträde vid undervisningen. Såsom motivering härför har vanligen anförts, att i undervisningen ingående övningskurser måste dubbleras eller i varje fall utvidgas, eller att forskningsarbetet eljest skulle bliva lidande. I vissa fall ha härvid rent tekniska svårigheter spelat in i det att de tillgängliga lokalerna ansetts för små för att kunna samtidigt rymma så många elever som nu ifrågasatts. I sina svar har det övervägande antalet lärare vidare funnit nödvändigt att nyanskaffa ytterligare undervisningsmateriel svarande mot det ökade antalet elever. Denna materiel utgöres så gott som uteslutande av olika vetenskapliga instrument, nödvändiga vid undervisningen, komplettering av möbelbeståndet i vissa laboratorier samt en del förbrukningsmateriel. Ifrågavarande materiel har närmare angivits i kommitténs utredning eller vid utredningen fogade bilagor. Beträffande de sålunda framställda önskemålen ävensom de härav betingade kostnaderna torde jag i övrigt få hänvisa till i det följande omförmälda tabell.

Enligt kommitténs mening borde ett genomförande av ifrågavarande förslag jämväl medföra ökade årsanslag till högskolans institutioner samt en ökning av antalet stipendier vid högskolan. Tillika erfordrades i detta sammanhang medel till vissa för flera institutioner gemensamma kostnader. I nämnda hänseenden har kommittén yttrat följande.

Beträffande årsanslaget anser kommittén att detta bör höjas med 4 000 kronor för första årskursen, med 5 000 kronor för andra årskursen och med 1 000 kronor för tredje årskursen.

Det utökade antalet studerande medför, att behovet av statsstipendier starkt växer. Antalet studerande har redan nu ökats avsevärt från den tid då antalet stipendier fastställdes. Kommittén förordar att antalet kontantstipendier, vilka nu utgå med 800 kronor, ökas från och med budgetåret 1946/47 med 3 till 13. Budgetåret 1947/48 bör antalet ökas till 16 och budgetåret 1948/49 till 20.

Till kostnader för förbättring av akustiken i lärosal A beräknas 2 000 kronor. Då de lärosalar, som finnas vid kemiska institutionen och institutionen för avels- och raslära och som utnyttjas för undervisningen i åtskilliga ämnen, rymma endast 37 åhörare, torde till vardera föreläsningssalen böra anskaffas ytterligare 13 stolar med skrivstöd för en kostnad av (26 × 60 =) 1 560 kronor. De föreslagna dubbleringarna medföra att för övningskurserna erfordras 50 mikroskop. Därutöver böra finnas 10 mikroskop för specialarbeten m. m. Enär högskolans bestånd av kursmikroskop för närvarande blott uppgår till 30, måste ytterligare 30 dylika mikroskop sålunda anskaffas. Kostnaderna härför kunna beräknas till 37 300 kronor.

Kommittén har slutligen sammanfattat sina förslag och de i anslutning därtill gjorda kostnadsberäkningarna i följande tabell.

Förteckning över beräknade kostnader för ett till 50 utökat antal studerande i samtliga årskurser vid lantbrukshögskolan.

Ämne	Avlönings-anslaget	Materielanslaget		Stipendie-anslaget
		Årsanslag m. m.	Engångs-anslag	
Årskurs I				
Fysik, meteorologi och matematik:				
Förste amanuens	3 600			
Apparater m. m.			20 000	
Laboratoriebord m. m.			1 225	
Lantbrukskemi:				
Assistent	6 000			
Förste amanuens	3 600			
Tekniskt biträde (3 500—2 000)	1 500			
Utrustning			4 900	
Lantbruksbotanik (växtfysiologi, växtanatomi):				
Laborator	12 000			
Förste amanuens	3 600			
Tekniskt biträde	3 500			
Apparater m. m.			10 000	
Systematisk botanik och ärftlighetslära:				
Laborator	12 000			
Förste amanuens	3 600			
Lupper m. m.			800	
Husdjurens anatomi och fysiologi:				
Tekniskt biträde	3 500			
Instrument m. m.			12 000	
Marklära:				
Assistent	6 000			
Geologi:				
Speciallärararvode	600			
Fältmätningslära:				
Speciallärararvode	870			
Biträden	1 250			
Utrustning			13 750	
		4 000		2 400
Gemensamt: Summa	**61 620**	**4 000**	**62 675**	**2 400**
Årskurs II				
Växtodlingslära:				
Assistent	6 000			
Laboratorieutrustning			1 900	
Bokföring:				
Speciallärararvode	900			
Mikrobiologi:				
Assistent	6 000			
Husbyggnadslära:				
Speciallärare	1 200			
Assistent	2 200			
Exkursion		1 000		
Jordbrukslära:				
Assistent	9 400			
Utrustning			5 000	

Ämne	Avlönings-anslaget	Materielanslaget		Stipendie-anslaget
		Årsanslag m. m.	Engångs-anslag	
Växtsjukdomslära:				
Speciallärararvode	150			
Avels- och raslära:				
Assistent	9 400			
Räknemaskiner			2 450	
Maskinlära:				
Assistent	6 000			
Biträdande lärare m. m.	1 500			
Hydroteknik:				
Assistent	6 000			
Lantbruksekonomi:				
Förste assistent	9 400			
Utfodringslära:				
Laborator	12 000			
Utrustning			1 000	
Sjukvårdslära:				
Exkursion		250		
Lantbrukszoologi:				
Utrustning			5 348	
Gemensamt:		5 000		2 400
Summa	**70 150**	**6 250**	**15 698**	**2 400**
Årskurs III				
Mjölkhushållning:				
Speciallärararvode	240			
Laboratorieutrustning			1 000	
Marknadslära:				
Speciallärararvode	120			
Pedagogik:				
Speciallärararvode	240			
Gemensamt:		1 000		3 200
Summa	**600**	**1 000**	**1 000**	**3 200**
Gemensamma ändamål:				
Förbättring av aulans akustik			2 000	
30 kursmikroskop			37 300	
26 stolar med skrivstöd			1 560	
Summa			**40 860**	
Totalsumma	**132 370**	**11 250**	**120 233**	8 000

Lantbruksstyrelsen har förordat bifall till framställningen under framhållande av den stora brist på agronomer, som för närvarande förefunnes, samt det väntade stegrade behovet av personer med sådan utbildning.

Statens livsmedelskommission, som likaledes tillstyrkt framställningen, har anfört i huvudsak följande.

Utan att ingå på de beräkningar angående det framtida behovet av agronomer, som lantbrukshögskolans lärarråd och styrelse låtit verkställa, vill kommissionen för sin del starkt understryka, att för närvarande knapphet på utbildade agronomer föreligger. Det torde också med säkerhet kunna väntas, att behovet av personer med denna utbildning under de närmaste

åren kommer att öka. Bland annat kommer genomförandet av de förslag, som framlagts av 1942 års jordbrukskommitté, att medföra ett betydligt ökat behov av agronomer. Livsmedelskommissionen delar den av högskolans styrelse uttalade uppfattningen, att detta ökade behov icke bör föranleda intagande vid lantbrukshögskolan av en extra årskurs, utan att i stället en successiv ökning av antalet vid högskolan intagna studerande bör äga rum. Med hänsyn till det anförda synes det av styrelsen beräknade antalet studerande — 50 i varje årskurs — icke vara för högt tilltaget.

En ökning av antalet studerande från 30 till 50 i första årskursen måste, såsom högskolans styrelse framhållit, medföra en icke obetydlig kostnadsökning, i det att ett flertal övningskurser måste dubbleras, varigenom behov uppkommer av ytterligare biträden vid undervisningen samt av utvidgad laboratorieutrustning. Då ökningen av antalet studerande emellertid under alla omständigheter kommer att medföra en ökad arbetsbörda för professorer och laboratorer, torde härutöver för institutionsarbetets behöriga fortgång erfordras ett ökat antal biträden även vid högskolans institutioner. Livsmedelskommissionen, som icke varit i tillfälle att närmare granska de av styrelsen åberopade kostnadsberäkningarna, får i princip tillstyrka styrelsens framställning om anslag för dessa ändamål. Kommissionen villävenledes tillstyrka bifall till styrelsens förslag om inrättande från och med läsåret 1946/47 av tre nya kontantstipendier à 800 kronor.

De anordningar, som nu erfordras för mottagande av ett ökat antal studerande, måste med nödvändighet få en i viss mån provisorisk karaktär. Det synes emellertid angeläget, att en mot det ökade utbildningsbehovet svarande utbyggnad av högskolans forskningsmöjligheter, lärarkrafter och lokaler av mera slutgiltig natur kommer till stånd. Kommissionen får därför tillstyrka den av högskolans styrelse gjorda framställningen om utredning rörande en dylik utbyggnad.

Allmänna lönenämnden, som endast yttrat sig över lönespörsmål och därmed sammanhängande frågor, har uttalat följande.

Nämnden har icke funnit anledning till erinran mot de föreslagna ersättningsbeloppen till de tjänstemän, som erfordras för läsåret 1946/47. De förordade assistenttjänsterna med ett årligt arvode av 6 000 kronor synas dock böra förbindas med de förmåner, som enligt bestämmelserna i Kungl. Maj:ts brev den 31 maj 1946 fastställts för assistenttjänster å detta arvodesbelopp. Vad angår förstärkningen av personalen avseende årskurserna II och III, vartill jämväl förslag avgivits, anser lönenämnden, att då det ökade personalbehovet för dessa årskurser kommer att göra sig gällande först läsåren 1947/48 och 1948/49 ställning icke nu bör tagas till de i ärendet föreslagna befattningarna för dessa årskurser. I stället torde hithörande frågor böra upptagas till prövning i samband med behandlingen av styrelsens anslagsäskanden för kommande budgetår.

Statskontoret har anfört följande.

Statskontoret har icke något att erinra mot den begärda utredningen genom Kungl. Maj:ts försorg rörande den utbyggnad av lantbrukshögskolans forskningsmöjligheter, lärarkrafter och lokaliteter, som kan vara erforderlig för tillgodoseende av ökat behov av agronomer. Det vill emellertid synas ämbetsverket, som om denna utredning även borde innefatta en omprövning av frågan om det antal agronomer, som årligen kan behöva utbildas vid högskolan. Vidare måste statskontoret ifrågasätta, om behovet av en utökad utbildningsverksamhet på förevarande område kan vara så

trängande, att provisoriska åtgärder behöva vidtagas utan avvaktan på resultatet av en dylik utredning. I detta sammanhang bör framhållas, att en viss lättnad i den nu rådande bristen på agronomutbildad personal torde komma att inträda, allteftersom de olika krisorganen upphöra med sin verksamhet.

Därest emellertid provisoriska anordningar skulle anses ofrånkomliga, torde de uppgjorda beräkningarna böra underkastas en närmare granskning i syfte att nedbringa kostnaderna. I vissa fall vill det nämligen synas, som om de beräknade merkostnaderna för det utökade elevantalet blivit väl högt tilltagna. Ämbetsverket tilltror sig dock icke att ingå på detaljkritik i detta avseende.

Jag torde här även få anmäla en den 10 juli 1946 dagtecknad framställning från *styrelsen för lantbrukshögskolan,* däri styrelsen hemställt om medgivande att överskrida den i avlöningsstaten upptagna anslagsposten till övrig icke-ordinarie personal med högst 3 300 kronor för att möjliggöra anställande från och med den 1 augusti 1946 till och med den 30 juni 1947 av ett kontorsbiträde med 300 kronor i månaden vid högskolans bibliotek. Till stöd för framställningen har styrelsen framhållit, att verksamheten vid biblioteket kraftigt ökat på grund av större lånefrekvens samt till följd av att de internationella bytesförbindelserna numera återupptagits i full utsträckning. I remissutlåtande den 31 juli 1946 över framställningen har *statskontoret* uttalat, att statskontoret på grundval av denna icke kunde bedöma om ytterligare personal erfordrades för bibliotekets skötsel och att ämbetsverket under sådana omständigheter icke kunde biträda framställningen.

Departementschefen.

Såsom framgår av det förut anförda har till följd av utvecklingen under de senaste åren på jordbruksnäringens område behovet av utbildade agronomer starkt ökat. Någon motsvarande ökning av antalet årligen vid lantbrukshögskolan utbildade agronomer har emellertid icke kommit till stånd. Följden härav har blivit, att tillgången på dylik personal visat sig vara otillräcklig för att fylla behovet och att det för närvarande råder en kännbar brist på agronomer i landet. Den i ärendet förebragta utredningen tyder även på, att denna brist i framtiden ingalunda torde komma att minska utan att behovet av agronomer tvärtom säkerligen kan väntas bliva än mer framträdande. Jag vill i detta sammanhang också erinra, att ett genomförande av de åtgärder som kunna komma att föranledas av de av 1942 års jordbrukskommitté framlagda förslagen i hög grad kommer att vara beroende av tillgången på agronomutbildad personal. På grund härav finner jag angeläget, att åtgärder snarast vidtagas för att möjliggöra utbildning vid lantbrukshögskolan av ett väsentligt större antal agronomer än vad nu kan ske. Ehuru frågan om härför erforderlig utbyggnad av lantbrukshögskolan icke torde kunna avgöras omedelbart utan, som högskolestyrelsen anfört, torde böra bliva föremål för en närmare utredning, synas likväl åtgärder för en ökning av elevantalet vid högskolan icke utan betydande olägenhet kunna uppskjutas. Med hänsyn härtill torde vissa provisoriska anordningar böra vidtagas redan under innevarande läsår. I ärendet har högskolestyrelsen

framlagt förslag till dylika anordningar, vilket förslag omfattar de närmaste tre åren ävensom därav föranledda anslagsäskanden för innevarande budgetår. Anledning synes icke föreligga att nu taga ståndpunkt till förslaget i vidare mån än detsamma avser innevarande budgetår. Förslaget i övrigt torde sålunda få upptagas till prövning först i samband med behandlingen av lantbrukshögskolans anslagsäskanden för kommande budgetår.

Högskolestyrelsens förslag att innevarande höst vid högskolan skall antagas ett till 50 utökat antal studerande i första årskursen torde böra godtagas. Vad angår beräkningarna av det härav betingade ytterligare personalbehovet synas mig dock dessa ligga i överkant. Enligt min mening torde sålunda de föreslagna tre förste amanuensbefattningarna vid institutionerna för lantbrukskemi, lantbruksbotanik samt systematisk botanik och ärftlighetslära ävensom befattningen såsom tekniskt biträde vid institutionen för lantbruksbotanik kunna undvaras. Härigenom skulle det för avlöningar till ytterligare personal erforderliga beloppet kunna minskas med 14 300 kronor till i runt tal 47 300 kronor. Med hänsyn till att en utökning av elevantalet vid högskolan uppenbarligen även kommer att medföra större arbete vid högskolans bibliotek har jag icke något att erinra mot att personalen därstädes förstärkes med ett kontorsbiträde med ett arvode å 300 kronor i månaden. Sagda biträde torde böra anställas från och med den 1 november 1946, varför medelsbehovet för ändamålet skulle komma att uppgå till 2 400 kronor. Någon särskild medelsanvisning i anledning av vad jag sålunda förordat synes icke vara erforderlig, utan lantbrukshögskolan torde böra medgivas rätt att överskrida de i högskolans avlöningsstat upptagna anslagsposterna arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, samt avlöningar till övrig icke-ordinarie personal med högst nyssnämnda belopp, eller 47 300 respektive 2 400 kronor. Emellertid torde riksdagens medgivande böra inhämtas till den av mig sålunda förordade utvidgningen av verksamheten vid lantbrukshögskolan.

Mot de i ärendet gjorda beräkningarna av medelsbehovet under innevarande budgetår för anskaffande av viss ytterligare materiel m. m., vilka beräkningar sluta å i runt tal 107 500 kronor, har jag intet att invända. Med hänsyn till den ifrågasatta ökningen av antalet studerande vid högskolan torde såsom högskolestyrelsen föreslagit för detta budgetår ytterligare tre stipendier, ett vart å 800 kronor, böra inrättas. Till frågan om anvisande av erforderliga medel för nu nämnda båda ändamål torde jag få återkomma under följande punkter.

Därest riksdagen skulle bifalla vad jag i det föregående förordat, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter som på grund därav må finnas erforderliga.

Under åberopande av det anförda hemställer jag under förevarande punkt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

> att åtgärder i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag i det föregående förordat må vidtagas för en omedelbar ökning av elevantalet vid lantbrukshögskolan.

[3.] **3. Lantbrukshögskolan: Materiel m. m.,** *reservationsanslag.* Under åberopande av vad jag under nästföregående punkt anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lantbrukshögskolan: Materiel m. m.* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 107 500.

[4.] **5. Lantbrukshögskolan: Stipendier.** Under åberopande av vad jag under punkt 2 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lantbrukshögskolan: Stipendier* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av ..... kronor 2 400.

G. Lanthushållning i allmänhet.

[5.] **12 a. Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till stödjande av priset å hamphalm,** *reservationsanslag.* Beträffande tidigare åtgärder för stödjande av odlingen av hampa torde jag få hänvisa till den redogörelse, som lämnats därför i propositionen nr 108 till 1946 års riksdag. Jag torde vidare få erinra därom, att Kungl. Maj:t genom beslut den 4 maj 1945 anbefallt lantbruksstyrelsen och kommerskollegium att gemensamt verkställa utredning rörande den omfattning, i vilken inhemsk hampodling och hampberedning framdeles borde bedrivas.

I förenämnda proposition nr 108 anmäldes bland annat en framställning från statens linnämnd, däri nämnden hemställt dels att till bidrag till stödjande av priset å hamphalm av 1945 års skörd måtte anvisas ett anslag av 690 000 kronor, dels ock att, därest så ansåges nödvändigt, Sveriges hampodlareförening u. p. a. och Aktiebolaget hampberedning skulle beviljas anstånd med erläggandet av intill den 1 juli 1947 förfallande amorteringar å från hemslöjdslånefonden erhållna lån. Med anledning av framställningen uttalade jag, att i avbidan på resultatet av förut omförmälda utredning hampberedningsföretagen syntes vid behov böra medgivas det begärda anståndet, men att frågan om anvisande av medel till täckande av eventuell förlust å företagens rörelse produktionsåret 1945/46 borde upptagas till behandling först då förhållandena bättre kunde överblickas. Mot vad jag sålunda uttalat framställde riksdagen icke någon erinran (r. skr. nr 109). Jag torde nu ånyo få anmäla sistnämnda fråga för Kungl. Maj:t.

Med utlåtande den 20 september 1946 har statens livsmedelskommission överlämnat en den 29 augusti 1946 dagtecknad framställning från statens linnämnd, däri nämnden hemställt om anvisande å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår av ett reservationsanslag av 580 000 kronor till

bidrag till stödjande av priset å hamphalm av 1945 års skörd. Vid nämndens framställning ha fogats ansökningar i ämnet från Sveriges hampodlareförening u. p. a. och Aktiebolaget hampberedning.

Statens linnämnd har i sin sistnämnda framställning anfört i huvudsak följande.

Av handlingarna i ärendet framgår, att de båda hampberedningsföretagen ha olika bokföringsår, nämligen för Sveriges hampodlareförenings u. p. a. del tiden 1 juli—30 juni, medan Aktiebolaget hampberedning har sin bokföring baserad på kalenderår. Sistnämnda företag har emellertid framfört sina räkenskaper till den 30 juni 1946. I enlighet med gällande grunder för erhållande av statsbidrag till stödjande av priset på hamphalm ha företagen i sina räkenskaper upptagit samtliga kostnader, även avskrivningar på byggnader och maskiner, med belopp motsvarande för erhållna statslån gällande korttidsamortering på 5 år. På grund härav redovisa hampberedningsföretagen och Sveriges hampodlareförening u. p. a. förluster under ifrågavarande verksamhetsår med respektive 261 000 kronor och 316 912 kronor eller med tillhopa i runt tal 580 000 kronor. Härvid är att märka, att några nämnvärda förluster icke uppstått på företagens egentliga verksamhet under produktionsåret 1945/1946, enär någon sänkning av fiberpriset icke förekommit, utan förlusterna ha i huvudsak förorsakats av de på grund av den korta amorteringstiden höga amorteringarna. Såsom närmare framgår av räkenskaperna ha emellertid avskrivningarna skett utan att amortering av statslånen företagits.

Så länge hittills gällande priser på hampfiber kunna bibehållas, har det för åren 1942—1944 redan erhållna och det för 1945 års skörd i föreliggande framställning begärda statsbidraget beräknats kunna användas till nedskrivning av anläggningskapitalet och betalning av företagens skulder utöver statslånen. Nuvarande prisutveckling på hampfiber i utlandet tyder emellertid på att prissänkning är nära förestående. Härför talar också den omständigheten, att båda beredningsföretagen för närvarande icke kunna finna avsättning för betydande partier fiber. I fortsättningen torde sannolikt statsstödet erfordras helt för att ersätta en av prissänkning förorsakad förlust på beredningsverksamheten, varför några medel till avskrivning och amortering av statslånen icke torde kunna påräknas. Enligt linnämndens uppfattning torde därför en avskrivning av statslånen bliva nödvändig. Då detta spörsmål sannolikt kommer att närmare beröras i den inom lantbruksstyrelsen och kommerskollegium pågående utredningen rörande hampodlingens framtida omfattning m. m., anser sig linnämnden dock icke i detta sammanhang böra framlägga förslag i ämnet.

Om företagen beviljas de sökta bidragen, få de möjlighet att verkställa vissa förbättringar av maskinutrustningen och genomföra erforderliga rationaliseringsåtgärder, vilket sannolikt icke blir möjligt i samma utsträckning, sedan prissänkning på fiber blivit nödvändig.

Statens livsmedelskommission har i sitt utlåtande yttrat följande.

Enligt vad kommissionen under hand erfarit synas importmöjligheterna för hampa icke vara säkrade i sådan omfattning, att den inhemska hampberedningen ännu skulle kunna avvecklas. Med hänsyn härtill vill kommissionen icke motsätta sig, att ytterligare medel anvisas till stödjande av priset på hamphalm. Kommissionen finner det emellertid tveksamt, huruvida det kan vara lämpligt att — innan resultatet av den inom lantbruksstyrelsen och kommerskollegium pågående utredningen rörande hampodlingens framtida omfattning m. m. föreligger — beredningsverken nu investera medel för för-

bättringar av maskinutrustningen och för genomförande av rationaliseringsåtgärder på sätt linnämnden förutsätter, om de sökta bidragen beviljas företagen.

Föredraganden.

Såsom jag i propositionen nr 108 till årets riksdag framhöll borde frågan om anvisande av medel till stödjande av priset å hamphalm av 1945 års skörd prövas först då förhållandena å hampodlingens område bättre kunde överblickas. Sedan detta numera blivit möjligt, såsom framgår av förevarande framställning i ärendet, torde frågan nu böra upptagas till behandling. Det synes mig sålunda ofrånkomligt, att den hampodlingen lämnade statsgarantien infrias såvitt avser 1945 års hampskörd. Enligt linnämndens beräkningar, som torde få godtagas, skulle härför erfordras ett belopp av i runt tal 580 000 kronor. Såsom livsmedelskommisisonen erinrat synes det emellertid tveksamt, huruvida här berörda medel även böra användas för investeringar i företagen på sätt linnämnden ifrågasatt, innan resultatet av förenämnda utredning rörande hampodlingens framtida omfattning m. m. föreligger. Snarare torde det böra övervägas huruvida icke anslaget lämpligen bör kunna tagas i anspråk för avbetalningar å lån. Det torde emellertid i sista hand få ankomma å Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter beträffande medlens disposition. I anslutning till det anförda förordar jag, att å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår anvisas ett reservationsanslag av 580 000 kronor till ifrågavarande ändamål. Anslaget torde böra benämnas Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till stödjande av priset å hamphalm.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till stödjande av priset å hamphalm* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 580 000.

[6.] **14. Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till Sveriges utsädesförening.** Från och med år 1905 har riksdagen årligen anvisat anslag till Sveriges utsädesförening. För budgetåret 1944/45 anvisades såsom bidrag till föreningen 294 000 kronor. För budgetåret 1945/46 var anslaget uppfört med 322 700 kronor. Anslagsökningen föranleddes av genomförandet av viss löne-reglering för föreningens befattningshavare samt av en höjning av till dem utgående dyrtidstillägg från 25 till 30 procent. För innevarande budgetår är anslaget uppfört med ett oförändrat belopp av 322 700 kronor. Beträffande användningen av anslaget hänvisas till statsliggaren s. 793—795.

I proposition nr 3 till årets riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag till provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. Riksdagen biföll i skrivelse den 5 mars 1946, nr 43, propositionen. Bestämmelser i ämnet ha utfärdats genom kungörelser dels den 15 mars 1946

(nr 74) angående tillfälligt lönetillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl., dels ock den 28 juni 1946 (nr 356) angående provisoriskt lönetillägg under budgetåret 1946/47 åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. Ifrågavarande löneförbättringar beröra emellertid icke tjänstemännen vid Sveriges utsädesförening.

I en den 11 juli 1946 dagtecknad, av lantbruksstyrelsen med utlåtande den 15 augusti 1946 överlämnad skrivelse har *Sveriges utsädesförening* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår anvisa ett belopp å 49 214 kronor för utbetalande av tillfälligt och provisoriskt avlöningstillägg åt föreningens tjänstemän samt för täckande av vissa kostnader i anledning av höjda löner åt föreningens arbetare. I ärendet har statskontoret den 25 september 1946 avgivit infordrat utlåtande.

Såsom motivering till framställningen i vad den avser lönetillägg åt föreningens tjänstemän har anförts i huvudsak följande.

Enligt den år 1945 genomförda löneregleringen för samtliga tjänstemän vid utsädesföreningen bringades lönerna upp i en nivå, som i det närmaste motsvarade den enligt 1939 års civila lönereglemente för motsvarande befattningar i statens tjänst gällande, varjämte kompensation i huvudsak erhölls för sedan senaste lönereglering inträffade förskjutningar i penningvärde och levnadskostnader. Genom denna lönereglering, vilken skett efter beslut av 1944 års riksdag, får principen om tjänstemännens vid föreningen jämställdhet i lönehänseende med motsvarande befattningshavare inom den statliga förvaltningen anses ha blivit godkänd av statsmakterna. Innevarande års riksdags beslut, att 1945 års löneregleringför föreningens tjänstemän skall anses ha tillkommit på sådant sätt att av löneregleringen föranledd höjning av pensionsunderlagen för tjänstemännen skall bliva gällande utan att föreningen erlägger sådan engångsavgift, som avses i § 9 mom. 4 reglementet för statens pensionsanstalt, måste enligt föreningens mening utgöra ett ytterligare bevis på statsmakternas uppfattning, att lönevillkoren för föreningens tjänstemän i görligaste mån skola ansluta sig till de för motsvarande befattningshavare i statens tjänst gällande.

Sedan nämnda löneregleringgenomfördes, ha emellertid vissa förbättringar av löneställningen för befattningshavare i statens tjänst genomförts, varigenom likställigheten i lönehänseende mellan föreningens tjänstemän och innehavare av statliga befattningar i motsvarande lönegrader åter rubbats. Genom statsmakternas beslut innevarande år har sålunda beslutats utbetalning till vissa befattningshavare i statens tjänst av dels ett tillfälligt lönetillägg om 300 kronor, avseende budgetåret 1945/46, dels ett provisoriskt lönetillägg avseende budgetåret 1946/47, vilket i ortsgrupp B (till vilken Svalöv hör) utgör 720 kronor för befattningshavare i löneklass 4 och högre. Då den ökning av levnadsomkostnaderna, vilken utgjort motiveringen för beslutet om nämnda lönetillägg, i lika hög grad gjort sig gällande för utsädesföreningens befattningshavare, hemställer föreningen att medel måtte ställas till förfogande för möjliggörande av motsvarande löneförbättringar för utsädesföreningens befattningshavare.

Ifrågavarande lönetillägg bör enligt föreningens mening utgå ej blott å de 23 befattningar, som innefattas i 1945 års löneregleringutan även å sex arvodesavlönade assistentbefattningar hos föreningen. Såsom motivering härför må anföras, att ifrågavarande assistentbefattningar måste anses såsom

varaktiga. Av de ordinarie befattningarna äro för närvarande tre vakanta och uppehållas av tillförordnade tjänstemän. Då innehavarna av dessa befattningar äro väl meriterade för de tjänster de nu inneha på förordnande, har styrelsen funnit skäligt att en eventuellt medgiven löneförbättring utgår även till dem. Kostnaderna för utbetalande av tillfälligt lönetillägg och provisoriskt lönetillägg ha beräknats för ordinarie befattningshavare och på ordinarie tjänst förordnade till 23 460 kronor och för assistenterna till 5 754 kronor eller tillhopa 29 214 kronor.

Beträffande höjning av lönerna för föreningens arbetare och arbetsbiträden har föreningen uttalat.

Lönerna åt de vid föreningens huvudanstalt och filialer anställda timavlönade arbetare och månadsavlönade avdelningsbiträden, vilkas löner äro reglerade genom kollektivavtal som nära ansluta sig till det för jordbruket gällande allmänna löneavtalet, ha under senare år undergått högst betydande ökningar. Genom 1945 års löneavtal höjdes arbetslönerna för berörda grupper anställda med i genomsnitt 12 procent, innebärande en ökning av föreningens totalutgifter med drygt 9 procent. Att nämnda merutgift för föreningen, vilken icke kunde förutses vid uppgörande av statförslagen, kunde bäras utan att oförmånligt inverka på föreningens ekonomiska ställning berodde på att föreningen erhöll oberäknat stora inkomster på grund av sin verksamhet. Då statförslag för budgetåret 1946/47 uppgjordes, räknades visserligen med, att en viss ytterligare höjning av arbetslönerna kunde komma att genomföras även innevarande år. Någon motsvarande ökning av statsanslaget begärdes dock icke, då man hoppades att föreningens inkomster även detta år skulle bliva så stora, att de genom en eventuell mindre löneökning förorsakade omkostnadsstegringarna skulle kunna kompenseras härigenom. Det i år träffade löneavtalet för föreningens timavlönade arbetare och månadsanställda avdelningsbiträden, vilket skall gälla till och med den 31 december 1947, har emellertid medfört betydligt mera omfattande löneökningar, än som 1945 kunde förutses. Sålunda utgör den procentuella ökningen av de i avtalet fastställda lönerna i medeltal av alla lönegrupper närmare 18 procent av de under 1945 tillämpade lönerna, vilket innebär en ökning av totalkostnaderna för utsädesföreningens försöksverksamhet med cirka 13,4 procent.

Nämnda löneökningar innebära med samma antal dagsverken som under 1945 en total kostnadsökning för huvudanstalten och filialerna med 57 000 kronor. Vissa verksamhetsgrenar vid föreningen bekostas emellertid icke av statsmedel. Av nyssnämnda belopp ha sålunda endast 42 000 kronor beräknats motsvara kostnadsökningen genom lönestegringar vid den egentliga förädlingsverksamheten och den med statsmedel bedrivna laboratorieverksamheten. Några merinkomster, som skulle kunna täcka de ovan nämnda löneutgiftsstegringarna, äro ej att påräkna för innevarande år. Från Allmänna svenska utsädesaktiebolaget har under de sist förflutna två åren erhållits en särskild tilläggsavgift, motsvarande leveranser till Norge efter landets befrielse. Av dessa särskilda tilläggsavgifter, vilka på grund av vissa förbehåll vid utbetalningen vid 1944 och 1945 års bokslut reserverats till följande år, kvarstår till 1946 ett reserverat belopp av 38 753 kronor 44 öre. Då av detta belopp 17 000 kronor medtagits i statförslaget för innevarande budgetår, återstår 21 753 kronor 44 öre som kan tagas i anspråk för täckande av ifrågavarande löneökningar. Emellertid kvarstår alltjämt ett belopp å cirka 20 000 kronor, för vars täckande föreningen saknar medel.

Lantbruksstyrelsen har i sitt utlåtande tillstyrkt föreningens framställning om statsbidrag med 20 000 kronor för täckande av föreningens merutgifter till följd av löneökningar åt arbetare och avdelningsbiträden. Vad angår bidrag för utbetalande av provisoriskt och tillfälligt lönetillägg åt föreningens tjänstemän har styrelsen framhållit, att i princip intet torde vara att erinra mot vad föreningen härvid ifrågasatt. Styrelsen har vidare yttrat.

Såsom föreningens framställning giver vid handen, äro föreningens befattningshavare på grund av den år 1945 för desamma genomförda löneregleringen i lönehänseende närmast jämförbara med å dyrortsgrupp B placerade statstjänstemän med lön enligt civila avlöningsreglementet. Därest avsikten med berörda lönereglering icke skall bliva förfelad, synes det lantbruksstyrelsen följaktligen nödvändigt, att föreningens tjänstemän komma i åtnjutande av tillfälligt och provisoriskt lönetillägg enligt de grunder, som fastställts för motsvarande kategorier statstjänstemän. En annan inställning från statsmakternas sida till detta spörsmål skulle innebära, att principen för 1945 års lönereglering bleve bruten och att föreningens möjligheter att konkurrera om särskilt den vetenskapligt kvalificerade arbetskraften skulle i avsevärd grad beskäras. Då lantbruksstyrelsen anser det oundgängligen nödvändigt, att avsikten med 1945 års lönereglering fullföljes, får styrelsen tillstyrka, att föreningen tilldelas statsbidrag för utbetalande av tillfälligt och provisoriskt lönetillägg åt föreningens tjänstemän i huvudsaklig överensstämmelse med vad föreningen ifrågasatt.

Ifrågavarande lönetillägg skulle enligt utsädesföreningens framställning utgå ej blott å de 23 befattningar, som innefattades i 1945 års lönereglering, utan även å sex arvodesavlönade assistentbefattningar hos föreningen. Lantbruksstyrelsen håller emellertid före, att av principiella skäl starka betänkligheter måste resas mot att anvisa statsbidrag för tillägg av ifrågavarande slag å andra befattningar hos föreningen än de 23 förstberörda befattningarna. Nyssnämnda sex assistentbefattningar böra enligt lantbruksstyrelsens mening icke medtagas bland de befattningar, för vilka nu ifrågasatt statsbidrag beräknas.

Statskontoret har i sitt utlåtande erinrat, att statskontoret i ett samma dag avgivet remissutlåtande angående provisoriskt lönetillägg till lärarpersonalen vid de lägre lantbruksundervisningsanstalterna icke ansett sig kunna förorda, att ifrågavarande tillägg till denna personal anknötes till de statliga lönetilläggsbestämmelserna utan borde medgivas utgå i form av en särskild provisorisk löneförbättring från och med den 1 juli 1946 till ett belopp av 660 kronor för år räknat. Då det enligt ämbetsverkets mening icke syntes böra ifrågakomma att i förevarande avseende sätta befattningshavarna hos Sveriges utsädesförening i en bättre ställning än lärarpersonalen inom den statsunderstödda lantbruksundervisningen, har statskontoret ansett sig böra föreslå sådan ändring i lantbruksstyrelsens föreliggande förslag, att däri angivna befattningshavare från och med den 1 juli 1946 erhölle löneförbättring till samma belopp för år räknat, som kunde komma att utgå till de lärare vid lantbruksundervisningsanstalter, vilka hade heltidsanställning.

Departementschefen. Genom den år 1945 genomförda löneregleringen för befattningshavare vid Sveriges utsädesförening ha dessa, såsom i ärendet anförts, i lönehänseende jämställts med tjänstemän, vilka innehava ungefär motsvarande ställning

inom den statliga förvaltningen. Med hänsyn härtill synes det skäligt att innehavare av lönereglerade befattningar vid föreningen tillerkännas motsvarande lönetillägg, som genom kungörelserna nr 74 och 356/1946 bestämts för vissa befattningshavare i statens tjänst. Däremot finner jag mig i likhet med lantbruksstyrelsen icke kunna tillstyrka att de arvodesavlönade assistenterna vid föreningen må erhålla föreslagna lönetillägg. Beräkningen av lönetilläggens storlek ävensom förutsättningarna för desammas utbetalande torde i övrigt böra ske i anslutning till bestämmelserna i förenämnda kungörelser. Vid beräkningen av kostnaderna för utbetalningen av ifrågavarande lönetillägg enligt nu angivna grunder torde man kunna utgå ifrån det av föreningen angivna beloppet av 23 500 kronor.

Såsom föreningens framställning vidare giver vid handen har föreningen på grund av att de genom kollektivavtal reglerade lönerna till föreningens arbetare och avdelningsbiträden år 1946 undergått viss höjning åsamkats betydligt större utgifter för sin verksamhet under innevarande budgetår än som beräknats av föreningen i dess anslagsäskanden. De sålunda uppkomna merutgifterna ha av föreningen i den mån de belöpa på dess statsunderstödda verksamhet beräknats till 42 000 kronor. Emellertid disponerar föreningen för täckande av dessa utgifter vissa särskilda medel till ett belopp av 22 000 kronor. Jag vill förorda, att föreningen för bestridande av återstoden av ifrågavarande merutgifter tilldelas statsbidrag med 20 000 kronor.

Vid bifall till vad jag i det föregående förordat skulle sålunda å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår behöva anvisas (23 500 + 20 000 =) 43 500 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till Sveriges utsädesförening* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av ..... kronor 43 500.

K. Lantmäteriväsendet.

[7.] **20. Kostnader för utbildningskurs för lantmäritekniska biträden,** *reservationsanslag.* I en den 27 november 1945 dagtecknad framställning har styrelsen för Sveriges lantmätareförening — med överlämnande av ett inom styrelsen utarbetat förslag till provisoriska kurser för utbildning av lantmäritekniska biträden — hemställt, att Kungl. Maj:t måtte anvisa ett belopp av 74 000 kronor för anordnande av sådan kursverksamhet under åren 1947 och 1948. Över framställningen ha remissutlåtanden avgivits den 27 december 1945 av lantmäteristyrelsen, den 15 januari 1946 av 1945 års lantmäteriutredning, den 25 januari 1946 av överstyrelsen för yrkesutbildning och den 4 februari 1946 av statskontoret.

Sedan lantmäteristyrelsen därefter anbefallts att företaga närmare utredning i anledning av förevarande framställning, har styrelsen i skrivelse den 1 augusti 1946, med överlämnande av ett av inom lantmäteristyrelsen särskilt tillkallade utredningsmän avgivet förslag rörande anordnande av tillfälliga kurser för utbildning av tekniska biträden inom lantmäteristaten, hemställt om bemyndigande att anordna särskilda kurser för utbildning av tekniska biträden i enlighet med det sålunda framlagda förslaget ävensom att Kungl. Maj:t måtte till styrelsens förfogande ställa ett belopp av 156 000 kronor för budgetåret 1946/47 och ett belopp av 199 000 kronor för budgetåret 1947/48. Över lantmäteristyrelsens framställning ha remissutlåtanden avgivits av 1945 års lantmäteriutredning och allmänna lönenämnden den 9 september 1946, styrelsen för Sveriges lantmätareförening den 10 september 1946 samt statskontoret den 16 september 1946.

Det av *Sveriges lantmätareförening* framlagda förslaget innebär i huvudsak, att genom lantmäteristyrelsens försorg skulle anordnas två kurser för utbildning av personer vilka ämnade söka anställning såsom tekniska biträden hos lantmätare. Enligt utbildningsplanen skulle för deltagande i dessa kurser fordras bland annat fullgjord praktikanttjänstgöring om minst 6 månader. Kurserna, som borde vara avgiftsfria, skulle uppdelas på två avdelningar om $5^1/_2$ och 4 månader, åtskilda av ett tidsmellanrum om 7 månader avsett att utnyttjas till ytterligare praktisk utbildning. De skulle äga rum under tiden januari 1947—maj 1948 och januari 1948—maj 1949. Vid vardera kursen skulle mottagas 30 elever.

Till närmare motivering av sitt förslag har föreningens styrelse, efter att ha erinrat om att biträdesfrågan för närvarande vore ett av lantmätarnas svåraste problem, anfört i huvudsak följande.

Frågan om biträdespersonalens framtida uppgifter och utbildning är ett av de spörsmål, som torde komma att upptagas till behandling av 1945 års lantmäteriutredning. En nyligen av föreningen verkställd utredning, grundad på inkomna uppgifter från 190 av landets 210 lantmäteridistrikt, utvisar emellertid att redan för närvarande föreligger ett behov av ytterligare minst 100 tekniska biträden. Då en rationalisering av lantmäteriverksamheten enligt föreningsstyrelsens mening med nödvändighet måste medföra ett avlastande av en betydande arbetsmängd från den högskoleutbildade personalen till biträdespersonalen, framstår det klart att en ny organisation ej kan träda i tillämpning, om icke en någorlunda tillräcklig och kvalificerad biträdeskår finnes disponibel. För att vinna detta syfte torde det vara nödvändigt att åtgärder vidtagas i god tid.

Utbildningen av tekniska biträden har helt åvilat lantmätarna vid sidan av tjänsten, bortsett från två fortbildningskurser, som med visst statsbidrag anordnats av föreningen under lantmäteristyrelsens överinseende under åren 1943 och 1944. Lantmätarnas arbetsbörda är emellertid nu så stor att denna form för utbildning icke längre är tänkbar. I möjligaste mån bör därför lantmätarnas medverkan till utbildningen av tekniska biträden inskränkas till beredande av lämplig praktik för personer med sådan utbildning att teoretisk undervisning icke behöver komma i fråga.

I sitt utlåtande över föreningens framställning har *lantmäteristyrelsen* anfört bland annat följande.

Vid utgången av år 1944 funnos å lantmäteridistrikten 163 tekniska biträden. För att hålla arbetsbalansen inom rimliga gränser föreligger behov av ytterligare minst ett hundratal dylika biträden, nöjaktigt utbildade för de arbetsuppgifter, som icke med nödvändighet behöva utföras av lantmätarna själva eller kunna anförtros rit- och skrivbiträden. Då verksamheten för rationalisering av jordbruk och skogsbruk fullt kommer igång, blir emellertid med säkerhet ett större antal tekniska biträden behövligt.

I avvaktan på resultatet av 1945 års lantmäteriutredning tillstyrker lantmäteristyrelsen livligt att, i avbidan på en slutlig lösning av biträdesfrågan, en provisorisk utbildning snarast möjligt kommer till stånd, därvid den av föreningen föreslagna utbildningsplanen synes kunna godtagas att läggas till grund för fortsatt utredning.

Styrelsen vill framhålla att, om föreningens förslag till utbildningsplan godtages, utbildningen kommer att taga närmare två år i anspråk. För arbetsförhållandena i distrikten är det emellertid en angelägenhet av betydelse, att det provisorium, som kan bliva bestämt, kan tillämpas så tidigt som möjligt. Ävenledes bör enligt styrelsens mening övervägas möjligheterna att till kurserna antaga ett större antal elever än som föreslagits.

1945 års lantmäteriutredning har i sitt yttrande över föreningens framställning uttalat bland annat följande.

Ehuru utredningen vid behandlingen av lantmäteriets organisation ännu icke kunnat taga slutlig ståndpunkt till frågan om de tekniska biträdenas uppgifter inom organisationen samt om de krav som böra uppställas på biträdenas utbildning, synes det dock utredningen redan nu ofrånkomligt såväl att en viss utökning av den tekniska biträdespersonalen genomföres som att en rationell och enhetlig utbildning av biträdena anordnas. Med hänsyn till den förhållandevis långa tid, som måste beräknas för de tekniska biträdenas utbildning, anser utredningen det angeläget, att provisoriska utbildningskurser anordnas utan att organisationsfrågans definitiva lösande dessförinnan avvaktas. En utbildning på sätt lantmätareföreningen förslagit torde icke föregripa utredningens slutliga förslag i ämnet.

Överstyrelsen för yrkesutbildning har ansett det i hög grad önskvärt, att utbildningskurser av här ifrågavarande slag snarast komme till stånd, varvid de lämpligen syntes böra anordnas genom lantmäteristyrelsens försorg.

Statskontoret har i sitt remissutlåtande den 4 februari 1946 ifrågasatt, huruvida det icke skulle kunna anstå med anordnandet av den nu föreslagna utbildningen av de tekniska biträdena till dess 1945 års lantmäteriutredning avgivit sitt förslag. Skulle någon ytterligare kursverksamhet dessförinnan vara erforderlig borde denna enligt ämbetsverkets mening anordnas i nära överensstämmelse med av lantmätareföreningen tidigare anordnade kurser.

Det förslag, som framlagts av *de inom lantmäteristyrelsen särskilt tillkallade utredningsmännen,* innebär i huvudsak följande. För att utöka den tekniska biträdeskåren med ytterligare 80 biträden med nöjaktig teknisk utbildning borde två kurser om vardera 8 månaders längd med likartade program anordnas. Kurserna skulle pågå i ett sammanhang utan avbrott för någon

praktisk tjänstgöring. Den ena kursen borde anordnas under tiden 1 december 1946—31 juli 1947 och den andra kursen under tiden 1 november 1947—30 juni 1948. För fortsatt utbildning av 40 i tjänst varande tekniska biträden skulle anordnas en fortbildningskurs om tre månader under tiden 1 augusti —31 oktober 1947.

Ur utredningsmännens förslag må här i övrigt återgivas följande.

Inträdesfordringar. Såsom fordran för deltagande i utbildningskurs har föreslagits, att sökande skall ha uppnått en ålder av minst 18 år, samt att han, med hänsyn till det stundom fysiskt krävande fältarbetet, genom läkarintyg styrker sig icke vara behäftad med sjukdom eller lyte, som kan utgöra hinder för statstjänst. Såsom allmän regel har vidare föreslagits, att sökande skall ha avlagt realexamen. Undantag därifrån har dock ansetts kunna göras för den händelse icke tillräckligt antal elever med minst avlagd realexamen skulle anmäla sig, varvid dock fordran på kunskaper i matematik och fysik, motsvarande realexamen, ej ansetts böra eftersättas. Vidare har föreslagits, att vid armén stamanställda och andra värnpliktiga, som genomgått godkänd kurs vid arméns fältmätarskola, skulle vara berättigade till inträde vid kurserna. Slutligen har ansetts att praktisk tjänstgöring hos lantmätare under minst 5 månader bör ha fullgjorts före kursens början.

För deltagande i fortbildningskurs ha utredningsmännen föreslagit, att sökande skall ha tjänstgjort såsom tekniskt biträde under en tid av sammanlagt 1 år samt ha avlagt realexamen eller styrkt sig äga motsvarande kunskaper i ämnena matematik och fysik.

Kurs- och läroplaner. De två kurserna för utbildning av tekniska biträden skola vardera omfatta 600 lektions- och övningstimmar, fördelade på $4^1/_4$ månader samt fältövningar i mätningsteknik med bearbetning av resultaten från dessa under $3^3/_4$ månader. I kurserna ingå läroämnena matematik, mätningsteknik, lantmäterikunskap, mark- och skogslära samt fornminnesvård.

Kursen för fortsatt utbildning av tekniska biträden skall omfatta 280 lektions- och övningstimmar, fördelade på 7 veckor, och efterföljande fältövningar i mätningsteknik med bearbetningar av dessa under 6 veckor. I kursen ingå läroämnena matematik, mätningsteknik, lantmäterikunskap och fornminnesvård.

Över avlagda kunskapsprov i de olika kursämnena skall utfärdas betyg och för godkänd examen skall erfordras minst betyget godkänd i alla ämnen. Betygssättningen beräknas kunna bliva av betydelse vid framtida befordringar.

Arvoden och reseersättningar till kursdeltagare. Med hänsyn till de nuvarande förhållandena å arbetsmarknaden samt de för närvarande jämförelsevis oförmånliga avlönings- och befordringsförhållandena för tekniska biträden inom lantmäteristaten har ansetts att erforderlig nyrekrytering av den tekniska biträdeskåren i den omfattning och med den utbildning, som nu föreslagits, ej torde kunna ske utan direkta stödåtgärder. Utredningsmännen föreslå i enlighet härmed, att elever vid här avsedda kurser skola erbjudas kostnadsfri utbildning ävensom löneförmåner, vilka kunna täcka levnadsomkostnaderna under kurstiden.

Då de totala studiekostnaderna i Stockholm vid en kurs om 8 månader beräknats icke understiga 250 kronor per månad föreslås, att till elev vid kurs för utbildning av tekniska biträden skall utgå arvode med detta belopp. Kursdeltagare böra därjämte i förekommande fall behålla redan utgående avlöningsförbättring och provisorisk avlöningsförbättring. Förmånen av ar-

vode skall emellertid vara förknippad med villkoret, att elev efter genomgången kurs skall tjänstgöra såsom tekniskt biträde i lantmäteristaten oavbrutet under minst tre år. Såsom garanti för att detta villkor skall uppfyllas föreslås, att elev vid kursens början får underteckna en skuldförbindelse å ett belopp, motsvarande under kursen utbetalat arvode. Under anställningstiden skulle denna skuld löpa utan amortering och ränta och efter tre års anställning anses som betald. Därest vederbörande före nämnda tids utgång skulle lämna kursen eller tjänsten av annan orsak än dödsfall eller sjukdom, vore skulden däremot förfallen till omedelbar betalning. Uppställandet av detta villkor har, även om effektiviteten av skuldförbindelsen kan anses såsom tvivelaktig, synts utredningsmännen nödigt på grund av att under de senaste åren ett stort antal tekniska biträden övergått till kommunal eller annan icke statlig tjänst. Utredningsmännen ha emellertid förutsatt, att vid blivande omorganisation av lantmäteristaten de tekniska biträdena skola erhålla sådana anställningsförmåner, som kunna motverka denna tendens. Till elev vid kurserna har dessutom föreslagits utgå ersättning för havda resekostnader vid exkursioner och fältövningar under kurserna. Dessa resekostnader ha per elev uppskattats maximalt kunna uppgå till sammanlagt 100 kronor.

Tekniskt biträde uppbär för närvarande lön av den lantmätare, hos vilken han är anställd. Härjämte uppbär tekniskt biträde efter viss anställningstid från statsverket utgående avlöningsförbättring med lägst 270 och högst 1 350 kronor per år och från den 1 januari 1946 även provisorisk avlöningsförbättring om normalt 600 kronor per år. Vid genomgående av fortbildningskurs kommer tekniskt biträde att gå miste om den från lantmätaren utgående avlöningen. Utredningsmännen ha på grund härav och med hänsyn dels till de ökade levnadsomkostnaderna under kursen och dels till att tekniskt biträde måste anses jämställd med kartassistent vid kartverket i lägst lönegrad Ex 12 föreslagit, att tekniskt biträde under fortbildningskursen skall äga uppbära såväl avlöningsförbättring som provisorisk avlöningsförbättring och därjämte kursarvode, så stort att sammanlagda löneförmånerna i det närmaste motsvara vad som i Stockholm utgår i lönegrad Ex 12. Dessutom skall biträde vid resa till och från kursen äga uppbära resekostnads- och traktamentsersättning enligt klass III E allmänna resereglementet. Därjämte har föreslagits att ersättning skall utgå för havda resekostnader i samband med exkursioner och fältövningar under kursen beräknade till 40 kronor per elev. Till tekniskt biträde utgående avlöningsförbättring och provisorisk avlöningsförbättring torde i genomsnitt uppgå till sammanlagt 100 kronor per månad. Månadsavlöningen i lönegrad Ex 12 och i ortsgrupp I uppgår för närvarande till omkring 525 kronor, inklusive samtliga tillägg. Med ledning härav har det föreslagna kursarvodet beräknats till 425 kronor per månad.

Lärarkrafter och lärararvoden. Undervisningen vid kurserna skall handhavas av fyra lärare, varav en skall föreslå undervisningen i matematik och mätningsteknik och de tre övriga vart och ett av ämnena lantmäterikunskap, mark- och skogslära samt fornminnesvård. Samtliga lärare skola vara lantmätare med undantag för läraren i fornminnesvård. Läraren i matematik och mätningsteknik skall vara heltidsanställd vid kurserna och föreslås jämväl vara föreståndare för dessa. Annan lärare beräknas kunna handhava undervisningen vid sidan av egen tjänst.

Vid undervisningen skola, med undantag för ämnet fornminnesvård, biträda tre heltidsanställda assistenter, vilka skola ha avlagt lantmäteriexamen. Med hänsyn till det beräknade stora antalet deltagare i varje kurs ha

tre assistenter ansetts såsom absolut erforderliga för att övningarna skola giva önskat resultat. Utredningsmännen ha i detta sammanhang framhållit angelägenheten av att till lärare och assistenter förvärvas därtill särskilt lämpade och kvalificerade befattningshavare.

Ersättning till de vid kurserna verksamma lärarna har föreslagits skola utgå med 15 kronor per lektions- och övningstimme samt med 40 kronor per fältövningsdag. För assistenterna har ansetts att deras sammanlagda avlöning under tjänstgöringen vid kurserna bör uppgå till belopp motsvarande minst vad som utgår till amanuens i lantmäteristyrelsen, varför assistentarvodet föreslagits till 675 kronor per månad. Assistent skall därjämte äga uppbära honom tillkommande extra lantmätare- eller aspirantarvode.

Arvoden till lärarpersonal vid de olika kurserna ha beräknats till följande belopp:

vid utbildningskurs för tekniska biträden

till lärare i matematik och mätningsteknik	kronor	9 600
» » » lantmäterikunskap	»	1 650
» » » mark och skogslära	»	750
» » » fornminnesvård	»	300
» föreståndare	»	800
» assistenter (3×8×675)	»	16 200
	Summa kronor	29 300;

samt vid fortbildningskursen för tekniska biträden

till lärare i matematik och mätningsteknik	kronor	3 600
» » » lantmäterikunskap	»	500
» » » fornminnesvård	»	300
» föreståndare	»	300
» assistenter (3×3×675)	»	6 075
	Summa kronor	10 775.

Kurslokaler och utrustning. Lokaler för kursverksamheten torde kunna påräknas i en av Svea Livgardes kasernflyglar, där chefen för fortifikationskåren ställt i utsikt att för kursverksamheten skulle kunna få disponeras 3 logement med tillhörande dagrum och angränsande 3 mindre rum. Någon hyra för dessa lokaler torde ej behöva beräknas. Lokalerna tarva dock iståndsättning, vilken kostnadsberäknats till 5 500 kronor.

Kostnaderna för inredning av kurslokalerna ha beräknas till 9 000 kronor. Av nämnda belopp avse 2 000 kronor anskaffande av bord i föreläsningssalarna, 4 000 kronor inredning av övningssalarna med ritbord samt 2 500 kronor möblering av ett lärarrum och ett assistentrum. För oförutsedda utgifter ha beräknats 500 kronor. Utredningsmännen ha vid beräkningen av inredningskostnaderna utgått från att möbler, där så kan ske, skola väljas ur statens kontorsmöbelsserie och att dessa möbler efter kursverksamhetens avveckling skola kunna användas inom lantmäteristaten.

För kursverksamheten erforderlig utrustning har beträffande större och dyrbarare instrument beräknats kunna tillgodoses genom lån från statliga verk och institutioner. Övrig utrustning torde däremot ej kunna erhållas genom lån utan måste särskilt inköpas. Kostnaderna härför ha upptagits till 15 000 kronor. Utredningsmännen ha även här räknat med att ifrågavarande material efter kursverksamhetens slut torde komma att erfordras och kunna utnyttjas inom lantmäteristaten.

Kostnadsförslag. Enligt det av utredningsmännen framlagda förslaget uppgå kostnaderna för en kurs för utbildning av tekniska biträden till 126 000 kronor samt kostnaderna för en fortbildningskurs för tekniska biträden till 73 000 kronor. Härtill kommer ett engångsbelopp å 30 000 kronor till inredning och utrustning av kurslokaler.

Kostnaderna för de olika kurserna fördela sig sålunda.

		Utbildningskurs	Fortbildningskurs
1. Värme, lyse och städning	kronor	4 000	1 500
2. Telefon, transporter o. d.	»	800	300
3. Undervisningsmaterial (papper, blanketter o. d.)	»	2 000	1 600
4. Reseersättningar till elever vid exkursioner och fältövningar	»	4 000	2 000
5. Kursarvoden	»	80 000	51 000
6. Rese- och traktamentsersättningar till elever för resa till och från kursen	»	—	4 000
7. Arvoden till lärarpersonal	»	29 300	10 775
8. Rese- och traktamentsersättningar till lärare	»	3 500	1 500
9. Oförutsedda utgifter	»	2 400	325
	Summa kronor	126 000	73 000.

Lantmäteristyrelsen har i sin framställning förklarat sig i alla delar ansluta sig till de av utredningsmännen framlagda kursförslagen. Styrelsen har i anslutning härtill särskilt framhållit önskvärdheten av att en fortbildningskurs för tekniska biträden komme till stånd. Beträffande de föreslagna arvodena till kursdeltagare har styrelsen anfört.

Då de tekniska biträdena äro att anse såsom anställda av den lantmätare, hos vilken de tjänstgöra, är det för närvarande ej möjligt att beordra dem att genomgå någon fortbildningskurs. Vid en eventuell omorganisation av lantmäteristaten, då det torde komma att avses att all personal skall bliva helt statsanställd och statsavlönad, torde sådant beordrande däremot bliva möjligt, varvid dock ej torde kunna undgås att till dylikt biträde under kurstiden skall utgå oavkortad lön och i förekommande fall jämväl resekostnads- och traktamentsersättning. Det torde därför kunna antagas, att, om genomgående av fortbildningskurs bleve förenad med allt för tyngande ekonomiska uppoffringar, de tekniska biträdena skulle föredraga att avvakta en omorganisation. För att säkra tillströmningen av elever till den föreslagna fortbildningskursen torde det därför vara nödvändigt att tillförsäkra deltagarna i densamma föreslagna kursarvoden. Likaså torde det på de i utredningen anförda skälen vara ofrånkomligt, att till elever i kurserna för utbildning av nya tekniska biträden skola utgå föreslagna kursarvoden, detta i synnerhet som vid den nuvarande utbildningsformen biträdeseleverna under utbildningstiden som regel ha haft anställning hos och åtnjutit avlöning av den lantmätare, som meddelat utbildningen.

Beträffande de föreslagna lokalerna för kursverksamhetens bedrivande har lantmäteristyrelsen erinrat, att Kungl. Maj:t genom beslut den 26 juli 1946 bemyndigat byggnadsstyrelsen att förhyra viss del av Svea Livgardes kasernetablissement för upplåtelse till bland andra lantmäteristyrelsen ävensom föreskrivit att ofrånkomliga kostnader för iordningställande av ifrågavarande lokaler skulle tills vidare förskjutas av fortifikationsförvaltningen. Då medel

sålunda redan funnes för iståndsättningsarbeten för de lokaler, som skulle kunna anvisas för kursverksamheten, har styrelsen ansett det belopp om 5 500 kronor, som i kostnadsberäkningen upptagits härför, eventuellt kunna inbesparas.

Ur de över lantmäteristyrelsens framställning avgivna remissyttrandena må här återgivas följande.

Styrelsen för Sveriges lantmätareförening har förklarat, att styrelsen för sin del hölle före att dess förslag till utbildningskurser på ett avgjort bättre sätt än lantmäteristyrelsens förslag tillgodosåge behovet av nödig rutin hos eleverna. Med hänsyn till den knappa tid som stode till buds syntes det emellertid icke vara möjligt att finna en lämpligare lösning av utbildningsfrågan än det nu föreliggande förslaget och styrelsen har därför utan reservation tillstyrkt att ifrågavarande kursverksamhet komme till stånd på sätt lantmäteristyrelsen föreslagit. Styrelsen har tillika framhållit, att det föreliggande förslaget måste betraktas såsom ett av den akuta arbetskraftstbristen nödvändiggjort provisorium.

1945 års lantmäteriutredning har i huvudsak lämnat det framlagda förslaget till utbildningskurser utan erinran. Utredningen har anfört.

Beträffande inträdesfordringarna har i förslaget uppställts krav på realexamen eller motsvarande kunskaper i matematik och fysik eller ock godkänd utbildning såsom fältmätare vid arméns centrala fältmätarskola. Utredningen finner dessa fordringar i stort sett lämpliga men vill möjligen ifrågasätta huruvida icke även med realexamen jämförliga kunskaper i svenska borde uppställas bland minimikraven. Vissa uttalanden i den vid förslaget fogade motiveringen tyder på att företräde ansetts böra givas sökande med avlagd realexamen. Utredningen håller emellertid före att den bästa rekryteringen torde erhållas om med realexamen jämförliga kunskaper i de för utbildningen viktigaste ämnena helt jämställes med avlagd realexamen. De föreslagna ersättningarna till kursdeltagarna och villkoren därför ha icke givit utredningen anledning till erinran.

Vad beträffar den föreslagna fortbildningskursen får utredningen vitsorda behovet av att även en sådan utbildning kommer till stånd. Med avseende å de föreslagna inträdesfordringarna till kursen och beträffande kursens utformning har utredningen icke något att erinra. Vad angår ersättningarna till kursdeltagare synas emellertid dessa i jämförelse med de avlöningsförmåner, som tekniskt biträde för närvarande åtnjuter under tjänstgöring, högt beräknade. Med hänsyn till önskvärdheten ur det allmännas synpunkt att befordra rekryteringen till kursen och med beaktande av att vistelsen i Stockholm för deltagande i kursen för flertalet av kursdeltagarna, i synnerhet de som äro familjeförsörjare, torde medföra icke obetydligt ökade levnadsomkostnader vill utredningen emellertid för sin del icke framställa någon invändning mot förslaget i denna del.

Allmänna lönenämnden har uttalat bland annat följande.

Vad angår frågan om gottgörelse till eleverna i de föreslagna utbildningskurserna vill allmänna lönenämnden bringa i erinran, att ersättningen till elever vid av statens järnvägar anordnad trafikelevkurs, vilka icke inneha ordinarie eller extra ordinarie anställningar vid verket, utgår med högst 5 kronor för dag under tiden för den teoretiska utbildningen; dock att elev,

som är bosatt i Stockholm eller dess närhet och som under sådan tid lämpligen kan bo i hemmet, må uppbära ersättning med högst 2 kronor 50 öre per dag. Enahanda ersättningsbelopp ha genom Kungl. Maj:ts beslut den 26 april 1946 fastställts för elever i förberedande undervisningskurs för utbildning till befattning såsom kammarskrivare i tullverket. Även om ersättningar efter nu angivna grunder torde få anses otillräckliga för deltagare i de i ärendet föreslagna utbildningskurserna, vill det dock förefalla lönenämnden, som om den av lantmäteristyrelsen förordade ersättningen till elev — 250 kronor i månaden — är väl hög och att den bör kunna något reduceras. Då utbildningskurserna äro avsedda för aspiranter till tekniska biträdestjänster, kan lönenämnden icke finna anledning föreligga, att — såsom föreslagits — tekniskt biträde, som genomgår kursen, skall äga uppbära avlöningsförbättring och provisorisk avlöningsförbättring. Vidkommande förslaget, att kursdeltagare genom utfärdande av skuldförbindelse skulle utfästa sig att tjänstgöra viss tid inom lantmäteristaten efter genomgående av kursen, anser lönenämnden det föga tilltalande, att en befattningshavare skall kunna kvarhållas i tjänst inför hotet av att statsverket eljest kommer att verkställa indrivning av till honom av statsmedel utbetalat arvode. Lönenämnden håller fördenskull före, att det av lantmäteristyrelsen föreslagna villkoret för ersättnings utfående bör bortfalla eller att det i varje fall bör vara tillfyllest med en utfästelse — utan skuldförbindelse — från elevs sida att viss tid inneha anställning inom lantmäteristaten efter kursens avslutande.

Ersättningen till elever i fortbildningskurser har föreslagits utgå med 425 kronor i månaden, därvid till grund för ersättningens bestämmande lagts avlöningen i Ex 12, vilken avlöning angivits till omkring 525 kronor i månaden. Med anledning härav må framhållas, att avlöningsförmånerna i begynnelselöneklassen av angivna lönegrad å Stockholms dyrort uppgå till 494 kronor 10 öre i månaden med samtliga tillägg. Lönenämnden vill emellertid erinra, att 1944 års riksdag (prop. nr 163, s. 85—87, r. skr. nr 313) anvisat medel för bestridande av kostnaderna för deltagande i en kompletteringskurs för lantmäritekniska biträden. Ersättningen, som endast utgick till utom Stockholm boende biträden, gavs den formen, att vederbörande erhöll resekostnads- och traktamentsersättning enligt rese- och traktamentsklass III E under tiden för sitt deltagande i kursen. Lönenämnden anser, att beträffande nu ifrågavarande fortbildningskurs ersättning bör utgå i form dels av ett mindre arvode, dels ock av tjänstgöringstraktamente åt de kursdeltagare, vilka äro bosatta utom Stockholm. Såsom i ärendet föreslagits torde kursdeltagare böra äga behålla till honom i egenskap av tekniskt biträde utgående avlöningsförbättring och provisorisk avlöningsförbättring.

Mot de förordade ersättningsgrunderna till lärare och assistenter vid kurserna har lönenämnden icke funnit anledning framställa erinran.

Statskontoret har erinrat, att statskontoret i sitt tidigare remissutlåtande i anledning av Sveriges lantmätareförenings förenämnda framställning ifrågasatt, huruvida det icke skulle kunna anstå tills vidare med den föreslagna utbildningen av lantmäritekniska biträden. Statskontoret har därefter anfört.

De betänkligheter, statskontoret då hyste, göra sig än starkare gällande inför förslaget att nu igångsätta en kursverksamhet i den omfattning som föreslås av lantmäteristyrelsen. En dylik åtgärd skulle vara i hög grad ägnad att föregripa prövningen av lantmäteriutredningens blivande förslag. Särskilt må framhållas att kursdeltagarna skulle av statsmedel erhålla avlöning, som täckte vederbörandes levnadskostnader under kurstiden, även om de tidigare icke ägnat sig åt bär avsedd verksamhet. En åtgärd i dylik riktning torde, enligt statskontorets mening, förutsätta, att de tekniska biträdenas anställ-

nings- och avlöningsförhållanden ordnats, helst som lantmäteristyrelsens utredningsmän uttryckligen förutsatt, att vid en blivande omorganisation av lantmäteristaten ifrågavarande biträden skola erhålla sådana anställningsförmåner, som kunna motverka biträdenas övergång till kommunal eller annan icke statlig tjänst. Den föreslagna anordningen med skyldighet för deltagarna att avlämna särskild skuldförbindelse å belopp, motsvarande under kursen utbetalat arvode, torde icke komma att i praktiken visa sig vara effektivt medel mot övergången i enskild tjänst. I detta avseende delar statskontoret utredningsmännens betänkligheter.

I anslutning till vad sålunda anförts anser sig ämbetsverket böra avstyrka bifall till lantmäteristyrelsens framställning.

Föredraganden.

Under de senaste åren har verksamheten på lantmäteriväsendets område antagit en allt större omfattning. En följd härav har blivit att svårigheter uppstått för lantmäteripersonalen att bemästra den ökade arbetsbördan. För närvarande föreligger sålunda, enligt vad som upplysts, en betydande arbetsbalans på de olika lantmäteridistrikten. Till stor del torde detta bero på att lantmätarna i brist på tillgång på tekniskt utbildad biträdespersonal måste utföra åtskilligt rutinarbete, som eljest kunnat avlastas å biträdespersonalen. En dylik ordning måste uppenbarligen anses otillfredsställande. För att avhjälpa bristen å biträdespersonal med teknisk utbildning erfordras enligt lantmäteristyrelsens beräkningar redan nu ytterligare cirka 100 biträden. Enligt vad jag inhämtat skulle ett genomförande av det förslag rörande lantmäteripersonalens organisation, som 1945 års lantmäteriutredning i början av 1947 ämnar avgiva, komma att medföra ett ökat behov av teknisk biträdespersonal. Med hänsyn härtill och då det är att förvänta, att lantmäteriväsendet under de kommande åren bland annat till följd av rationaliseringsåtgärder inom jordbruket och skogsbruket torde komma att ställas inför mera omfattande arbetsuppgifter, är det enligt min mening angeläget, att från statsmakternas sida åtgärder nu vidtagas för att genom anordnande av särskilda kurser för utbildning av tekniska biträden tillgodose det förefintliga behovet av sådana biträden. I lantmäteristyrelsens förevarande framställning har förslag framlagts till två utbildningskurser och en fortbildningskurs för tekniska biträden under innevarande och nästföljande budgetår. Anledning torde emellertid icke föreligga att nu taga ståndpunkt till styrelsens förslag i vidare mån än i vad detsamma avser anordnandet av den utbildningskurs, som föreslagits skola hållas under tiden 1 december 1946—31 juli 1947. Förslaget i övrigt torde sålunda få upptagas till prövning i samband med behandling av lantmäteristyrelsens anslagsäskanden för kommande budgetår.

Mot lantmäteristyrelsens förslag och kostnadsberäkningar i vad desamma avse anordnandet av den första utbildningskursen har jag i stort sett intet att erinra. I likhet med 1945 års lantmäteriutredning anser jag dock att vid bedömandet av de inträdessökandes kvalifikationer med realexamen jämförliga kunskaper i de för utbildningen viktigaste ämnena böra helt jämställas med avlagd realexamen. Undervisningen bör i överensstämmelse med lantmäteristyrelsens förslag vara kostnadsfri och eleverna böra under kurstiden erhålla ett mindre arvode. Enligt min mening bör dock arvodesbeloppet reduceras

till 200 kronor för elev och månad. Med hänsyn till att kursen är avsedd för aspiranter till tekniska biträdestjänster synes anledning icke föreligga att tekniska biträden, som genomgå kursen, skola äga uppbära av statsmedel utgående avlöningsförbättring och provisorisk avlöningsförbättring. Till följd av vad jag sålunda föreslagit torde det för kursen erforderliga beloppet i förhållande till vad lantmäteristyrelsen beräknat kunna minskas med 16 000 kronor till 110 000 kronor. I likhet med statskontoret och allmänna lönenämnden finner jag det knappast lämpligt, att eleverna avfordras skuldförbindelse å belopp, motsvarande under kursen utbetalat arvode, för att motverka deras övergång till annan verksamhet.

Mot de i ärendet gjorda beräkningarna av medelsbehovet för kurslokaler och utrustning, vilka beräkningar sluta å 30 000 kronor, har jag intet annat att erinra än att posten å 5 500 kronor för iståndsättande av de föreslagna kurslokalerna med hänsyn till vad lantmäteristyrelsen anfört synes böra utgå.

Å tilläggsstat för innevarande budgetår torde sålunda böra anvisas ett belopp av (110 000 + 24 500 =) 134 500 kronor. Då kursen är avsedd att avslutas först under följande budgetår, torde anslaget böra anvisas i form av ett reservationsanslag.

Därest riksdagen bifaller vad jag i det föregående förordat, torde det senare få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda närmare föreskrifter i ämnet.

Under åberopande av det anförda hemställer jag alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kostnader för utbildningskurs för lantmäritekniska biträden* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av .... kronor 134 500.

L. Rikets allmänna kartverk.

[8.] **5. Rikets allmänna kartverk: Anskaffning av flygplan m. m.,** *reservationsanslag.* I skrivelse den 17 september 1946 har *rikets allmänna kartverk* hemställt, att å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1946/47 måtte anvisas ett belopp av 965 000 kronor till bestridande av kostnaderna för inköp av två flygplan jämte kamerautrustningar. Till stöd för framställningen har kartverket anfört i huvudsak följande.

Under flygfotografering sommaren 1946 totalhavererade ett av kartverkets tre flygplan, då det på grund av propellerfel måste nödlanda i Stora Lule älv. Planet har sedermera icke kunnat återfinnas. Vid tillfället förlorades samtidigt en av kartverkets kamerautrustningar.

Kartverket vill framhålla, att det är nödvändigt för genomförandet av det vid 1946 års riksdag beslutade arbetsprogrammet att det förlorade flygplanet jämte därtill hörande kamerautrustning snarast möjligt ersättes. Härförutan skulle icke under sommaren 1947 erforderlig flygfotografering kunna utföras till underlag för såväl den ekonomiska kartläggningen som de militära kartarbetena enligt arbetsplanen. För att kunna i tid erhålla flygplan och kamera till nästa års flygfotografering erfordras anslag på tilläggsstat för ändamålet redan vid höstriksdagen 1946.

Kartverkets hittillsvarande flygplan och kamerautrustning ha varit av tyskt fabrikat. Då emellertid något inköp av sådan materiel från Tyskland av kända förhållanden icke kan komma till stånd, har kartverket undersökt möjligheterna att erhålla någon lämplig amerikansk flygplantyp. Efter samråd under hand med flygförvaltningen har inhämtats att typen Beechcraft, D 18 C, som under kriget använts mycket för fotograferingsändamål, torde vara den lämpligaste för ändamålet. Kostnaderna för ett dylikt tvåmotorigt flygplan ha preliminärt beräknats till följande belopp.

1. Flygplanet, vid fabriken i Amerika, 68 390 dollars.....	kronor	246 204
2. Transport till Stockholm, omkring 7 000 dollars.....	»	25 200
3. Montering, provflygningar m. m., omkring.....	»	3 000
4. Tull, 15 procent.....	»	36 931
5. Kompletteringar i utrustningen och oförutsett, förslagsvis	»	10 000
6. Reservmotor med reservdelar, tull m. m., omkring	»	50 000
7. Reservdelar till flygplan, omkring 25 procent av flygplanskostnaden	»	61 551
	Summa kronor	432 886.

Beträffande ny flygkamerautrustning ha hittills inga mera exakta kostnadsuppgifter kunnat anskaffas. Kartverkets nuvarande kamerautrustningar äro av firman Zeiss' tillverkning och utgöras av vidvinkelkameror med 20 centimeters brännvidd och bildformat 30 × 30 cm (typ Zeiss 20/3030). Då hela kartverkets instrumentutrustning för bearbetning av fotobildmaterialet är avsett för denna kamerautrustning, är det önskvärt att om möjligt kunna anskaffa kamera av samma eller åtminstone likartad typ. Kartverket har därför vidtagit åtgärder för att söka inhämta i första hand om möjligen i Tjeckoslovakiet eller i de nordiska grannländerna kunna finnas tyska kameror av berörd typ samt i andra hand om i England eller Amerika kan finnas någon motsvarande kameratyp. Dessa undersökningar draga emellertid ytterligare tid. Kartverket har därför icke kunnat annat än med ledning av kostnaden för den senast (år 1945) inköpta zeisskameran preliminärt beräkna kostnaden för en ny kamerautrustning till omkring 50 000 kronor, inberäknat tull och frakt m. m.

Då kartverket sålunda nu måste övergå till en ny flygplantyp, böra om möjligt ur bland annat driftssynpunkt två flygplan av denna typ samtidigt anskaffas. Ett ytterligare vägande skäl härför är, att för ett effektivt utnyttjande av de korta perioderna av molnfritt, för flygfotografering lämpat väder är erforderligt att vid uppkommande fel på flygplanen ha tillgång till reservplan att omedelbart insätta vid arbetena.

Kartverket, som därest förevarande framställning beviljades, skulle komma att förfoga över fyra flygplan, har slutligen anfört att fyra flygplan erfordrades för att såväl kartverkets egna som av myndigheter och enskilda beställda specialarbeten skulle kunna medhinnas under lämplig flygfotograferingsperiod utan att denna utsträcktes in på hösten med sämre ljusförhållanden för fotografering och ofta dålig väderlek.

Statskontoret har i remissutlåtande den 25 september 1946 uttalat, att framställningen icke föranledde någon erinran från ämbetsverkets sida.

Föredraganden.

Såsom i förevarande framställning anförts torde det för genomförande av kartverkets arbetsuppgifter vara oundgängligen nödvändigt, att ifrågavarande flygplan och kamerautrustning snarast möjligt ersättas. Jag vill i detta sam-

manhang erinra, att verkets arbetsprogram betydligt utvidgats till följd av den forcering av kartläggningsarbetena, som beslutats vid 1946 års riksdag (prop. nr 106; r. skr. nr 298). Såsom kartverket framhållit, torde det emellertid bland annat ur driftssynpunkt vara förenat med betydande fördelar om två flygplan jämte utrustning kunde anskaffas samtidigt. Härigenom skulle också den flygfotografering, som kartverket har att ombesörja, kunna lättare medhinnas under den för dessa arbeten lämpligaste årstiden. Med hänsyn härtill tillstyrker jag, att å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår medel ställas till kartverkets förfogande för anskaffande av två nya flygplan jämte kamerautrustning. Mot de i ärendet gjorda kostnadsberäkningarna, vilka sluta å tillhopa 965 000 kronor, synes icke något vara att erinra. Ett reservationsanslag av nämnda storlek torde sålunda böra anvisas för ändamålet.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Rikets allmänna kartverk: Anskaffning av flygplan m. m.* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av .....kronor 965 000.

N. Diverse.

[9.] **Provisoriskt lönetillägg och tillfälligt lönetillägg till befattningshavare vid vissa anstalter för lägre lantbruksundervisning m. fl.** I proposition nr 3 till 1946 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag angående provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. Riksdagen biföll i skrivelse nr 43 propositionen. Bestämmelser i ämnet ha utfärdats dels genom kungörelsen den 15 mars 1946 (nr 74) angående tillfälligt lönetillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl., dels ock genom kungörelsen den 28 juni 1946 (nr 356) angående provisoriskt lönetillägg under budgetåret 1946/47 åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. Lönetilläggsregleringen berörde emellertid icke lärarpersonalen vid de lägre lantbruksundervisningsanstalterna.

Genom beslut den 22 mars 1946 har Kungl. Maj:t i överensstämmelse med riksdagens uttalande uppdragit åt lantbruksstyrelsen och skolöverstyrelsen gemensamt att verkställa utredning rörande provisorisk löneförbättring åt lärare vid lantbruks-, lantmanna- och lanthushållsskolor, därvid även borde uppmärksammas i vad mån lönebestämmelserna för jordbrukets yrkesskolor och lanthushållningsseminariet å Rimforsa borde påverkas av en eventuell förbättring av minimilönerna för ifrågavarande kategorier lärare.

I skrivelse den 3 september 1946 ha nu *lantbruksstyrelsen* och *skolöverstyrelsen* framlagt utredning med förslag rörande provisoriskt lönetillägg för budgetåret 1946/47 och tillfälligt lönetillägg för budgetåret 1945/46 till lärarpersonalen vid de lägre lantbruksundervisningsanstalterna m. m. Under åbe-

ropande av vad i utredningen anförts ha ämbetsverken hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår till förevarande ändamål anvisa två förslagsanslag å respektive 202 400 och 90 400 kronor. Över utredningen har utlåtande avgivits den 25 september 1946 av statskontoret.

Sedermera har *lantbruksstyrelsen* i skrivelse den 25 september 1946 hemställt, att å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1946/47 måtte anvisas ett förslagsanslag av 5 300 kronor till provisoriskt lönetillägg för nämnda budgetår åt lärarpersonalen vid de statsunderstödda trädgårdsskolorna.

I skrivelsen den 3 september 1946 ha ämbetsverken inledningsvis erinrat, att lärarpersonalen vid lantbruksundervisningsanstalterna erhållit sin nuvarande löneregleringsåsent som år 1942 (prop. nr 313/1942; r. skr. nr 416/1942). Då vid denna reglering en anknytning skedde till 1935 års levnadskostnadsnivå, syntes vid bedömande av frågan huruvida tillfälligt lönetillägg och provisoriskt lönetillägg borde utgå till ifrågavarande personalkategori de för statens befattningshavare i detta hänseende gällande reglerna i stort sett kunna läggas till grund. Emellertid hade ämbetsverken vid utredningen beaktat, att de olikartade tjänstgöringsförhållandena — framför allt kurstidens längd — syntes böra betinga vissa avvikelser.

I fråga om provisoriskt lönetillägg för budgetåret 1946/47 ha ämbetsverken anfört i huvudsak följande.

Lantbruksskolor. Vid lantbruksskolorna äro huvudkurserna dels ettåriga, dels ock tvååriga. Lärarpersonalen vid ifrågavarande skolor är helårsanställd. På grund härav och då det provisoriska lönetillägget för statens befattningshavare med icke dyrortsgraderad lön utgår med 660 kronor torde även rektorer, ämneslärare, vikarierande ämneslärare, extra ordinarie ämneslärare och vikarierande extra ordinarie ämneslärare vid lantbruksskolorna, ehuru flertalet av dessa skolor äro belägna på de lägsta dyrorterna, böra tillerkännas ett dylikt lönetillägg för budgetåret 1946/47 med samma belopp, eller 660 kronor.

Lantmannaskolor. Vid lantmannaskolorna finnas följande huvudkurser, nämligen helårskurs, vinterkurs eller sommarkurs om minst 125 arbetsdagar, vinterkurs om minst 150 arbetsdagar, fortsättningskurs om minst 110 arbetsdagar samt längre kurs om minst 230 arbetsdagar.

Lärare vid lantmannaskolor med helårskurs, eller med vinterkurs och fortsättningskurs och (eller) längre kurs, där den sammanlagda undervisningstiden uppgår till minst 230 arbetsdagar, äro helårsanställda och åtnjuta samma grundlöner som lärarpersonalen vid lantbruksskolorna. Grundlönen utgör för föreståndare 7 560 kronor, för ämneslärare 5 520 kronor och för extra ordinarie ämneslärare 4 000 kronor för läsår. Ifrågavarande lärarpersonal synes böra få uppbära provisoriskt lönetillägg med 660 kronor för budgetåret 1946/47. Härjämte torde lärarpersonal, som jämlikt gällande bestämmelser medgivits rätt att uppbära lön såsom föreståndare, ämneslärare eller extra ordinarie ämneslärare samt vikarier för dessa vid lantmannaskola med vinterkurs och fortsättningskurs, böra få uppbära dylikt tillägg med samma belopp.

Vid lantmannaskola med vinterkurs om minst 150 arbetsdagar utgör grundlönen för föreståndare 6 030 kronor, för ämneslärare 4 500 kronor och för extra ordinarie ämneslärare 3 300 kronor. Denna personal är så-

lunda icke helårsanställd och grundlönen har avvägts med tillbörlig hänsyn tagen till kursens längd. Det synes ämbetsverken lämpligt, att även det provisoriska lönetillägget avväges efter liknande grunder. Det provisoriska lönetillägget skulle då komma att uppgå till $\left(\frac{150 \times 660}{230} =\right)$ i runt tal 430 kronor. För folkhögskolornas del, där den kortaste tiden för erhållande av fullt provisoriskt lönetillägg utgör 34 veckor, skulle för vinterkurs om 24 veckor, vilken närmast motsvarar lantmannaskolornas vinterkurs om minst 150 arbetsdagar, det provisoriska lönetillägget, beräknat efter angivna grunder, komma att uppgå till $\left(\frac{24 \times 660}{34} =\right)$ i runt tal 465 kronor. Då det enligt ämbetsverkens mening är önskvärt, att lärarpersonal vid vinterkurs om 24 veckor vid folkhögskola och vid vinterkurs om minst 150 arbetsdagar vid lantmannaskola erhåller samma provisoriska lönetillägg för budgetåret 1946/47, anse ämbetsverken att en jämkning av ifrågavarande belopp bör ske till i båda fallen 450 kronor.

Med tillämpning av samma principer bör lönetillägget för personal vid lantmannaskolor med vinterkurs om minst 125 arbetsdagar — där grundlönen utgör för föreståndare 5 580 kronor, ämneslärare 4 200 kronor och extra ordinarie ämneslärare 3 100 kronor — samt lärarpersonal vid folkhögskola med 21 veckors kurs bestämmas till 380 kronor.

Lanthushållsskolor. Vid lanthushållsskolorna äro kurstyperna huvudsakligen två, nämligen dels årskurs om 308 dagar, dels ock halvårskurs om 154 dagar. Grundlönen för helårsanställd föreståndarinna utgör 4 752 kronor, för ämneslärarinna 3 480 kronor och för extra ordinarie ämneslärarinna 2 600 kronor, medan samma lön vid lanthushållsskola med enbart halvårskurs utgår med respektive 2 760 kronor, 2 100 kronor och 1 600 kronor.

För helårsanställd personal synes det provisoriska lönetillägget för budgetåret 1946/47 böra bestämmas till vad förut föreslagits för helårsanställd lärarpersonal vid lantbruks- och lantmannaskolor eller 660 kronor. Samma tillägg torde böra tillerkännas lärarpersonal, som enligt gällande bestämmelser medgivits rätt att uppbära lön som föreståndarinna, ämneslärarinna eller extra ordinarie ämneslärarinna vid lanthushållsskola med årskurs.

Vad angår föreståndarinnor, ämneslärarinnor, vikarierande ämneslärarinnor, extra ordinarie ämneslärarinnor och vikarierande extra ordinarie ämneslärarinnor vid lanthushållsskola med enbart halvårskurs synas dessa böra tillerkännas provisoriskt lönetillägg för budgetåret 1946/47 med samma belopp, som föreslagits för lärarpersonal vid lantmannaskola med vinterkurs om minst 150 arbetsdagar eller 450 kronor.

Lanthushållningsseminariet å Rimforsa. I likhet med lärarpersonalen vid lantbruks-, lantmanna- och lanthushållsskolorna erhöll lärarpersonalen vid lanthushållningsseminariet å Rimforsa sin nuvarande lönereglering vid 1942 års riksdag, varvid även i fråga om seminariet anknöts till 1935 års levnadskostnadsnivå. Grundlönerna kommo härigenom att för år uppgå till 5 580 kronor för föreståndarinna, 4 200 kronor för envar av två lärarinnor och 3 480 kronor för envar av fyra lärarinnor. Enligt beslut av 1946 års riksdag utgår statsbidrag till avlönande av, förutom nämnda personal, ytterligare två lärarinnor med envar 3 480 kronor. Då ifrågavarande lärarinnepersonal är helårsanställd, synes provisoriskt lönetillägg för budgetåret 1946/47 böra utgå med 660 kronor till föreståndarinna och ämneslärarinna eller vikarierande ämneslärarinna.

Jordbrukets yrkesskolor. Vid jordbrukets yrkesskolor finnes för närvarande anställd följande med statsmedel helt avlönad personal:

	Gålö grundlön	Sorsele grundlön	Vittjärvs-gården grundlön	Pålkem grundlön
	kronor	kronor	kronor	kronor
Föreståndare	7 560	7 560	7 560	4 536
Yrkeslärare	4 475	4 475	4 475	—
Föreståndarinna	—	4 752	—	—
Lanthushållslärarinna	3 480	—	3 480	—
Husmoder	—	—	—	3 393
Biträdande husmoder	—	3 480	—	2 925
Assistent	2 000	—	2 600	—

Å ifrågavarande löner utgå rörligt tillägg och kristillägg med tillhopa 31 procent.

Lönerna för ifrågavarande lärarpersonal vid Gålö, Sorsele och Vittjärvsgården äro i huvudsak avvägda efter för lantbruks-, lantmanna- och lanthushållningsskolor gällande grunder och det synes skäligt, att denna lärarpersonal erhåller provisoriskt lönetillägg för budgetåret 1946/47 med 660 kronor. Berörda lärarpersonal vid Pålkem har fått sina löner avvägda enligt löneplan L för lärare vid folkskoleväsendet. Föreståndaren har lön enligt LO 15, husmodern enligt LO 9 och biträdande husmodern enligt LO 6, samtliga i ortsgrupp D. Då det av riksdagen beslutade provisoriska lönetillägget för budgetåret 1946/47 även omfattar till ifrågavarande löneplan anslutna lönekategorier, synes dylikt lönetillägg för budgetåret 1946/47 även böra utgå till berörda lärarpersonal vid Pålkem. Lönerna äro som nyss angivits beräknade efter ortsgrupp D och kunna sålunda sägas vara dyrortsgrupperade, vilket skulle medföra ett lönetillägg av 690 kronor, men lämplighetsskäl synas tala för att lönetillägget för berörda personal fastställes till 660 kronor liksom för övriga här berörda lärarkategorier.

Däremot torde vid ifrågavarande skolor anställda trädgårdsmästare, ladugårdsförmän, gårdshantverkare och arbetsförmän icke böra erhålla provisoriskt lönetillägg, enär lönerna till denna personal torde vara avvägda individuellt efter läget på den allmänna arbetsmarknaden.

Lantbruksskolan vid Ultuna. Föreståndare, ämneslärare och extra ordinarie ämneslärare vid nämnda skola åtnjuta samma löneförmåner som motsvarande lärarpersonal vid de statsunderstödda lantbruksskolorna och synas sålunda böra för budgetåret 1946/47 komma i åtnjutande av samma provisoriska lönetillägg, som föreslagits för lärarpersonalen vid sistnämnda skolor, eller 660 kronor.

Beträffande tillfälligt lönetillägg för budgetåret 1945/46 ha ämbetsverken föreslagit en reglering efter liknande grunder som förordats beträffande det provisoriska lönetillägget för lärarpersonalen vid ifrågavarande undervisningsanstalter. Härom ha ämbetsverken anfört i huvudsak följande.

Föreståndare, ämneslärare, vikarierande ämneslärare, extra ordinarie ämneslärare samt vikarierande extra ordinarie ämneslärare vid de statsunderstödda lantbruks-, lantmanna- och lanthushållsskolorna samt vid lantbruksskolan vid Ultuna böra erhålla tillfälligt lönetillägg för budgetåret 1945/46 och likaså föreståndarinnor och ämneslärarinnor eller vikarierande ämneslärarinnor vid lanthushållningsseminariet å Rimforsa ävensom föreståndare, yrkeslärare, föreståndarinna, lanthushållslärarinna, husmoder, biträdande husmoder och assistent samt vikarier å någon av dessa befattningar vid jordbrukets yrkesskolor.

Med hänsyn till att läsåret omfattar tiden 1 november—31 oktober synes såsom förutsättning för åtnjutande av det tillfälliga lönetillägget böra bestämmas, att vederbörande skall ha innehaft sådan anställning, som nyss sagts, den 30 juni 1946. Tillfälligt lönetillägg synes även böra utgå till sådana befattningshavare, som under tiden 1 november 1945—30 juni 1946 avgått med pension från dylik anställning.

Till lärarpersonal med helårsanställning (minst 230 dagars tjänstgöring) synes det tillfälliga lönetillägget böra utgå med 300 kronor, om anställningshavaren för minst 115 dagar av tiden 1 november 1945—30 juni 1946 antingen ägt uppbära lön i anställning som helårsanställd föreståndare, ämneslärare, vikarierande ämneslärare, extra ordinarie ämneslärare eller vikarierande extra ordinarie ämneslärare vid statsunderstödd lantbruks-, lantmanna- eller lanthushållsskola eller vid lantbruksskolan vid Ultuna, som föreståndarinna, ämneslärarinna eller vikarierande ämneslärarinna vid lanthushållningsseminariet å Rimforsa eller som föreståndare, yrkeslärare, föreståndarinna, lanthushållslärarinna, husmoder, biträdande husmoder eller assistent vid jordbrukets yrkesskolor samt vikarie å någon av dessa befattningar vid sistnämnda slag av skolor, eller ock skulle ha ägt uppbära dylik lön, därest han icke åtnjutit tjänstledighet för offentligt uppdrag eller för fullgörande av militär tjänstgöring, vilken ålegat honom såsom innehavare av beställning på reservstat eller övergångsstat eller såsom tillhörande personal i reserven, i fredstid till officers eller underofficers tjänsteställning konstituerad (förordnad) personal vid sjövärnskåren eller rödakorskårerna eller personal, som på grund av tidigare anställning såsom landstormsofficer eller till officers tjänsteställning konstituerad (förordnad) medlem av frivilliga automobilkåren övergångsvis åtnjuter lön enligt militära avlöningsreglementet.

Har anställningshavaren ägt åtnjuta sådan lön eller tjänstledighet, som förut sagts, för mindre än 115 dagar av ifrågavarande tidsperiod, torde lönetillägget böra beräknas till 2 kronor 60 öre för varje dag.

För föreståndare, ämneslärare, vikarierande ämneslärare, extra ordinarie ämneslärare och vikarierande extra ordinarie ämneslärare vid lantmannaskola med vinter- eller sommarkurs om minst 150 arbetsdagar och för föreståndarinna, ämneslärarinna, vikarierande ämneslärarinna, extra ordinarie ämneslärarinna och vikarierande extra ordinarie ämneslärarinna vid lanthushållsskola med halvårskurs om minst 154 dagar synes det tillfälliga lönetillägget för budgetåret 1945/46 böra utgå enligt i det föregående beträffande provisoriskt lönetillägg angivna grunder med $\left(\frac{150 \times 300}{230} =\right)$ i runt tal 200 kronor. Såsom villkor för åtnjutande av dylikt lönetillägg synes böra bestämmas, att befattningshavaren för minst 75 dagar av tiden 1 november 1945—30 juni 1946 ägt uppbära lön i nyss angiven befattning eller ägt åtnjuta tjänstledighet för offentligt uppdrag eller för fullgörande av militär tjänstgöring på sätt angivits beträffande helårsanställd lärarpersonal.

Om befattningshavaren ägt åtnjuta lön eller tjänstledighet, som förut sagts, för mindre än 75 dagar av ifrågavarande tidsperiod, torde lönetillägget böra beräknas till 2 kronor 65 öre för varje dag.

För föreståndare, ämneslärare, vikarierande ämneslärare, extra ordinarie ämneslärare och vikarierande extra ordinarie ämneslärare vid lantmannaskola med vinter- eller sommarkurs om minst 125 arbetsdagar synes det tillfälliga lönetillägget enligt förut använda beräkningssätt böra utgå med ett till 175 kronor jämkat belopp.

Såsom villkor för åtnjutande av dylikt lönetillägg synes böra bestämmas, att befattningshavaren för minst 63 dagar av tiden 1 november—30 juni 1946

ägt uppbära lön i nyss angiven befattning eller ägt åtnjuta tjänstledighet för offentligt uppdrag eller för fullgörande av militär tjänstgöring på sätt angivits beträffande helårsanställd lärarpersonal.

Om befattningshavaren ägt åtnjuta lön eller tjänstledighet, som förut sagts, för mindre än 63 dagar av ifrågavarande tidsperiod, synes lönetillägget böra beräknas till 2 kronor 80 öre för varje dag.

Ämbetsverken ha slutligen i sin utredning verkställt en beräkning av kostnaderna för ett genomförande av förevarande förslag. Av denna beräkning framgår, att för utbetalande av provisoriska lönetillägg för budgetåret 1946/47 enligt angivna grunder skulle erfordras ett belopp av 202 350 kronor under det medelsbehovet för utbetalande av tillfälligt lönetillägg för budgetåret 1945/46 kunde uppskattas till 90 375 kronor.

I skrivelsen den 25 september 1946 har *lantbruksstyrelsen* anfört i huvudsak följande.

Då trädgårdsskolornas lärarpersonal i lönehänseende skall vara jämställd med lärarpersonalen vid lantbruksskolorna, synes det lantbruksstyrelsen skäligt, att ifrågavarande lärare vid trädgårdsskolorna — föreståndare, ämneslärare, vikarierande ämneslärare, extra ordinarie ämneslärare samt vikarierande extra ordinarie ämneslärare tillerkännas provisoriskt lönetillägg för budgetåret 1946/47. Vid var och en av de tre statsunderstödda trädgårdsskolorna vid Experimentalfältet, i Adelsnäs och i Söråker finnas anställda, förutom föreståndare, tre lärare. Då ifrågavarande lärarpersonal kan sägas vara helårsanställd och lönerna till densamma icke äro dyrortsgraderade, torde det provisoriska lönetillägget böra beräknas till 660 kronor för helt budgetår. Lönetillägget synes dock böra utgå först från och med den 1 november 1946 eller samma tidpunkt, då löneregleringen för ifrågavarande lärarpersonal är avsedd att träda i tillämpning. Lantbruksstyrelsen vill sålunda föreslå, att provisoriskt lönetillägg må under innevarande budgetår utgå till föreståndare och lärare vid statsunderstödd trädgårdsskola med $\frac{2}{3} \times 660 = 440$ kronor. Kostnaden för berörda lönetillägg åt lärarpersonalen vid förevarande skolor skulle då komma att uppgå till (12 × 440 =) 5 280 kronor eller i avrundat tal 5 300 kronor.

Statskontoret har i sitt remissutlåtande anfört i huvudsak följande.

I anslutning till vad 1946 års riksdag uttalat i samband med behandlingen av proposition nr 3 angående provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. torde lärarpersonalen vid de lägre lantbruksundervisningsanstalterna böra erhålla förbättring av avlöningsförmånerna. Statskontoret anser sig emellertid böra framhålla, att lönerna för ifrågavarande lärargrupper äro reglerade på ett helt annat sätt än vad fallet är beträffande de befattningshavare, som innefattades i 1946 års riksdags beslut om provisorisk förstärkning av vissa befattningshavares löneförmåner. I överensstämmelse med statsmakternas beslut vid nyssnämnda års riksdag i ett likartat fall, nämligen i fråga om förbättring av distriktbarnmorskornas löneförmåner (prop. nr 227; r. skr. nr 318) synes vid sådant förhållande löneförbättringen för lärarna inom lantbruksundervisningen icke böra anknytas till den statliga lönetilläggsregleringen utan utgå endast i form av en särskild provisorisk löneförbättring för budgetåret 1946/47.

I fråga om löneförbättringens storlek har statskontoret icke något att erinra mot att den från och med den 1 juli 1946 räknat medgives utgå med

ett belopp av 660 kronor årligen till sådana lärare, som i enlighet med vad ämbetsverken anfört kunna sägas ha heltidsanställning. För sådana lärare, som endast ha anställning vid kortare kurser, skulle tilläggens storlek anpassas efter kurstidens längd. Dessutom har emellertid föreslagits viss jämkning av beloppen i syfte att vinna överensstämmelse med de lönebelopp, som föreslagits för motsvarande lärare vid folkhögskolorna. Statskontoret vill för sin del ifrågasätta, huruvida tillräckliga skäl föreligga för en dylik jämkning. Enligt ämbetsverkets mening synes det ligga närmast till hand att låta tillägget i här avsedda fall utgå i förhållande till kurstidens längd.

Departementschefen.

Såsom framgår av det förut anförda omfattar den vid 1946 års riksdag beslutade lönetilläggsregleringen icke lärarpersonalen vid lantbruks-, lantmanna- och lanthushållsskolorna. Emellertid finner jag skäligt, att jämväl berörda personal kommer i åtnjutande av såväl tillfälligt lönetillägg för budgetåret 1945/46 som provisoriskt lönetillägg för budgetåret 1946/47. Jag torde i detta sammanhang få erinra, att chefen för ecklesiastikdepartementet denna dag framlagt förslag rörande dylika tillägg till bland andra folkhögskolornas lärarpersonal, med vilken lärarpersonalen vid de lägre lantbruksundervisningsanstalterna i lönehänseende är principiellt likställd. Det torde även vara rimligt, att lärarpersonalen vid jordbrukets yrkesskolor — Gålö, Sorsele, Vittjärvsgården och Pålkem — samt vid lantbruksskolan å Ultuna och lanthushållningsseminariet å Rimforsa med hänsyn till deras nära anknytning till de lägre lantbruksundervisningsanstalterna i fråga om lärarnas avlöningsförhållanden tillerkännes samma tillägg. Likaså torde lärarpersonalen vid trädgårdsskolorna böra erhålla avlöningstillägg. Då den löneregler ing som i enlighet med 1945 och 1946 års riksdagars beslut (prop. nr 142/1945; r.skr. nr 407/1945 samt prop. nr 114/1946; r.skr. nr 266/1946) skall vidtagas för sistnämnda lärarpersonal är avsedd att träda i kraft först från och med den 1 november 1946, synes emellertid såsom lantbruksstyrelsen uttalat denna lärarkategori böra få åtnjuta endast provisoriskt lönetillägg, räknat från och med nyssnämnda dag. I fråga om avvägningen av tilläggens storlek kan jag helt ansluta mig till lantbruksstyrelsens och skolöverstyrelsens förslag i ämnet, som i stort sett bygger på den statliga lönetilläggsregleringen. Enligt ämbetsverkens beräkningar skulle kostnaderna för utbetalande av de av mig sålunda förordade tilläggen uppgå till (202 400 + 5 300 =) 207 700 kronor för provisoriskt lönetillägg och 90 400 kronor för tillfälligt lönetillägg. Mot dessa beräkningar har jag icke någon erinran.

Med hänsyn till att de anslag, från vilka ifrågavarande befattningshavare avlönas, i riksstaten äro upptagna såsom förslagsanslag, torde ett särskilt anslag för ändamålet icke behöva anvisas. Riksdagens medgivande torde böra inhämtas till att lönetillägg till ifrågavarande befattningshavare må utgå i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i det föregående förordade grunder.

Därest riksdagen icke har något att erinra mot vad jag i det föregående föreslagit torde det få ankomma å Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter som må finnas erforderliga.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att avlöningstillägg må utgå till befattningshavare vid vissa anstalter för lägre lantbruksundervisning i huvudsaklig överensstämmelse med i det föregående förordade grunder.

Vad föredragandena sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

C. W. Rhedin.

Bilaga 8.

Egentliga statsutgifter.

Tionde huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholm slott den 4 oktober 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

T. f. chefen för handelsdepartementet, statsrådet Danielson, anmäler härefter under handelsdepartementet hörande ärenden angående egentliga statsutgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 samt anför därvid följande.

A. Handelsdepartementet.

[1.] **Handelsdepartementet: Avlöningar.** De industriekonomiska problemen ha kommit att intaga en allt större plats i handelsdepartementets arbete. Under det senaste året har denna utvecklingstendens gjort sig i särskild grad gällande. Sålunda må erinras om den vid vårriksdagen beslutade stora utbyggnaden av Norrbottens järnverk. Vidare må framhållas den pågående omställningen till fredsdrift vid Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar och den i samband därmed påbörjade övergången till ett utvidgat och mera varierat produktionsprogram för bolaget. Även vad angår Aktiebolaget Svensk torvförädling och Aktiebolaget Ceaverken ha invecklade problem av industriekonomisk natur framträtt. Handelsdepartementet har vidare att handlägga olika frågor, som avse tyskägda företags inordnande i det svenska näringslivet. Dessutom framkomma tid efter annan förslag om statlig finansiell medverkan i industriella företag och anläggningar.

Frågor rörande de statsägda bolagens verksamhet handläggas självständigt av vederbörande styrelser och verkställande direktörer, vilka bära fullt

ansvar för bolagens verksamhet. Erfarenheten visar emellertid, att spörsmål ständigt uppstå, vilka på grund av sin principiella betydelse eller av budgetära skäl påkalla ställningstagande från statsmakternas sida. Vid handläggningen av dylika ärenden inhämtar departementschefen i sedvanlig ordning råd från de statliga myndigheter, som besitta sakkunskap i industriekonomiska frågor. Sådant samråd äger rum även i de fall, då statlig finansiell medverkan påkallas beträffande enskild industriell verksamhet. Emellertid är det för en tillfredsställande handläggning av ifrågavarande ärenden nödvändigt att departementschefen dessutom har tillgång till arbetskraft med industriekonomisk kompetens i själva departementet. Inom departementets normala organisation inrymmes icke personal med sådan kompetens. Det har därför blivit nödvändigt att till departementet knyta särskild arbetskraft med sakkunskap på det industriekonomiska området.

Ökningen av handelsdepartementets arbetsuppgifter av industriekonomisk art har hittills delvis sammanhängt med övergången till fredsförhållanden. Särskilt med hänsyn till att den under handelsdepartementet sorterande industriella verksamheten är stadd i stark utveckling kan det förväntas, att ifrågavarande arbetsuppgifter icke komma att minska i omfattning. Jag förordar därför, att en särskild tjänst, lämpligen såsom byråchef, inrättas i handelsdepartementet för handläggning av industriekonomiska frågor. Tjänsten bör i likhet med jämförliga tjänster i andra departement placeras i lönegraden C 6. Förordnande att inneha tjänsten bör meddelas tills vidare, varav bland annat följer, att den icke blir pensionsgrundande.

Den nya tjänsten torde böra inrättas från och med den 1 januari 1947. Någon medelsanvisning är icke erforderlig, då avlöningen enligt gällande regler utgår av den förslagsvis anvisade posten till avlöningar till ordinarie tjänstemän.

Departementets ökade arbetsbörda gör det även nödvändigt att anställa ytterligare amanuenspersonal. Kostnaden härför kan beräknas till 5 000 kronor för innevarande budgetår. Enär den i gällande avlöningsstat för departementet uppförda anslagsposten till icke-ordinarie personal icke lämnar tillgång till denna kostnad, torde riksdagens bemyndigande böra utverkas att medgiva överskridande av posten med nämnda belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i gällande personalförteckning för handelsdepartementet från och med den 1 januari 1947 upptaga en befattning såsom byråchef i lönegraden C 6,

dels ock medgiva att den i avlöningsstaten för handelsdepartementet uppförda anslagsposten avlöningar till icke ordinarie personal må under budgetåret 1946/47 överskridas med högst 5 000 kronor.

D. Sjöfart och handel.

[2.] **Statens isbrytarverksamhet: Driftkostnader m. m.** Anslaget är i riksstaten för innevarande budgetår upptaget med 370 000 kronor.

Beträffande av Kungl. Maj:t den 17 maj 1946 meddelat beslut angående anslagets användning torde jag få hänvisa till statsliggaren s. 891.

I skrivelse den 16 augusti 1946 har *marinförvaltningen* hemställt om bemyndigande att från nämnda anslag bestrida kostnaderna för förbättring av ventilationen och uppvärmningen å statsisbrytaren Ymer. Ämbetsverket har härom anfört i huvudsak följande.

Sedan år 1939 ha upprepade klagomål framförts över ventilationen i hytter, mässar, trossbottnar m. m. å isbrytaren. Ventilationen sker för närvarande i huvudsak medelst självventilation genom rosettventiler i dörrarna ut till korridorerna, vilka ventileras genom trummor till ventilatorhuvar å däcken. En del smärre förbättringar ha vidtagits men äro ej tillfyllest. Emellertid föreligger ett förslag om installerande av ett tidsenligt ventilationssystem genom anordnande av luftkonditionering. Förslaget innebär, att samtliga hytter och mässar skola förses med aggregat, vilka trycka varmluft till dessa utrymmen. Även i manskapsköket behöver ventilationen förbättras. Härjämte böra elektriska värmeelement insättas i styrhytt och navigationshytt. Leveranstiden för den behövliga materielen uppgår till omkring ett och ett halvt år, varför det är av vikt att materielen kan beställas fortast möjligt.

Kostnaderna för förslagets genomförande skulle enligt marinförvaltningens beräkningar belöpa sig till 35 000 kronor. Härvid skulle enligt ämbetsverkets beräkning omkring 15 000 kronor bliva erforderliga under innevarande budgetår samt återstoden vid slutleverans av materielen.

Marinförvaltningen har vidare i skrivelse den 26 september 1946 hemställt att av förevarande anslag finge disponeras medel för inköp och installation av ekoradio å Ymer. Härom har ämbetsverket anfört följande.

Bland de sjöfartstekniska uppfinningar, som efter senaste krig kommit till allmän kännedom, intager ekoradio (Radar) en framskjuten plats. Med hänsyn till önskvärdheten, att statsisbrytarfartygen äro försedda med den bästa tänkbara navigatoriska utrustning, är det givetvis ett önskemål, att dessa fartyg förses med ekoradio. Utom för navigeringsändamål kan ekoradio komma att bli av stort värde då det gäller att i snötjocka eller dålig sikt uppsöka assistensbehövande fartyg till sjöss. Det inträffar nämligen ofta, att mindre i vintersjöfart använda fartyg icke äro försedda med vanlig radio, varför under årens lopp en icke oväsentlig del av isbrytarnas arbete till sjöss åtgått för sökning efter sådana fartyg, vilket orsakat staten betydande kostnader. Genom anskaffning av ekoradio kunna dessa tider säkerligen avsevärt nedbringas och besparingar i isbrytarnas driftkostnader erhållas.

Marinförvaltningen, som förordar anskaffning av ekoradio för statens båda isbrytarfartyg, föreslår att i första hand Ymer förses med ekoradio och i andra hand — sedan erfarenheter vunnits — även statsisbrytaren Atle. För Ymers del kan en apparat av typ Cossor från England erhållas under instundande vinter. Denna typ, som demonstrerats i Sverige, synes för när-

varande vara den bästa tillgängliga för de ändamål, som här avses. För apparatens skötsel ombord kräves ingen särskild personal.

Enligt marinförvaltningens beräkningar uppgår kostnaden för inköp av den för Ymer avsedda ekoradioapparaten till 27 000 kronor och kostnaden för installation till 15 000 kronor. Sammanlagt skulle alltså för detta ändamål erfordras 42 000 kronor.

Departementschefen. De av marinförvaltningen ifrågasatta åtgärderna till förbättring av utrustningen å statsisbrytaren Ymer synas mig väl motiverade. Jag tillstyrker sålunda ämbetsverkets förslag, att ventilations- och uppvärmningssystemet förbättras samt att en ekoradioanläggning installeras å fartyget. Kostnaderna för förbättring av ventilations- och uppvärmningssystemet belöpa sig till 35 000 kronor, varav 15 000 kronor äro erforderliga redan under innevarande budgetår. För inköp och installation av ekoradioapparaten erfordras under innevarande budgetår 42 000 kronor.

Ifrågavarande kostnader torde lämpligen böra bestridas ur förslagsanslaget till Statens isbrytarverksamhet: Driftkostnader m. m. Härför torde emellertid riksdagens medgivande böra inhämtas.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att av det för budgetåret 1946/47 anvisade förslagsanslaget till Statens isbrytarverksamhet: Driftkostnader m. m. må användas *dels* ett belopp av 15 000 kronor för bestridande av kostnaderna för förbättring av ventilationen och uppvärmningen å statsisbrytaren Ymer, *dels ock* ett belopp av 42 000 kronor för bestridande av kostnaderna för anskaffning och installation av ekoradio å fartyget.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Lennart Kihlstrand.

Bilaga 9.

Egentliga statsutgifter.

Elfte huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över folkhushållningsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 oktober 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

T. f. chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet Danielson, anmäler härefter uppkommen fråga rörande överskridande av krisförvaltningens anslag till avlöningar och omkostnader och anför därvid följande.

B. Krisförvaltningen.

[1.] **Anslagen till krisförvaltningen.** Vid anmälan i årets statsverksproposition av utgifterna under elfte huvudtiteln berörde föredragande departementschefen inledningsvis det av händelseutvecklingen aktualiserade spörsmålet om avveckling av krisorganisationen. Departementschefen framhöll därvid, att frågan hur snabbt denna avveckling skulle kunna ske givetvis vore beroende av i vilken takt de olika restriktionerna och regleringarna skulle komma att upphävas, samt att man i dåvarande läge syntes kunna räkna med, att endast ett fåtal regleringar skulle komma att kvarstå den 1 juli 1946. Beträffande beräkningen av de skilda krisorganens medelsbehov för avlöningar och omkostnader under budgetåret 1946/47 konstaterade departementschefen, att man icke längre kunde följa den tidigare tillämpade principen, enligt vilken anslagen i regel upptagits till de vid beräkningstillfället faktiskt utgående beloppen. Departementschefen hade vid sina bedömanden i stället funnit lämpligt att för varje anslagspost göra en uppskattning av hur stor månadskostnaden komme att vara vid budgetårets ingång samt därefter räkna med en successiv minskning av denna kostnad under tiden till dess avvecklingen kunde väntas vara genomförd. Departements-

chefen framhöll, att en sådan beräkningsgrund vore tämligen osäker och kunde leda till föga exakta anslagsberäkningar, men påpekade samtidigt att olägenheterna härav på ett smidigt sätt kunde undvikas genom att anslagen gåves karaktär av förslagsanslag.

Vid de nyss angivna beräkningarna av anslagsbehovet för de olika krisorganen, vilka beräkningar av riksdagen lämnades utan erinran, utgick departementschefen från antagandet, att förbättringen av vårt försörjningsläge skulle komma att fortskrida så snabbt, att industri- och trafikkommissionerna skulle kunna upphöra med sin verksamhet redan omkring årsskiftet 1946/47 och att även de övriga krisorganens arbetsuppgifter skulle komma att i väsentlig grad minska under innevarande budgetår.

Utvecklingen under de senaste månaderna har emellertid icke medfört den förbättring i vårt försörjningsläge, som man i början av detta år kunde ha anledning att förvänta. I fråga om vissa varor ha krisregleringarna visserligen kunnat avvecklas i en takt som i huvudsak stämt överens med den man på förhand räknat med, men på många områden ha restriktionerna måst bibehållas längre än beräknat och i enstaka fall till och med skärpas. I sistnämnda hänseende må särskilt erinras om den effektivisering av den statliga priskontrollen som påbörjats och därmed sammanhängande åtgärder beträffande kontroll över import och export.

Under dessa förhållanden har givetvis avvecklingen av krisförvaltningen icke heller kunnat ske så snabbt, som man vid tiden för statsverkspropositionens framläggande kunde ha anledning att räkna med. Detta har i sin tur medfört, att de för innevarande budgetår anvisade anslagen till krisorganens verksamhet så gott som över hela linjen visat sig vara för lågt beräknade. Vid prövningen av behovet av avlönings- och omkostnadsmedel för budgetårets första hälft, d. v. s. tiden 1 juli—31 december 1946, framgick det sålunda av krisorganens egna beräkningar, att i allmänhet betydligt mera än hälften av respektive anslag skulle komma att erfordras under nämnda tid, i ett par fall till och med mera än anslagets hela belopp. Kungl. Maj:t har emellertid vid medelsanvisningarna för krisorganen hittills hållit sig inom anslagens ram. Detta innebär, att de anvisade medlen i vissa fall icke komma att vara tillräckliga för bestridande av kostnaderna ens till 1946 års slut, utan att ytterligare medel måste anvisas för verksamhetens uppehållande.

Av det anförda följer, att det blir nödvändigt att föreslå Kungl. Maj:t att överskrida till krisorganens verksamhet anvisade anslag, i vissa fall tämligen snart under innevarande kalenderår. Något formellt hinder mot en sådan åtgärd föreligger givetvis icke med hänsyn till anslagens natur av förslagsanslag. Då det emellertid torde bli fråga om anslagsöverskridanden av betydande omfattning, synes förhållandet böra bringas till riksdagens kännedom. Beträffande storleken av de belopp, om vilka det kan röra sig i nu förevarande hänseende, är det på grund av ovissheten om den fortsatta utvecklingen på området icke möjligt att nu göra något närmare uttalande.

När sedermera närmare uppgifter föreligga för en beräkning av överskridandets storlek, synes en redogörelse härför böra lämnas riksdagen.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte förordna,

att vad i detta ärende anförts skall genom utdrag av statsrådsprotokollet delgivas riksdagen.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall.

Ur protokollet:

Sven Persson.

Bilaga 10.

Kapitalinvesteringar.

Försvarsdepartementet.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 oktober 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med cheferna för försvars- och finansdepartementen anmäler statsrådet Sköld i egenskap av särskilt förordnad föredragande härefter under försvarsdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvesteringar å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47.

Med förmälan tillika att ärendena under punkterna 2 och 3 vore av den natur, att närmare redogörelse för deras innebörd än som av det följande framginge icke borde lämnas till statsrådsprotokollet, varför ytterligare upplysningar borde få inhämtas genom de handlingar, som komme att överlämnas till riksdagens vederbörande utskott, anför statsrådet Sköld därvid följande.

Försvarets fastighetsfond.

Arméns delfond.

[1.] **7 a. Ordnande av tygkompaniernas förläggningar.** Enligt 1942 års försvarsbeslut skulle i fred organiseras särskilda tygtrupper, vid vilka personal för tygtjänstens underhållsförband utbildades och vilka vid mobilisering uppsatte dessa förband. Tygtrupperna skulle omfatta tre tygkompanier, Första tygkompaniet (Tyg 1) i Stockholm i anslutning till tygstationen å Järvafältet, Andra tygkompaniet (Tyg 2) i Skövde (jfr prop. 1943: 302, riksdagens skrivelse nr 412) i anslutning till Skaraborgs pansarregemente samt

Tredje tygkompaniet (Tyg 3) i Boden i Norrbottens regementes kasernetablissement. Frågor om tygkompaniernas förläggning ha i skilda sammanhang förelagts riksdagen, och medel ha anvisats respektive beräknats för erforderliga byggnadsarbeten. Sedan 1946 års riksdag (prop. nr 121 s. 38, riksdagens skrivelse nr 206) beslutat, att byggnadsarbetena i Boden för Tyg 3 och verkstadsbyggnaden för Tyg 2 skola ställas på framtiden, återstå anvisade för ordnande av förläggningsfrågor för tygtrupperna 1 900 000 kronor för Tyg 1 (jfr prop. 1942: 279 och 1943: 1 samt riksdagens skrivelser 1942: 377 och 1943: 335) samt 223 000 kronor för förråd vid Tyg 2 och Skaraborgs pansarregemente (prop. 1943: 302, riksdagens skrivelse nr 412). I avvaktan på iordningställande av erforderliga lokaler ha hittills endast uppsatts Tyg 1, som disponerar förhyrda lokaler, huvudsakligen i Stockholm, samt Tyg 2 med huvuddelen i barackläger i Västerhaninge och övriga delar i förhyrda lokaler i Stockholm och landsorten.

I skrivelse den 29 juni 1946 har *chefen för armén* gjort framställning om ändrad förläggning av Tyg 1 och Tyg 2 samt uppsättning av återstående delar av tygtrupperna. Arméchefen har anfört, att de lokaler, som för närvarande innehades av Tyg 1 och Tyg 2, vore ur flera synpunkter otillfredsställande. Förläggningarna vore även ekonomiskt ofördelaktiga därigenom att varje förband måste ha egen mobiliseringsavdelning och matinrättning m. m., vartill för Tyg 2 komme extra kostnader för materiel- och livsmedelstransporter samt för förhyrning av utrymmen för vissa försvarsområdens materiel, som enligt förrådsplanerna skulle förvaras i baracklägret. Arméchefen har vidare anfört, att den nuvarande förläggningen av Tyg 1 och Tyg 2 hade varit nödvändig, då under de gångna åren inga andra lokaler stått till buds och då med uppsättandet av kompanierna icke kunnat anstå med hänsyn till arméns ökade materieltilldelning. Sedan beredskapen i huvudsak avvecklats och beläggningen i förbandens kaserner minskat, framstode det som ett bestämt önskemål, att de båda nu befintliga kompanierna och eventuellt även en nyuppsatt styrka, motsvarande det tredje kompaniet, snarast förlades till vissa arméns förband. En dylik omförläggning borde göras så, att övergången till en eventuellt ändrad fredsorganisation av armén underlättades.

Arméchefen har erinrat, att i chefens för armén plan för arméns organisation för tiden efter innevarande 5-årsperiod, som överlämnats till 1945 års försvarskommitté, föreslagit en sammanslagning av träng-, tyg- och intendenturtrupper till ett gemensamt truppslag, underhållstrupperna. De nuvarande trängkårerna skulle därvid var och en tilldelas ett tygkompani och ombildas till underhållsregementen. Från nuvarande Norrlands trängkår skulle — med hänsyn till förläggningsmöjligheterna — ett sjukvårdskompani detacheras till Boden (ersätta Tyg 3).

Enligt arméchefens föreliggande förslag borde tygförbanden förläggas till trängkårerna. Något föregripande av 1945 års försvarskommittés arbete härigenom anser arméchefen icke behöva ske, då åtgärden vore att anse som ett provisoriskt tillgodoseende av förläggningsutrymme för förband,

som för närvarande saknade kaserner. En undersökning hade givit vid handen, att förläggningsutrymme kunde beredas tygtruppernas personal, om denna fördelades på de fyra trängkårerna (huvuddelen av den Göta trängkår tilldelade kontingenten skulle dock förläggas vid Skaraborgs pansarregemente). En förutsättning härför vore dock, att ett sjukvårdskompani från Norrlands trängkår tillfälligt förlades till Västernorrlands regemente och att ett sjukvårdskompani från Skånska trängkåren tillfälligt förlades till Norra Skånska infanteriregementet.

Vidare skulle enligt förslaget de till trängkårerna (och Skaraborgs pansarregemente) förlagda kontingenterna fördelas med hänsyn till utbildningsmöjligheterna och tillsvidare bilda ett till varje trängkår anslutet tygkompani (Tyg 1— Tyg 3 samt T 4 tygkompani). Genom omförläggningen skulle vinnas följande fördelar:

utbildningen kunde samordnas träng—tyg,

förläggnings- och i vissa avseenden utbildningsförhållandena för tygtruppernas personal bleve bättre,

betydande hyreskostnader kunde inbesparas; lokaler kunde frigöras för civila ändamål.

Omflyttningen medförde vissa kostnader främst för tillgodoseende av utbildnings- och förrådslokaler. Kostnaderna hade kunnat begränsas genom att trängkårernas (P 4) verkstäder kunde utnyttjas såsom skolverkstäder, att baracker m. m. toges i anspråk såsom utbildningslokaler och förråd samt att vissa förhyrda fältdepåer m. m. tills vidare finge kvarligga.

Ett genomförande av arméchefens förevarande förslag medför kostnader för i första hand byggnadsarbeten. Arbetena bestå huvudsakligen i flyttning och ombyggnad av baracker och ha i samråd med arméns fortifikationsförvaltning beräknats till i runt tal 300 000 kronor. För flyttning av materiel ha beräknats 40 000 kronor.

I fråga om personal innebär förslaget vissa omflyttningar. Omförläggningen av tygkompanierna ökar personalbehovet för utbildning och minskar behovet av personal i förvaltningstjänst. Behovet av ytterligare utbildningspersonal avses skola tillgodoses genom kommenderingar. Före överföringen till tygtrupperna måste personalen utbildas i tygtjänst. Kökspersonalen kan minskas. Viss personal för mobiliseringsavdelning har ansetts böra tills vidare behållas. Då utökning av gällande stater icke borde ske, har föreslagits, att mobiliseringsförberedelserna för tygtrupperna tills vidare endast skulle åvila de tre i försvarsbeslutet ingående tygkompanierna. Det föreslagna fjärde tygkompaniet skulle därför tills vidare endast bli ett utbildningsförband.

Kostnaderna för omflyttning av personal samt för kommenderingar ha beräknats till i runt tal 80 000 kronor.

Genom den föreslagna omflyttningen skulle uppkomma besparingar i form av bortfallande hyreskostnader och personalbegränsningar. Dessa besparingar ha beräknats till 180 000 kronor för år. Därjämte har framhållits, att ett flertal av de lokaler, som skulle iordningställas enligt förslaget, kunde nyttiggöras därest tygkompanierna slutligt förlades till trängkårerna samt att

materielflyttningar under alla förhållanden bleve nödvändiga vid utflyttning av tygkompanierna även utan föreslagen omorganisation.

I fråga om övergången till den nya organisationen har framhållits att, med hänsyn till nödvändigheten att omskola personal samt färdigställa erforderliga byggnader, inflyttning kunde tidigast ske vid Göta trängkår den 1 april och vid övriga förband den 1 oktober 1947.

Arméchefen har slutligen anfört, att här föreslagen lösning av tygtruppernas förläggningsfråga innebure endast ett provisorium, som — trots stora olägenheter på grund av bristande verkstadsutrymme — med hänsyn till beräknade besparingar kunde godtagas, intill dess beslut fattades om underhållstruppernas framtida organisation. Berörda förband bleve överbelagda under den tid provisoriet varade. För tygtruppernas slutliga förläggning erfordrades byggnadsarbeten avseende verkstads-, förläggnings- och förrådslokaler.

Med anledning av vad sålunda anförts har chefen för armén hemställt, att tygtruppernas förläggningsfråga finge provisoriskt ordnas enligt de angivna riktlinjerna samt att erforderliga medel måtte ställas till vederbörande myndigheters förfogande för flyttning och iordningställande av byggnader m. m.

Förslaget hade underställts *statens sakrevision* som funnit sig med hänsyn till därmed förenade fördelar böra tillstyrka detsamma.

Överbefälhavaren har i utlåtande i ärendet anfört i huvudsak följande.

Överbefälhavaren ansåge, att tygkompaniernas nuvarande provisoriska förläggning icke vore tillfredsställande samt att en ändring snarast möjligt borde komma till stånd. Det hade varit önskvärt, att frågan därvid fått sin definitiva lösning. Det syntes icke försvarligt att i avvaktan å 1945 års försvarskommittés förslag bibehålla nuvarande ordning i fråga om tygkompaniernas förläggning. En ändring borde genomföras men ges endast begränsad räckvidd, så att ett framtida beslut icke föregrepes. Arméchefens förslag, som utformats från dessa utgångspunkter, tillstyrktes av överbefälhavaren. Med hänsyn till önskvärdheten, från såväl utbildnings- som ekonomiska synpunkter, att kunna hålla den för omflyttningen angivna tidsplanen, hemställde överbefälhavaren, att ärendet måtte framläggas för årets höstriksdag.

Försvarets civilförvaltning har anfört, att det syntes angeläget med hänsyn till de avsevärda hyreskostnaderna för tygkompaniernas nuvarande förläggningslokaler, att åtgärder vidtoges i det syfte, som med framställningen avsåges. Civilförvaltningen, som vitsordat riktigheten i huvudsak av de gjorda beräkningarna av kostnaderna för omflyttning av personal, har föreslagit vissa föreskrifter för nedbringande av dessa kostnader.

Arméns fortifikationsförvaltning har tillstyrkt framställningen och framhållit, att det vore növändigt, om de av arméchefen angivna inflyttningstiderna skulle kunna hållas, att de föreslagna byggnadsåtgärderna, främst rörande Tyg 2, snarast möjligt bleve igångsatta. Förvaltningen har med hänsyn härtill hemställt om bemyndigande att gå i författning om arbetenas påbörjande.

Föredraganden.

Såsom av det anförda framgår skola enligt 1942 års försvarsbeslut uppsättas tre tygkompanier. I skilda sammanhang har riksdagen anvisat medel för ordnande av förläggningar för dessa förband. Byggnadsarbetena för tygkompanierna ha emellertid icke kommit till utförande. Sedan frågan om förläggningslokaler för tygtrupperna delvis ställts på framtiden och härför avsedda medel reserverats för andra ändamål, återstå numera medel allenast för ordnande av Första tygkompaniets förläggning på Järvafältet — för avskrivning av anläggningskostnaderna härför ha s. k. Gärdesmedel avsetts komma till användning — och för uppförande av förråd för Andra tygkompaniet i Skövde. Då det med hänsyn till krigsorganisationen varit nödvändigt att under beredskapstiden uppsätta delar av tygtrupperna ha, i avvaktan på att förläggningsfrågorna kunnat slutligt lösas, Första och Andra tygkompanierna organiserats och provisoriskt förlagts huvudsakligen till Stockholm respektive Västerhaninge.

De väsentliga hyreskostnader, som äro förenade med de uppsatta tygkompaniernas nuvarande förläggningar, ha föranlett arméchefen att framlägga förslag till omförläggning av dessa kompanier. I samband därmed föreslås även uppsättande av återstående del av tygtrupperna. Förläggningsfrågan kan i nuvarande läge lösas endast provisoriskt; något föregripande av den omprövning av frågan om krigsmaktens organisation, som utföres genom 1945 års försvarskommitté, bör givetvis icke nu ske. Arméchefen har därför föreslagit ett provisorium, som ansluter sig till vad i hans till försvarskommittén överlämnade plan till arméns blivande organisation förutsatts beträffande tygtrupperna, nämligen sammanförande av dessa förband med träng- och intendenturtrupper till underhållstrupper. Tygkompanierna skulle sålunda provisoriskt förläggas till trängkårerna och fördelas med en enhet vid varje kår. Förslagets genomförande medför engångskostnader för byggnadsarbeten, huvudsakligen flyttning och inredning av baracker, beräknade till i runt tal 300 000 kronor, för flyttning av materiel, 40 000 kronor, samt för omflyttning och utbildning av personal, uppskattade till omkring 80 000 kronor. Mot dessa engångskostnader svara årliga besparingar i form av minskade hyreskostnader och personalinskränkningar, beräknade till 180 000 kronor.

Med hänsyn till de betydande kostnadsbesparingar som stå att vinna genom en omflyttning av tygkompanierna har jag efter samråd med chefen för försvarsdepartementet ansett mig kunna tillstyrka den föreslagna omflyttningen. Förslaget innebär, att den nuvarande utbildningsstyrkan fördelas på fyra enheter. Då de nuvarande personalstaterna beräknats för tre kompanier, har det ansetts böra övervägas att även efter omflyttningen bibehålla samma antal enheter. Det har därvid visat sig, att en uppdelning på tre kompanier är möjlig och till och med ur vissa synpunkter lämpligare tills vidare. Jag föreslår därför, att tygkompanierna skola provisoriskt förläggas, ett vid Svea trängkår i Linköping, ett vid Göta trängkår, med huvuddelen vid Skaraborgs pansarregemente i Skövde och ett vid Skåns-

ka trängkåren i Hässleholm. En dylik förläggning medför begränsning av de beräknade engångskostnaderna med omkring 20 000 kronor.

Kostnaderna för omflyttning av personal och materiel torde få bestridas av vederbörliga anslag å riksstaten. Vad civilförvaltningen anfört rörande begränsning av kostnaderna för personalförflyttningar bör beaktas.

Såsom framgår av en vid propositionen 1946: 121 såsom bilaga 2 fogad sammanställning av byggnadsprogrammet för armén under femårsperioden 1942/47 har i den totala kostnadssumman för arméns byggnader m. m. under nämnda period inräknats en reserv av omkring 360 000 kronor. De byggnadskostnader som föranledas av här föreslagen omförläggning av tygkompanierna skulle alltså kunna inrymmas i denna totalsumma. Denna reserv bör dock i första hand disponeras för dess egentliga ändamål nämligen till förstärkning av medelsanvisningar inom kostnadsramen. Jag vill därför förorda, att för bestridande av kostnaderna för här ifrågavarande byggnadsarbeten anvisas ett särskilt anslag. Då det är angeläget att kunna snarast tillvarataga de uppkommande besparingarna, bör ärendet föreläggas höstriksdagen. Anslagsbehovet uppskattar jag till 285 000 kronor. Anslaget, som bör tagas i beaktande vid beräkningen av kostnaderna för byggnadsarbeten för armén under femårsperioden 1942/47, kan, evalverat till prisläget den 1 juli 1941, beräknas motsvara ett belopp av 246 000 kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ordnande av tygkompaniernas förläggningar* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 285 000.

Marinens delfond.

[2.] **14 a. Iordningställande av vissa bergrumsanläggningar för förrådsändamål.** I skrivelse den 25 april 1946 har *marinförvaltningen* framlagt förslag till iordningställande av vissa bergrumsanläggningar för förrådsändamål och i ärendet anfört bland annat följande.

De förrådsutrymmen, som vid försvarsberedskapens avveckling stått till buds för förvaring av ammunition och materiel, hade utgjorts av — förutom permanenta förråd — baracker och vissa bergrumsanläggningar. Ammunition och annan dyrbar och svårersättlig materiel borde om möjligt förvaras i fullträffsäkra utrymmen. Förvaring av dylik materiel i baracker måste anses olämpligt ur såväl luftskydds- som eldfaresynpunkt. Marinförvaltningen hade verkställt en inventering av befintliga för förvaringsändamål lämpliga bergsrumsanläggningar samt låtit undersöka, vilka åtgärder som behövde vidtagas för att göra dessa utrymmen tjänliga såsom förrådslokaler. Samtliga bergrumsanläggningar vore försedda med uppvärmningsanordningar. Genom uppvärmning kunde emellertid luftens fuktighetshalt icke nedbringas i tillräcklig grad utan erfordrades härför inmontering av särskilda avfuktningsaggregat. Härjämte måste bergrummen förses med inklädnad. Därest dessa åtgärder vidtoges, behövde bergrummen icke särskilt uppvärmas, enär bergets egen genomsnittliga temperatur vore tillräcklig för den materiel, som

skulle förvaras i bergutrymmena. Kostnaderna för genomförande av de föreslagna avfuktningsåtgärderna beräknades enligt nuprisläget uppgå till ett sammanlagt belopp av 2 000 000 kronor enligt följande sammanställning.

Hemsö kustartilleriförsvar (inklusive anslutning av viss anläggning till el. kraftnätet)	kronor	305 000
Stockholms kustartilleriförsvar (inklusive anslutning av viss anläggning till el. kraftnätet)	»	881 000
Gotlands kustartilleriförsvar	»	17 000
Blekinge »	»	469 000
Göteborgs »	»	319 000
Diverse	»	9 000
	Summa kronor	2 000 000.

Efter genomförande av det föreslagna programmet beräknades de årliga driftkostnaderna för här ifrågavarande bergrumsanläggningar nedgå från ca 482 000 kronor till ca 125 000 kronor. Den årliga besparingen av vedbränsle uppskattades till ca 11 000 kubikmeter.

Under åberopande av vad sålunda anförts har marinförvaltningen hemställt, att ett belopp av 2 000 000 kronor måtte ställas till ämbetsverkets förfogande för iordningställande av i ärendet omförmälda bergrumsanläggningar för förrådsändamål.

Under hand har från *statens sakrevision* överlämnats en den 26 september 1946 dagtecknad promemoria i ärendet, av vilken inhämtas bland annat följande.

Genom särskilda utredningsmän hade en granskning av marinförvaltningens nu ifrågavarande framställning verkställts. Granskningen omfattade icke de av ämbetsverket föreslagna åtgärderna inom Stockholms kustartilleriförsvar. Enligt utredningsmännens uppfattning borde inom Hemsö, Gotlands, Blekinge och Göteborgs kustartilleriförsvar avfuktningsanläggningarna utföras i enlighet med marinförvaltningens förslag intill ett belopp av 513 750 kronor. Beträffande anläggningar för ett av marinförvaltningen beräknat belopp av 226 350 kronor borde vissa reduceringar i det föreslagna programmet kunna vidtagas och kostnaderna härigenom nedbringas. Återstående anläggningar — av marinförvaltningen kostnadsberäknade till ca 372 000 kronor — borde icke alls komma till utförande.

Föredraganden.

Enligt marinförvaltningens förslag bör viss dyrbar och svårersättlig materiel förvaras i befintliga fullträffsäkra bergrumsanläggningar. För att möjliggöra detta måste emellertid lokalerna förses med elektriska avfuktningsanordningar och i viss utsträckning inklädas. Kostnaderna härför har marinförvaltningen beräknat till 2 000 000 kronor. Utredningen ger vid handen, att genom denna engångsutgift vinnes en högst betydande minskning av de årliga driftkostnaderna och en ej oväsentlig besparing av vedbränsle. På ett fåtal år beräknas anläggningskostnaden vara amorterad. Med hänsyn härtill har jag i princip intet att erinra mot förslagets genomförande.

De av statens sakrevision anlitade utredningsmännen ha ansett, att kostnaderna för det av marinförvaltningen framlagda programmet för Hemsö, Gotlands, Blekinge och Göteborgs kustartilleriförsvar borde kunna minskas

till 740 000 kronor samt att även därutöver vissa besparingar borde kunna ernås. I anslutning härtill räknar jag med ett belopp av 700 000 kronor för programmets genomförande i denna del. För motsvarande åtgärder inom Stockholms kustartilleriförsvar — inom sakrevisionen pågår en motsvarande granskning av det för detta kustartilleriförsvar framlagda programmet — torde ett belopp av 600 000 kronor tills vidare böra beräknas. Jag förutsätter därvid, att av marinförvaltningen föreslagna anslutningar av vissa anläggningar till det elektriska kraftnätet icke för närvarande komma till utförande. För bestridande av kostnaderna för här avsedda anordningar m. m. bör således nu anvisas ett belopp av (700 000 + 600 000 =) 1 300 000 kronor, vilket belopp kan beräknas motsvara 1 130 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Kostnaderna för byggnadsarbeten för marinen under utbyggnadsperioden 1942/47 belastas sålunda för här ifrågavarande anläggningsföretag med ett belopp av 1 130 000 kronor.

Med hänsyn till angelägenheten av att anläggningarna med det snaraste utföras har jag funnit mig böra föreslå, att ärendet underställes riksdagens prövning innevarande höst. Skulle den fortsatta prövningen av frågan ge vid handen, att avfuktningsanläggningar böra utföras även vid andra förråd än nu förutsatts, torde frågan om anvisande av erforderliga medel få underställas en följande riksdag.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Iordningställande av vissa bergrumsanläggningar för förrådsändamål* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag
av ..... kronor 1 300 000.

[3.] **14 b. Vissa markförvärv för marinen.** I skrivelse den 19 september 1946 har *marinförvaltningen* — med erinran att i investeringsplanen för budgetåret 1946/47 i grovarbetsreserven upptagits medel för anläggning av ubåtstunnlar inom Ostkustens marindistrikt — framlagt förslag till förvärv av vissa markområden för förläggning av ifrågavarande tunnlar m. m. samt i ärendet anfört bland annat följande.

Lämplig plats för förläggning av tunnlarna hade av ämbetsverket rekognocerats. De områden, som i första hand borde förvärvas, utgjordes av en fastighet och delar av två särskilda fastigheter. Vederbörande fastighetsägare hade påbörjat exploatering av intilliggande markområden till tomter. Då ytterligare exploatering vore att förvänta, borde kronan redan nu tillförsäkra sig äganderätten till nu ifrågavarande markområden. För utrönande av kostnaderna för förvärv av områdena hade ämbetsverket låtit två till expropriationsnämnd valbara personer verkställa värdering. Dessa hade värderat den ena fastighetsdelen, vilken innehölle en areal av cirka 53 hektar, till 42 000 kronor. Den andra fastighetsdelen, som omfattade cirka 34 hektar, hade värderats till 68 000 kronor. Sedermera hade förhandlingar med vederbörande fastighetsägare upptagits. Därvid hade ägaren till de till 42 000 kronor värderade markområdena begärt en köpeskilling av 350 000 kronor, medan

ägaren till det till 68 000 kronor värderade området förklarat sig villig sälja området till värderingssumman. Sammanlagda kostnaderna för förvärv av ifrågavarande markområden uppginge enligt värderingen till (42 000 + 68 000 =) 110 000 kronor. Marinförvaltningen beräknade emellertid, att — enär expropriation måste tillgripas beträffande de till 42 000 kronor värderade områdena — ett sammanlagt belopp av 135 000 kronor komme att bliva erforderligt för markförvärven.

Under åberopande av vad sålunda anförts har marinförvaltningen hemställt, att för angivet ändamål ett belopp av 135 000 kronor måtte ställas till ämbetsverkets förfogande.

Överbefälhavaren har tillstyrkt bifall till föreslaget.

Föredraganden.

Såsom av det föregående framgår har förutsatts, att ubåtstunnlar skola komma till utförande, därest arbetsmarknadsläget påkallar ianspråktagande av härför beräknade medel i den s. k. grovarbetsreserven. Marinförvaltningen har föreslagit, att vissa härför erforderliga markområden redan nu skola förvärvas. Under hand har upplysts, att de föreslagna områdena såväl med hänsyn till belägenhet som med hänsyn till de å områdena befintliga bergens beskaffenhet och storlek äro väl lämpade för det avsedda ändamålet. Då det uppenbarligen är önskvärt, att mark står till förfogande, därest utförandet av arbetena skulle aktualiseras, har jag i princip intet att erinra mot marinförvaltningens förslag. Jag vill erinra, att särskilt investeringsanslag anvisats på riksstaten till markförvärv för flygfältsarbeten, vilka upptagits i investeringsreserv och följaktligen skola komma till utförande under samma förutsättningar som ubåtstunnlarna (jfr prop. 1946: 229, riksdagens skrivelse 1946: 243).

För närvarande anser jag mig emellertid blott kunna tillstyrka förvärv av det till 68 000 kronor värderade området, vilket synes kunna överföras i kronans hand genom frivillig uppgörelse på för kronan godtagbara villkor. För förvärv av detta område om cirka 34 hektar bör beräknas ett belopp av 68 000 kronor jämte 2 000 kronor för vissa omkostnader i samband med förvärvet, eller tillhopa 70 000 kronor.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa markförvärv för marinen* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 70 000.

Vad föredraganden sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Lennart Österholm.

Bilaga 11.

Kapitalinvesteringar.

Socialdepartementet.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 oktober 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER , SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, anmäler härefter under socialdepartementets handläggning hörande ärende angående kapitalinvestering å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 samt anför därvid följande.

Fonden för förlag till statsverket.

[1.] **a. Förlagskapital åt centraldepån för blindas arbeten.** Till uppförande av byggnader för en central depå för blindas arbeten anvisade riksdagen medel redan för budgetåret 1939/40 men på grund av skilda med förhållandena under krigsåren sammanhängande omständigheter har med påbörjandet av byggnadsarbetena måst anstå till hösten 1945. Byggnaderna beräknas stå färdiga på nyåret 1947, vid vilken tidpunkt centraldepån alltså kan börja sin verksamhet. Avsikten med upprättandet av centraldepån är att erhålla en för de blinda hantverkarna förmånlig centralisering av materialanskaffnigen för och försäljningen av de blindas arbeten. Centraldepån skall sålunda övertaga den anskaffning av råmaterial för blindarbeten, som hittills omhänderhafts av en av de blindas förening anordnad materialdepå i Stockholm, en på föranstaltande av blindinstitutets direktion likaledes i Stockholm upprättad materialdepå för blinda kvinnor och en med hantverksskolan i Kristinehamn för blinda män förenad depå. Vidare skall centraldepån handhava försäljningen av den produktion av blindalster, som icke genom den

blindes egen försorg eller de lokala blindorganisationernas förmedling finner köpare. Ernående av fördelaktiga materialpriser förutsätter möjlighet att mot kontant likvid införskaffa råvaror i större partier. För sådant ändamål och med hänsyn till önskvärdheten av att blinda hantverkare vid leverans till depån erhålla omedelbar betalning har det befunnits nödvändigt, att ett relativt stort rörelsekapital ställes till centraldepåns förfogande.

1936 års utredning angående blinda och dövstumma, vars förslag ligger till grund för statsmakternas beslut om inrättandet av centraldepån, anförde följande beträffande storleken av det erforderliga förlagskapitalet.

De blindas förenings materialdepå har under år 1936 levererat råvaror till ett försäljningsvärde av nära 400 000 kronor, medan depån i Kristinehamn för verksamhetsåret 1935/36 uppgivit försäljningsresultatet till över 85 000 kronor. Med ledning härav och på grund av de lägre materialpriser, som den ifrågasatta centraldepån otvivelaktigt skall vara i stånd att erbjuda, synes försiktigt räknat depåns försäljningssumma kunna antagas under första verksamhetsåret uppgå till omkring 500 000 kronor för att senare ytterligare öka. Det av de blindas förening för ändamålet disponerade förlagskapitalet utgör 150 000 kronor. Motsvarande belopp synes vara tillfyllest även för centraldepåns behov. Härutöver har utredningen funnit behovet av rörelsekapital till den med försäljningen av färdiga arbeten avsedda verksamheten skäligen kunna uppskattas till 100 000 kronor. Det sammanlagda förlagskapital, varöver depån enligt utredningens uppskattning under den närmaste framtiden behöver disponera, kan sålunda beräknas till 250 000 kronor.

Dessa beräkningar godtogos av statsmakterna i samband med medelsanvisning för ändamålet. Då emellertid envar av blindinstitutets direktion, de blindas förening och Kronprinsessan Margaretas arbetsnämnd ställt 20 000 kronor till förfogande, anvisade riksdagen (skrivelse nr 433/1941) — på därom i 1941 års statsverksproposition framställt förslag — såsom kapitalinvestering i fonden för förlag till statsverket ett reservationsanslag av 190 000 kronor till förlagskapital åt centraldepån för blindas arbeten. I statsverkspropositionen uttalades i detta sammanhang, att de till 85 000 kronor beräknade överskottsmedlen från materialdepån vid hantverksskolan i Kristinehamn borde inlevereras till statsverket. Så har ännu icke skett, emedan denna depå icke kan nedläggas förrän centraldepån träder i verksamhet.

I skrivelse den 4 mars 1946 har *statens blinddepånämnd* anmält, att centraldepån vore i behov av ytterligare förlagsmedel, och härom anfört i huvudsak följande.

Under den tid av nära 10 år, som förflutit sedan 1936 års utredning avgav sitt förslag, ha stora prisförskjutningar förekommit.

Försäljningssumman beträffande de vid depåerna i Stockholm och Kristinehamn försålda råvarorna har företett en jämn och kraftig stegring sedan 1936, då den uppgick till nära 500 000 kronor. Sålunda utgjorde försäljningssumman åren 1942—1944 respektive 1 031 000, 1 045 000 och 1 498 000 kronor. Tredubblingen från 1936 till 1944 förklaras med att under krigsåren priserna på råvarorna, vilka nästan samtliga komma från transoceana länder, stigit med 50—300 procent. Under de närmaste åren beräknas några väsentliga sänkningar av råvaruprisen icke komma att ske.

Stegrade priser på råvaror i förening med höjda arbetslöner har självfallet föranlett prisstegring även beträffande de färdiga arbetena. Denna har

uppgått till 100—200 procent. Om därför 1936 års utredning räknade med en försäljning av färdiga arbeten till ett belopp av 490 000 kronor, måste man nu räkna med mer än det dubbla beloppet eller 1 000 000 kronor.

Den sammanlagda försäljningssumman för råvaror och färdiga arbeten uppgår alltså numera till 2 500 000 kronor. Med den av utredningen beräknade försäljningssumman av 1 000 000 kronor torde det disponibla förlagskapitalet av 250 000 kronor ha varit tillräckligt. Med en omsättning av 2 500 000 kronor kräves ett vida större belopp. En beräkning efter samma grunder som tidigare visar, att behovet av förlagsmedel numera uppgår till cirka 600 000 kronor. Det ytterligare medelsbehovet utgör sålunda 350 000 kronor.

Vid materialdepån i Kristinehamn ha under årens lopp överskottsmedel samlats, vilka uppgå till 85 000 kronor. Om dessa medel överföras till centraldepån, skulle återstoden erforderliga medel utgöra 265 000 kronor.

Med hänvisning till det sagda anhåller nämnden, dels att överskottsmedel å 85 000 kronor vid materialdepån i Kristinehamn måtte som förlagskapital få överföras till centraldepån, dels att ett ytterligare belopp av 265 000 kronor måtte anvisas för centraldepåns förlagskapital.

I yttrande över framställningen uttalar *statskontoret,* att ämbetsverket icke ville motsätta sig, att blinddepånämnden för sin verksamhet erhölle ytterligare förlagsmedel. Huruvida hela det av nämnden för ändamålet nu begärda beloppet, 350 000 kronor, kunde anses erforderligt, undandroge sig emellertid statskontorets närmare bedömande. Ämbetsverket ville framhålla, att en sänkning av prisnivån kunde förväntas inträda, varigenom behovet av förlagskapital kunde komma att minskas. Vidare vore det icke utesluten, att viss del av beloppet skulle kunna ställas till förfogande från de blindas egna organisationer. Förlagskapitalet i sin helhet borde enligt statskontorets mening anvisas under fonden för förlag till statsverket.

Med anledning av statskontorets uttalande i ämnet har *de blindas förening* undersökt möjligheterna för blindorganisationerna att ställa en del av det erforderliga kapitaltillskottet till förfogande. Beträffande resultatet av undersökningen anför föreningen följande.

Direktionen över blindinstitutet och Kronprinsessan Margaretas arbetsnämnd ha på förfrågan framhållit, att deras tillgångar huvudsakligen utgöras av donationsmedel, av vilka endast avkastningen får användas. Någon nämnvärd del av kapitalet torde sålunda icke kunna frigöras för ett ändamål, som icke lämnar avkastning.

Även föreningens tillgångar utgöras till huvudsaklig del av donerade medel, vilkas avkastning därjämte i stor utsträckning enligt donationsbestämmelserna skall användas för speciellt angivna ändamål. Föreningens övriga inkomster utnyttjas helt för dess omfattande sociala och humanitära verksamhet. De enda medel, som skulle kunna ifrågakomma såsom föreningens tillskott till centraldepåns förlagskapital, utgöras av det kapital, som frigöres genom centraldepåns övertagande av föreningens materialdepå. Detta kapital uppgår nominellt till 162 000 kronor. Av olika skäl är det för närvarande svårt att bedöma kapitalets storlek vid tiden för upphörandet av materialdepåns verksamhet. Föreningen har emellertid räknat med att detta kapital genom centraldepåns upprättande skulle frigöras för andra uppgifter och därför redan disponerat större delen av kapitalet genom investeringar i två

för de blinda betydelsefulla företag, nämligen en fabrik för tillverkning av borstträn för de blinda hantverkarnas behov och en teknisk fabrik, där huvudsakligen blinda arbetare sysselsättas. Utöver de 20 000 kronor som redan utlovats kan alltså icke heller föreningen lämna något bidrag till centraldepåns rörelsekapital.

Departementschefen. Centraldepån för blindas arbeten, vilken beräknas kunna påbörja sin verksamhet när de för depån avsedda byggnaderna färdigställts på nyåret 1947, har till ändamål att genom central upphandling i större partier tillhandahålla de blinda hantverkarna råvaror till partipriser och att mot kontant betalning övertaga och försälja den produktion av blindalster, för vilken den blinde själv eller de lokala blindorganisationerna icke finna avsättning. För sin verksamhet är centraldepån i behov av ett relativt betydande rörelsekapital. Förmedlingsverksamheten beträffande råvaruinköpen har hittills omhänderhafts av tre materialdepåer, vilka äro avsedda att nedläggas eller uppgå i centraldepån, när denna träder i funktion. Med utgångspunkt från dels omfattningen av denna förmedlingsverksamhet under år 1936, då försäljningssumman för de tre materialdepåerna uppgick till nära 500 000 kronor, dels den beräknade storleken av överskottsproduktionen och dennas värde enligt 1936 års priser — cirka 500 000 kronor — har behovet av rörelsekapital för centraldepån uppskattats till 150 000 kronor för råmaterialförmedlingen och 100 000 kronor för övertagande av överskottsproduktionen eller tillhopa 250 000 kronor. Då vissa blindorganisationer förbundit sig ställa sammanlagt 60 000 kronor till förfogande, har riksdagen för budgetåret 1941/42 till förlagskapital åt centraldepån för blindas arbeten anvisat ett reservationsanslag av 190 000 kronor.

Inför igångsättandet av centraldepåns verksamhet har statens blinddepånämnd anmält, att det numera föreliggande behovet av rörelsekapital är väsentligt större än det tidigare beräknade. Nämnden påvisar, att försäljningssumman för de tre materialdepåerna huvudsakligen på grund av prisstegring kraftigt ökat sedan år 1936 och för år 1944 uppgått till 1 500 000 kronor eller cirka tre gånger försäljningssumman för år 1936. Då priserna på de färdiga arbetena givetvis följt den sedan 1936 inträdda stegringen av råvarupriser och arbetslöner, uppskattar nämnden värdet av den överskottsproduktion, varmed centraldepån enligt det föregående skall taga befattning, till cirka 1 000 000 kronor. Med hänsyn härtill finner nämnden, att centraldepåns behov av rörelsekapital enligt de av statsmakterna godtagna beräkningsgrunderna numera uppgår till cirka 600 000 kronor och således med 350 000 kronor överstiger det för ändamålet tillgängliga beloppet. Nämnden förordar, att det ytterligare medelsbehovet tillgodoses så, att överskottsmedel å 85 000 kronor vid materialdepån i Kristinehamn såsom förlagskapital överföras till centraldepån och att 265 000 kronor anvisas för ytterligare förstärkning av centraldepåns förlagskapital.

Sedan jag under hand inhämtat, att försäljningssumman för de tre materialdepåerna under år 1945 uppgått till 1 296 000 kronor och att priserna på råmaterial, vilket i huvudsak importeras från transoceana länder, alltjämt

stiga trots den förändrade kronkursen, finner jag, att blinddepånämndens beräkning av det för centraldepån erforderliga rörelsekapitalet bör godtagas. Blindorganisationerna synas icke kunna ställa ytterligare medel till förfogande för ändamålet. Ökningen av rörelsekapitalet med 350 000 kronor bör därför helt åvägabringas med statsmedel. Ur budgetteknisk synpunkt synes det mest ändamålsenligt att överskottsmedlen vid materialdepån i Kristinehamn — i enlighet med vad tidigare beslutats — tillföras statsregleringen såsom inkomst och att hela ifrågavarande belopp anvisas såsom kapitalinvestering i fonden för förlag till statsverket under rubriken förlagskapital åt centraldepån för blindas arbeten.

Då det är av vikt, att centraldepån redan vid början av sin verksamhet disponerar tillräckligt rörelsekapital, torde ifrågavarande anslag böra äskas å tilläggsstat för budgetåret 1946/47.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förlagskapital åt centraldepån för blindas arbeten* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 350 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

J. O. Widman.

Bilaga 12.

Kapitalinvesteringar.

Kommunikationsdepartementet.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 oktober 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Nilsson, anmäler härefter under kommunikationsdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvesteringar å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 samt anför därvid följande.

I. Statens affärsverksfonder.

A. Postverket.

[1.] **8 a. Inköp av fastigheten Blåmannen nr 4 i Stockholm.** Verksamheten vid generalpoststyrelsens bankavdelning — postsparbanken, postgirokontoret och statens intressekontor — har främst genom postsparbanks- och postgiroörelsernas utveckling successivt undergått en kraftig ökning. I följd härav har sedan slutet av 1920-talet bankavdelningens lokalfråga nästan ständigt varit aktuell. Jag torde till en början i korthet få redogöra för de åtgärder, som hittills vidtagits för frågans lösning.

Postsparbanken och postgirokontoret inrymdes ursprungligen i centralposthuset i kvarteret Blåmannen vid Vasagatan i Stockholm. År 1927 förvärvade postverket tomten nr 12—13 i kvarteret Blåmannen vid Klara Norra Kyrkogata. Å denna tomt uppfördes sedermera en nybyggnad, vilken våren 1932 kunde tagas i bruk för postgirokontoret. Sedan jämväl tomterna nr 3 och 16 i samma kvarter förvärvats, uppfördes å dessa en för postgirot och postsparbanken avsedd byggnad, vilken togs i bruk hösten 1939. Denna byggnad utgör jämte det ursprungliga postgirohuset från år 1932 ett sammanhängande komplex med huvudfasad åt Klara Norra Kyrkogata samt

sidofasader åt Mäster Samuelsgatan och Bryggargatan. Komplexet är med två gatuövergångar, vardera i två våningar, förenat med centralposthuset.

I sin petitaskrivelse hösten 1941 anmälde generalpoststyrelsen, att postgiro- och postsparbanksrörelserna utvecklats kraftigare än vad styrelsen tidigare beräknat, samt hemställde, att medel måtte anvisas för uppförande av en flygelbyggnad om fem våningars höjd på postgirohusets gård. Vid anmälan av anslagsfrågan (1942 års statsverksproposition, kapitalbudgeten, bil. 4, punkten 3) uttalade föredragande departementschefen bl. a., att styrelsens förslag med hänsyn till det förhållandevis ringa utrymmestillskott, som därmed skulle vinnas, knappast vore ägnat att på längre sikt erbjuda en fullt tillfredsställande lösning av lokalfrågan. Härtill komme, att förslaget kunde antagas försvåra ett rationellt utbyggande framdeles av postgirokontorets lokaler. Departementschefen ville emellertid under förhandenvarande omständigheter icke motsätta sig, att styrelsens förslag komme till utförande. 1942 års riksdag anvisade sedermera till ändamålet 325 000 kronor. Anslaget kom emellertid icke att användas, enär vissa utrymmen i centralpostkontoret år 1943 kunde tagas i anspråk för bankavdelningen i samband med att postverkets blankettryckeri och bokbinderi överflyttades till postverkets då färdigställda industrihus i Ulvsunda.

För budgetåret 1945/46 har slutligen anvisats ett investeringsanslag av 425 000 kronor till inredning av vindsvåningen i centralposthuset i Stockholm. Inredningsföretaget har emellertid ej berört verksamheten vid postsparbanken och postgirokontoret utan har endast tillfört generalpoststyrelsens övriga avdelningar erforderligt lokalutrymme.

I skrivelser den 14 september 1945 och den 6 september 1946 har *generalpoststyrelsen* ånyo upptagit frågan om bankavdelningens behov av ökade lokaler till behandling samt framlagt förslag till frågans lösning av innebörd, att fastigheten Blåmannen nr 4 i Stockholm skulle förvärvas för postverkets räkning för uppförande därå framdeles av en tillbyggnad till postgirohuset.

En närmare redogörelse för lokalbehovet och möjligheterna att tillgodose detta har lämnats i skrivelsen den 14 september 1945.

Beträffande utvecklingen av rörelsen och personalstyrkans omfattning vid bankavdelningen har styrelsen till en början lämnat följande sifferuppgifter.

År	Postsparbanken		Postgirot		Statens intressekontor		Personal vid årets slut
	Antal		Antal		Antal		
	konton vid årets slut	omsättningar	konton vid årets slut	omsättningar	konton vid årets slut	omsättningar	
1935	1 912 159	6 071 000	80 632	43 560 000	21 829	572 000	873
1939	2 719 031	8 476 000	119 936	66 042 000	52 122	1 616 000	1 480
1943	3 591 993	17 163 000	163 453	98 397 000	85 340	2 505 000	2 678
1944	3 778 078	17 163 000	177 838	104 748 000	93 126	2 760 000	2 857

Styrelsen tillägger, att vid postgirokontoret för närvarande handlades ca 370 000 omsättningsposter per dag och att bankavdelningens personalstyrka överstege 3 100, varav den vida övervägande delen utgjordes av kvinnor.

Om de nuvarande lokalutrymmena meddelar styrelsen, att bankavdelningen för närvarande i centralposthuset och postgirohuset disponerade sammanlagt 20 930 m² golvyta, varav 7 300 m² belöpte å postsparbanken, 12 295 m² å postgirokontoret och 1 355 m² å statens intressekontor. Av dessa utrymmen vore 3 445 m² belägna i centralposthuset. Härutöver disponerade bankavdelningen för arkivändamål vissa källarutrymmen om ca 655 m² vid Appelbergsgatan och Lilla Nygatan.

Styrelsen har vidare företagit en uppdelning av bankavdelningens lokalutrymmen, sammanlagt 21 585 m², efter användningssättet och därvid erhållit följande sammanställning.

Arkiv- och förrådsrum (skyddsrum) o. d.	3 855
Maskinrum av olika slag och verkstad	655
Postexpedition	300
Kassaexpedition och övriga expeditionslokaler för allmänheten	625
Administrationslokaler	630
Klädrum, toaletter, sjukrum, sop- och lagringsrum, plats för cykeluppställning, städrum, vaktrum, lastkaj, entréer, korridorer, hallar, hissar, trappor och andra förbindelser etc.	5 325
Lunchrestaurang	940
Kontorslokaler	9 255
Summa	21 585.

Av dessa siffror framginge, anför styrelsen, att mycket stora utrymmen erfordrades även för andra ändamål än den egentliga personalkrävande kontorsdriften. Ändock vore dessa utrymmen för närvarande i vissa avseenden otillräckliga. Arkiveringen beredde sålunda stora besvärligheter, enär huvudparten av arkivmaterialet måste på ett mindre tillfredsställande sätt förvaras i förhyrda källarlokaler. Från postsparbanken och postgirot expedierades i genomsnitt per dag omkring 60 000 försändelser av olika slag, för vilka erfordrades kuvert, brevpapper och blanketter av olika sorter. Förrådet av blanketter och förbrukningsartiklar måste därför vara väl tilltaget och krävde stora förvaringsutrymmen. Även maskinverkstaden behövde utökas. Kassaexpeditionen torde för närvarande få anses tillräcklig men tålde icke några års fortsatt trafikökning.

Personalstyrkans storlek och sammansättning medförde, framhåller styrelsen, behov av stora utrymmen för klädrum, toaletter, sjuk- och duschrum, uppställning av cyklar m. m. samt för tillhandahållande av måltid eller annan förtäring under arbetsrasterna. Klädrummen vore alldeles otillräckliga. Förvaringen av ytterkläder m. m. byggde på systemet med klädskåp (dubbelskåp). För närvarande saknades på grund av utrymmesbristen klädskåp för 430 personer, vilka därför måste avlämna sina kläder i annan ordning. Lunchrestaurangen med kök hade avsetts skola disponera hela översta våningen i postgirohuset. Enär ett utrymme om 185 m² i denna våning

måst tagas i anspråk för arbetsändamål, kunde för närvarande högst 500 personer samtidigt intaga måltid i restaurangen. Lunchserveringen hade därför måst ordnas i 3 à 4 omgångar men skedde likväl under stor trängsel och tidsspillan.

Beträffande kontorslokalernas storlek och kontorspersonalens antal vid de olika avdelningarna har styrelsen lämnat följande sifferuppgifter.

	Golvyta m²	Personal
Postsparbankens medelsrevision	625	160
» bokföringsavdelning	1 175	420
» undersökningsavdelning	585	115
» eftergranskningsavdelning	350	150
» sparklubbsavdelning	375	110
Postgirokontorets registrerings- och propagandaavdelning	525	125
» bokföringsavdelning	2 885	1 100
» undersökningsavdelning	635	165
» revisionsavdelning	550	155
Statens intressekontor	975	330
Korrespondensavdelningen	275	30
Kontrollavdelningen	300	60
Summa	9 255	2 920

Styrelsen meddelar även, att försök gjorts att uppskatta storleken av den golvyta i postgirokontorets och postsparbankens bokföringsavdelningar, som icke upptoges av det fasta inventariebeståndet (maskiner, bord, skåp, sorteringsfack o. d. men ej stolar). Därvid hade det visat sig, att den fria golvytan per person uppginge till i genomsnitt endast omkring 2 m².

Det vore uppenbart, fortsätter styrelsen, att det för kontorsarbetet disponibla utrymmet numera och sedan länge vore alldeles otillräckligt. Detta förhållande vållade allvarliga arbetshinder. Sålunda förhindrades bland annat en ytterst önskvärd utökning av maskinparken, vilket medförde, att personalen i alltför stor omfattning måste arbeta i skift. Även de allmänt hygieniska förhållandena bleve lidande av den rådande överbefolkningen. Bland annat hade anordningarna för luftväxling m. m. samt övriga anordningar för personalhygien och personaltrivsel ursprungligen planerats för vida mindre personal än den nu befintliga. Från yrkesinspektionens sida hade ändringar och förbättringar i olika hänseenden föreslagits, men dessa hade ofta varit och vore mycket svåra att realisera inom den nuvarande byggnadsramen. Vederbörande yrkesinspektris hade år 1945 erinrat om att inspektionen under flera år vid inspektioner av postgirots och postsparbankens lokaler ständigt framhållit, att lokalförhållandena ur hälsosynpunkt vore synnerligen olämpliga. Utökningen av arbetet hade enligt inspektionens mening i hög grad bidragit till de svårartade förhållandena. Genom nybyggnader och omflyttningar hade man visserligen försökt förbättra arbetsförhållandena, men detta hade dock varit endast halvmesyrer, varför det vore nödvändigt med en radikal förändring.

Vid ett bedömande av de framtida lokalbehoven för bankavdelningen torde man, yttrar styrelsen, böra utgå från att såväl postsparbanks- som postgirorörelsen komme att visa en fortsatt tillväxt. Därest föreliggande förslag om ändrat skatteuppbördssätt genomfördes, torde statens intressekontors verksamhet sannolikt bliva i viss mån begränsad. Enär emellertid postgirokontoret samtidigt torde komma att tillföras ökat arbete i och för skattebetalningen och till följd därav behöva ökat utrymme, måste detta nya lokalbehov tillgodoses genom ianspråktagande av det utrymme inom intressekontoret, som bleve eventuellt överflödigt för dess verksamhet. Att arbetsökningen å bankavdelningen över lag alltjämt fortfore, framginge för övrigt därav, att personalen å bankavdelningen under första halvåret 1945 ökats med 9 procent.

Det vore, uttalar styrelsen, i hög grad angeläget, att bankavdelningens behov av ökade lokaler tryggades för längre tid framåt. Styrelsen hade under de senaste femton åren haft ständiga bekymmer att tillgodose postsparbankens och postgirokontorets befogade önskemål om ständigt större och mera ändamålsenliga lokaler. Med den erfarenhet man numera förvärvat om postgirot såsom vårt lands största kontorsföretag och med dess utvecklingsmöjligheter vore det för styrelsen tydligt, att stora ansträngningar måste göras för en något så när hållbar lösning av lokalfrågan. Det framstode lika tydligt, att denna lösning endast kunde sökas i en tillbyggnad av det nuvarande postgirohuset, möjliggjord genom förvärv av intilliggande fastigheter.

En tillbyggnad av postgirohuset förutsatte, fortsätter styrelsen, att till den nuvarande byggnaden angränsande fastigheter förvärvades för postverkets räkning. Styrelsen hade sedan något år undersökt möjligheterna att inköpa i första hand fastigheterna Blåmannen nr 4 och 11, belägna omedelbart öster om postgirohuset utefter Mäster Samuelsgatan respektive Bryggargatan. Eventuellt syntes ytterligare en mindre fastighet i samma kvarter böra förvärvas, för att nybyggnadsprogrammet för bankavdelningen skulle kunna helt genomföras, men med sådant förvärv kunde anstå ännu någon tid. Beträffande fastigheten Blåmannen nr 11 hade det visat sig, att ägaren vore villig att avyttra densamma, om han blott kunde erhålla annan lämpligt belägen fastighet, där han även i fortsättningen kunde driva sin nuvarande rörelse (möbelaffär). Underhandlingar härom pågingo.

I fråga om fastigheten Blåmannen nr 4 med adress Mäster Samuelsgatan 56 A och B hade, meddelar styrelsen, förda förhandlingar nu lett till att ägaren, Förvaltningsaktiebolaget Westerdahls Intressenter, förklarat sig kunna gå med på en försäljning av fastigheten för 2 250 000 kronor. Inom fastigheten funnes bland annat inrymd en stor och givande bagerirörelse, som icke kunde få kvarstanna, sedan postverket övertagit fastigheten. Stor hänsyn vore lagen till detta förhållande vid fastställandet av köpeskillingsbeloppet, vilket, enligt styrelsens mening, vore förhållandevis högt men likväl icke kunde anses vara högre än det värde, som numera åsattes liknande fastigheter i centrum av Stockholm.

Såvitt styrelsen kunnat utröna funnes i centralpostkontorets närhet för närvarande icke någon annan fastighet som kunde ifrågakomma för att det alltmera trängande behovet av väsentligt utvidgade lokaler för postgirokontoret och postsparbanken skulle kunna tillgodoses. På grund härav och då det nu måste anses oundgängligen nödvändigt att vidtaga erforderliga åtgärder för tryggande av sagda lokalbehov, hade styrelsen icke sett sig någon annan utväg än att föreslå inköp för postverkets räkning av fastigheten Blåmannen nr 4, trots det förhållandevis höga priset.

För att tillförsäkra statsverket dispositionsrätten till fastigheten hade styrelsen avslutat ett på statsmakternas godkännande före den 1 januari 1946 beroende köpekontrakt. Köpeskillingen hade fastställts till 2 250 000 kronor. Då tomtmarken omfattade en yta av 1 212 m², motsvarade köpeskillingen ett tomtpris av 1 856 kronor 44 öre per m².

Under åberopande av det anförda hemställde generalpoststyrelsen i förenämnda skrivelse den 14 september 1945, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att ifrågavarande fastighet finge förvärvas för postverkets räkning för en köpeskilling av 2 250 000 kronor.

I skrivelse till generalpoststyrelsen den 8 september 1945 uttalade *byggnadsstyrelsen,* att byggnadsstyrelsen helt delade generalpoststyrelsens uppfattning om angelägenheten av att anskaffa ytterligare tomtmark så belägen att utvidgning av de till centralposthuset anknutna avdelningarna kunde ske. De härmed förbundna kostnaderna bleve betydande, men byggnadsstyrelsen funne det högst osannolikt att ett dröjsmål skulle medföra gynnsammare ekonomiska villkor med hänsyn till fastigheternas belägenhet i den centrala staden. Byggnadsstyrelsen ville till och med ifrågasätta om det icke vore förenligt med klok ekonomisk förtänksamhet att förvärva ytterligare mark inom samma kvarter. Härvid förtjänade framhållas att i den mån lokaler inom staten tillhöriga byggnader i denna trakt icke bleve erforderliga för postens del, de tills vidare med stor fördel kunde utnyttjas för andra statsändamål.

Efter prövning av generalpoststyrelsens framställning förklarade Kungl. Maj:t genom beslut den 19 oktober 1945 densamma med hänsyn till storleken av den avtalade köpeskillingen icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Därefter har *generalpoststyrelsen* i skrivelse den 24 oktober 1945 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte medgiva postverket rätt till expropriation av fastigheten Blåmannen nr 4.

Över denna framställning har *överståthållarämbetet* den 23 april 1946 avgivit utlåtande. I detta anföres sammanfattningsvis *dels* att laga grund för beviljande av rätt till expropriation för tillgodoseende av ifrågavarande behov syntes föreligga, *dels* att annat område än den med ansökningen avsedda fastigheten nr 4 i kvarteret Blåmannen funnes vara tjänligt för det avsedda ändamålet och att avståendet av sistnämnda tomt medförde större olägenhet

än som nödigt vore, *dels* att ändamålet kunde vinnas med mindre olägenhet för annan genom expropriation av antingen fastigheten nr 15 i kvarteret Lammet eller fastigheterna nr 7, 8, 9 och 10 i kvarteret Gripen, *dels ock* att ämbetet vid inbördes avvägning av dessa båda alternativ ansåge det sistnämnda i första hand böra ifrågakomma.

I skrivelse den 14 maj 1946 har *generalpoststyrelsen* på grund av remiss avgivit yttrande i anledning av överståthållarämbetets förenämnda utlåtande och därvid framhållit bland annat följande. En lösning av postsparbankens och postgirots lokalfråga efter någon av de av överståthållarämbetet förordade linjerna skulle innebära, att dessa båda rörelsegrenar komme att inrymmas i fristående byggnader, skilda från varandra genom Bryggargatan respektive Mäster Samuelsgatan. Ett huvudvillkor för att en sådan fristående byggnad överhuvud skulle kunna utnyttjas för avsett ändamål vore emellertid, att densamma förbundes med postgirohuset genom en gatuöverbyggnad. Oavsett de ur driftsynpunkt ytterst betänkliga olägenheter — bland annat betydande tidsspillan och ökade driftkostnader — en sådan anordning komme att medföra, ansåge sig styrelsen böra uttala sitt starka tvivel på möjligheten att erhålla medgivande till utförande av ytterligare en gatuöverbyggnad förutom de två, som redan nu förbunde postgirohuset och centralposthuset. Byggnadsfrågan skulle dessutom icke därigenom bliva löst på längre sikt. Postgirots oavbrutna utveckling, vilken med all sannolikhet komme att fortsätta ännu många år, kunde nämligen göra det nödvändigt att sedermera uppföra ännu en tillbyggnad, och man skulle då måhända finna sig försatt i tvångsläget att nödgas uppföra ytterligare en friliggande byggnad. Även för allmänheten skulle en uppdelning av rörelsen på flera fristående byggnader bliva ofördelaktig genom den splittring av postgirokontorets kassaexpedition, som måste bliva en nödvändig följd av uppdelningen. Generalpoststyrelsen ansåge sig på dessa och tidigare anförda skäl icke kunna förorda någon annan lösning av tillbyggnadsfrågan än förvärv av tomtmark inom kvarteret Blåmannen. Styrelsen har vidare i detta sammanhang anfört:

Generalpoststyrelsen vill slutligen understryka angelägenheten av snar definitiv åtgärd i positivt syfte i föreliggande byggnadsfråga. Lokalbehovet för den verksamhet, varom nu är fråga, är redan för närvarande ytterst trängande och postgirot — vars behov det ju här närmast gäller att tillgodose — kommer sannolikt från och med årsskiftet att tillföras ett avsevärt merarbete i och med ikraftträdandet av källskattesystemet. Postgirot kommer ju att direkt medverka däri genom den s. k. postgirokontorets skatteavdelning. Det är emellertid sannolikt, att postgirokontoret även får sig underställt postverkets länsskatteavdelningar för Stockholms stad respektive Stockholms län. Skattebokföringen å länsskatteavdelningarna är avsedd att ske med användning av hålkortssystem. Enär detta system redan försöksvis användes inom postsparbanken och postgirot — såsom nyss erinrats — ändock kommer att i viss omfattning anlitas för skattebetalningen, kan det tänkas vara förenat med vissa fördelar ur rationaliseringssynpunkt att förlägga ovannämnda skatteavdelningar till generalpoststyrelsens bankavdelning. Generalpoststyrelsen skulle likvisst vid nuvarande lokalbesvärligheter icke våga ifrågasätta sådan anordning, därest icke visst kontorsutrymme kunde väntas bli tillgängligt

för ändamålet i och med att statens intressekontors verksamhet beräknas bli väsentligt minskat från och med nästkommande årsskifte. Lokalfrågan kan därför nödtorftigt lösas för de nya uppgifterna under den närmaste tiden. Helt naturligt måste dock den omständigheten, att postgirot genom källskattesystemet kommer att tillföras ökat arbete och nya uppgifter, ytterligare understryka angelägenheten att postgirots lokalfråga löses med det allra snaraste. Förrän så sker, kan icke arbetet bedrivas så rationellt och föredömligt som dock måste vara önskvärt beträffande landets största kontorsdriftsföretag.

I förenämnda skrivelse den 6 september 1946 har *generalpoststyrelsen* under åberopande av den brådskande karaktären av förevarande lokalspörsmål ånyo tagit upp frågan om inköp av fastigheten Blåmannen nr 4. Till styrelsens beslut hade, uttalar styrelsen, jämväl den omständigheten bidragit, att den ersättning, som vid en eventuell expropriation av fastigheten kunde beräknas bliva fastställd, knappast kunde väntas understiga den ersättning, som postverket enligt det med fastighetens ägare, Förvaltningsaktiebolaget Westerdahls Intressenter, den 14 och 17 september 1945 träffade preliminära köpekontraktet skulle erlägga för fastigheten. Till belysande härav anför styrelsen följande.

Enligt förenämnda kontrakt skulle köpeskillingen för fastigheten nr 4 i kv. Blåmannen utgöra 2 250 000 kronor. Då fastigheten omfattar en yta av 1 212 m², motsvarar detta pris 1 856 kronor 44 öre per m². Till jämförelse må nämnas, att vid en av Stockholms stad nyligen företagen expropriation av egendomen nr 14 om 610 m² i kvarteret Lammet — d. v. s. det kvarter inom vilket expropriation för postgirots nybyggnad enligt överståthållarämbetets förmenande i andra hand ansågs böra ifrågakomma — tillerkändes fastighetens ägare 800 000 kronor i löseskilling motsvarande 1 311 kronor 47 öre per m². Härutöver erhöll emellertid nämnde ägare 275 000 kronor i ersättning för skada och intrång, häri inberäknad ersättning för flyttningskostnader m. m., och dessutom gottgörelse för vad han visar sig ha fått utgiva med anledning av för tidig inlösen av vissa lån. Den sammanlagda ersättningen översteg alltså 1 075 000 kronor, motsvarande ett markvärde av mer än 1 762 kronor 30 öre per m². Skillnaden mellan det sålunda genom expropriationen utdömda markvärdet och priset för fastigheten nr 4 i kv. Blåmannen, eller cirka 94 kronor 14 öre per m², är visserligen i och för sig betydande, men då det väl med skäl kan ifrågasättas, om icke ersättningen för intrång och flyttningskostnader måste, med hänsyn till arten och omfattningen av den rörelse som bedrives inom fastigheten, bliva proportionsvis större för den sistnämnda fastigheten än för fastigheten i kv. Lammet, synes det knappast troligt, att priset för den Westerdahlska fastigheten skall kunna genom expropriationsförfarande nedbringas under 2 250 000 kronor.

Styrelsen framhåller, att fördelarna med en frivillig överenskommelse om fastighetens försäljning förefölle så stora vid jämförelse med expropriation, att den förstnämnda utvägen för fastighetens förvärvande borde undersökas ännu en gång. Styrelsen hade därför ånyo trätt i förbindelse med Förvaltningsaktiebolaget Westerdahls Intressenter för att efterhöra, huruvida bolaget alltjämt vore benäget att överlåta fastigheten i fråga till postverket på i stort sett de i köpekontraktet av den 14 och 17 september 1945 närmare angivna villkoren. På denna hänvändelse hade jakande svar erhållits. Till följd

härav hade med bolaget den 26 juni 1946 träffats ett på Kungl. Maj:ts godkännande före den 1 januari 1947 beroende nytt köpekontrakt. Enligt detta skulle köpeskillingen alltjämt utgöra 2 250 000 kronor. Härav skulle 900 000 kronor erläggas den 2 januari 1947, medan betalningen av återstoden, 1 350 000 kronor, vore avsedd att regleras vid tillträdet den 1 oktober 1948, delvis genom övertagande av betalningsansvaret för ett inteckningslån å 400 000 kronor, löpande med 3,6 % ränta och förfallande till betalning tidigast den 1 februari 1955. I fråga om tillträdesdagen hade i köpekontraktet stadgats, att densamma kunde framflyttas till senare tidpunkt, därest den i fastigheten bedrivna bagerirörelsen icke till den 1 oktober 1948 kunde inflyttas i avsedd nybyggnad.

Med hänsyn till att i köpekontraktet intagits bestämmelser, att kontraktet å postverkets sida vore bindande endast under förutsättning att Kungl. Maj:t före den 1 januari 1947 lämnat sitt medgivande till fastighetens förvärvande, samt att av köpeskillingen ett belopp av 900 000 kronor skulle erläggas i förskott den 2 januari 1947, vore det erforderligt, att ärendet gjordes till föremål för beslut redan vid innevarande års riksdag under höstsessionen.

Under åberopande av vad i ämnet anförts hemställer generalpoststyrelsen — med förmälan att medel för slutlikvidation för fastighetsförvärvet behövde anvisas först av 1948 års riksdag — att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1946 års riksdag, *dels* medgiva, att fastigheten nr 4 i kvarteret Blåmannen i Stockholm må förvärvas för postverkets räkning för en köpeskilling av 2 250 000 kronor, *dels ock* för inköp av nämnda fastighet å tilläggsstat för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av 900 000 kronor.

Departementschefen.

Generalpoststyrelsens bankavdelning har under tiden efter år 1939, då den senaste nybyggnaden för postgirokontorets räkning togs i anspråk, utvecklats mycket kraftigt. Ökningen i antalet omsättningar från år 1939 till år 1945 uppgick för postsparbanken till 103,4 %, för postgirot till 68,5 % och för statens intressekontor till 84,4 %. Bankavdelningens personal har under samma tid ökats med 107,2 %. Arbetsökningen på bankavdelningen pågår alltjämt, och en fortsatt tillväxt kan förutses.

Vid planläggningen av bankavdelningens nuvarande lokaler hade man icke räknat med en så kraftig utveckling av rörelsen som sedermera inträtt. Utrymmena motsvara sedan flera år tillbaka icke behovet och äro med nuvarande belastning ur arbets- och rationaliseringssynpunkt mindre goda. De tillfredsställa icke heller moderna krav på sanitet och personalens trivsel. Genom vissa omdispositioner inom centralpostkomplexet har situationen dock hittills kunnat bemästras.

En hållbar lösning på längre sikt av bankavdelningens lokalfrågor torde, såsom generalpoststyrelsen framhållit, kunna uppnås endast genom en tillbyggnad av det nuvarande postgirohuset på angränsande tomtmark.

Det av generalpoststyrelsen framlagda förslaget går ut på inköp av den öster om postgirohuset vid Mäster Samuelsgatan belägna fastigheten Blåmannen nr 4. Enligt ett av styrelsen under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkän-

nande med ägaren träffat avtal skulle köpeskillingen uppgå till 2 250 000 kronor, vilket motsvarar ett tomtpris av omkring 1 850 kronor per kvadratmeter. Ehuru jag vid den tidigare behandlingen av frågan funnit detta pris alltför högt, anser jag mig med hänsyn till vad i ärendet sedermera förekommit icke längre böra motsätta mig en uppgörelse enligt de av generalpoststyrelsen avtalade villkoren.

Med hänsyn bland annat till att avtalets giltighet är beroende av Kungl. Maj:ts godkännande före utgången av år 1946, torde framställning i ämnet böra göras till 1946 års höstriksdag. För fullgörande av statsverkets förpliktelser enligt avtalet lärer anslag första gången böra äskas redan för innevarande budgetår med 900 000 kronor.

Under hänvisning till det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inköp av fastigheten Blåmannen nr 4 i Stockholm* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 900 000.

[2.] **8 b. Inköp av fastigheten Blåmannen nr 10 i Stockholm.** I anslutning till vad jag under nästföregående punkt anfört beträffande beredande av ytterligare lokaler åt generalpoststyrelsens bankavdelning torde jag här få anmäla ytterligare en tomtfråga, som därmed äger samband.

I skrivelse den 6 september 1946 har *generalpoststyrelsen* anfört, att genom inköp av den under förenämnda punkt omförmälda fastigheten Blåmannen nr 4 skulle en för de närmaste åren tillräcklig utrymmesökning för såväl postgirokontoret som postsparbanken erhållas. Då dessa rörelsegrenar beräknades även i fortsättningen vara stadda i stark utveckling skulle emellertid, fortsätter styrelsen, det genom bebyggande av nyssnämnda tomt erhållna lokaltillskottet icke komma att förslå, om lokalbehovet beräknades på längre sikt. Styrelsen stödde sig härvid på de erfarenheter, som vunnits efter ianspråktagandet av de för rörelsegrenarna under våren 1932 och 1939 färdigställda nybyggnaderna inom kvarteret. På grund härav vore det nödvändigt att redan nu planera för framtida, ytterligare tillbyggnader genom förvärv av för ändamålet lämplig tomtmark. De fastigheter, som i första hand syntes böra komma i fråga, vore dels den utefter Bryggargatan intill postgirohuset belägna fastigheten nr 11 i kvarteret Blåmannen, dels ock den intill denna fastighet gränsande fastigheten nr 10 i samma kvarter. Den närmare belägenheten och storleken av de ifrågavarande fastigheterna framginge av en vid styrelsens skrivelse fogad stadsplanekarta.

Samråd i förevarande fråga hade ägt rum med byggnadsstyrelsen som jämväl vore av den meningen, att förvärv av ytterligare tomtmark i anslutning till postverkets nuvarande byggnader borde ske. Generalpoststyrelsen erinrar i detta sammanhang om byggnadsstyrelsens under nästföregående punkt återgivna yttrande den 8 september 1945.

Generalpoststyrelsen meddelar därefter, att styrelsen i samband med förhandlingarna om inköp av fastigheten nr 4 jämväl undersökt möjligheterna till ett förvärv av fastigheterna nr 10 och 11.

Beträffande den förra, närmast intill postgirohuset belägna fastigheten hade därvid framkommit, att ägaren vore villig att försälja fastigheten till postverket, under förutsättning att han kunde anskaffa annan lämpligt belägen fastighet, inom vilken han även i fortsättningen kunde bedriva sin nuvarande, till fastigheten förlagda rörelse i möbelbranschen. Undersökningar i sådant syfte hade företagits, men dessa hade ännu icke lett till något definitivt resultat. Huruvida så skulle kunna ske inom den närmaste tiden kunde ännu icke avgöras.

I fråga om fastigheten nr 10 hade, upplyser styrelsen vidare, förhandlingar ägt rum med ägaren angående förvärv av fastigheten för postverkets räkning. Dessa underhandlingar hade numera slutförts. Styrelsen hade upprättat ett preliminärt köpekontrakt, som vore bindande under förutsättning att Kungl. Maj:ts tillstånd till köpet erhölles före den 1 januari 1947. En avskrift av detta kontrakt finnes fogat vid styrelsens skrivelse.

Enligt kontraktet skulle köpeskillingen utgöra 930 000 kronor. Då fastigheten omfattade en yta av 956 m², komme priset per m² att uppgå till 972 kronor 80 öre. Detta pris finge visserligen i och för sig anses högt, men med hänsyn till de priser, som för närvarande åsattes fastigheter med liknande läge, kunde det icke anses oskäligt.

Förvärvandet av nu ifrågavarande fastighet skulle, framhåller styrelsen, ske enbart för att säkerställa postverkets kommande behov av mark för postgirots och postsparbankens räkning. Intill dess att sådant behov uppkomme, vore det styrelsens avsikt att uthyra inom fastigheten befintliga lokaler. Enligt av ägaren meddelade upplysningar inbringade fastigheten för närvarande omkring 43 500 kronor i hyror, motsvarande 4,68 procent av den för fastigheten begärda köpeskillingen. Större delen av huvudbyggnaden disponerades av ett hotellföretag, Hotell Hellman. Hotellrörelsen skulle även efter statens övertagande av fastigheten fortsättningsvis bedrivas tills vidare. Överenskommelse hade därvid träffats om att hyresgästen skulle helt bekosta erforderliga reparationer mot att hyresbeloppet bibehölles oförändrat. Tillträdet av fastigheten skulle enligt det uppgjorda kontraktet ske den 1 januari 1947, då även köpeskillingen skulle erläggas. Medelsanvisning borde sålunda ske redan vid 1946 års riksdag.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer generalpoststyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga förslag om inköp för postverkets räkning av ifrågavarande fastighet till ett pris av 930 000 kronor.

Departementschefen.

Det av mig under nästföregående punkt förordade förvärvet av fastigheten Blåmannen nr 4 torde vara ägnat att för de närmaste åren tillgodose generalpoststyrelsens behov av lokalutvidgning för styrelsens bankavdelning. Med hänsyn till de hittills vunna erfarenheterna anser jag emellertid i likhet med generalpoststyrelsen, att grundad anledning finnes att räkna med

en sådan fortsatt expansion av avdelningens verksamhet, att i en framtid ytterligare lokalutvidgning blir erforderlig för densamma. Under sådana förhållanden synes det mig välbetänkt att i god tid säkerställa möjligheterna för ytterligare utvidgning. Jag har därför funnit mig böra biträda styrelsens förslag om att nu även fastigheten nr 10 i kvarteret Blåmannen inköpes, ehuru jämväl i detta fall den preliminärt avtalade köpeskillingen, 930 000 kronor, förefaller tämligen hög.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inköp av fastigheten Blåmannen nr 10 i Stockholm* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 930 000.

B. Telegrafverket.

[3.] **1 a. Telefonstationsbyggnad i kvarteren Rutan och Krukmakaren i Stockholm.** I skrivelse den 13 september 1946 har *telegrafstyrelsen* hemställt om anvisande av anslag till inköp av tomt i kvarteren Rutan och Krukmakaren i Stockholm samt till uppförande därå av en telefonstationsbyggnad.

Telegrafstyrelsen anför i sin skrivelse till en början, att telegrafverkets abonnenter på Södermalm i Stockholm, i vilken stadsdel nyssnämnda kvarter äro belägna, för närvarande vore intagna till en telefonstation vid Björns Trädgårdsgränd. Redan då denna station byggdes på 1920-talet, planerades en station på västra delen av Södermalm, men uppförandet av denna station hade fått anstå i avvaktan på att utvecklingen av abonnentökningen närmare skulle kunna överblickas.

Beträffande abonnentökningen vid Söderstationen under den senaste 10-årsperioden har styrelsen lämnat följande sifferuppgifter.

Vid ingången av år	Antal lokalledningar	Antal huvudabonnemang	Antal telefonapparater
1937	27 618	27 540	30 519
1938	28 926	28 841	32 049
1939	31 029	30 923	34 506
1940	32 418	32 244	36 017
1941	33 396	33 202	37 090
1942	35 649	35 443	39 494
1943	36 935	36 738	41 163
1944	38 080	37 859	42 524
1945	39 458	39 195	44 390
1946	41 161	40 886	46 323

Den nuvarande stationen rymde, fortsätter styrelsen, 50 000 abonnentnummer, varav för närvarande 41 546 nummer vore belagda. Enär 5 à 10 % av abonnentnumren måste hållas i reserv för flyttningar och dylikt, måste en ny

station vara färdig att tagas i bruk under år 1948, för att mottagandet av nya abonnenter på Söder icke skulle omöjliggöras.

I den planerade nybyggnaden avses lokaler skola beredas jämväl för telegrafverkets undervisningsanstalt och utländska kontrollavdelningen samt för redaktionen av telefonkatalogen. Telegrafstyrelsen anför härom.

Telegrafverkets undervisningsanstalt samt telegrafverkets utländska kontrollavdelning äro för närvarande inrymda i förhyrda lokaler i fastigheten Malmskillnadsgatan 23 i Stockholm. Denna fastighet är nyligen såld, och meningen är att här i samband med regleringen av Nedre Norrmalm uppföra en ny byggnad. Lokalerna äro gamla bostadslägenheter och fylla icke på något sätt de krav, som ställas på undervisningslokaler. De äro trånga och omoderna. De allt större krav, som ställas på telegrafverkets tjänstemän, kräva en omfattande specialutbildning inom telegrafverkets olika områden, och redan därför måste bättre och ändamålsenligare lokaler för undervisningsanstalten anskaffas. Som denna icke nödvändigtvis behöver ligga å Norrmalm, har styrelsen tänkt sig att i samband med anordnandet av lokaler för den nya telefonstationen å Söder förlägga undervisningsanstalten dit. Avsikten är att till samma byggnad även förlägga styrelsens ovannämnda utländska kontrollavdelning.

Redaktionen av telefonkatalogen är inrymd i telegrafverkets fastighet Malmskillnadsgatan 26—30. I samma fastighet ligga jämväl lokaler för en del av telegrafstyrelsens övriga avdelningar, huvudsakligen tekniska byrån. Telegrafstyrelsen är synnerligen trångbodd. En tillfällig lättnad skulle vinnas, om de utrymmen, som katalogredaktionen för närvarande disponerar vid Malmskillnadsgatan, kunde frigöras. Som katalogredaktionen icke måste vara förlagd till samma lokaler som telegrafstyrelsen i övrigt, är det styrelsens avsikt att jämväl flytta katalogredaktionen till den föreslagna nybyggnaden på Södermalm.

Den för nybyggnaden avsedda tomten, som utgöres av ett obebyggt område i kvarteren Rutan och Krukmakaren vid Hornsgatan, äges för närvarande av Stockholms stad. Tomten har en areal av ca 2 800 m² och är enligt telegrafstyrelsens mening såsom plats för en telefonstation synnerligen välbelägen. Ett området berörande förslag till stadsplanereglering kommer enligt uppgift att inom den närmaste tiden underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Telegrafstyrelsen har med Stockholms stads fastighetsnämnd avslutat ett på Kungl. Maj:ts samt Stockholms stadsfullmäktiges godkännande före den 1 januari 1947 beroende köpekontrakt om förvärv för telegrafverkets räkning av tomten i fråga. Köpeskillingen har fastställts till 850 000 kronor, motsvarande ett pris av 303 kronor 57 öre per m².

Förslagsritningar till den nya telefonstationsbyggnaden ha på telegrafverkets uppdrag upprättats av arkitekterna Brunnberg och Neumüller i Stockholm. Beträffande utformningen och dispositionen av byggnaden anför styrelsen:

Enligt den föreslagna stadsplanen utföres byggnaden som ett höghus i tio våningar åt Gubbhusgatan med en fasadlänga åt Hornsgatan i fem våningar samt en flygel i fyra våningar och med överbyggd gård. I källarvåningen förläggas pannrum, bränslerum, verkstadsrum m. m., i nedre bottenvåningen entré, kapprum m. m., i gårdsöverbyggnaden ordnas telefonstationen med korskoppling och väljarsal. Under gårdsplanen förlägges ett garage. I själva

höghuset, som förutom entrén blir nio våningar högt, förläggas lunchrum, rum för katalogredaktionen samt utländska kontrollavdelningen. I huslängan efter Hornsgatan disponerar undervisningsanstalten tre våningar samt katalogredaktionen två våningar. Gårdsflygeln disponeras helt av undervisningsanstalten.

Kostnaderna för byggnadsföretagets utförande ha av byggnadsstyrelsen beräknats till 3 800 000 kronor. Härtill kommer den förut berörda kostnaden för tomten med 850 000 kronor.

Byggnadsstyrelsen hade, meddelar telegrafstyrelsen, i yttrande över det tillämnade byggnadsföretaget förklarat, att byggnadsstyrelsen icke hade något att erinra emot de föreliggande ritningarna. Samtidigt hade byggnadsstyrelsen, som i denna fråga samrått med statens byggnadslånebyrå, uttalat, att den uppgivna kostnaden för tomten skulle kunna godtagas.

Med hänsyn till behovet av att taga den nya telefonstationen i bruk redan år 1948 är det enligt telegrafstyrelsens mening nödvändigt att byggnadsarbetet snarast påbörjas samt att medel för en första etapp av arbetet anvisas å tilläggsstat för innevarande budgetår. Styrelsen beräknar medelsbehovet för denna etapp till 1 150 000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer telegrafstyrelsen, *dels* att för inköp av tomt i kvarteren Rutan och Krukmakaren i Stockholm samt för uppförande därå av en telefonstationsbyggnad måtte å tilläggsstat för budgetåret 1946/47 anvisas investeringsanslag av 850 000 kronor respektive 1 150 000 kronor, *dels ock* att det av styrelsen avslutade köpekontraktet angående förvärv av nämnda tomt måtte godkännas.

Departementschefen. Den telefonstation, som betjänar abonnenterna på Södermalm i Stockholm, är såsom framgår av den lämnade redogörelsen numera utnyttjad till nära maximum av sin kapacitet. Med hänsyn härtill, och då ökningen av antalet abonnenter lärer komma att fortsätta med oförminskad hastighet, synes det nödvändigt att åtgärder nu omedelbart vidtagas för uppförande av ytterligare en telefonstationsbyggnad inom nämnda stadsdel. I en dylik byggnad torde såsom telegrafstyrelsen föreslagit lokaler böra beredas jämväl för vissa av styrelsens avdelningar, varigenom en välbehövlig förbättring av styrelsens lokalförhållanden skulle erhållas. Mot det av styrelsen för här ifrågavarande ändamål föreslagna markförvärvet och de framlagda huvudritningarna för byggnadsföretaget har jag icke funnit anledning till erinran. Kostnaderna för företaget skulle enligt föreliggande beräkning, vilken synes få godtagas, uppgå till 4 650 000 kronor, varav 850 000 kronor utgöra markkostnader. Till arbetenas påbörjande torde nu böra anvisas det av telegrafstyrelsen äskade beloppet 1 150 000 kronor. För markinköpet och byggnadsarbetena bör beräknas ett gemensamt anslag av (850 000 + 1 150 000) 2 000 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Telefonstationsbyggnad i kvarteren Rutan och Krukmakaren i Stockholm* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 2 000 000.

[4.] **19 a. Verkstadsbyggnad i Sundsvall.** I skrivelse den 28 september 1946 har *telegrafstyrelsen* hemställt om anslag för inköp av tomt i Sundsvall och för påbörjande av arbetet med uppförande av en verkstadsbyggnad å nämnda tomt.

Inledningsvis erinrar telegrafstyrelsen, hurusom telegrafverkets behov av utrustningar för automatiska och manuella telefonstationer för närvarande tillgodosåges av telegrafverkets egen verkstadsrörelse och av privata firmor. Tillverkningsbehovet av stationsutrustningar ägde nära samband med ökningen av antalet telefonabonnenter. Den årliga ökningen av antalet telefonapparater hade visat en mycket kraftig stegring och framginge av följande siffror:

1925—1929	i genomsnitt per år	17 700
1930—1934	» » » »	21 400
1935—1939	» » » »	48 600
1940—1944	» » » »	60 200
1945		75 100
1946		cirka 92 000

Verkställda prognoser gåve vid handen, fortsätter styrelsen, att man även framdeles hade att räkna med en betydande ökning av antalet telefonapparater. Det förefölle sålunda sannolikt, att det nuvarande antalet, omkring 1,3 miljoner, skulle komma att fördubblas inom en tidrymd, som icke komme att överstiga 20 år. Behovet av ny stationsutrustning ökades emellertid ytterligare genom den pågående automatiseringen av landets telefonnät. För närvarande funnes omkring 500 000 apparater anslutna till ett stort antal manuella telefonstationer, vilka stationer successivt skulle ersättas med automatiska stationer. Det årliga behovet av nya stationsutrustningar komme därför icke att begränsas till enbart de utrustningar, som betingades av den pågående apparatökningen, utan komme att ökas härutöver genom automatiseringen av de manuella stationerna. Vidare ökades behovet därav, att det icke enbart gällde automatisering av den lokala telefontrafiken utan även införande av automatisk närtrafik och halvautomatisk rikstrafik.

Enligt en av telegrafstyrelsen verkställd utredning komme genomsnittsbehovet av nya automatiska stationsutrustningar under den närmaste 20-årsperioden att motsvara cirka 89 000 nummer per år. Enligt samma utredning vore behovet störst under de första 10 åren av denna period. Då nu befintliga leverantörer hade för liten leveranskapacitet, uppstode redan nu varje år ett leveransunderskott. Behovet av automatiska stationsutrustningar ackumulerades därför och nödvändiggjorde produktion i högre takt än som betingades av det beräknade årliga genomsnittsbehovet. Under de närmaste åren vore det årliga behovet av stationsnummer för automatstationer cirka 138 000 varav 60 000 nummer för stationer av Telefonaktiebolaget L. M. Ericssons system och 78 000 nummer för stationer av telegrafverkets koordinatväljarsystem. Den vid telegrafverkets verkstäder bedrivna tillverkningen av stationsutrustningar för automatstationer avsåge uteslutande sistnämnda system.

Vid underhandlingar med representanter för telegrafverkets leverantörer

hade, meddelar styrelsen, upplysningar erhållits beträffande dessa leverantörers leveranskapacitet. Det hade därvid framgått, att telegrafverket till stor del vore hänvisat till sin egen verkstadsrörelse, då det gällde att täcka det föreliggande stora behovet av telefonmateriel. Ehuru den egna verkstadsrörelsens kapacitet ännu kunde ökas något på grund av att televerkstaden i Vänersborg ännu icke tagits helt i anspråk, visade emellertid verkställda beräkningar, att telegrafverkets verkstadsrörelse årligen endast förmådde leverera automatiska stationsutrustningar för cirka 46 000 nummer. Eftersom leveranserna från privatindustrien icke förväntades bli tillräckligt stora för att kunna utfylla den återstående delen av behovet, komme årligen ett ganska kraftigt leveransunderskott att uppstå. Även om detta leveransunderskott längre fram skulle minska något, beroende på att telegrafverkets utomstående leverantörer kunde öka sin leveranskapacitet, komme ändock ett betydande underskott att uppstå.

Om telegrafverket skulle kunna effektuera beställningar av nya telefonabonnemang och lämna en tillfredsställande telefonbetjäning samt genomföra den förbättring av landsbygdens telefonförhållanden, varom statsmakterna fattat beslut, bleve det, framhåller styrelsen, på grund av nyss angivna förhållanden nödvändigt att antingen utvidga de befintliga televerkstäderna eller anlägga en ny verkstad. Att utvidga de befintliga anläggningarna i nämnvärd utsträckning, sedan nuvarande reserver tagits i anspråk, syntes emellertid vara mindre lämpligt huvudsakligen av den anledningen, att det icke torde bliva möjligt att på de orter, där televerkstäderna vore belägna, anskaffa den för en utvidgad verkstadsrörelse erforderliga arbetskraften. Det syntes styrelsen därför lämpligast att anlägga en helt ny televerkstad på annan plats än där telegrafverket för närvarande dreve verkstadsrörelse.

För att tillverkningen av telefonmateriel inom en icke alltför avlägsen framtid skulle kunna uppbringas till den nivå, som erfordrades för ett tillgodoseende av det beräknade behovet av stationsutrustningar, vore det enligt styrelsen nödvändigt, att den nya televerkstaden utbyggdes till sådan storlek, att cirka 600 arbetare kunde sysselsättas vid densamma redan från början med möjlighet att sedermera utöka anläggningen i sådan omfattning, att ytterligare cirka 400 arbetare kunde intagas. Anläggningen komme att planeras så, att arbetet med den andra byggnadsetappen lätt skulle kunna utföras.

Angående anläggningens betydelse för prisbildningen å telemateriel har styrelsen anfört följande.

Telegrafverkets verkstadsrörelse drives efter affärsmässiga principer i konkurrens med privatindustrien. Den stora ökningen av telegrafverkets materielbehov kommer — såsom förut framhållits — att medföra krav på ökade leveranser. Om televerkstäderna i denna situation icke förmå höja sin leveranskapacitet, kommer deras andel i de totala leveranserna till telegrafverket att sjunka och deras inflytande såsom prisreglerande faktor att minska. Det är därför betydelsefullt, att en ny televerkstad anlägges och att den gives en sådan storlek, att dess leveranskapacitet blir betydande. Om den planerade nya televerkstaden icke kommer till stånd eller om den endast blir av förhållandevis blygsam storleksordning, kan telegrafverket löpa den

risken att behöva antaga ett högre anbud på grund av att televerkstäderna — även om deras offerter skulle visa sig fördelaktigast — icke kunna inom önskad tid effektuera eventuella order. Förutom de svårigheter ur konkurrenssynpunkt, som härvid skulle uppstå, torde en dylik situation otvivelaktigt medföra, att telegrafverkets egen verkstadsrörelse till stor del skulle förlora sin betydelse såsom prisreglerande faktor.

Uppdraget att utföra ritningar till den planerade nya televerkstaden hade, meddelar styrelsen, lämnats till arkitekterna N. O. Ahrbom och H. Zimdahl i Stockholm. Ritningarna vore ännu icke färdiga. Byggnadskostnaderna hade emellertid preliminärt uppskattats till ca 4 miljoner kronor för första etappen och omkring 2,5 miljoner kronor för andra etappen. För påbörjande av första etappens byggnadsarbeten erfordrades för budgetåret 1946/47 ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor.

Beträffande frågan om plats för den föreslagna televerkstaden hade, anför styrelsen vidare, olika alternativ övervägts. Företagna undersökningar hade visat, att det torde vara lämpligast att förlägga verkstaden till någon plats i Norrland. Enligt vad som nu kunde förutses, komme den planerade verkstaden att till stor del kunna sysselsätta kvinnlig arbetskraft. Av inhämtade upplysningar att döma syntes sundsvallstrakten ha relativt god tillgång på kvinnlig, icke industrianställd arbetskraft, och styrelsen hade därför funnit Sundsvall vara en lämplig plats för uppförande av den nya verkstaden. Även sociala synpunkter hade varit avgörande vid bedömandet. Det torde nämligen vara ett socialt intresse att i sundsvallstrakten få till stånd ett mera differentierat näringsliv än för närvarande och att där erhålla större sysselsättningsmöjligheter för kvinnlig arbetskraft än som hittills varit fallet.

Angående förvärv av lämplig tomt i Sundsvall har styrelsen anfört följande.

Vid förhandlingar med vederbörande myndigheter i Sundsvall har telegrafverket erbjudits att till ett pris av 3 kronor per m² inköpa stadsägan nr 220 i kvarteret Köpstaden. Tomten, som omfattar ca 34 000 m² och har ett centralt läge nära järnvägsspår, skulle således betinga ett pris av 102 000 kronor. Stadens myndigheter ha ställt i utsikt att lämna en subvention på 50 000 kronor.

Frågan om inköp av nämnda tomt för telegrafverkets räkning har under hand förelagts byggnadsstyrelsen, som därvid förklarat sig icke hava något att erinra.

Köpekontrakt angående tomtområdets förvärvande för telegrafverkets räkning har upprättats att gälla under förutsättning att Kungl. Maj:ts och stadsfullmäktiges i Sundsvall tillstånd till köpet erhålles före den 1 april 1947.

På grund av det anförda hemställer telegrafstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för inköp av nämnda tomt och för påbörjande av arbetet med uppförande av en verkstadsbyggnad på tomten å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa investeringsanslag av 52 000 respektive 1 500 000 kronor.

Styrelsen hemställer slutligen om godkännande av köpekontraktet angående tomtförvärvet.

Departements-chefen.

Telegrafverkets behov av stationsutrustningar har under de senaste tio åren kraftigt ökat, icke minst genom den fortgående automatiseringen av telefonnätet. Materialbehovet har tillgodosetts genom leveranser från enskilda företag och från telegrafverkets egen verkstadsrörelse, vilken under samma tid undergått en betydande utveckling. På grund av den sedan några år otillräckliga leveranskapaciteten hos nu befintliga leverantörer har ett leveransunderskott på stationsutrustningar uppkommit. Fara synes föreligga för att detta underskott skall ökas, särskilt som behovet av stationsutrustningar är nära beroende av antalet telefonabonnenter i landet. Under de senaste åren har behovet av telefonapparater kraftigt stigit, och telegrafstyrelsen väntar, att antalet apparater kommer att fördubblas under en tidrymd som understiger 20 år. För att täcka det nyssnämnda underskottet samt på ett tillfredsställande sätt tillgodose nya abonnenters behov av telefonförbindelser torde en ytterligare utbyggnad av telegrafverkets verkstadsrörelse böra övervägas. Telegrafverkets nya verkstad i Vänersborg är visserligen ännu icke helt utnyttjad till sin kapacitet, men även sedan denna verkstad fullt utbyggts torde behovet av stationsutrustningar härigenom icke kunna täckas, varför uppförande av en ny verkstad synes erforderlig. Jag vill alltså förorda att en sådan verkstad snarast uppföres.

Mot telegrafstyrelsens förslag om verkstadens förläggande till Sundsvall har jag ingen erinran.

Kostnaderna för uppförande av verkstadsbyggnaden ha beräknats till sammanlagt 6 500 000 kronor, varav ca 4 000 000 kronor belöpa å en första etapp och återstoden å en andra. För påbörjande av byggnadsarbetet har telegrafstyrelsen nu äskat 1 500 000 kronor.

Med hänsyn till frågans brådskande beskaffenhet tillstyrker jag, att detta belopp nu anvisas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår.

Sedan riksdagen anvisat medel till byggnadsföretagets påbörjande, torde Kungl. Maj:t jämlikt tidigare erhållet bemyndigande få meddela beslut om förvärv av den för verkstadsbyggnaden avsedda tomtmarken, vilken om hänsyn tages till den av Sundsvalls stad utlovade subventionen torde få anses betinga ett pris av 52 000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Verkstadsbyggnad i Sundsvall* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 1 500 000.

[5.] **21 a. Inköp av tomt i Karlstad.** I sin förenämnda skrivelse den 13 september 1946 har *telegrafstyrelsen* vidare hemställt om anvisande av medel till inköp för telegrafverkets räkning av viss fastighet i Karlstad.

Styrelsen meddelar inledningsvis, att telegrafverkets olika anläggningar i Karlstad vore förlagda inom fastigheten nummer 80 och 81 i kvarteret Björnen, belägen i hörnet av Fredsgatan och Älvgatan. Fastigheten inköptes efter

bemyndigande av Kungl. Maj:t för en köpeskilling av 100 000 kronor och tillträddes av telegrafverket år 1908. Åren 1937—1938 utfördes ganska genomgripande omändringsarbeten, varvid påbyggnad av en våning kom till utförande. Samtliga telegrafverkets olika avdelningar inom byggnaden vore för närvarande i behov av ökat lokalutrymme.

Rörande det ökade lokalbehovet har styrelsen lämnat följande närmare redogörelse.

För att bereda plats för nödvändiga utökningar av telefonstationens lokalavdelning erfordras flyttning till helt nya lokaler av den automatiska närtrafikutrustningen, som under alla förhållanden måste ombyggas. Karlstads telefonstation planeras bliva närförmedlingsstation för nätgrupperna Säffle, Grums, Kil, Sunne, Molkom, Kristinehamn och Visnum, varigenom kräves en del teletekniska arrangemang, som fordra ökat utrymme. Riksstationens nuvarande utrustning, som är av provisorisk karaktär och till stor del utgöres av från raserade stationer nedtagen äldre materiel, måste ombyggas. Antalet expeditionsplatser är dessutom helt otillräckligt. För närvarande betjänas t. ex. stationens 185 riksledningar, som normalt skulle kräva 50 expeditionsplatser, i 40 platser. Ytterligare provisoriska utökningar av platsantalet måste tyvärr redan före ombyggnaden komma till stånd inom de till trängsel utnyttjade lokalerna. För att på ett nöjaktigt sätt kunna upprätthålla rikstrafiken kräves att ny riksstation får monteras inom för detta ändamål speciellt avsedda och nya lokaler.

Icke endast de teletekniska avdelningarna äro i behov av ökade lokalutrymmen utan även rikstelefonbyrån och ingenjörskontorets nuvarande lokaler äro alltför knappa.

Undersökning hade, anför styrelsen vidare, verkställts, huruvida erforderliga lokalutrymmen för nyssnämnda behov skulle kunna beredas genom att en flygelbyggnad uppfördes mot Fredsgatan på den nu befintliga tomten. Det hade emellertid visat sig, att någon rationell lösning, som motsvarade framtida behov, icke kunde erhållas inom en dylik byggnad. Det återstode därför endast för telegrafverket att söka förvärva intilliggande tomt mot Fredsgatan, så att en erforderlig tillbyggnad på en gång kunde uppföras. Den ifrågavarande tomten, Björnen nr 2, hade en areal av 912 m². Underhandlingar hade i sådant syfte inletts med fastighetens ägare, vilken dock från början förklarade sig icke vara benägen att sälja, då han inom fastigheten bedreve pensionat- och hotellrörelse, som enligt uppgift lämnade god avkastning.

Efter upprepade förhandlingar och undersökningar har telegrafstyrelsen emellertid med nämnda fastighetsägare träffat ett av Kungl. Maj:ts godkännande före den 1 april 1947 beroende avtal om förvärv för telegrafverkets räkning av här ifrågavarande fastighet för en köpeskilling av 170 000 kronor. Köpeskillingen motsvarar ett pris av 186 kronor 40 öre per m.²

Fastighetsköpet hade, meddelar telegrafstyrelsen vidare, för yttrande förelagts byggnadsstyrelsen, som i skrivelse förklarat, att den efter samråd med statens byggnadslånebyrå funnit, att det begärda priset måste ur de beräkningsgrunder, som tillämpades vid den statliga tertiärlåneverksamheten, betecknas som exceptionellt högt även i betraktande av tomtens centrala läge. Enligt byggnadsstyrelsens mening syntes det, då styrelsen ansett sig icke

kunna godtaga det uppgivna priset, få ankomma på telegrafstyrelsen att avgöra, huruvida tillräckliga skäl av teknisk och ekonomisk art förelåge för att icke desto mindre tomten skulle inköpas för avsett ändamål.

Telegrafstyrelsen säger sig med anledning av byggnadsstyrelsens yttrande vilja ifrågasätta, om de beräkningsgrunder som tillämpades vid statens tertiärlåneverksamhet i förevarande fall kunde anses tillämpningsbara. Som tidigare framhållits vore fastighetsägaren icke särskilt angelägen att sälja. De nu befintliga byggnaderna å tomten finge anses vara i gott skick, och dessutom måste den inom fastigheten bedrivna rörelsen nedläggas. Allt detta medförde givetvis, att priset bleve högre än vad som i genomsnitt betalades för tomtmark i Karlstad. Med hänsyn tagen härtill och vid jämförelse med vad som för närvarande betalades för centralt belägen tomtmark därstädes, hade styrelsen förståelse för det pris som begärdes för fastigheten. Med beaktande jämväl av de stora tekniska och ekonomiska fördelar, som vunnes därigenom att fastighetsförvärvet medgåve uppförande på en gång av en tillräckligt stor byggnadskropp, anser telegrafstyrelsen, att köpet trots det höga priset bör komma till stånd.

För att nya lokaler i tid skulle hinna färdigställas, måste, fortsätter styrelsen, tillbyggnaden påbörjas nästkommande år och medel för densamma begäras för budgetåret 1947/48. Enär arbetet med uppgörande av ritningar och övriga erforderliga handlingar för bygget således snarast måste igångsättas, och då ägaren till den till inköp föreslagna fastigheten i god tid måste ordna för att erhålla annan bostad, bör enligt styrelsens mening frågan om fastighetsköpet föreläggas innevarande års höstriksdag.

Styrelsen hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för inköp av fastigheten nr 2 i kvarteret Björnen i Karlstad å tilläggsstat för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av 170 000 kronor.

Departementschefen. Av telegrafstyrelsens redogörelse framgår, att telefonstationen i Karlstad är i behov av ytterligare lokaler. Då erforderlig tillbyggnad icke lärer kunna företagas på den nuvarande tomten, synes det lämpligt att statsverket för sådant ändamål förvärvar den intilliggande fastigheten Björnen nr 2.

Kostnaden för tomtförvärvet förefaller hög. Jag anser mig emellertid med hänsyn till vad telegrafstyrelsen anfört i ärendet icke böra motsätta mig bifall till styrelsens förslag om inköp av fastigheten i fråga. Det för förvärvet erforderliga beloppet, 170 000 kronor, torde böra äskas å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1946/47.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inköp av tomt i Karlstad* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 170 000.

C. Statens järnvägar.

[6.] **21 a. Omläggning av kraftförsörjningssystemet vid malmbanans södra del.** Järnvägen Riksgränsen—Luleå (malmbanan), vilken var den först elektrifierade statsbanan i landet, erhåller den för bandriften erforderliga enfaskraften med periodtalet 15 från enfasaggregat i Porjus kraftstation. Vattenbyggnader och turbiner äro därvid statens vattenfallsverks egendom, under det att statens järnvägar äga generatorer, transformatorer och ställverk för enfaskraften liksom även anordningarna för kraftens överföring fram till banan. Sistnämnda anordningar bestå av dubbla 80 kV enfaslinjer, som framgå först från Porjus till Kuossakåbbo, därifrån dels till Linaälv, dels till Gällivare och sedan utmed banan norr ut till Riksgränsen och söderut till Notviken. Från denna ledning nedtransformeras kraften i 13 transformatorstationer till kontaktledningsspänningen 16 000 V.

För de elektrifierade statsbanorna i övrigt tillämpas ett annat matningssystem, i det att kraften uttages från det allmänna distributionsnätet för 50-periodig trefaskraft och i omformarestationer med roterande maskineri omformas till enfaskraft med periodtalet $16^2/_3$. Den nordligaste enligt detta system matade elektrifierade banan är Boden—Ånge. De båda matningssystemen ha sålunda numera en beröringspunkt, nämligen i Boden.

I skrivelse den 21 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* framlagt förslag rörande omläggning av matningen av malmbanans södra del till det för de övriga elektrifierade statsbanorna tillämpade systemet.

Den ifrågasatta omläggningen har tidigare varit föremål för utredning. Järnvägsstyrelsen anför härom:

År 1943 undersökte järnvägsstyrelsen och vattenfallsstyrelsen gemensamt förutsättningarna för en omläggning. Det ansågs då vara ur försvarsberedskapssynpunkt angeläget, att malmbanan för krafttillförseln icke skulle vara helt beroende av Porjus kraftstation utan få anslutning till det allmänna 50-periodiga kraftnätet med de därmed förbundna reservmatningsmöjligheterna från alla samkörande kraftverk. Vidare räknades det med, att vissa materialkvantiteter, särskilt av koppar och transformatorolja, skulle bliva frigjorda för användning vid nya banelektrifieringar. Utredningarna gåvo emellertid till resultat, att det i dåvarande läge var ekonomiskt mindre förmånligt för statsverket i dess helhet att genomföra en omläggning, trots att det på grund av den uppnåeliga effekten ur beredskapssynpunkt skulle ha varit motiverat att avstå från förräntningskrav för en väsentlig del av de erforderliga kapitalmedlen.

Därjämte visade det sig, att godtagbar reservmatning från trefasnätet kunde anordnas för södra delen av malmbanan (Gällivare—Luleå) genom anskaffning av ett antal transformatorer och omformare, iordningställande av reservuppställningsplatser för dessa och utförande av en mindre ledningssträcka för 130 kV trefasström. Samtliga åtgärder och anläggningar utom möjligen sistnämnda ledningssträcka kunde förutses komma till nytta, därest en matningsomläggning för nämnda del av malmbanan sedermera bleve genomförd. Järnvägsstyrelsen framlade förslag angående de nämnda beredskapsåtgärderna i skrivelse den 3 januari 1944. Vattenfallsstyrelsen yttrade sig tillstyrkande om förslaget den 19 i samma månad. Detta förelades sedan

1944 års riksdag i proposition nr 79. Riksdagen godkände förslaget och anvisade erforderligt investeringsanslag samt sedermera motsvarande avskrivningsanslag. Ifrågavarande beredskapsåtgärder inklusive anskaffning av transformatorer och omformare äro numera i det närmaste genomförda.

Vid undersökningen av omläggningens ekonomiska konsekvenser beaktades, att kapitalutlägget för nya anläggningar och apparater i viss grad skulle uppvägas av fördelar. För järnvägsstyrelsens del skulle dessa väsentligen bestå i bortfallande av behov att förnya en hel del nu mer än 40-årig enfasutrustning, såsom generator och transformator i Porjus och transformatorer vid banan, samt i personalbesparing. Det sistnämnda skulle ernås genom att sju transformatorstationer skulle bliva ersatta med tre omformarstationer. För vattenfallsstyrelsen skulle omläggningen medföra viss energivinst, bland annat därför att det åtföljande utbytet av en enfasig generator i Porjus mot en trefasig skulle giva större möjlighet att utnyttja det vid Porjus tillgängliga vattnet. Vidare räknades det med, att statens järnvägars enfaslinje Kuossakåbbo—Gällivare—Notviken, när den icke längre behövdes för krafttillförseln till malmbanan, skulle efter ombyggnad kunna utnyttjas för förstärkning av större delen av den trefasiga 150 kV linjen mellan Porjus och kustlandet, varav behov förutsågs uppkomma efter viss tid. Därjämte räknade man med vissa kvalitativa fördelar, vilka icke direkt kunde värderas i pengar. Vid 1943 års undersökning ansåges dessa emellertid icke uppväga det underskott, som då beräknades uppkomma.

Under hösten 1945 igångsatte järnvägsstyrelsen och vattenfallsstyrelsen en förnyad undersökning rörande en eventuell omläggning av matningen för malmbanans södra del. Såsom resultat härav hade, meddelar järnvägsstyrelsen, framkommit, att en sådan åtgärd nu vore ekonomiskt lönande även utan beaktande av de kvalitativa fördelarna, för vattenfallsstyrelsen dock endast under förutsättning att den beslutades omedelbart och genomfördes så snabbt som möjligt. Järnvägsstyrelsen har lämnat följande närmare redogörelse för de ändrade förutsättningarna för omläggningen.

Förskjutningen relativt av den föregående undersökningens resultat har främst åstadkommits av den omständigheten, att statens järnvägars kraftledning Kuossakåbbo—Gällivare—Notviken, om den frigöres från malmbanematningen, kommer att kunna nyttiggöras för vattenfallsstyrelsens ändamål betydligt tidigare än som förut antogs. För vattenfallsstyrelsen erfordras nämligen inom kort vissa kraftledningar, vilka delvis ersättas och förbilligas genom disposition av statens järnvägars ovannämnda ledning. Närmast erfordras en 130 kV ledning Boden—Notviken och en 70 kV ledning Porjus—Gällivare. Beträffande den förra har vattenfallsstyrelsen meddelat, att den behövs som dubblering av befintlig 130 kV linje Bredåker—Notviken på grund av ökad kraftförbrukning hos Norrbottens järnverk och övriga industrier inom Norrbottens kustland samt hos samhällen och landsbygden därstädes och därjämte med hänsyn till driftsäkerheten. Ifrågavarande förstärkning kan få dröja högst ett par år. Behovet av ledningen Porjus—Gällivare behandlas i det följande. Såsom därvid angives, erfordras nämnda ledning till den 1 oktober 1948.

Även beslutet om utbyggnad av kraftstation vid Harsprånget är av betydelse, i det att visshet nu föreligger om att en 130 kV kraftledning Harsprånget—Boden, för vilken en stor del av järnvägsstyrelsens enfasledning kan nyttiggöras, behövs senast år 1950, då det första aggregatet i Harsprånget avses bli driftfärdigt.

I någon mån ha de ekonomiska förutsättningarna för omläggningen ändrats sedan år 1943 jämväl därigenom, att den tidpunkt kommit närmare, då järnvägsstyrelsens enfasutrustning för krafttillförseln till malmbanan måste förnyas. Till följd av de långa leveranstiderna för elektriska maskiner och apparater måste vidare beställning av ny enfasutrustning vid förnyelse av sådan göras tidigare än eljest, vilket utgör ytterligare ett skäl för att avgörandet om matningsomläggningen bör träffas snarast möjligt.

Den nya ledningsförbindelsen för 70 kV, 50 perioder mellan Porjus och Gällivare skall dels mata omformarestationen i Gällivare och tillsammans med ledningen Gällivare—Murjek utgöra reserv för omformarestationen i Murjek, dels möjliggöra leverans av 50-periodig kraft till Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolags anläggningar i Malmberget och till ytterligare ett gruvföretag samt till gruvsamhällena och omkringliggande landsbygd. Beträffande behovet av en dylik förbindelse, vare sig malmbanans matning omlägges eller icke, har vattenfallsstyrelsen meddelat följande: »Det kraftsystem, medelst vilket malmfälten, gruvsamhällena och landsbygden däromkring erhåller kraft, är i anslutning till utförandet av gruvbolagets första lokala anläggningar i Kiruna och Gällivare utfört för periodtalet 25. Då detta periodtal numera är onormalt och medför stora olägenheter för konsumenterna, är det önskvärt, att sådana dispositioner vidtagas, att å ena sidan den befintliga 25-periodiga generator- och transformatorutrustningen i Porjus icke behöver utökas, vilket blir fallet, om den 25-periodiga belastningen tillåtes öka i viss omfattning utöver den nuvarande, å andra sidan konsumenterna få möjlighet att till 50-periodsystemet ansluta nya belastningsobjekt och sådana nu för 25 perioder utförda, vilka behöva förnyas. Båda syftena tillgodoses lämpligast genom att i första hand Gällivare och Malmberget få tillgång till 50-periodig kraft. Då väsentliga utökningar avses bli genomförda vid Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolags anläggningar i Malmberget till den 1 oktober 1948, måste den 50-periodiga ledningen vara klar senast till denna tidpunkt. Det är en av anledningarna till att matningsomläggningen för södra delen av malmbanan måste beslutas och påbörjas omedelbart, därest järnvägsstyrelsens enfasledning Kuossakåbbo—Gällivare—Notviken skall bli nyttiggjord i full utsträckning.»

För den planerade omläggningen beräknas följande tekniska åtgärder bliva erforderliga.

Järnvägsstyrelsen nedlägger transformatorstationerna i Notviken, Boden, Gransjö, Lakaträsk, Polcirkeln, Nuortikon och Gällivare. Vid transformatorstationen i Håmojåkk upphör driften, men stationen bibehålles som reserv. Omformarestationer, avsedda för matning med 50-periodig trefaskraft, anordnas i Boden, Murjek och Gällivare. En enfasgenerator i Porjus jämte tillhörande transformator och ställverk borttagas. För säkerställande av driften på Svartöns malmbangård bygges en särskild matareledning för 16 kV enfaskraft från omformarestationen i Boden till nyssnämnda bangård.

Vattenfallsstyrelsen anordnar transformatorstationer i Boden, Murjek och Gällivare samt förstärker den nuvarande från 130 kV linjen Porjus—Bredåker utgående avgreningen till Murjek. I Porjus installeras en 50-periodig trefasgenerator i stället för den bortlagna enfasgeneratorn. Mellan Porjus och Gällivare anordnas en 70 kV ledningsförbindelse för 50 perioder genom nybyggnad av en linje Porjus—Kuossakåbbo och omändring av järnvägsstyrelsens enfaslinje på sträckan Kuossakåbbo—Gällivare. Medelst motsvarande ombyggnad på sträckan Gällivare—Murjek samt genom anordnande av transformering mellan 130 och 70 kV i Murjek erhållas dubbla matningsmöjligheter för omformarestationerna i Gällivare och Murjek. På sträckan

Boden—Notviken ombygges järnvägsstyrelsens enfaslinje omedelbart till 130 kV trefaslinje. Sedermera, men senast till år 1950, omändras enfaslinjen på sträckan Murjek—Boden på motsvarande sätt för att ingå i en ny 130 kV ledning från Porjus eller Harsprånget till Boden.

Beträffande omläggningens ekonomiska innebörd framhåller järnvägsstyrelsen till en början, att styrelsen förutsatt att de för beredskapsändamål till malmbanan anskaffade transformatorerna och omformarna finge stå till förfogande utan förräntningsskyldighet. För järnvägsstyrelsens del medförde omläggningen ett medelsbehov av sammanlagt 3 730 000 kronor för utförande av de nya omformarestationerna samt matningsledningen mellan Boden och Svartön. Medelsanvisningen borde fördelas på två år sålunda att 1 700 000 kronor anvisades för budgetåret 1946/47 och återstoden, 2 030 000 kronor, för budgetåret 1947/48.

Vattenfallsstyrelsen behövde, enligt vad järnvägsstyrelsen inhämtat, ett anslag av 825 000 kronor för ny trefasgenerator i Porjus och komme att göra särskild framställning därom. Ytterligare erfordrades för transformatorstationer samt ny- och ombyggnad av kraftledningar 750 000 kronor av anslaget till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk. Den sammanlagda medelsåtgången uppvägdes av ett nästan exakt lika stort belopp besparingar genom användning av enfaslinjen Kuossakåbbo—Gällivare—Notviken för ändamål, som eljest måste tillgodoses på annat sätt. Därvid hade beträffande enfaslinjens del Murjek—Boden räknats med nuvärdet år 1948 för den besparing, som inträdde, när linjedelen sedermera nyttiggjordes för den nya 130 kV linjen Harsprånget—Boden.

Omläggningens inverkan på årskostnaderna hade, fortsätter järnvägsstyrelsen, primärt undersökts under förutsättningar, som godtagits av såväl järnvägsstyrelsen som vattenfallsstyrelsen. Följande resultat hade därvid framkommit. För statens järnvägar beräknades inträda en kostnadsminskning med ungefär 50 000 kronor per år, vilket belopp framkomme som resulterande netto av ränte- och avskrivningskostnadernas förskjutningar, nedgång i driftkostnaderna till följd av personalbesparing, tillkommande underhållskostnader för nya anläggningar, bortfallande sådana för slopade och till vattenfallsverket överlämnade anläggningar m. m. För vattenfallsverket beräknades omläggningen resultera i oförändrad årskostnad. Hänsyn hade därvid tagits till såväl förbättrad kraftproduktion vid Porjus kraftstation som ändrade kraftförlustförhållanden i ledningsnätet.

Av anledning, som angives i det följande, och även för att de båda verkens bokföring skall bli rättvisande, bör enligt järnvägsstyrelsens mening överföringen av linjen Kuossakåbbo—Gällivare—Notviken till vattenfallsstyrelsens förvaltning åtföljas av en bokföringsmässig överföring av anläggningens nettovärde till sistnämnda styrelse. Såsom lämplig tidpunkt för överflyttningen föreslås den 1 juli 1948, och nettovärdet beräknas då utgöra 2 241 872 kronor. För att förutsättningarna i årskostnadshänseende icke skulle rubbas härigenom, bör enligt den verkställda utredningen kraftavgiften för malm-

banan samtidigt ökas med 160 000 kronor per år, varigenom ökningen av vattenfallsstyrelsens kapitalkostnader till följd av linjeöverflyttningen kommer att kompenseras.

Järnvägsstyrelsen framhåller vidare, att styrelsen hade att jämväl beakta omläggningens inverkan för Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, vilket till följd av de förpliktelser, som enligt 1927 års malmavtal påvilade bolaget i fråga om förräntningen, vore tredje intressent i malmbanan. Den reellt kostnadsminskande omläggningen vore i och för sig förmånlig för gruvbolaget, men med hänsyn till att dess garanti enligt malmavtalet vore baserad på en räntefot av 6 %, borde formellt den bokförda anläggningskostnaden för malmbanan icke stiga. Detta ernåddes genom nyssnämnda överföring till vattenfallsstyrelsen av det nettovärde, vartill ledningen Kuossakåbbo—Gällivare—Notviken vore bokförd hos järnvägsstyrelsen, i förening med normal nedskrivning av värdet på slopade anläggningar.

Beträffande de fördelar i fråga om driftsäkerhet och systemförenkling, som omläggningen beräknas medföra, anför järnvägsstyrelsen slutligen:

Med en övergång till matning av malmbanan från det allmänna trefasnätet äro förknippade väsentliga kvalitativa fördelar, vilka icke kommit till uttryck i de ekonomiska kalkylerna. Delvis göra sig dessa fördelar gällande i full utsträckning även vid en partiell omläggning som den nu för södra delen av banan ifrågasatta, och i den mån de skulle komma bättre till sin rätt vid omläggning för hela banan, får beaktas, att en sådan kan tänkas komma till stånd senare, men att det för närvarande synes nödvändigt att gå fram etappvis.

Med hänsyn till såväl försvarsberedskap som den civila trafiken innebär omläggningen till trefasmatning en förbättring ur driftsäkerhetssynpunkt, även jämfört med nuvarande anordning med viss alternativ möjlighet för sådan matning. Bandelen blir i fråga om krafttillförseln icke beroende av de enfasiga maskinaggregaten i Porjus kraftstation utan får anslutning till hela det samkörande trefasiga kraftsystemet och detta, liksom så gott som över allt vid de sydligare banorna, med dubbla matningsmöjligheter för omformarestationerna.

För både järnvägsstyrelsen och vattenfallsstyrelsen innebär omläggningen en ur drift- och organisationssynpunkt förmånlig utveckling i riktning mot enklare och enhetligare system för kraftalstring och kraftöverföring. Särskilt för Porjus kraftstation är den större enhetligheten i fråga om strömsystem ett angeläget önskemål.

Järnvägsstyrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte *dels* föreslå 1946 års riksdag att vid höstsessionen till omläggning av matningssystemet vid malmbanan på tilläggsstat för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av 1 700 000 kronor, *dels och* godkänna, att järnvägsstyrelsen den 30 juni 1948 till vattenfallsstyrelsen överlämnar enfasledningen Kuossakåbbo—Gällivare—Notviken, varvid statens järnvägars fond nedskrives och statens vattenfallsverks fond uppskrives med 2 241 872 kronor, dock att ledningen må tagas i bruk av vattenfallsstyrelsen vid tidpunkt, varom de båda verken enas.

Vattenfallsstyrelsen har med anledning av järnvägsstyrelsens framställning i skrivelse den 21 augusti 1946 meddelat, att denna framställning gjorts efter ingående samråd med vattenfallsstyrelsen. Styrelsen ansåge det vara av största vikt, att den föreslagna åtgärden nu bleve beslutad, och styrelsen godtoge för sin del överföringen av ifrågavarande enfasledning jämte det angivna nettovärdebeloppet.

Statens industrikommission har i avgivet utlåtande den 11 september 1946 meddelat, att nettobehovet av material för den ifrågasatta omläggningen utgjordes av 8 ton koppar, 565 ton järn, 16 ton bly och 550 ton cement. Kommissionen funne dessa kvantiteter, som vore avsedda att till största delen tagas i anspråk under år 1947, vara relativt obetydliga och hade därför intet att erinra mot att omläggningen komme till stånd.

Slutligen har *Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag* i utlåtande den 11 september 1946 på anförda skäl förklarat sig icke hava några erinringar att göra emot förslaget.

Departementschefen. Såsom framgår av den lämnade redogörelsen kan en ur drift- och enhetlighetssynpunkt önskvärd systemomläggning beträffande krafttillförseln till malmbanans södra del nu genomföras utan ekonomisk uppoffring för vare sig järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen eller Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag; man kan tvärtom räkna med en viss resulterande årskostnadsminskning. Detta ernås till följd av att enfasledningen Kuossakåbbo—Gällivare—Notviken, vilken vid en sådan omläggning icke längre erfordras för sin ursprungliga uppgift, kan nyttiggöras av statens vattenfallsverk för ändamål, som eljest skulle kräva helt nya anläggningar. Med tillgodoseendet av nämnda ändamål kan emellertid icke anstå mer än högst den tid, som omläggningen kräver, om den beslutas och igångsättes omedelbart. I annat fall måste nyanläggningar utföras i sådan omfattning, att enfasledningen vid en framtida omläggning av malmbanans matningssystem näppeligen kan utnyttjas och de ekonomiska förutsättningarna för omläggningen bortfalla. Avgörandet angående omläggningen måste därför träffas nu. I likhet med järnvägsstyrelsen och vattenfallsstyrelsen anser jag, att det föreliggande gynnsamma tillfället bör begagnas, och jag biträder därför det framlagda förslaget.

Omläggningen kräver för statens järnvägars del en kapitalinvestering av sammanlagt 3 730 000 kronor för utförande av tre nya omformarestationer och en matningsledning mellan Boden och Svartön. Utgiften torde i enlighet med järnvägsstyrelsens förslag böra uppdelas med 1 700 000 kronor på budgetåret 1946/47 och återstoden, 2 030 000 kronor, på budgetåret 1947/48.

Vidare innebär omläggningen, att kraftledningen Kuossakåbbo—Gällivare—Notviken överföres från statens järnvägars till statens vattenfallsverks förvaltning. Mot de härav betingade bokföringsåtgärder, som föreslagits av järnvägsstyrelsen, har jag icke funnit anledning till erinran.

I likhet med järnvägsstyrelsen anser jag, att omläggningen icke bör föranleda någon ändring i bokföringshänseende beträffande de för beredskaps-

ändamål till malmbanan anskaffade transformatorer och omformare, vilka efter omläggningens genomförande icke längre erfordras för sin ursprungliga uppgift.

I fråga om den kapitalinvestering, som i förevarande sammanhang blir erforderlig för statens vattenfallsverks del, kommer jag att framlägga förslag i det följande.

Under denna punkt hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Omläggning av kraftförsörjningssystemet vid malmbanans södra del* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av .. kronor 1 700 000.

D. Statens vattenfallsverk.

[7.] **8 a. Ny trefasgenerator i Porjus kraftstation.** I anslutning till järnvägsstyrelsens förenämnda under punkten 6 anmälda framställning angående omläggning av kraftförsörjningssystemet vid malmbanans södra del har *vattenfallsstyrelsen* i skrivelse den 21 augusti 1946 hemställt om medel till viss i samband med denna omläggning erforderlig investering.

Styrelsen erinrar om att omläggningen komme att medföra kapitalkrävande åtgärder även för vattenfallsverkets del, nämligen dels anskaffning av en trefasgenerator för Porjus kraftstation som ersättning för en nu befintlig enfasgenerator, dels ny- och ombyggnader av kraftledningar och transformatorstationer. De senare åtgärderna borde enligt styrelsens mening finansieras med anlitande av investeringsanslaget till Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk. De beräknades betinga en kostnad av 750 000 kronor. Detta belopp uppvägdes dock, påpekar styrelsen, i det närmaste av kostnader, som omedelbart eller framdeles måste nedläggas på överföringarna mellan Porjus och malmfälten och mellan Porjus och Norrbottens kustland, därest omläggningen nu icke komme till stånd.

Den nya trefasgeneratorn i Porjus kraftstation beräknades jämte tillhörande ställverk kosta 825 000 kronor. Därvid hade styrelsen räknat med en belastningsförmåga av 20 000 kVA på generatorn, vilket möjliggjorde en ökning av produktionsförmågan till låg kostnad, när turbinen om någon tid måste utbytas. Då den ersatta enfasgeneratorn tillhörde järnvägsstyrelsen, komme den av slopningen betingade avskrivningen att ske i järnvägsstyrelsens räkenskaper.

Med hänsyn till storleken av anskaffningskostnaden för den nya generatorn anser vattenfallsstyrelsen, att vattenfallsverkets dispositionsanslag icke bör belastas med denna kostnad. Av det beräknade beloppet, 825 000 kronor, erfordrades 250 000 kronor under budgetåret 1946/47. Då det vore nödvändigt att göra maskinbeställningarna inom kort tid, ifall det av utvidgningar vid malmfälten betingade tidsschemat skulle kunna hållas, ville vattenfallsstyrelsen i likhet med järnvägsstyrelsen föreslå, att frågan om matningsom-

läggningen vid malmbanans södra del jämte därtill hörande anslagsfrågor förelades riksdagen redan vid den kommande höstsessionen. Därest omläggningsförslaget bifölles, torde ett mindre anslagstillskott erfordras för budgetåret 1947/48, men en huvudpart av totalkostnaden komme att falla under det därpå följande budgetåret. Vattenfallsstyrelsen komme att medtaga medelsbehovet för budgetåret 1947/48 bland övriga anslagsäskanden för nämnda budgetår.

På grund av vad sålunda anförts hemställer vattenfallsstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att på tilläggsstat för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av 250 000 kronor till ny trefasgenerator i Porjus kraftstation.

Departementschefen. Genomförandet av den av mig under punkten 6 förordade omläggningen av kraftförsörjningssystemet vid malmbanans södra del nödvändiggör för statens vattenfallsverks vidkommande bland annat anskaffning av en ny trefasgenerator i Porjus kraftstation. Kostnaden härför beräknas till 825 000 kronor. Av detta belopp torde i enlighet med vattenfallsstyrelsens förslag 250 000 kronor böra anvisas å tilläggsstat för innevarande budgetår.

Under hänvisning i övrigt till vad jag under punkten 6 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ny trefasgenerator i Porjus kraftstation* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47
anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 250 000.

[8.] **11 a. Förvärv av enskilda företag för elektrisk distributionsverksamhet.** Med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen nr 16 framlagda förslag bemyndigade 1943 års riksdag Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 22 januari 1943 förordat, medgiva förvärv för statens vattenfallsverks räkning av enskilda företag för elektrisk distributionsverksamhet. Samtidigt medgav riksdagen, att ett belopp av högst 3 000 000 kronor finge för nämnda ändamål disponeras av till vattenfallsstyrelsens förfogande stående likvida medel, som uppkommit genom avsättning till statens vattenfallsverks förnyelsefond. Sedan till följd av kapitalbudgetens omläggning den 1 juli 1944 likvida fondmedel icke vidare stå till förfogande, har riksdagsbemyndigandet fått karaktären av investeringsanslag. Genom beslut den 12 januari 1946 har Kungl. Maj:t medgivit, att den 30 juni 1946 förefintlig behållning å anslaget får disponeras av vattenfallsstyrelsen till utgången av budgetåret 1946/47.

Rörande förutsättningarna för anslagets användning anfördes i förenämnda departementschefsuttalande i huvudsak följande.

Enligt vad vattenfallsstyrelsen närmare utvecklat finnas i landet vissa elektriska distributionsföretag, vilka på grund av otillräckliga kapital- och krafttillgångar eller andra särskilda förhållanden ha svårt att fullgöra

sin uppgift på ett sätt, som svarar mot de krav utvecklingen på kraftförsörjningsområdet medfört. Otvivelaktigt är det ett allmänt intresse, att de olika distributionsföretagen äro i stånd att, vart och ett inom sitt område, bedriva sin verksamhet på ett för konsumenterna tillfredsställande sätt och att i möjligaste mån tillgodose uppkommande nya konsumtionsbehov. Det kan därför enligt min mening vara befogat att staten, där tillfälle erbjuder sig samt betingelserna därför äro gynnsamma, i lämplig form förskaffar sig bestämmanderätten i företag av nyss avsedd art i syfte att vidmakthålla, rationalisera och i mån av behov vidareutveckla verksamheten. Härför tala också i vissa fall statens intressen såsom långivare. Ofta ha nämligen distributionsföretagen erhållit ekonomiskt stöd av staten i form av lån från kraftledningslånefonden. I den mån på grund av företagens begränsade möjligheter deras fortsatta verksamhet kan förutses utveckla sig ogynnsamt, kunna svårigheter uppkomma för staten att erhålla full betalning för de beviljade lånen.

Vad beträffar de olika former, som kunna komma i fråga för statens inträdande i företagen, har jag intet att erinra mot vad vattenfallsstyrelsen därutinnan yttrat. På sätt styrelsen antytt och redan tidigare vunnen erfarenhet givit vid handen, kan det stundom vara erforderligt att övertaga icke blott ledningsnät utan även kraftanläggning, till vilken distributionsrörelsen är anknuten. I likhet med vattenfallsstyrelsen förutsätter jag, att ett övertagande bör ske blott i den mån distributionsverksamheten bedrives inom eller i närheten av styrelsens tidigare distributionsområden och endast under förutsättning, att tillfredsställande förräntning inom rimlig tid beräknas kunna erhållas å det kapital, som insättes.

För ett distributionsföretag, som — efter det staten förvärvat bestämmanderätten i detsamma — under längre eller kortare tid lämpligen bör fortsätta sin verksamhet i samma former som tidigare, kan behov uppstå av lån från staten för rörelsens fortbestånd och utveckling. I det ifrågasatta bemyndigandet bör därför inbegripas rätt för Kungl. Maj:t att inom ramen av det angivna maximibeloppet medgiva utlämnande av dylika lån.

Anslaget har hittills använts för följande ändamål:

För förvärv av aktier i Råneå elektriska kvarnaktiebolag enligt Kungl. Maj:ts beslut den 30 april 1943	kronor	137 000
För förvärv av anläggningar tillhöriga Aktiebolaget Assmebro elektricitetsverk enligt Kungl. Maj:ts beslut den 10 mars 1944	»	575 000
För förvärv av Vilhelmina östra kraftverksförenings anläggningar enligt Kungl. Maj.ts beslut den 18 maj 1945	»	240 000
För förvärv av aktier i Omne elektriska kraftaktiebolag enligt Kungl. Maj:ts beslut den 18 maj 1945	»	71 850
För förvärv av aktier i Gottne-Yttersels elektriska aktiebolag enligt Kungl. Maj:ts beslut den 8 augusti 1946..	»	1 620 000
	Summa kronor	2 643 850.

Det för närvarande odisponerade beloppet är sålunda (3 000 000 — 2 643 850) 356 150 kronor.

I skrivelse den 21 augusti 1946 har *vattenfallsstyrelsen* gjort framställning om ytterligare medel för här ifrågavarande ändamål. Styrelsen anför bland annat följande.

Frågan om inköp av aktier i Gottne-Yttersels elektriska aktiebolag uppkom tämligen oväntat och krävde snabb behandling. Medelsbehovet blev förhållandevis stort. Detta visar enligt vattenfallsstyrelsens mening önskvärdheten av att medel för här ifrågavarande ändamål finnas tillgängliga i någorlunda omfattning, så att ingripanden, som bliva aktuella, kunna göras utan tidsutdräkt för avvaktande av särskilt riksdagsbeslut. Då den odisponerade behållningen efter den senaste anvisningen av Kungl. Maj:t är mycket begränsad, anser styrelsen det nödvändigt, att ett tillskott till anslaget erhålles så fort ske kan. Beloppet bör lämpligen vara 2 500 000 kronor. Erhålles ett anslag av angiven storlek på tilläggsstat för budgetåret 1946/47, kommer styrelsen icke att begära något belopp för ändamålet på ordinarie stat för budgetåret 1947/48.

Den användning av bemyndigandet, som hittills skett, har i allt väsentligt bekräftat den i propositionen 1943: 16 anförda motiveringen. Därmed har sålunda ernåtts en rationalisering och utveckling av kraftdistributionen inom berörda områden med undanröjande av finansieringssvårigheter och svårigheter att få kompetent ledning av verksamheten och jämväl en förmånlig verkan på det allmänna kraftförsörjningssystemets utformning. Ett par av förvärven ha varit gynnsamma med hänsyn till statens intressen som långivare.

Vattenfallsstyrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att på tilläggsstat för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor till förvärv av enskilda företag för elektrisk distributionsverksamhet.

Departementschefen.

Medel till förvärv för vattenfallsstyrelsens räkning av enskilda företag för elektrisk distributionsverksamhet ställdes till förfogande av 1943 års riksdag. Det härför avsedda beloppet bestämdes till 3 000 000 kronor.

De hittills vunna erfarenheterna på förevarande område synas giva vid handen, att statsförvärv av lämpliga enskilda distributionsföretag kunna verksamt bidrag till en rationalisering och utveckling av kraftdistributionen i landet. På grund härav, och då större delen av de för ändamålet ursprungligen anvisade medlen numera tagits i anspråk, anser jag, att ytterligare medel snarast möjligt böra ställas till vattenfallsstyrelsens förfogande för fortsättande av verksamheten. Mot storleken av det av styrelsen beräknade beloppet, 2 500 000 kronor, har jag icke funnit anledning till erinran. För anslagets användning synas böra gälla de i förenämnda departementschefsuttalande den 22 januari 1943 angivna principerna.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förvärv av enskilda företag för elektrisk distributionsverksamhet* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av.. kronor 2 500 000.

III. Statens allmänna fastighetsfond.

[9.] **13 a. Om- och tillbyggnad av patent- och registreringsverkets ämbetsbyggnad.** Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1945 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 4, punkten 102) framlagda förslag anvisade riksdagen till Om- och tillbyggnad av patent- och registreringsverkets ämbetsbyggnad för budgetåret 1945/46 ett investeringsanslag av 1 200 000 kronor.

Genom beslut den 23 mars 1945 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att i samråd med patent- och registreringsverket låta utföra om- och tillbyggnaden samt ställde till styrelsens förfogande förevarande anslag för bestridande av kostnaderna för byggnadsföretaget.

Den beslutade utbyggnaden avsåg tillbyggnad av ämbetsbyggnaden med två flyglar utefter Valhallavägen och i samband därmed vissa smärre omändringsarbeten i nämnda byggnad. Härigenom skulle för ämbetsverkets behov tillkomma 61 tjänsterum samt arkiv, skyddsrum och vissa kökslokaler, varjämte två hissar skulle installeras. Sedan de för byggnadsarbetena erforderliga arbets- och konstruktionsritningarna upprättats och byggnadstillstånd meddelats, igångsattes arbetena i maj månad 1945.

I skrivelse den 26 augusti 1945 har *byggnadsstyrelsen* anmält, att ytterligare medel erfordrades för byggnadsarbetenas slutförande.

Styrelsen meddelar, att arbetena numera fortskridit så långt, att stommarna till de båda tillbyggnaderna längs Valhallavägen å ämbetsbyggnadens östra och västra sidor uppförts under tak, inredning av dessa med mellanväggar i huvudsak slutförts och de invändiga putsningsarbetena påbörjats. Vissa ombyggnadsarbeten inom huvudbyggnaden hade jämväl verkställts.

Enligt den arbetsplan, som upprättats i samband med igångsättandet av byggnadsföretaget, skulle, fortsätter styrelsen, samtliga arbeten vara avslutade senast den 1 juli 1946. Detta hade emellertid icke kunnat ske, främst enär cement- och armeringsjärn samt fönster- orh dörrsnickerier på grund av leveranssvårigheter icke kunnat erhållas i rätt tid. Snickerileveransernas försening vore i viss mån beroende av eldsolycka vid leverantörens fabrik. Svårigheten att erhålla byggnadsarbetare i tillräckligt antal hade även bidragit till förseningen. Byggnadsförbud för tomten hade därjämte förelegat, vilket under några veckor hindrat arbetenas fullföljande, sedan grundschaktningen verkställts. Byggnadsföretaget beräknades emellertid vara fullbordat vid utgången av innevarande år.

Genom ökade grundförstärknings- och byggnadskonstruktiva arbeten, genom omläggning av strömsystem inom viss del av den äldre byggnaden samt genom ökade arbeten med avseende på hissanläggningen hade, framhåller styrelsen, icke oväsentliga merkostnader uppstått. Styrelsen anför härutinnan följande.

Marken har vid de verkställda grundschaktningsarbetena befunnits bestå av utfylld matjord eller dylikt med inblandning av storsten. Vid de markundersökningar i form av borrningar, som föregingo byggnadsföretagets planerande, stannade borret mot sådana stenar, vilket hade till följd, att pålarna icke beräknades så långa, som sedan i verkligheten visade sig vara er-

forderligt. Grundförstärkningsarbetena ha därjämte visat sig kräva ett större antal betongpålar än det, som från början ansågs behövligt för att upptaga belastningarna av byggnaderna. Den relativt täta pålning, som sålunda visat sig behövlig, har även blivit väsentligt försvårad genom inblandningen av torsten i den utfyllda marken.

De av Kungl. Maj:t godkända planerna för tillbyggnaderna hava i huvudsak blivit följda vid utarbetandet av arbetsritningarna för byggnadsföretaget. Emellertid hava vissa avvikelser varit nödvändiga. Sålunda hava vindsarkiven ansetts böra göras brandsäkra genom en överbyggnad av armerad betong och vissa väggkonstruktioner i övrigt böra utföras av samma material.

Den elektriska anläggningen inom tillbyggnaderna utföres för växelström. Omläggning av den elektriska installationen inom den äldre byggnaden från likström till växelström i samband med den successiva omläggningen av strömsystem, som sker inom stadens olika delar enligt plan av stadens elektricitetsverk, har ansetts böra vidtagas inom byggnadens norra del i anslutning till tillbyggnaderna, under det att samma åtgärd beträffande byggnadens södra del av tekniska och ekonomiska skäl synes böra anstå, till dess en tilltänkt utbyggnad av flyglar även vid ämbetsbyggnadens södra del kommer till stånd. Genom åtgärder från elektricitetsverkets sida har vid förenämnda omläggning bland annat servisledningens intag flyttats, vilket föranlett, att nya förbindelsekablar inom byggnaden måst inläggas.

Genom ökade materialpriser, sedan de under september månad 1944 till grund för anslagsäskandet liggande kostnadsberäkningar uppgjordes, hade vidare, fortsätter styrelsen, de verkliga byggnadskostnaderna icke oväsentligt stegrats. Liknande vore i viss mån förhållandet beträffande arbetslöner, för vilka indextillägg och semesterersättningar förhöjts. Genom den förlängda byggnadstiden hade jämväl utgifterna för administration, inklusive arbetsledning, blivit ökade utöver de ursprungligen beräknade. Kostnadsökningarna framginge av följande sammanställning, däri den första kolumnen utvisade de i september 1944 beräknade, i 1945 års statsverksproposition upptagna kostnadsposterna samt den andra kolumnen de numera beräknade.

	Kronor	Kronor
Byggnadsarbeten	865 000	964 000
Värme-, ventilations- och sanitetsteknisk anläggning samt utbyte av pannor	169 000	169 000
Elektriska installationer	25 000	34 000
Elektriska hissar, 2 stycken	28 000	36 000
Arkivhyllor	20 000	22 000
Ritningar, kontroll och administration samt oförutsedda utgifter	93 000	120 000
Summa	1 200 000	1 345 000.

Kostnadsstegringen uppginge följaktligen, yttrar styrelsen, till 145 000 kronor. Härutöver erfordrades medel för återställandet och kompletteringen av de utvändiga trädgårdsanläggningarna m. m. Kostnaden för dessa arbeten hade uppskattats till 15 000 kronor. För byggnadsföretagets slutförande erfordrades sålunda 160 000 kronor. Enär arbetena med undantag för trädgårdsanläggningarna avsåges bliva avslutade med utgången av innevarande år, borde dessa medel ställas till styrelsens disposition så snart ske kunde.

På grund av det anförda hemställer byggnadsstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till slutförande av om- och tillbyggnaden av patent- och registreringsverkets ämbetsbyggnad anvisa ett investeringsanslag av 160 000 kronor.

Departementschefen.

De för budgetåret 1945/46 till Om- och tillbyggnad av patent- och registreringsverkets ämbetsbyggnad anvisade medlen av 1 200 000 kronor ha visat sig otillräckliga för byggnadsarbetets genomförande. Byggnadsstyrelsen har nu anmält ett ytterligare medelsbehov av 160 000 kronor, varav 145 000 kronor hänföra sig till byggnads- och installationsarbeten m. m. samt 15 000 kronor till yttre planering och vissa trädgårdsanläggningar.

Till de ökade kostnaderna ha svårigheterna att erhålla material och arbetskraft samt stegringen av materialpriser och arbetslöner bidragit. Markförhållandena ha även visat sig besvärligare än väntat, varjämte vissa ursprungligen ej beräknade väggkonstruktioner och elektriska arbeten m. m. måst utföras.

Med hänsyn till önskvärdheten av att snarast möjligt slutföra arbetena förordar jag, att av byggnadsstyrelsen äskade ytterligare medel för ändamålet nu anvisas.

Under hänvisning till det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Om- och tillbyggnad av patent- och registreringsverkets ämbetsbyggnad* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag
av ..... kronor 160 000.

[10.] **13 b. Provisorisk kontorsbyggnad vid Bolinders plan i Stockholm.** Jämlikt 1940 års markavtal mellan kronan och Stockholms stad skall fastigheten nr 1 i kvarteret Nemesis i Stockholm (Gamla rådhuset) överlämnas till kronan, som äger tillträda fastigheten ett år efter det kronan till staden överlämnat fastigheterna nr 3 och 4 i kvarteret Glasbruket (Karolinska institutet).

Gamla rådhuset skall jämlikt beslut av 1944 års riksdag användas bland annat för att bereda högsta domstolen de lokaler, som bliva erforderliga vid genomförandet av rättegångsreformen den 1 januari 1948. För ombyggnadsarbeten i fastigheten har riksdagen anvisat investeringsanslag för budgetåren 1944/45—1946/47.

I skrivelse den 20 augusti 1946 har *byggnadsstyrelsen* meddelat, att överlämnandet av fastigheterna i kvarteret Glasbruket till Stockholms stad beräknades kunna ske den 1 juli 1948, varför kronan vid sådant förhållande icke skulle ha rätt att tillträda Gamla rådhuset förrän tidigast den 1 juli 1949. Då de erforderliga ombyggnadsarbetena i Gamla rådhuset beräknades taga omkring $1^1/_2$ år i anspråk, måste emellertid kronans tillträde till fastigheten

äga rum redan hösten 1946 för att styrelsen skulle hinna slutföra arbetena till den 1 januari 1948. Byggnadsstyrelsen hade för den skull förhandlat med stadens vederbörande myndigheter om omedelbart överlåtande till kronan av Gamla rådhuset. Från stadens sida hade härvid framhållits, att byggnaden för närvarande användes för gatukontoret, varjämte i densamma funnes en del smärre kontors- och förrådsutrymmen för gatunämnden och stadsingenjörskontoret samt en vaktmästarebostad, och att staden för närvarande saknade möjligheter att på annat håll bereda lokaler för dessa ändamål. På grund härav hade staden sett sig nödsakad att för ett tidigare avträdande av rådhuset uppställa som villkor, att staten ställde andra lokaler av motsvarande storleksordning och med belägenhet nära stadens centrum till stadens förfogande.

Lokaler av för ändamålet erforderlig omfattning funnes emellertid, förklarar byggnadsstyrelsen, icke disponibla inom någon kronan tillhörig byggnad och kunde ej heller anskaffas genom förhyrning. Under sådana förhållanden hade styrelsen icke kunnat finna annan lösning av frågan, än att en provisorisk byggnad uppfördes för ändamålet. Staden hade erbjudit sig att upplåta plats för en sådan byggnad på Bolinders plan. Denna omedelbart norr om Serafimerlasarettet belägna plats komme framdeles att beröras av framdragandet av en ny trafikled, varvid den provisoriska byggnaden måste rivas. Detta beräknades emellertid komma att ske först om cirka 10 år.

Byggnadsstyrelsen har i samråd med gatukontoret i Stockholm genom arkitekten J. A. Stark låtit utarbeta ritningar till en byggnad av här avsett slag. Ritningarna finnas fogade vid styrelsens skrivelse. Kostnaderna för byggnaden ha av styrelsen beräknats till 1 000 000 kronor. Stockholms stad har förklarat sig villig att medverka till byggnadsföretagets genomförande. Mellan representanter för byggnadsstyrelsen och staden har härutinnan träffats en preliminär skriftlig överenskommelse av följande lydelse:

Efter förda förhandlingar få undertecknade, byggnadsrådet David Dahl och byrådirektör Åke Tengelin såsom representanter för Kungl. byggnadsstyrelsen, gatudirektör David Anger som representant för Stockholms stads gatuförvaltning, fastighetsdirektör Jarl Berg som representant för stadens fastighetskontor samt finanssekreterare Helge Berglund såsom representant för stadens finansförvaltning härmed bekräfta, att vi enats om att tillstyrka nedanstående förslag till uppgörelse mellan kronan och staden angående de ekonomiska villkoren för uppförande av en provisorisk kontorsbyggnad vid Bolinders plan på Kungsholmen.

1. Mot att staden utrymmer Gamla rådhuset vid Riddarhustorget uppför och förvaltar kronan en provisorisk kontorsbyggnad vid Bolinders plan efter av staden godkända ritningar, vilken upplåtes åt staden Kronan anskaffar vidare andra lokaler för i Gamla rådhuset inrymda fastighetskontorets verkmästarkontor, stadsingenjörskontorets mätningsavdelning samt förrådslokaler av samma omfattning som de nuvarande. Kostnaderna för kontorsbyggnaden delas lika mellan kronan och staden. Staden medverkar även till att den provisoriska kontorsbyggnaden får kvarstå under minst 10 år.

2. Staden disponerar den provisoriska kontorsbyggnaden samt övriga av kronan anskaffade lokaler hyresfritt under så lång tid, som staden enligt markavtalet har rätt att kvarstanna i Gamla rådhuset.

3. Vid den tidpunkt, då staden enligt markavtalet skall utrymma Gamla rådhuset, äger staden lösenrätt till den provisoriska kontorsbyggnaden. Vid lösensummans bestämmande skall räknas med en avskrivningstid för byggnaden av tio år, och lösensumman skall utgöra så stor del av byggnadskostnaden, som motsvarar antalet vid lösentillfället kvarvarande år av tioårsperioden. Från lösensumman avräknas den av staden inbetalda andelen i byggnadskostnaden.

Önskar staden icke begagna sig av sin ovannämnda lösenrätt skall kronan till staden återbetala vad staden erlagt av byggnadskostnaderna för kontorsbyggnaden.

4. Markhyra för kontorsbyggnaden utgår med formell avgift, så länge staden disponerar samtliga lokaler i densamma. Därest kronan därefter bibehåller byggnaden för annat bruk utgår ett markarrende av 10 000 kronor per år.

David Dahl

Åke Tengelin

Helge Berglund David Anger Jarl Berg, med förbehåll enl. skriv. till finanssekr. d. $^{17}/_{8}$-46.

Överenskommelsen har den 29 augusti 1946 godkänts av stadskollegiet i Stockholm såsom utgångspunkt för en blivande definitiv uppgörelse i frågan.

Byggnadsstyrelsen anser, att vid sådan medverkan från stadens sida, som avses i överenskommelsen, uppförandet av en provisorisk byggnad på Bolinders plan kan anses vara en godtagbar utväg för att kunna bereda högsta domstolen lokaler till den 1 januari 1948.

Styrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1946 års höstriksdag att för uppförande för ifrågvarande ändamål av en provisorisk byggnad på Bolinders plan å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag under statens allmänna fastighetsfond av 500 000 kronor.

Departementschefen.

En förutsättning för att högsta domstolen skall kunna få de lokalutrymmen, som domstolen behöver i samband med processreformens genomförande den 1 januari 1948, är att möjlighet öppnas att omedelbart påbörja ombyggnadsarbetena i Gamla rådhuset, vilken fastighet enligt 1940 års markavtal mellan kronan och Stockholms stad skall tillfalla kronan samt därvid jämlikt riksdagens beslut tagas i anspråk för högsta domstolens räkning. Emellertid torde kronan på grund av särskilda omständigheter icke bliva berättigad att med tillämpning av markavtalets bestämmelser taga nämnda fastighet i besittning förrän tidigast den 1 juli 1949. Kronans tillträde till fastigheten är nämligen beroende av den tidpunkt, då de av markavtalet berörda fastigheterna nr 3 och 4 i kvarteret Glasbruket (Karolinska institutet) kunna upplåtas till staden, och denna tidpunkt har blivit uppskjuten på grund av att färdigställandet av Karolinska institutets nya byggnad blivit försenat.

En möjlighet finnes dock för kronan att det oaktat redan nu få disponera Gamla rådhuset, nämligen om kronan hyresfritt ställer andra lämpliga loka-

ler till förfogande för de till staden hörande myndigheter, vilka för närvarande äro placerade i byggnaden. Sådana lokaler kunna emellertid enligt vad byggnadsstyrelsen meddelat icke för närvarande anskaffas på annat sätt än genom uppförande av en provisorisk byggnad för ändamålet. Underhandlingar, som av byggnadsstyrelsen förts med representanter för staden, ha givit till resultat, att staden förklarat sig villig att mot en formell avgift ställa erforderlig mark för en dylik byggnad till förfogande samt att även i övrigt lämna viss ekonomisk medverkan till byggnadsföretagets genomförande. Byggnaden skulle härvid förläggas till Bolinders plan, där tomtmark beräknas kunna disponeras för ändamålet under en tidrymd av minst tio år. Enligt den i ämnet träffade preliminära överenskommelsen med staden skulle byggnadskostnaderna, vilka beräknats till 1 000 000 kronor, fördelas lika mellan kronan och staden. Därest staden komme att begagna sig av den lösenrätt till byggnaden, som enligt överenskommelsen förutsatts skola inträda sedan den hyresfria upplåtelsen av byggnaden till staden upphört, skulle staden erlägga en lösensumma motsvarande den verkliga byggnadskostnaden, minskad dels med en tiondel därav för varje år, som staden hyresfritt disponerat byggnaden, dels ock med den av staden inbetalda andelen i byggnadskostnaden. Om staden däremot icke skulle begagna sig av sin lösenrätt, skulle kronan till staden återbetala nyssnämnda andel och därjämte erlägga ett markarrende av 10 000 kronor per år för tid, varunder kronan bibehölle fastigheten för annat ändamål.

Även vid den sålunda anvisade lösningen av förevarande fråga lärer det vara uteslutet att ombyggnadsarbetena i Gamla rådhuset skola hinna slutföras till den 1 januari 1948. Det skulle därför bliva nödvändigt att försöka bedriva arbetena så, att i första hand en sessionssal jämte nödiga biutrymmen iordningställdes för högsta domstolen till nämnda tidpunkt eller strax därefter. Framhållas må, att för högsta domstolen såsom tredje instans i flertalet där handlagda mål behovet av lokaler lämpade för muntlig handläggning kommer att göra sig gällande något senare efter processreformens genomförande än vad fallet blir beträffande hovrätterna. Emellertid lära dylika lokaler i viss omfattning bliva erforderliga för högsta domstolen redan en eller annan månad efter den 1 januari 1948.

Någon möjlighet att på annat sätt än här angivits i tid lösa lokalfrågan för högsta domstolen synes icke föreligga. På grund härav, och då ett av denna fråga föranlett uppskov med processreformens genomförande icke bör ifrågakomma, torde byggnadsstyrelsens förslag böra godtagas, under förutsättning att stadskollegiets i Stockholm beslut om godkännande av förenämnda preliminära överenskommelse fastställes av stadsfullmäktige. I avvaktan härpå synes förslag böra avlåtas till riksdagen dels om bemyndigande för Kungl. Maj:t att träffa avtal med Stockholms stad i huvudsaklig enlighet med vad här anförts, dels ock om anvisande av medel till byggnadsföretaget. Den av byggnadsstyrelsen beräknade kostnaden, 1 000 000 kronor, torde härvid böra läggas till grund för anslagsberäkningen. Beloppet synes i sin helhet böra anvisas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår. Stock-

holms stads bidrag, beräknat till 500 000 kronor, bör i sinom tid tillföras den å investeringsstaten för statens allmänna fastighetsfond uppförda titeln Bidrag från kommuner.

För det fall att Stockholms stad framdeles skulle komma att inlösa byggnaden, torde Kungl. Maj:t i samband därmed få meddela beslut beträffande dispositionen av lösensumman.

Under framhållande av angelägenheten av skyndsam behandling av förevarande fråga hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i förevarande fråga med Stockholms stad träffa avtal i huvudsaklig enlighet med den nyss återgivna överenskommelsen,

dels ock till *Provisorisk kontorsbyggnad vid Bolinders plan i Stockholm* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 000 000.

[11.] **13 c. Provisoriska byggnader för statens priskontrollnämnd och statens bränslekommission.** I skrivelse den 23 juli 1946 har *byggnadsstyrelsen* framlagt förslag om beredande av nya lokaler åt statens priskontrollnämnd och statens bränslekommission. Vissa kompletterande uppgifter i ärendet ha därjämte lämnats i en inom styrelsen upprättad, den 16 september 1946 dagtecknad promemoria.

Priskontrollnämnden disponerar för närvarande lokaler i tre olika fastigheter i Stockholm. Lokalerna äro i samtliga fall förhyrda. Beträffande rumsantal, ytinnehåll, hyreskostnad m. m. har byggnadsstyrelsen lämnat följande uppgifter:

Fastighet	Antal rum	Ytinnehåll m²	Årshyra kronor	Hyresvärd
Drottninggatan 42—44..	51	1 282	76 500	Hotell Regina
Hamngatan 5 A och 5 B	37	832	31 700	Aktiebolaget Nordiska Kompaniet
Klarabergsgatan 31.....	17	412	12 500	Stockholms stads folkskoledirektion
Summa	105	2 526	120 700	

Den sammanlagda årliga hyreskostnaden för nämndens lokaler om 105 rum uppgår således till 120 700 kronor.

Av handlingarna i ärendet inhämtas om ifrågavarande förhyrningar bland annat följande.

Aktiebolaget Nordiska Kompaniet har till upphörande den 1 oktober 1946 uppsagt hyreskontraktet rörande lokalerna i fastigheten Hamngatan 5 A och B. Sedan uppsägningen av byggnadsstyrelsen hänskjutits till vederbörande hyresnämnds prövning, har hyresnämnden förordnat om förlängning av avtalet till den 1 april 1947.

Folkskoledirektionen har under hand hemställt, att lokalerna i stadens fastighet Klarabergsgatan 31 måtte snarast möjligt överlåtas till direktionen, som nämligen dels upplåtit lokaler för det provisoriska folkskoleseminariet samt dels utfäst sig att bereda lokaler i Jakobs folkskola för det provisoriska småskoleseminariet på villkor att nämnda lokaler i fastigheten Klarabergsgatan 31 i stället överlätes på direktionen. Därest sistnämnda lokaler icke kunna ställas till direktionens förfogande, synes det bli omöjligt att nu lösa småskoleseminariets lokalfråga, då direktionen i så fall måste för egen räkning taga i bruk de rum i Jakobs folkskola, som ställts i utsikt för småskoleseminariets del.

Enligt vad byggnadsstyrelsen sedermera under hand meddelat har folkskoledirektionen nu upplåtit nyssnämnda lokaler i Jakobs folkskola åt det provisoriska småskoleseminariet, dock med vidhållande av sitt krav på att återfå lokalerna i fastigheten Klarabergsgatan 31.

De i Hotell Regina förhyrda rummen böra enligt byggnadsstyrelsens mening utrymmas snarast möjligt, dels med hänsyn till den höga hyreskostnaden och dels för att lätta bristen på hotellrum i Stockholm.

För bränslekommissionens del förhyr byggnadsstyrelsen för närvarande lokaler enligt följande sammanställning.

Fastighet	Antal rum	Ytinnehåll m²	Årshyra kronor	Anmärkningar
Sveavägen 61	[1]32	1 230	41 000	[1] Därjämte vissa utställningslokaler
Sveavägen 63	1	—	308	Telefonväxel
» 82	5	145	3 800	
Regeringsgatan 50	30	552	21 000	
Luntmakargatan 29	18	448	15 200	
Drottninggatan 89	10	260	6 750	
Odengatan 26	6	164	4 200	
Stureplan 1 (Hotell Anglais)	4	76	Hyran ännu ej fastslälld	Tjänsterumsyta 41 m²
Summa	106	2 875	92 258	

Bränslekommissionen disponerade tidigare ett större antal rum i fastigheten Sveavägen 63, där kommissionen hade sin huvudlokal. Dessa lokaler ha emellertid till följd av uppsägning av vederbörande hyreskontrakt successivt måst avträdas. Såsom ersättning härför har i olika delar av staden förhyrts ett antal mindre lokaler, vilka finnas upptagna bland de nyss redovisade lokalutrymmena.

De av kommissionen nu disponerade lokalerna äro enligt vad byggnadsstyrelsen uppgivit otillräckliga. Splittringen av lokalerna på ett flertal ställen anses därjämte otillfredsställande.

På grund av här angivna förhållanden är det enligt byggnadsstyrelsens mening nödvändigt att bereda nya tjänstelokaler åt såväl priskontrollnämn-

den som bränslekommissionen. Sådana lokaler kunde emellertid icke anskaffas vare sig i någon statsverket tillhörig byggnad eller genom förhyrning. Den enda lösning av frågan som styrelsen såge sig i stånd att framlägga vore uppförande av barackbyggnader.

Med den rumsdisposition, som hittills tillämpats vid uppförandet av sådana byggnader, erfordrades, fortsätter styrelsen, för vardera institutionen omkring 130 rum, som lämpligen borde fördelas på två baracker i två våningar för en beräknad byggnadskostnad av omkring 400 000 kronor per styck. Genom en sådan lösning skulle dels erhållas bättre samlade tjänstelokaler med de fördelar, som detta innebure i fråga om personalens antal och effektiva utnyttjande, och dels statsverket befrias från ansenliga hyresutgifter.

För tillgodoseende av båda institutionernas lokalbehov erfordrades således fyra barackbyggnader för en sammanlagd byggnadskostnad av 1 600 000 kronor. Av barackerna kunde två lämpligen uppföras i kvarteret Kasernberget vid Valhallavägen, där redan en sådan funnes uppförd för utlänningskommissionens räkning, och två förslagsvis inom Mariebergsområdet på därför lämpad plats.

Under framhållande av ärendets brådskande natur hemställer byggnadsstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå innevarande års riksdag att för uppförande av fyra barackbyggnader i Stockholm anvisa ett investeringsanslag av 1 600 000 kronor.

Av en inom *statens priskontrollnämnd* upprättad, den 12 augusti 1946 dagtecknad promemoria inhämtas, att nämndens lokaler omfatta 51 enmans-, 36 tvåmans- och 13 tremansrum jämte 2 särskilda sammanträdesrum och 4 såsom arkiv använda förhallar och korridorer samt att personalen utgöres av, förutom vissa kontrollanter, 153 personer, därav 9 nämndledamöter, 80 tjänstemän, 57 skrivbiträden och 7 vaktmästare.

Beträffande nämndens lokalbehov anföres vidare i promemorian:

Det kan beräknas att personalbeståndet under den närmaste tiden kommer att behöva utökas med omkring 20 tjänstemän och 10 skrivbiträden (därav 4 tjänstemän och 2 skrivbiträden vid monopolkontrollbyrån). Utökningen torde komma att bestå under lång tid.

Då kontorsrummen redan nu äro alltför hårt utnyttjade, torde behovet av kontorsrum efter personalutökning böra beräknas till *omkring 125 rum,* därav 66 enmans-, 44 tvåmans- och 16 tremansrum. Eventuellt kan man utbyta 8 enmansrum mot 4 tvåmansrum. Summan skulle i sådant fall sjunka till omkring 120, jämte de särskilda sammanträdessalarna och arkivutrymmena.

Om samtliga lokaler koncentreras till en byggnad, torde en avsevärd rumsbesparing kunna ske i samband med inrättande av en s. k. skrivcentral. Därvid skulle omkring 15 skrivbiträden från de olika sektionerna kunna överföras till skrivcentralen och således 15 rumsplatser frigöras, exempelvis 2 tremans-, 4 tvåmans- och 1 enmansrum. Antalet kontorsrum skulle i sådant fall bli omkring 118, därav 65 enmans-, 40 tvåmans- och 14 tremansrum, jämte 1 skrivcentral. Behovet av sammanträdessalar och arkivutrymmen blir oförändrat.

Antalet stenografer och skrivbiträden i skrivcentralen torde kunna inskränkas till omkring 10. Därav skulle följa en avsevärd lönebesparing, säkerligen överstigande 20 000 kronor om året, vilket torde motsvara hyreskostnaden för minst 15 kontorsrum.

Sedan byggnadsstyrelsen för priskontrollnämnden uppgivit, att nämndens lokalfråga från och med årsskiftet 1946/47 icke kunde lösas på annat sätt än genom en barackbyggnad, försåvitt nämndens lokaler ej skulle ytterligare splittras på flera fastigheter, har från nämndens sida förklarats, att under sådana förhållandena en barackbyggnad vid Valhallavägen mitt emot patentverkets byggnad vore att föredraga framför en alltför stor lokalsplittring.

Nämnden framhåller emellertid i detta sammanhang, att central belägenhet av nämndens lokaler vore av väsentlig betydelse. Till närmare belysande härav anföres i promemorian följande.

I sin verksamhet står nämnden i ständig personlig förbindelse med representanter för näringslivet genom dagliga konferenser, ofta i samband med olika branschorganisationers sammanträden i Stockholm. Under sådana förhållanden är det av stor betydelse att nämndens lokaler äro centralt belägna.

För samarbetet med departement och andra myndigheter är det även av vikt, att nämndens tjänstemän utan tidsspillan kunna infinna sig till beredningar och konferenser. Då i många fall en och samma befattningshavare under en dag kan ha att inställa sig på flera sammanträden på skilda tider, skulle förlängda spårvägsresor innebära mycket kännbara inskränkningar av den effektiva arbetstiden.

Även den redan nu mycket svårlösta rekryteringsfrågan, särskilt i fråga om det stora antalet deltidsanställda och beträffande skrivbiträdespersonalen, skulle genom en icke central belägenhet av nämndens lokaler ytterligare kompliceras.

Priskontrollnämndens arbetsuppgifter torde under nu rådande förhållanden vara betydelsefullare men också mera svårlösta än någonsin. Varje omständighet, som kan underlätta dess verksamhet, bör därför beaktas.

I en den 7 augusti 1946 dagtecknad promemoria framhåller *statens bränslekommission,* under hänvisning till att kommissionen för det dåvarande hade sina lokaler förlagda till sex olika fastigheter, att detta medförde att den kontakt mellan de olika avdelningarna och byråerna, som vore oundgänglig för arbetets behöriga gång, icke längre kunde upprätthållas. För kommissionen framstode det såsom en tvingande nödvändighet, att kommissionens lokalfråga ordnades så, att avdelningarna och byråerna åter sammanfördes. Det vore för övrigt icke nog med, att avdelningar och byråer måst spridas ut; det hade gått så långt, att delar av olika avdelningar i och för utnyttjande av de till buds stående lokaliteterna måst förläggas till olika ställen.

Enligt en den 17 juni 1946 gjord beräkning erfordrades 120 rum för kommissionen. Emellertid hade därefter skogsindustribyrån till följd av ökade arbetsuppgifter utvidgats. I stället för 10 rum borde man nu för denna byrå räkna med 12 rum, nämligen 6 enmansrum, 4 tvåmansrum, och 2 tremansrum. Dessutom hade nu bestämts, att kommissionen skulle utökas med en utrikeshandelsbyrå. För denna byrå torde erfordras 4 rum, nämligen 1 en-

mansrum och 3 tvåmansrum. Det sammanlagda rumsantalet för kommissionen skulle, såvitt kunde bedömas, komma att uppgå till 126.

Kommissionen uttalar slutligen, att det för kommissionen vore i hög grad angeläget att lokalfrågan snarast vunne sin lösning. Hur länge å andra sidan kommissionen komme att behöva dessa lokaler vore beroende på bränslesituationens framtida utveckling. Någon beräkning av tidpunkten för kommissionens avveckling ansåge sig kommissionen icke för närvarande kunna göra.

Departementschefen.

De alltjämt tilltagande svårigheterna att bereda tillräckliga tjänstelokaler åt de statliga myndigheterna i Stockholm ha, såsom framgår av den lämnade redogörelsen, ytterligare tillspetsats till följd av att hyresavtalen för en del av priskontrollnämndens och bränslekommissionens lokaler icke längre kunnat förlängas. Enligt de av byggnadsstyrelsen lämnade uppgifterna skulle priskontrollnämnden inom en nära framtid behöva avträda sina lokaler i fastigheterna Hamngatan 5 och Klarabergsgatan 31 om sammanlagt 54 rum. Bränslekommissionen har nödgats återlämna sin huvudlokal i fastigheten Sveavägen 63. De lokaler kommissionen erhållit i stället utgöra icke någon fullständig kompensation för de avstådda utrymmena och äro därjämte förenade med den olägenheten, att de äro spridda på ett flertal håll i staden. Till detta kommer att båda myndigheterna nu anmält behov av ytterligare lokaler på grund av vissa utvidgningar av verksamheten.

Någon möjlighet att genom ianspråktagande av befintliga utrymmen i kronans fastigheter eller genom förhyrning på ett tillfredsställande sätt tillgodose här ifrågavarande lokalbehov torde icke för närvarande stå till buds. Under sådana förhållanden och då en minskning av de nämnda myndigheternas verksamhet icke nu kan förutses, synes någon annan utväg att lösa frågan ej återstå än den av byggnadsstyrelsen anvisade, nämligen att uppföra provisoriska byggnader för ändamålet, och jag vill därför förorda att så sker. Det torde i detta sammanhang böra erinras om att lokalbehovet bland annat för utlänningskommissionen delvis tillgodosetts på liknande sätt.

Vid den här angivna lösningen vinnes den fördelen att såväl bränslekommissionen som priskontrollnämnden, vilka för närvarande i lokalhänseende äro uppdelade, bränslekommissionen på sju och priskontrollnämnden på tre olika fastigheter, skulle få sina lokaler samlade på ett håll. Detta bör vara ägnat att skänka ökad effektivitet åt verksamheten och sannolikt även medföra en viss omedelbar personalbesparing. Vidare skulle det, såsom byggnadsstyrelsen framhållit, bliva möjligt att avveckla den jämförelsevis dyra förhyrningen för priskontrollnämnden i Hotell Regina och därigenom samtidigt i någon mån minska den rådande bristen på hotellrum i huvudstaden. Det torde i detta sammanhang böra nämnas, att Svenska turisttrafikförbundet och överståthållarämbetet i skrivelser till Kungl. Maj:t uttalat önskvärdheten av att kronan genom att avveckla sina förhyrningar av hotell- och pensionatslokaler måtte bidraga till att avhjälpa hotellrumsbristen. Slutligen bör framhållas, att de av bränslekommissionen för närvarande dis-

ponerade lokalerna kunna, möjligen med något undantag, tagas i anspråk för att täcka en del av de angelägna lokalbehov, som föreligga för vissa andra statliga myndigheter. Beträffande dessa behov torde jag få hänvisa till vad därom anföres i det följande under punkten 12.

Även om de båda krisorganens verksamhet framdeles skulle komma att helt eller delvis avvecklas, torde de ifrågasatta investeringarna icke därmed bliva onyttiga. Med hänsyn till det stora antal statliga verk och myndigheter i Stockholm, som icke nu och sannolikt ej heller inom en överskådlig framtid kan beredas utrymme i kronan tillhöriga fastigheter, synes det nämligen icke erbjuda några svårigheter att finna en lämplig användning för byggnaderna även för det fall, att de ej längre skulle behövas för sitt ursprungliga ändamål.

Byggnadsstyrelsen har beräknat att fyra byggnader, innehållande totalt omkring 260 rum, skulle erfordras. Byggnadskostnaden uppskattas till sammanlagt 1 600 000 kronor. Byggnaderna skulle uppföras på kronans mark vid Valhallavägen och inom Mariebergsområdet. Mot vad sålunda föreslagits har jag icke funnit anledning till erinran.

I likhet med vad jag i sådant hänseende anfört under nästföregående punkt torde jag även beträffande förevarande anslagsfråga få framhålla angelägenheten av skyndsam behandling.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Provisoriska byggnader för statens priskontrollnämnd och statens bränslekommission* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 1 600 000.

[12.] **13 d. Anordnande av vissa förvaltningslokaler.** Med bifall till Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag (propositionen 1945: 2, punkten 6) anvisade riksdagen (skrivelsen 1945: 22) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45 under statens allmänna fastighetsfond ett investeringsanslag av 400 000 kronor till anordnande av vissa förvaltningslokaler i Stockholm. Anslaget, som var avsett för iordningställande till tjänstelokaler av oinredda vindsvåningar och vissa andra utrymmen hos olika institutioner och myndigheter i Stockholm samt var beräknat på grundval av en på sin tid av byggnadsstyrelsen verkställd inventering, har numera helt tagits i anspråk.

I skrivelse den 8 augusti 1946 har *byggnadsstyrelsen* hemställt om ytterligare medel till anordnande av förvaltningslokaler. Styrelsen anför härutinnan:

Behovet av förvaltningslokaler ökas alltjämt så avsevärt, att anskaffande av sådana under för närvarande rådande förhållanden stöter på de största svårigheter. Undersökningar om anordnande av tjänstelokaler i oinredda vindsvåningar och liknande utrymmen i statens hus böra därför lämpligen fortsätta. Det kan emellertid även visa sig nödigt och ekonomiskt lämpligt att utföra smärre tillbyggnader. Därjämte måste det förutsättas, att redan

befintliga lokaler böra utnyttjas hårdare eller för andra ändamål än hittills, vilket kommer att medföra inrednings- eller ändringsarbeten av i vissa fall provisorisk karaktär. Utförandet av sådana arbeten varom nu är fråga bliva oftast av mycket brådskande art.

En del av de nu förhyrda lokalerna äro endast tillfälligt upplåtna till statsverket, och medel böra därför även stå till förfogande för oförutsedda utgifter på grund av omflyttningar, som kunna bli ofrånkomliga.

Styrelsen har efter verkställd prövning funnit ett nytt anslag å 600 000 kronor vara erforderligt för ifrågavarande ändamål, varav cirka 400 000 kronor för av styrelsen omhänderhavda byggnader i Stockholm och cirka 200 000 kronor för sådana byggnader i landsorten, att efter anhållan i varje särskilt fall ställas till styrelsens förfogande.

Byggnadsstyrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1946 års höstriksdag att till anordnande av förvaltningslokaler inom eller i anslutning till av styrelsen omhänderhavda byggnader i Stockholm och landsorten å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag under statens allmänna fastighetsfond av 600 000 kronor.

I förevarande sammanhang torde jag få erinra om att Kungl. Maj:t tidigare i år i ett par fall förordnat om utförande av vissa smärre ombyggnads- och inredningsarbeten för att tillgodose trängande lokalbehov, varvid kostnaderna för arbetena förskotterats i avbidan på anvisande av särskilda medel för ändamålet.

Sålunda har Kungl. Maj:t, sedan statskontoret gjort framställning om ytterligare lokaler för att kunna ombestyra skatteinbetalningen enligt den nya uppbördsförordningen för de cirka 23 000 pensionärer, vilka uppbära sina pensionsförmåner från ämbetsverket, genom beslut den 26 juli 1946 anbefallt byggnadsstyrelsen att skyndsamt vidtaga åtgärder för att åt statskontorets pensionsbyrå inreda tre rum inom östra delen av vindsvåningen i Rosenhaneska fastigheten för en kostnad av högst 27 000 kronor samt har i samband härmed förklarat Sig vilja sedermera anvisa medel för ändamålet.

Därjämte har Kungl. Maj:t genom beslut samma dag bemyndigat byggnadsstyrelsen att för tillgodoseende av vissa lokalbehov för statistiska centralbyrån (1945 års folkräkning m. m.) och för lantmäteristyrelsen (kurser för utbildning av tekniska biträden) av fortifikationsförvaltningen förhyra vissa lokaler inom Svea livgardes kasernetablissement i Stockholm samt har därvid förordnat, att ofrånkomliga kostnader för iordningställande av ifrågavarande lokaler intill ett belopp av högst 52 500 kronor tills vidare skola av fortifikationsförvaltningen förskjutas från den å staten för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1946/47 upptagna titeln reparations- och underhållskostnader m. m.: Arméns delfond.

I en av *byggnadsstyrelsen* i annat sammanhang avlåten, den 3 september 1946 dagtecknad skrivelse anföres om de aktuella lokalbehoven i Stockholm bland annat följande.

Svårigheterna att anskaffa erforderliga lokaler för den statliga förvaltningen äro för närvarande utomordentligt stora och komma sannolikt icke att minska inom de närmaste åren. Ett stort antal ämbetsverk, kommissioner och kommittéer i Stockholm hava till styrelsen anmält behov av ytterligare lokaler, och styrelsen har kunnat tillgodose dessa lokalbehov endast i mycket ringa utsträckning. De nu föreliggande anmälda lokalbehoven äro följande:

statistiska centralbyrån för 1945 års folkräkning cirka	20	rum
väg- och vattenbyggnadsstyrelsen	45	»
medicinalstyrelsen	29	»
rikets allmänna kartverk cirka	30	»
pensionsstyrelsen minst	25	»
socialstyrelsen för allmänna bostadsräkningen	20	»
försvarets anställningsbyrå	15	»
handelsdepartementet minst	10	»
länsarkitektkontoret i Stockholm	10	»
lantmäteristyrelsen	10	»
byggnadslånebyrån	10	»
biltrafiknämnden cirka	10	»
luftfartsstyrelsen	10	»
statens organisationsnämnd	7	»
hemmens forskningsinstitut	5	»
sakkunniga för yrkesutbildning inom jordbruk m. m.	3	»
1945 års skolutredning	1	» .

För kartverket planerar byggnadsstyrelsen tillfälliga lokaler i karolinska medikokirurgiska institutets gamla byggnader vid Hantverkaregatan.

Under erinran om de av mig denna dag i annat sammanhang redovisade lokalbehoven för statens bränslekommission och statens priskontrollnämnd meddelar byggnadsstyrelsen i förenämnda skrivelse därjämte, att styrelsen även hade att skaffa ersättning för följande lokaler, vilka efter av hyresnämnd eller hyresråd fastställd uppsägning måste utrymmas, nämligen för överstyrelsen för yrkesutbildning 10 rum och för statens byggnadslånebyrå 6 rum.

Slutligen må i förevarande sammanhang nämnas, att från 1945 års skolutredning under hand meddelats att utredningens lokalbehov nu beräknades till 5 à 6 rum.

Departementschefen. Av den lämnade redogörelsen framgår, att behovet av lokaler för den statliga förvaltningen vida överstiger tillgången. Detta är fallet icke blott i Stockholm utan även på många håll i landsorten. Åtskilliga av de anmälda lokalbehoven torde vara av sådan angelägenhetsgrad, att de utan dröjsmål måste tillgodoses. I likhet med byggnadsstyrelsen anser jag, att man under sådana förhållanden bör söka ytterligare utnyttja de möjligheter, som kunna finnas, att genom inredning av reservutrymmen, omändring av befintliga tjänstelokaler eller utförande av smärre tillbyggnader hos olika institutioner och myndigheter provisoriskt eller definitivt lösa föreliggande lokalfrågor. På byggnadsstyrelsen torde härvid böra ankomma att verkställa för ändamålet erforderliga ytterligare inventeringar och utredningar.

För utförande av här avsedda byggnadsarbeten har byggnadsstyrelsen äskat ett anslag av 600 000 kronor, varav överslagsvis 400 000 kronor beräknats för arbeten i Stockholm och 200 000 kronor för arbeten i landsorten. Då jag icke funnit anledning till erinran mot denna anslagsberäkning, tillstyrker jag styrelsens förslag. Anslaget synes böra få tagas i anspråk av styrelsen endast efter medgivande av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall. Av anslaget torde erforderliga belopp få disponeras för täckande av de förskott, för vilka redogörelse lämnats i det föregående.

Under hänvisning till det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av vissa förvaltningslokaler* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 600 000.

[13.] **25 a. Inköp av fastigheten nr 13 i kvarteret Wattrang i Karlskrona.** Med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen 1946: 197 framlagda förslag angående vissa byggnadsarbeten m. m. för länsstyrelserna har riksdagen (skrivelsen 1946: 205) till bl. a. nybyggnad för länsstyrelsen i Blekinge län anvisat ett investeringsanslag av 600 000 kronor. Såsom i propositionen närmare angives har därvid förutsatts, att för genomförande av länsstyrelsens byggnadsfråga förvärv skulle ske av den till statens fastigheter angränsande tomten nr 13 i kvarteret Wattrang i Karlskrona.

I skrivelse den 12 september 1946 har *byggnadsstyrelsen* anmält, att förhandlingarna beträffande tomtförvärvet nu slutförts.

Byggnadsstyrelsen upplyser, att länsstyrelsen i Blekinge län på hemställan av byggnadsstyrelsen träffat ett preliminärt kontrakt rörande överlåtelse till staten av nämnda fastighet med tillträde den 31 december 1946 och mot en köpeskilling av 175 000 kronor. Byggnadsstyrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för inköp av fastigheten i fråga anvisa detta belopp.

Av handlingarna i ärendet inhämtas, att fastigheten, som omfattar en areal av 873 m², för år 1945 åsatts ett taxeringsvärde av 95 000 kronor, varav markvärde 56 700 kronor och byggnadsvärde 38 300 kronor, samt att den sammanlagda hyresavkastningen för år 1946 uppskattades till 9 720 kronor, motsvarande en bruttoavkastning å den avtalade köpeskillingslikviden av 5,55 procent.

Departementschefen.

I propositionen 1946: 197 har förutsatts, att för ernående av en ändamålsenlig bebyggelse för länsstyrelsen i Karlskrona förvärv skulle ske av den landsstatshuset angränsande fastigheten nr 13 i kvarteret Wattrang. Härefter skulle hela fastighetskomplexet Wattrang nr 9—13 befinna sig i statens hand.

Länsstyrelsen har å statens vägnar träffat avtal med ägaren om förvärv av ifrågavarande fastighet till ett pris av 175 000 kronor. Med hänsyn till önskvärdheten av att länsstyrelsens byggnadsfråga snarast löses på ett tillfredsställande sätt anser jag mig icke böra motsätta mig, att den avtalade köpeskillingen, som fixerats efter ingående förhandlingar i ämnet, nu godtages, ehuru den — även med beaktande av fastighetens centrala läge vid en av stadens huvudgator — torde få anses representera ett visst övervärde.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inköp av fastigheten nr 13 i kvarteret Wattrang i Karlskrona* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 175 000.

[14.] **26 a. Tillbyggnader till landsstatshuset i Malmö.** Genom beslut den 30 december 1944 ställde Kungl. Maj:t — som genom beslut den 15 juli 1944 fastställt allmän beredskapsstat II för budgetåret 1944/45 att lända till omedelbar efterrättelse såsom allmän förskottsstat II — det å nämnda förskottsstat under statens allmänna fastighetsfond uppförda förskottsanslaget av 850 000 kronor till Tillbyggnader till landsstatshuset i Malmö till byggnadsstyrelsens förfogande för därmed avsett ändamål. Samtidigt meddelades byggnadstillstånd för byggnadsarbetenas bedrivande. Med bifall till Kungl. Maj:ts därom (propositionen 1945: 2, bil. 14, punkten 4) framlagda förslag anvisade riksdagen sedermera ett investeringsanslag av 850 000 kronor för täckning av nämnda förskottsanvisning.

De planerade tillbyggnaderna voro avsedda för länsstyrelsens ökade lokalbehov ävensom för vägförvaltningen och länsarkitektkontoret och skulle omfatta två flygelbyggnader om två våningars höjd och omkring 58 meters längd. Anslaget var därjämte beräknat för kostnaderna för vissa ombyggnadsarbeten inom landsstatshuset.

Under arbetets gång befanns det önskvärt att giva tillbyggnadsarbetena en större omfattning än som ursprungligen beräknats, bland annat för att tillgodose vissa nya lokalbehov för länsstyrelsen samt för att bereda utrymmen åt vissa statsinstitutioner i Malmö, för vilka lokaler förhyrdes. Sedan byggnadsstyrelsen framlagt förslag i ämnet, uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 3 augusti 1945 åt styrelsen att i samråd med länsstyrelsen i Malmöhus län låta för en kostnad av högst 525 000 kronor och i huvudsaklig överensstämmelse med i ärendet företedda ritningar utföra ifrågavarande ytterligare tillbyggnadsarbeten. I avvaktan på anslagsfrågans ordnande förskotterades kostnaderna jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande från det för budgetåret 1945/46 anvisade investeringsanslaget till Anordnande av provisoriska lokaler för länsstyrelsernas folkbokföringsavdelningar. Sedan 1945 års riksdag vid sin höstsession med bifall till Kungl. Maj:ts därom (propositionen 1945: 334, bil. 15, punkten 4) framlagda förslag anvisat ett investeringsanslag av 525 000 kronor för byggnadsföretaget, anbefallde Kungl.

Maj:t byggnadsstyrelsen att med anlitande av detta anslag tillföra investeringsanslaget till Anordnande av provisoriska lokaler för länsstyrelsernas folkbokföringsavdelningar erforderligt belopp för täckning av därifrån förskottsvis bestridda utgifter för ytterligare tillbyggnader till landsstatshuset i Malmö samt bemyndigade byggnadsstyrelsen att disponera det förstnämnda investeringsanslaget i övrigt för därmed avsett ändamål.

I skrivelse den 31 juli 1946 har *byggnadsstyrelsen* nu gjort framställning om ytterligare medel för tillbyggnadsarbetena vid landsstatshuset i Malmö.

Styrelsen meddelar, att arbetena med byggnadsföretaget numera fortskridit så långt, att den södra flygeln samt huvudbyggnadens förlängning åt söder i huvudsak vore färdiga och delvis hade kunnat tagas i anspråk av länsstyrelsen. Den norra flygeln samt huvudbyggnadens förlängning åt norr vore uppförda under tak, och inredning av byggnadsstommarna påginge. Byggnadsföretaget beräknades kunna färdigställas före 1946 års utgång.

Det hade emellertid, fortsätter styrelsen, visat sig, att för byggnadsföretaget anvisade medel icke bleve tillräckliga för fullbordande av detsamma. Styrelsen erinrar härvid om att styrelsen vid framläggandet av det ursprungliga byggnadsprogrammet i skrivelse den 20 april 1944 framhållit, att den för arbetena upptagna kostnaden av 850 000 kronor på grund av ärendets brådskande natur endast kunnat preliminärt beräknas. Detta gällde i all synnerhet ombyggnadsarbetena inom den äldre byggnaden, vilka bland annat på grund av nödvändiga omflyttningar m. m. under arbetets gång fördyrats och komme att betinga en högre kostnad än de preliminärt uppskattades till. I sin skrivelse den 26 juli 1945 med förslag beträffande den sedermera beslutade utökningen av byggnadsprogrammet hade styrelsen icke upptagit några merkostnader för nyssnämnda ombyggnadsarbeten, och styrelsen hade framhållit, att styrelsens förslag till de utökade tillbyggnaderna måst grundas allenast på en schematiskt utarbetad skiss. Utgifterna för sistnämnda arbeten hade, sedan definitiva ritningar utarbetats och av länsstyrelsen samt övriga berörda myndigheter slutgiltigt godkänts, kommit att överstiga de i skrivelsen den 26 juli 1945 angivna, huvudsakligen beroende på ökade krav i fråga om lokalernas storlek och utformning samt byggnadsstommarnas inredning. Slutligen hade merkostnader uppstått på grund av ökade löner för byggnadsarbetena genom det senaste kollektivavtalet. Samtliga dessa merkostnader beräknade byggnadsstyrelsen uppgå till omkring 8 % av redan anvisade medel, eller 115 000 kronor.

Byggnadsstyrelsen uttalar vidare, att utöver de hittills beslutade arbetena vissa kompletteringar med avseende på byggnadsföretaget borde ifrågakomma, samt anför härutinnan:

Mellan de båda flyglarnas gavelpartier mot väster bör såsom avgränsning mot gatan en hägnadsmur av tegel med ett portparti av järn uppföras. Härigenom erhålles en sluten gård mellan de båda flyglarna. Vid hägnadsmurens mot gården vettande sida bör plats beredas för cykelparkering med fasta cykelställ under skyddstak. Kostnaden för muren, portpartiet och cykelställen beräknas uppgå till 25 000 kronor.

För ordnandet av gården med väg för tyngre trafik till bränslerum, gångvägar, gårdsplaner, gräsmattor och planteringar bör ett belopp av 21 000 kronor upptagas. Enligt styrelsens mening böra dessa arbeten komma till utförande så snart ske kan efter byggnadsföretagets avslutande.

Genom tillbyggnaderna å båda ändar av huvudbyggnaden kommer längden av huvudfasaden mot öster att ökas från omkring 50 till omkring 72 meter. Det nuvarande portpartiet å huvudfasadens mitt, anpassat efter den kortare fasadlängden, harmonierar icke längre med fasadens ökade monumentalitet. Den nuvarande frontala trappan bör ersättas av ett utvändigt trapplan med två trapparmar och portiken givas kraftigare utformning och markering samt kompletteras med någon utsmyckning i form av ett emblem eller dylikt. Kostnaden för portikens omändring beräknas uppgå till 20 000 kronor.

De av byggnadsstyrelsen beräknade merutgifterna för fullbordandet av byggnadsföretaget skulle sålunda utgöra (115 000 + 25 000 + 21 000 + 20 000) 181 000 kronor.

Styrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1946 års riksdag att vid höstsessionen till slutförande av om- och tillbyggnad av landsstatshuset i Malmö anvisa ett anslag av 181 000 kronor.

Departementschefen.

För tillbyggnadsarbetena vid landsstatshuset i Malmö har riksdagen anvisat två investeringsanslag, nämligen 850 000 kronor å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45 samt 525 000 kronor å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46. Den senare anvisningen avsåg viss utvidgning av byggnadsprogrammet.

Det ytterligare medelsbehov, som byggnadsstyrelsen nu anmält, omfattar *dels* ett belopp av 115 000 kronor till merkostnader, vilka uppkommit till följd av att de beslutade byggnadsarbetena blivit dyrare än vad från början beräknats, *dels ock* sammanlagt 66 000 kronor till kostnaderna för vissa kompletteringsarbeten, som under arbetets gång befunnits erforderliga.

Att kostnadsramen för de beslutade arbetena icke kunnat hållas torde bero bland annat därpå, att kostnadsberäkningarna till följd av den forcering av byggnadsföretagets planering, som av olika skäl varit nödvändig, icke blivit tillräckligt noggranna. Vidare har under arbetets gång en vid kostnadsberäkningen icke förutsedd ökning av arbetslönerna inträtt. Med hänsyn härtill och då det begärda medelstillskottet för ifrågavarande merkostnader lärer vara nödvändigt för att byggnadsföretaget skall kunna färdigställas, torde styrelsens förslag i denna del få godtagas.

De ifrågasatta kompletteringsarbetena synas vara av sådan angelägenhetsgrad, att medel för desamma böra anvisas.

Under hänvisning till det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tillbyggnader till landsstatshuset i Malmö* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 181 000.

IX. Diverse kapitalfonder.

Väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond.

Förrådsbyggnader m. m.

[15.] **1. Smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m.** Med hänsyn till det betydande antal motorfordon och arbetsmaskiner, som användes i väg- och vattenbyggnadsverkets verksamhet, utgör reparations- och underhållstjänsten för denna materiel en uppgift av stor ekonomisk betydelse för verket. Fråga har nu uppkommit om behovet av en upprustning av verkets verkstadsorganisation.

Frågan rörande vägväsendets verkstäder upptogs första gången till behandling i samband med kommittéutredningarna rörande vägväsendets förstatligande. Sålunda hade såväl 1938 års sakkunniga för utredning av frågan om ett förstatligande av den allmänna väghållningen på landet m. m. som 1942 års vägsakkunniga förutsett, att i samband med den föreslagna nya vägorganisationen krav på anordnande av distriktsverkstäder för större reparationer skulle framkomma (SOU 1941: 12, s. 114; 1943: 1, s. 212). Frågan om och i vilken utsträckning dylika verkstäder borde inrättas ansågs av nämnda sakkunniga för det dåvarande icke kunna bedömas, utan borde denna enligt de sakkunnigas mening upptagas till behandling först sedan erfarenhet vunnits om den nya organisationen.

Sedermera har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i skrivelse till dåvarande chefen för kommunikationsdepartementet den 30 augusti 1944 hemställt, att en utredning måtte åvägabringas rörande väg- och vattenbyggnadsväsendets verkstadsfråga. Nämnda utredning har därefter kommit till stånd, sedan Kungl. Maj:t den 29 juni 1945 bemyndigat departementschefen att för ändamålet tillkalla särskilda sakkunniga. Dessa, vilka utsågos samma dag, ha varit f. d. generaldirektören A. M. Granholm, tillika ordförande, ordföranden i bilverkstädernas riksförbund, fabrikören H. H. Hallgren, ledamoten av riksdagens andra kammare, metallarbetaren A. S. Hedqvist, dåvarande överingenjören i arméförvaltningen, numera tekniske direktören vid Norrahammars bruk R. A. Malcolm, förrådsdirektören i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen J. E. Nelander samt verkstadsdirektören vid statens järnvägar T. R. Norinder.

De sakkunniga, vilka antagit benämningen verkstadskommittén 1945 för väg- och vattenbyggnadsväsendet, ha den 25 maj 1946 framlagt betänkande med förslag till verkstadsorganisation för väg- och vattenbyggnadsväsendet (SOU 1946: 43).

Över betänkandet ha till följd av remisser yttranden avgivits av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, järnvägsstyrelsen, generalpoststyrelsen, vattenfallsstyrelsen, chefen för försvarsstaben, arméförvaltningen, krigsmaterielverket, statens organisationsnämnd, bilverkstädernas riksförbund, Sveriges automobilhandlareförbund samt svenska väg- och vattenbyggnadsarbetareförbundet.

I skrivelse den 30 augusti 1946 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i samband med utlåtande över kommitténs förslag framlagt anslagsäskanden i vad avser de tekniska anordningarna och därvid föreslagit, att medelsanvisning måtte ske å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår.

Beträffande medelsanvisning för personalorganisationen vid de ifrågavarande verkstäderna anför styrelsen, att sådan icke behövde ifrågakomma förrän från och med budgetåret 1947/48.

Jag övergår nu till en redogörelse för innebörden av kommitténs förslag, därvid jag tillåter mig att endast referera huvudpunkterna i betänkandet, de viktigaste motiveringarna samt anslagsberäkningarna. I fråga om den utförligare motiveringen till förslaget samt redogörelserna för den tidigare och nuvarande organisationen får jag i huvudsak hänvisa till betänkandet.

Verkstadskommittén.

Arbetsunderlaget för en planerad verkstadsorganisation, tillgängliga verkstadsresurser m. m.

Efter att hava uppskattat den sannolika storleken, efter förutsebar upprustning, av antalet motorfordon och arbetsmaskiner, ingående i väg- och vattenbyggnadsverkets — i fortsättningen kallat vov-verket — maskincentralförråd, (bet. s. 16—18, bil. 2) övergår kommittén till att beräkna omfattningen av det verkstadsarbete, som erfordras för verket efter sålunda erhållen full uppsättning av materiel. Kommittén har därvid utarbetat ett rationaliserat underhållsprogram, innebärande bland annat större revisioner av materialen vart sjätte och mindre sådana vart tredje år. Ett dylikt program hade hittills icke kunnat av verket praktiseras på grund av brist på den därför nödiga verkstadsorganisationen. Den efter fordons- och maskinparkens upprustning sammanlagt erforderliga arbetskvantiteten beräknar kommittén till 1 700 000 effektiva verkstadstimmar per år.

Beträffande de nuvarande, för vov-verket tillgängliga verkstadsresurserna anför kommittén, att revision, reparation och löpande underhåll av verkets materiel hitintills skett dels vid de egna, till huvudgaragen anslutna serviceverkstäderna, under år 1945 uppgående till ett antal av 180 verkstäder, dels ock vid privata verkstäder, främst bilverkstäder. Det vid de statliga verkstäderna under år 1945 utgjorda antalet effektiva verkstadstimmar uppgingo till ca 785 000, medan det åt de privata verkstäderna anförtrodda arbetet belöpte sig till ca 750 000 timmar.

Vov-verket vore, anför kommittén i fortsättningen, för närvarande i färd med att inrätta nya eller ombilda befintliga huvudgarage med serviceverkstäder efter ett enhetligt system och beräknade, att detta program skulle vara slutgiltigt genomfört under år 1948. Antalet serviceverkstäder komme därvid att uppgå till 270 och den samlade kapaciteten för revisioner och reparationer hos de ifrågavarande verkstäderna till omkring 1 175 000 verkstadstimmar. Denna siffra vore dock inom tämligen vida gränser tänjbar såsom beroende av antalet inom verkstadslokalerna sysselsatta arbetare.

Av det sagda framginge, att även om en väsentlig del av den angivna kapaciteten avsåges för den löpande skötseln av fordonen och maskinerna i garagen, den därutöver möjliga kvantiteten av egentligt revisions- och reparationsarbete måste bliva av betydande storleksordning, när inom relativt kort tid samtliga vägmästarområden försetts med huvudgarage och därtill anslutna serviceverkstäder.

Kommittén har härefter gjort vissa uttalanden rörande tillgången på privata verkstäder med avseende på det fallet, att vov-verkets revisions- och reparationsbehov även i fortsättningen skulle i väsentlig omfattning tillgodoses genom sådana. Tillgången på lämpliga privata verkstäder vore, anför sålunda kommittén, för bilverkstädernas del något ojämn i olika delar av landet, men på det hela taget god. Man hade härvid även att räkna med en sannolik expansion inom bilverkstadsväsendet i landet. Såsom särskilt betydelsefullt framstode det förhållandet, att tillgången på sådana privata verkstäder, vilka särskilt ägnade sig åt motorrevisioner och reparationer av motorer, motorrenoveringar, vore både vad kapacitet och kvalitet beträffade god och utrustningen förstklassig, samtidigt som dessa verkstäders geografiska läge vore skäligen tillfredsställande för vov-verkets ändamål och behov. Tillgången på lämpliga mekaniska verkstäder för upptagande av revisions- och reparationsarbeten å vägmaskinsparkerna (väghyvlar, vägvältar, krossverk m. fl. objektgrupper med övervägande rent mekaniska konstruktionsdetaljer) vore däremot väsentligt sämre och hade föranlett förläggning av dylika arbeten till verkets garageverkstäder samt, ehuru i mindre omfattning, till maskinfabrikanternas verkstäder.

Frågan om en eventuell samordning med andra statliga verkstäder.

Kommittén har i anslutning till utredningsdirektiven verkställt en undersökning rörande möjligheterna att samordna vov-verkets verkstadsrörelse med en eller flera av de verkstadsorganisationer, som för reparationer av motorfordon och arbetsmaskiner finnas inom andra statliga institutioner, t. ex. statens järnvägar, statens vattenfallsverk, telegrafverket, postverket och försvarsväsendet.

Denna undersökning, beträffande vars detaljer jag torde i huvudsak få hänvisa till betänkandet, har föranlett kommittén till den slutsatsen, att dylik samordning för närvarande icke kunde anses påkallad. I vad avser statens järnvägars verkstadsrörelse framhåller emellertid kommittén, att om den centrala bil- och motorverkstad vid statens järnvägar, vars inrättande för närvarande vore föremål för utredning, komme att utrustas även för utförande av sådana motorrenoveringar, vilka behövde specialmaskiner, kunde måhända denna verkstad dimensioneras för upptagande jämväl av vov-verkets motorrevisioner. Det syntes kommittén, att den här berörda frågan borde bliva föremål för övervägande gemensamt mellan verken och möjligheterna för ett samgående på denna punkt närmare undersökas vid det utredningsarbete, som järnvägsstyrelsen förehade. I så fall borde även beaktas möjligheten av att till den diskuterade verkstaden förlägga motor-

revisionerna för postverket, telegrafverket, vattenfallsverket m. fl. statens civila verk.

Beträffande frågan om utnyttjande av försvarsväsendets verkstäder för vov-verkets behov, vilken fråga på grund av särskilda omständigheter aktualiserats, anför kommittén följande.

De försvarsväsendets verkstäder, som kunna tänkas ifrågakomma för revisioner och reparationer av vov-verkets fordon och vägarbetsmaskiner, äro arméns mekaniska verkstäder. Dessa verkstäder, benämnda tygverkstäder, äro uppdelade i tvenne enhetsgrupper, tygverkstäder av 1. klassen, som ha att betjäna flera förband (hel garnison), samt tygverkstäder av 2. klassen, som äro anknutna till de enstaka belägna truppförbanden. De mindre verkstäderna utföra i regel endast servicearbeten. Det är således blott de större (tygverkstäderna av 1. klassen), som kunna ifrågakomma för vov-verkets revisions- och reparationsbehov. De av dessa verkstäder, vilka äro utrustade med såväl bilverkstäder som grövre mekaniska verkstäder och sålunda skulle kunna tänkas utföra ovan nämnda arbeten, äro verkstäderna vid:

Bodens tygstation	Boden
Norrlands trängkår	Sollefteå
Norrlands artilleriregemente	Östersund
Bergslagens artilleriregemente	Kristinehamn
Stockholms tygstation	Stockholm
Södermanlands pansarregemente	Strängnäs
Östgöta luftvärnsregemente	Linköping
Smålands artilleriregemente	Jönköping
Skaraborgs pansarregemente	Skövde
Karlsborgs tygstation	Karlsborg
Göta artilleriregemente	Göteborg
Vendes artilleriregemente	Kristianstad
Skånska pansarregementet	Hässleholm
Gotlands tygstation	Visby

Att här närmare precisera den kapacitet, som kan bliva över för andra beställare än försvarsväsendets egna organ, är icke möjligt, emedan försvarsväsendets eget reparationsbehov är synnerligen varierande och verkstäderna i stort sett endast äro och avses att bliva dimensionerade för utförande av reparationer å den för övningsändamål avsedda krigsmaterielen. Även om under fredsförhållanden viss kapacitet ändock torde kunna bliva över för utomstående beställare, synes det kommittén ej kunna vara lämpligt och tjänligt att bygga på försvarsväsendets verkstadsdrift för vov-verkets framtida permanenta behov. Försvarsväsendets etablissement lära nämligen komma att vid beredskaps- och mobiliseringstillfällen vara strängt upptagna av krigsmaktens reparationsbehov med företrädesrätt, och vov-verket kan då ej vänta att få sina revisions- och reparationsbehov tillgodosedda i en vid sådana tillfällen även för väghållningen kritisk tid.

Däremot framträder givetvis som önskligt med löpande tillämpning av en sådan ordning, att vov-verket vid toppbelastning av egna verkstäder, eller då så kan på annat sätt vara motiverat, bland andra verket utomstående verkstäder även anlitar försvarsväsendets verkstäder under fredstid. Detta kan komma att gälla främst i fall, då geografiskt läge för någon försvarsväsendets verkstad i förhållande till revisions- och reparationsobjektens hemort inbjuder härtill. Givetvis får förutsättas att därvid tillämpas även med andra statliga verkstäder samt med privata verkstäder konkurrenskraftiga arbetspriser och leveranstider.

Anlitandet av privata verkstäder.

Kommittén upptager härefter till behandling frågan, huruvida vov-verket skulle för sina nuvarande och framtida behov kunna åtnöja sig med de fullt utbyggda huvudgaragens serviceverkstäder och i övrigt väsentligen repliera på de privata verkstäderna. De lokala vägförvaltningarna hade till svar på en av kommittén i detta ämne gjord rundfråga förklarat, att de efter gjorda erfarenheter önskade få en bättre trygghet för prompt service. Det anfördes, att de privata verkstäderna mången gång ej haft möjligheter att hålla önskade leveranstider, dels på grund av svårigheter att anskaffa erforderliga reservdelar och dels på grund av anhopning av arbeten även från vägväsendet utomstående. Svårigheter hade på sina håll förekommit att få reparationer utförda på enskilda verkstäder, då affärsmässigt naturliga krav rests från verkets sida att för revisioner och reparationer få hålla av verket självt anskaffade reservdelar. I en del fall hade enskilda verkstäder helt enkelt vägrat att utföra reparationer under sådana förutsättningar. I andra fall hade vederbörande verkstäder förklarat, att förtjänsten vid reparation av andra fordon än vov-verkets vore större, varför dessa finge komma i första och vägväsendets reparationer i andra hand. Härigenom hade reparationer för vägväsendet kommit att kräva onormalt lång tid. I regel förmenade de lokala vägförvaltningarna även, att revisions- och reparationsarbetena ställde sig dyrare vid anlitande av privata bil- och andra verkstäder än vid utförande i egen regi. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade även till en undersökning under år 1945 genom statens sakrevision av förrådsverksamheten vid vov-verket framlagt kostnadssiffror från ett par län, där jämförelser kunnat genom kalkylationsbokföringen göras, vilka siffror syntes vittna om ganska betydande skillnader vov-verkets egen verksamhet till favör.

Kommittén har i samarbete med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt representanter för bilverkstadsindustrien gjort en närmare undersökning av denna kostnadsfråga. Med utgångspunkt från siffror, som avse verksamheten vid garageverkstäderna under senare halvåret 1945, har kommittén härvid kommit fram till en kostnad per effektiv verkstadstimme av för verkets egna verkstäder ca 2: 75 kronor och för de privata verkstäderna ca 3: 30 kronor.

Kommittén framhåller emellertid, att några säkra slutsatser angående kostnadsskillnaden mellan berörda verkstadsarbetes utförande i verkets egen regi och i annan regi icke kunde dragas med stöd av nämnda jämförande driftskostnadssiffror. Dessa måste betecknas såsom osäkra, och särskilt framträdde härvidlag den omständigheten, att de verkstadsarbetare, som skulle behöva anställas för en verkets egen utvidgade verkstadsrörelse, troligen komme att anställas enligt de för verkstadsarbetare gällande kollektivavtalens villkor. Lönerna för sådana arbetare vore högre än lönerna för de hittills vid verkets verkstadsrörelse i mindre skala anlitade väg- och byggnadsarbetarna. Det sannolika vore dock, att någon större olikhet i kostnaden för ifrågavarande verkstadsarbetes utförande i verkets egen regi jämfört med

kostnaderna vid ett mera vidsträckt replierande på den privata verkstadsindustrien icke skulle uppkomma. En eventuell kostnadsskillnad vore likvisst icke heller någon avgörande faktor. Ett replierande på den privata bilverkstadsindustrien i en omfattning, som inledningsvis nämnts, löste nämligen icke hela behovsfrågan för vov-verket. Det skulle sålunda återstå att på lämpligt och tillfyllestgörande sätt tillgodose revisions- och reparationsbehoven för de många andra i verkets materielparker förekommande objektgrupperna, såsom vägarbetsmaskiner av olika slag; de privata mekaniska verkstäderna motsvarade i detta hänseende ej vov-verkets behov. Verket skulle sålunda i varje fall vara nödsakat att utvidga sin verkstadsrörelse och apparaten därför, dock med en sådan differentiering, att medan revisioner och reparationer av fordonsparkerna övervägande förlades till de privata bilverkstäderna, skulle verkets egen verkstadsapparat avses och proportioneras för upptagande främst av revision och reparation av övriga objektgrupper. En sådan differentiering kunde kommittén ej beteckna som praktiskt lämplig, och ordnandet av vov-verkets verkstadsorganisation efter en dylik linje kunde helt visst ej medföra några sådana besparingar, varken beträffande investering eller administrationskostnader, att de vore av någon betydelse jämfört med de olägenheter av varjehanda slag, som följde med splittringen i systemet och dess funktion. I det motsatta fallet framträdde däremot med hög relevans de fördelar, som följde med att verket ägde sin egen verkstadsapparat och finge driva sin egen verkstadsrörelse för att i stort sett helt tillgodose verkets samlade, från dess materieluppsättning härflytande revisions- och reparationsbehov.

Mot tanken, att vov-verket huvudsakligen skulle repliera på utomstående verkstäder, talade till slut även den omständigheten, att därmed måste följa risk för att arbetena bleve eftersatta i tider av hotande eller inträdande ofredsläge. Beträffande de privata bilverkstäderna hade man nämligen i sådant läge att räkna med rekvisitioner av desamma för försvarets behov eller med andra förfoganden i försvarets intresse, såsom personalens inkallande till militärtjänst m. m. I detta sammanhang ville kommittén anföra såsom betydelsefullt för valet av den egna verkstadsorganisationen, att antalet härför erforderliga arbetare (inklusive servicepersonal vid de huvudgarage, till vilka depåverkstad anslötes) uppginge till endast 140 man, fördelande sig på 20 över hela landet utspridda arbetsplatser.

Kommitténs förslag till egen verkstadsorganisation för vov-verket.

Kommittén diskuterar i fortsättningen olika alternativ för tillgodoseendet av vov-verkets reparationsbehov under förutsättning att en vov-verkets egen verkstadsorganisation upprättas. För bedömande av frågan hade kommittén studerat följande tre huvudalternativ.

1. Ett helcentraliserat system med *en* stor verkstadsanläggning, »*centralverkstad*», förlagd till någon ur kommunikations- och samhällssynpunkt lämplig plats i hjärtat av Sverige.

2. Ett halvcentraliserat system med *tre större verkstäder,* förlagda till lämpliga platser i landet, en för ett norrlandsområde, en för ett med hänsyn till arbetsunderlaget lämpligt avvägt område av mellersta Sverige och en för den övriga, sydligare delen av landet.

3. Ett decentraliserat system med ett större antal smärre verkstäder, *depåverkstäder* — i regel en för varje vägförvaltningsområde (län) — anknutna till lämpligt belägna huvudgarage och därvid särskilt sådana, till vilka man avsåge att även förlägga förrådsorganisationens depåförråd.

Som en sak för sig hade kommittén övervägt frågan om en större, centralt förlagd *specialverkstad för motorrevision* (motorrenovering).

Beträffande kommitténs redogörelse för centralverkstadsalternativet och alternativet med till tre platser centraliserade större verkstäder samt frågan rörande en central verkstad för revision och renovering av motorer tillåter jag mig hänvisa till betänkandet (s. 33—35, 37—38). Jag övergår härefter till att redogöra för det tredje huvudalternativet, vilket är det som kommittén förordat.

Depåverkstadsalternativet. Depåverkstäderna vore, anför kommittén, avsedda att dimensioneras så, att de kunde i samarbete med varandra och tillsammans med vederbörande serviceverkstäder utföra det mesta av revisions- och reparationsarbetet å den till respektive vägförvaltningsområde (län) hörande fordons- och maskinparken. Kommittén avsåge härvid materielen icke blott för vägunderhållet utan även för underhållet av hamnar och farleder ävensom för byggnadsverksamheten beträffande vägar, hamnar och flygfält. Kommittén anför vidare i detta sammanhang:

Vid dimensionering av verkstadsapparaten i sådant syfte får beaktas först och främst de i varje fall erforderliga, i huvudgaragen ingående serviceverkstäderna med deras efter färdig utbyggnad ökade kapacitet för upptagande även av förekommande reparationsarbeten.

Såväl dessa serviceverkstäders som de tänkta depåverkstädernas drift står uppenbarligen i ett nära beroende av anordningarna för och driften av vov-verkets förrådsrörelse. Kommittén har i detta sammanhang inhämtat, att någon organisation med centrala huvudförråd icke anses erforderlig för vov-verket, utan att verkets förrådsorganisation avses att utbyggas efter ett system, som innebär, att för varje vägförvaltningsområde (län) inrättas ett *depåförråd* med lokal anslutning till lämplig huvudgaragegård med dess arbetsförråd, vilket förråd ges för ändamålet ett något större lokalutrymme, än som plägar vara det normala vid en garagegård. Platsen för ett sådant kombinerat förråd väljes så, att goda transportförhållanden erbjudas, varvid huvudvikten lägges vid att erhålla ett gott läge i förhållande till järnvägs- och landsvägsförbindelser. Vov-verket är i färd med att anordna dylika depåförråd i erforderligt antal — ej fullt ett i varje län; i vissa fall skulle ett depåförråd nämligen kunna betjäna mera än ett län.

Faktorer framträda här av betydelse för depåverkstadsfrågan, såsom det ur transportsynpunkt antagna goda geografiska läget för depåförråden, den nära tillgången på där lagrade effekter och materialier av betydelse även för verkstadsdriften, möjligheten att kunna utnyttja redan ägda tomtområden och lokaler samt vidare att underbefäls- och kontorspersonal, ibland verkstadsarbetare, kunna utnyttjas för depåverkstaden gemensamt med de-

påförrådet samt i viss mån även med berörda garagegårds lokaler och personal. Dylika faktorer tala bestämt för att de diskuterade depåverkstäderna i regel skola förläggas i anslutning till garagegårdar, dit det är avsett att orientera det berörda förvaltningsområdet betjänande depåförrådet.

Antalet depåverkstäder har kommittén efter hörande av vägförvaltningarna samt i samråd med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen funnit böra vara tjugo.

Depåverkstädernas ortsförläggning, de på varje plats erforderliga tekniska åtgärderna, oftast avseende till- och ombyggnad av befintliga garagelokaler, samt investeringskostnaderna, omfattande husbyggnadskostnader, verkstadsutrustning samt ifrågakommande marklösenkostnader, ha av kommittén angivits i följande tabell, varvid kommittén räknat med nu gällande byggnadskostnader.

	Län	Åtgärd	Investering Kronor
B	Stockholms län	Hammarby, till- och ombyggnad....	140 000
D	Södermanlands län	Flen, d:o.....	150 000
E	Östergötlands län	Gistad, nybyggnad	120 000
F	Jönköpings län	Tenhult, till- och ombyggnad	140 000
G	Kronobergs län.....	Bergnäs, d:o	130 000
H	Kalmar län.....	Ålem, till- och ombyggnad	140 000
I	Gotlands län	Roma, nybyggnad	120 000
L	Kristianstads län.....	Hässleholm, nybyggnad.....	120 000
O	Göteborgs o. Bohus län..	Säve, till- och ombyggnad	120 000
P	Älvsborgs län	Rångedala, d:o.....	135 000
R	Skaraborgs län	Hjulsbro, d:o	130 000
S	Värmlands län.....	Deje, nybyggnad.....	120 000
T	Örebro län	Sannahed, till- och ombyggnad	130 000
U	Västmanlands län.....	Kolbäck, nybyggnad	120 000
W	Kopparbergs län	Stennäset, till- och ombyggnad	135 000
X	Gävleborgs län.....	Bollnäs, d:o	140 000
Y	Västernorrlands län	Sollefteå, d:o	130 000
Z	Jämtlands län	Brunflo, d:o	125 000
AC	Västerbottens län	Vännäs, d:o	130 000
BD	Norrbottens län	Gammelstad, d:o	120 000
		Summa kronor	2 595 000.

Uppsala län förutsättes härvid repliera på depåverkstäderna vid Hammarby i Stockholms län och vid Kolbäck i Västmanlands län, Blekinge län på depåverkstaden vid Bergnäs i Kronobergs län, Hallands län på depåverkstäderna vid Säve i Göteborgs och Bohus län samt vid Hässleholm i Kristianstads län. Malmöhus län anses kunna reda sig med den kapacitet, nära jämförbar med en depåverkstads, som erbjödes hos de i länet redan befintliga huvudgarageverkstäderna.

Såsom framgår av tabellen beräknas investeringsbehovet vid ett genomförande av depåverkstadsalternativet till sammanlagt 2 595 000 kronor. Motsvarande medelsbehov för alternativet med till tre platser centraliserade större verkstäder uppskattar kommittén till 2 550 000 kronor. Ett helcentraliseringsalternativ har kommittén på anförda skäl förklarat sig a priori icke kunna omfatta, varför kommittén icke verkställt någon kostnadsberäkning i sådant hänseende.

Vad angår administrationskostnaderna för en verkstadsrörelse enligt de båda förstnämnda alternativen anför kommittén, att den kalkylerade differensen för dessa alternativ vore relativt obetydlig, belöpande sig till skillnaden mellan de till 230 000 kronor beräknade kostnaderna för depåverkstadsalternativets administration och motsvarande kostnader, 205 000 kronor, för alternativet med till tre platser centraliserade större verkstäder, allt för år räknat.

Ur såväl investerings- som administrationskostnadssynpunkt vore förslagen sålunda tämligen likvärdiga. Den för det centraliserade systemet något gynnsammare administrationskostnaden kunde givetvis icke tillmätas någon avgörande betydelse. Avgörande vore fastmera, anför kommittén, att systemet med depåverkstäder erbjöde ett flertal fördelar i driften av praktiskt slag, som bottnade i driftsekonomiska värden, ehuru dessa ej läte sig på förhand siffermässigt beräkna. Till fördelarna hörde sålunda depåverkstadssystemets tänjbarhet i dimensionering och kapacitet. Skulle möjligen erfarenheterna angående någon eller några depåverkstäders kapacitet under utvecklingens gång giva vid handen, att den ställde sig otillräcklig, så låge i planläggningen av byggnaderna en möjlighet att vid behov gradvis utbygga verkstadshallen — givetvis dock inom vissa gränser — för en relativt ringa kostnad. En tillbyggnad av exempelvis en lamell till verkstadshallen, beredande ytterligare två uppställnings(arbets-)platser, betingade sålunda en kostnad av endast omkring 10 000 kronor. Till skillnad mot vad fallet vore vid centraliseringssystemet förelåge vid det decentraliserade systemet också en viss möjlighet för vov-verket att för något läns del, där depåverkstad beräknades skola anläggas, uppskjuta det slutliga avgörandet härav i avvaktan på erfarenheter angående möjligheten att låta länet någon kortare eller längre tid betjänas av depåverkstäder, som mera avgjort borde omedelbart anläggas i närgränsande län. Sådana något tveksamma fall funnes, som i Kalmar och Gävleborgs län.

Kommittén erinrar i förevarande sammanhang vidare om de stora möjligheter till samordning med huvudgaragen och depåförråden, som systemet med depåverkstäder erbjöde med avseende på ett fortgående gemensamt utnyttjande dels av lokaler, verkstads- och förrådsutrustning m. m., dels av befäls- och arbetarpersonal.

Den närmare insyn över reparationsarbetet, som depåverkstadssystemet medgåve de lokala förvaltningarna, och de ökade garantier, förvaltningarna därvid erhölle för att få sina revisions- och reparationsbehov tillgodosedda på ett sätt, som anpassade sig till användningsbehovet beträffande materielen,

vore, uttalar kommittén, ägnat att förebygga utvidgningar av anläggningar och drift av serviceverkstäderna vid huvudgaragen.

I händelse av ofredsläge för landet erbjöde depåverkstadsalternativet fördelen med driftsanläggningarnas geografiska utspridning i mindre enheter.

Man finge vidare, anför kommittén, beakta det för administrationskostnaden kalkylerade skillnadsbeloppets — 25 000 kronor — ringa storlek i förhållande till verkstadsrörelsens hela driftsekonomiska omslutning, uppskattad, inklusive reparation av flytande materiel, till inemot 10 miljoner kronor per år.

I betraktande av vad sålunda anförts hade kommittén ej tvekat i valet mellan ett decentraliserat och ett mera centraliserat system för en vov-verkets egen verkstadsorganisation och ville alltså förorda det förstnämnda systemet.

Under hänvisning till den jämförande utredning, som kommittén verkställt, hemställer kommittén, att till grund för organisationen och det tekniska anordnandet av vov-verkets verkstadsrörelse måtte läggas det decentraliserade system med *depåverkstäder,* för vilket kommittén redogjort.

Kommittén föreslår, att för de tekniska anordningarnas genomförande måtte anvisas ett kollektivanslag av omkring 2 600 000 kronor med frihet för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att göra de avvikelser från vad kommittén projekterat, som kunde befinnas önskvärda vid den slutliga bearbetningen inom verket av de av kommittén framlagda, vägledande projekten. Kommittén utginge nämligen från att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vid förslagets genomförande kunde önska företaga en del avvikelser — såsom beträffande de av kommittén angivna platserna för depåverkstädernas förläggning, anläggningarnas detaljplanering m. m.

Kommittén förordar därjämte, att åt järnvägsstyrelsen uppdrages att vid den pågående utredningen angående en central bilverkstadsanläggning för statens järnvägars behov i samråd med andra berörda verkstyrelser jämväl utreda frågan huruvida det vore lämpligt att dimensionera en i en dylik bilverkstad ingående avdelning för motorrevisioner på sådant sätt, att där kunde upptagas motorrevisionerna även för vov-verket, eventuellt också för andra statens verk och inrättningar.

Kommittéledamoten Hallgren har avgivit särskilt yttrande och därvid anfört i huvudsak följande.

Statliga kapitalinvesteringar i nya anläggningar böra icke ske i andra sammanhang än där påtagliga fördelar, i första hand av ekonomisk art, härigenom kunna påvisbart vinnas.

Med tanke på vikten av god förebyggande fordonsvård synas de s. k. garagegårdarnas verkstäder motsvara nämnda krav, vartill gäller att dessa anläggningars kapacitet är tillräcklig för rationell löpande service och mindre reparationer till en kostnad, som icke torde nämnvärt kunna nedbringas genom val av andra alternativ för frågans lösning.

Beträffande de s. k. depåverkstäderna synes nödvändigt att anlägga andra synpunkter. Först och främst kan då bringas i erinran, att de militära tygverkstädernas bilreparationsverksamhet enligt konstaterande av riksdagens

revisorer i dessas berättelse för 1944—1945 visat avsevärt lägre effekt än de privata verkstädernas tillåtna normer. I analogi härmed synas skäl föreligga för antagandet att lägre effekt än vid privata företag kan riskeras även vid de föreslagna depåverkstäderna, vilka i fråga om utrustning och organisation snarast torde bli ogynnsammare ställda än de avsedda militära reparationsanstalterna.

Överförandet av ytterligare produktiv personal till de föreslagna depåverkstäderna skulle med hänsyn till bristen på kompetent arbetskraft dessutom få en icke oväsentlig betydelse ur försörjningssynpunkt, om den totala reparationseffekten härigenom minskas enligt nyss anförda farhågor. Det synes ostridigt lämpligast att arbetskraften i ett bristläge som det nuvarande, vilket gäller såväl den rullande materielen som personalen, utnyttjas på de arbetsplatser där produktionen ligger högst. Denna synpunkt bör i dagens situation t. o. m. tillmätas större betydelse än själva kostnadsfrågan.

Flera tecken tyda vidare på att utvecklingen i princip går mot ökad specialisering och fabriksmässig renovering av i olika motorfordon ingående såväl aggregat som detaljer. Detta skulle i princip innebära, att den ordinära verkstadens uppgift inskränkes till ett i förhållande till själva reparationen enkelt utbyte, i stil med de redan vanliga motorrenoveringarna enligt bytessystem. En längre driven specialisering inom den privata bilbranschens ram måste otvivelaktigt medföra högre effektivitet i förhållande till ev. depåverkstäder, vilka dels finge mer allroundbetonade uppgifter, dels finge räkna med en även efter dagens standard relativt ordinär utrustning samt hindrande formaliteter i fråga om nyanskaffningar och utbyten, som komma att motiveras av snabbt tekniskt framåtskridande. Även med utgångspunkt från en för dagen tillfredsställande utrustning kan förhållandet snart bli analogt med vad som konstaterats under utredningen, nämligen att arbetet kan ha ställt sig tidsödande och kostsamt på garageverkstäder med deras klena utrustning och dåliga utrymmen.

Å andra sidan vill jag erinra om att de privata bilverkstädernas organisation, bilverkstädernas riksförbund, deklarerat sin uppriktiga vilja att tillmötesgå vov-verket beträffande företrädesrätt till reparationer och ekonomiska förmåner, vilket resulterat i ett efter överläggningar med representanter för vov-verket utarbetat förslag till normalavtal. Detsamma tillförsäkrar de privata verkstäderna, vilka icke äro märkesrepresentanter, så anmärkningsvärt låg avans på bilreservdelar som 5—7 %. Med hänsyn till de privata verkstädernas stora antal, förmånligare läge för vov-verkets arbetsobjekt och totala kapacitet böra dessas möjligheter att tillgodose vov-verkets reparationsbehov icke underskattas. Tvärtom torde vara ur alla synpunkter lämpligt att förlägga de egentliga revisionsarbetena (6- och 3-årsrevisioner) till privata verkstäder, vilka biträtt av bilverkstädernas riksförbund rekommenderat avtal, och således icke hit avlasta enbart topparna i reparationsbehovet.

Då det förutsatts att en utbyggnad med depåverkstäder skulle medföra en förbättring även med tanke på mobilisering eller krigsfall, måste erinras därom, att överbefälhavaren i detta fall har dispositions- och bestämmanderätt, samt att behov och företrädesrätt komma att bedömas ur i första hand militär synpunkt och med avvägning i förhållande till samtliga föreliggande reparationsbehov. Fördelar kunna sålunda ur denna synpunkt icke påräknas, då även icke mobiliserad personal kommer att disponeras på totalt sett lämpligaste sätt och utan hänsyn till anställningsförhållanden.

Under hänvisning till här anförda skäl vill jag sammanfattningsvis föreslå, att utbyggnadsprogrammet — i varje fall t. v. — vad beträffar *motorfordonsreparationer* inskränkes till garagegårdar enligt utredningens förslag

samt att för tillgodoseende av reparationsbehov, som icke kunna omhändertas vid dessa garagegårdar, innefattande även 3- och 6-årsrevisioner, anlitas privata verkstäder enligt av bilverkstädernas riksförbund utarbetade normalkontrakt.

Yttranden.

Kommitténs förslag angående inrättande av en depåverkstadsorganisation för vov-verket har i de inkomna yttrandena blivit föremål för skiljaktiga uttalanden. *Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, järnvägsstyrelsen, chefen för försvarsstaben, statens organisationsnämnd* och *svenska väg- och vattenbyggnadsarbetareförbundet* ha biträtt förslaget, chefen för försvarsstaben och organisationsnämnden dock med vissa erinringar beträffande förslagets praktiska genomförande. *Arméförvaltningen* och *krigsmaterielverket* ha ställt sig tveksamma till förslaget med hänsyn till en av 1945 års försvarsfabriksutredning gjord utredning rörande sysselsättningen vid försvarets verkstäder under fredstid. *Generalpoststyrelsen* och *vattenfallsstyrelsen* ha i huvudsak begränsat sina yttranden till en redogörelse för frågan om en eventuell samordning med verkstadsrörelsen vid respektive verk. Vattenfallsstyrelsen har därjämte framfört vissa anmärkningar mot den detaljutformning av depåverkstäderna, som angivits i betänkandet. *Bilverkstädernas riksförbund* och *Sveriges automobilhandlareförbund* ha avstyrkt förslaget.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anför till en början, att styrelsen intet hade att erinra mot huvuddragen i kommitténs program för periodiska revisioner och uppskattning av erforderligt antal verkstadstimmar för reparationer. Styrelsen ville emellertid framhålla, att i betänkandet lämnade uppgifter angående antalet i maskincentralförrådet ingående maskiner hänförde sig till nu rådande förhållanden. I den mån vägunderhållet framdeles kunde komma att kräva ökad maskinell utrustning — på grund av trafikens ökning, ändrade arbetsmetoder eller genom att den av styrelsen i egen regi bedrivna anläggningsverksamheten kunde komma att mera väsentligt ökas — vore det möjligt att den av de sakkunniga beräknade organisationen komme att visa sig för knapp och behövde utbyggas. Efter de av de sakkunniga uppdragna riktlinjerna kunde detta emellertid lätt låta sig göra.

Styrelsen säger sig vidare till alla delar vilja instämma i kommitténs förslag att en egen verkstadsorganisation skulle upprättas för vov-verket samt att därvid ett decentraliserat system med ett större antal mindre depåverkstäder måtte tillämpas.

Beträffande lämplig tidpunkt för genomförandet av kommitténs förslag erinrar styrelsen om, hurusom styrelsen redan i sin skrivelse den 30 augusti 1944 till dåvarande chefen för kommunikationsdepartementet med hemställan om utredning i ämnet uttalat att en rationalisering av verkstadsrörelsen skulle kunna medföra stora kostnadsbesparingar. Kommitténs utredning hade bestyrkt, att fördelarna för verket av en på föreslaget sätt utbyggd verkstadsorganisation vore så betydande, att redan av denna orsak utbyggnaden av en verkets egen verkstadsorganisation borde påbörjas så

snart ske kunde. Härtill komme, att medel redan beviljats till angelägna garageanläggningar och förrådsbyggnader å sex av de platser, dit depåverkstäder föreslagits förlagda. Ett samtidigt uppförande av garage och depåverkstad vid dessa anläggningar skulle medföra avsevärt minskade totala byggnadskostnader. De sakkunniga hade även i sina kostnadsberäkningar utgått från att ifrågavarande anläggningar komme till utförande på en gång. Uppförandet av garage å dessa platser kunde icke anstå utan väsentliga olägenheter. Det syntes därför styrelsen synnerligen önskvärt, att anslag till uppförande av de föreslagna depåverkstäderna beviljades redan å tilläggsstat för budgetåret 1946/47. För administrationen erforderliga medel behövde emellertid icke anvisas förrän från och med budgetåret 1947/48.

Kommittén hade beräknat kostnaderna för de tekniska anordningarnas genomförande till 2 600 000 kronor. Enligt den anslagsteknik, som numera tillämpades för väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond, skulle ifrågavarande belopp fördela sig å fondens olika tillgångsgrupper med 2 000 000 kronor på gruppen Förrådsbyggnader m. m.: Smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m., 250 000 kronor på gruppen Maskincentralförråd: Vägmaskiner m. m. samt 350 000 kronor på gruppen Effektförråd.

Med anledning av vad sålunda anförts hemställer väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1946 års riksdag att å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa följande anslag till väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond:

	Kronor
Förrådsbyggnader m. m.	
Smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m.	2 000 000
Maskincentralförråd	
Vägmaskiner m. m.	250 000
Effektförråd	350 000
Summa kronor	2 600 000.

Slutligen anmäler styrelsen sin avsikt att i sin petitaskrivelse för budgetåret 1947/48 äska medel till administration för en efter de sakkunnigas riktlinjer uppbyggd verkstadsorganisation.

Järnvägsstyrelsen anser, att det föreliggande betänkandet på ett synnerligen förtjänstfullt sätt klarlade det av kommittén erhållna uppdraget. Styrelsen säger sig icke hava något att erinra mot kommitterademajoritetens hemställan och förslag.

Generalpoststyrelsen uttalar bland annat, att styrelsen i likhet med kommittén funnit en samordning av väg- och vattenbyggnadsverkets och postverkets verkstadsrörelse icke lämpligen kunna genomföras. Den enda del av motorrevisionerna för postverkets motorfordon, som icke utfördes vid verkets egen verkstad utan utlämnades till privata verkstäder, vore cylinderborrningar. Därest denna detalj kunde utan ekonomiska eller andra nackdelar övertagas av den ifrågasatta centrala bil- och motorverkstaden, hade styrelsen intet att erinra mot att så skedde.

Vattenfallsstyrelsen upptager till en början frågan om en eventuell samordning med andra statliga verkstadsorganisationer och lämnar därvid en redogörelse för hur reparationerna av motorfordon organiserats inom vattenfallsverket. Efter att hava framhållit, att verkets fordon vore spridda över praktiskt taget hela landet från en linje i höjd med Göteborg och Jönköping i söder till norra Lappland med som regel endast ett fåtal fordon på varje plats, anför styrelsen bland annat följande.

För reparation och underhåll av fordon och maskiner har verket permanenta bilverkstäder i anslutning till sina mekaniska verkstäder i Trollhättan och Västerås.

Trollhätte-verkstaden betjänar ett område, som i fråga om antal fordon och ytinnehåll ungefär motsvarar ett depåverkstadsområde enligt betänkandet. Västerås-verkstaden däremot betjänar hela mellersta och norra Sverige. De härigenom uppkomna långa transporterna förorsaka ibland svårighet att taga in bilarna på lämplig tid och därmed en del olägenheter såväl i driften av bilarna som i verkstadsdriften.

Ur denna synpunkt kan det möjligen vara motiverat med en egen verkstad i Norrland, som icke endast skulle ombesörja helrevisioner för de i Norrland stationerade bilarna utan även, tack vare de korta transportavstånden, skulle kunna omhänderha löpande reparationer. Här skulle ett samordnande med annan statlig verkstad kunna vara förmånligt för vattenfallsverket.

På grund av vad sålunda anförts funne styrelsen det lämpligt att begränsa räjongerna för verkstäderna. De av kommittén föreslagna depåverkstäderna, vilka till sin storlek ungefär motsvarade vattenfallsverkets bilverkstäder i Trollhättan och Västerås, vore att föredraga framför större, centrala verkstäder.

Styrelsen reser därefter vissa invändningar gentemot utformningen av de projekterade verkstadslokalerna. Sålunda hade, anför styrelsen, alltför liten hänsyn tagits till rationellt utnyttjande av dagsljuset, och det stora antalet inkörsportar gjorde verkstaden onödigt kall och dragig. I flera av de uppgjorda förslagen syntes maskinverkstad, smedja och förrådslokaler vara mindre väl placerade i förhållande till fordonens uppställningsplatser. Vidare saknades snickareverkstad för reparation av lastflak och karosserier. Av ritningarna framginge, att endast den traditionella verkstadstypen med en-planssystem och en inspektionsgrop ifrågasatts. Det förefölle emellertid styrelsen lämpligt att i detta sammanhang en jämförande utredning gjordes med verkstad enligt två-planssystem. Denna senare verkstadstyp möjliggjorde nämligen samtidigt arbete på bilens såväl över- som undersida. Styrelsens verkstad i Västerås vore utförd enligt två-planssystem.

Arméförvaltningen och *krigsmaterielverket* ha i sina yttranden hänvisat till den utredning av frågan om beredande av full sysselsättning i fredstid åt tygverkstäderna, som verkställts av 1945 års försvarsfabriksutredning.

Fabriksutredningen hade sålunda i skrivelse den 11 mars 1946 anfört följande.

Beträffande tygverkstäderna vill utredningen till en början framhålla, att dessa äro dimensionerade efter det beräknade fredsbehovet av reparationer. I och för sig skulle sålunda något sysselsättningsproblem vid dessa verkstä-

der icke behöva uppstå. Enär emellertid full klarhet rörande fredsbehovet av reparationer icke kan vinnas förrän all med beredskapen sammanhängande verksamhet är avvecklad och endast det fredsmässigt normala utbildningsarbetet återstår, nödgas man räkna med möjligheten att det verkliga reparationsbehovet kan bli av större eller mindre omfattning än som ursprungligen beräknats.

Av beredskapsskäl är det dock angeläget att, även om fredsbehovet av militära reparationer skulle visa sig bli mindre än vad som beräknats, den personalstyrka, som hittills bedömts erforderlig för driften i fred, kan bliva fast knuten till verkstäderna. En inom försvarsstaben verkställd utredning angående behovet i krig av personal för såväl militära som civila motorreparationer har nämligen klart givit vid handen, att ett betydande underskott av denna arbetarkategori föreligger. Nämnda utredning, som ingivits till Kungl. Maj:t, har bland annat resulterat i att i krig samtliga landets motorreparationsorgan — militära och civila — samordnats under en gemensam ledning, vilken i tekniskt hänseende utövas av arméförvaltningens tygavdelning (SFS nr 517/1944).

Ehuru ingen särskild utredning gjorts beträffande övrig reparationspersonal, torde med säkerhet kunna fastslås, att även här en betydande brist kommer att uppstå vid krig.

Då det sålunda är av största vikt, att den yrkeskunniga personal, som nu finnes vid tygverkstäderna och som är särskilt utbildad i skötseln av försvarets speciella materiel, kan bibehållas i fred, anser utredningen, att följande åtgärder böra vidtagas för att under alla omständigheter tillförsäkra denna personal full sysselsättning.

1:o. Samtliga de statliga myndigheter med underlydande organ, vilka sakna egna verkstäder, anmodas att utföra uppkommande reparationer av motorfordon, motorredskap och cyklar vid arméförvaltningens tygverkstäder;

2:o. De statliga myndigheter, vilka redan nu ha egna verkstäder, anmodas att utföra sådana reparationer av ovan berörd art, för vilka de egna verkstädernas nuvarande kapacitet icke förslår, vid arméförvaltningens tygverkstäder;

3:o. Inga statliga motorverkstäder (utom av ren servicenatur) nyanläggas tills vidare, såvida icke speciella och synnerligen vägande skäl härtill föreligga;

4:o. För att förebygga överbeläggning av de militära verkstäderna och för att kunna tillgodose de civila statliga behoven, vilka ofta kunna komma att uppstå på andra platser än där militära verkstäder äro belägna, bör arméförvaltningens tygavdelning i samråd med berörda statliga organ bemyndigas att där så erfordras för dessa ändamål träffa avtal med civila reparationsverkstäder.

Medan fabriksutredningen sålunda rekommenderat, att några nya statliga motorverkstäder tills vidare icke skulle nyanläggas, hade, framhåller krigsmaterielverket, i verkstadskommitténs betänkande förordats, att till grund för organisationen och det tekniska anordnandet av vov-verkets verkstadsrörelse lades ett decentraliserat system med depåverkstäder. Det sålunda framlagda förslaget hade tillkommit, sedan kommittén bland annat konstaterat, att det icke kunde synas lämpligt och tjänligt att bygga på försvarsväsendets verkstadsdrift för vov-verkets framtida, permanenta behov, enär försvarsväsendets etablissement komme att vid beredskaps- och mobiliseringstillfällen vara strängt upptagna av krigsmaktens reparationsbehov med

företrädesrätt. Samtidigt hade emellertid kommittén funnit, att under fredsförhållanden viss kapacitet kunde bliva över för utomstående beställare. Krigsmaterielverket ville i detta sammanhang erinra därom, att i krigstid alla landets motorreparationsverkstäder komme att läggas under en gemensam ledning, som bland annat hade att avgöra frågan om företrädesrätt.

Krigsmaterielverket förklarar i fortsättningen, att frågan om den lämpligaste vägen för tillgodoseende av vov-verkets behov av revisions- och reparationskapacitet låge utanför krigsmaterielverkets bedömande. Icke heller kunde verket taga ställning till frågan, huruvida speciella och synnerligen vägande skäl talade för den förordade nyanläggningen. Verket ville det oaktat icke underlåta framhålla att det, även om ett system med depåverkstäder komme till stånd, syntes tänkbart, att denna organisation skulle kunna givas en mindre omfattning än vad som föreslagits. Det vore nämligen icke uteslutet, att vov-verket inom vissa områden i landet för reparation, framför allt av motorfordon, skulle, i motsats till vad verkstadskommittén konstaterat, kunna repliera på såväl nu befintliga som beslutade militära verkstäder. Under alla förhållanden borde en närmare undersökning i detta avseende komma till stånd, innan ett slutligt ställningstagande i frågan ägde rum.

Chefen för försvarsstaben framhåller, att det ur försvarssynpunkt — med hänsyn såväl till militära operationer som civilbefolkningens försörjning — vore av stor betydelse, att i händelse av krig landets bilvägar hölles i farbart skick. Det vore därför angeläget, att landet ägde en fullgod reparationsberedskap på vägväsendets område. Detta i sin tur nödvändiggjorde, att i vägreparationsberedskapen ingående motorfordon av skilda slag vid behov kunde repareras utan större omgång. En formell förutsättning härför förefunnes, i det att överbefälhavaren jämlikt kungörelsen angående reparation av motorfordon m. m. under krig (SFS nr 517/1944) ägde bestämma, att visst reparationsarbete eller sådant arbete å viss grupp av fordon skulle före annat arbete utföras vid motorverkstäderna. I praktiken förhölle det sig emellertid så, att åtskilliga motorverkstäder (militära som civila) helt eller delvis saknade utrustning eller utrymmen för reparation av *motorredskap* (väghyvlar, vägvältar, krossverk). Då reparationerna av denna materiel enligt kommittébetänkandet utgjorde huvudparten av vov-verkets totala reparationsbehov, syntes det nödvändigt, att praktiska förutsättningar för att tillgodose nämnda behov skapades. I detta hänseende ville chefen för försvarsstaben därför tillstyrka kommitténs förslag angående uppförande redan i fredstid av särskilda s. k. depåverkstäder för vov-verket.

Vad angår reparationerna av vov-verkets *standardmotorfordon* ifrågasätter försvarsstabschefen, om icke dessa kunde utföras vid befintliga (planerade) militära verkstäder eller — vid överbeläggning därstädes — vid civila sådana. För den händelse de endast för reparation av motorredskap erforderliga depåverkstäderna icke skulle kunna drivas ekonomiskt med enbart detta slags reparationer, vill chefen för försvarsstaben likväl icke motsätta sig en utvidgning av depåverkstäderna för reparation av standardmotorfordon i den omfattning som föreslagits av kommittén.

Statens organisationsnämnd anför, att de slutsatser, som dragits av kommittén, vore grundade på erfarenheterna från tiden efter vägväsendets förstatligande, således huvudsakligen på förhållanden, då anhopningen av arbeten vid de mekaniska reparationsverkstäderna varit och alltjämt vore mycket stor, dels genom försvarsberedskapen och dels efter denna på grund av bl. a. frigivandet av motorfordonstrafiken, omställningen från gengasdrift till drift med flytande bränsle samt den renovering av uppställda motorfordon, som nu måste äga rum. Huruvida denna arbetsanhopning komme att minska och därigenom, åtminstone i vissa delar av landet, de privata verkstäderna kunde på ett mera tillfredsställande sätt än hittills fylla vov-verkets behov, undandroge sig nämndens bedömande. Man hade dock anledning förmoda, att motorfordonsbeståndets stadiga ökning, jordbrukets motorisering m. m. komme att ställa stora krav på reparationsverkstäderna även i fortsättningen. Det finge under sådana förhållanden anses riktigt, att vov-verket utrustades med en viss verkstadsorganisation, anpassad efter en lågt beräknad medelbelastning vid de verkstäder, som komme att etableras.

Av de olika förslag, som av kommittén behandlats, ansåge nämnden depåverkstadsalternativet avgjort vara att föredraga. En sådan organisation finge emellertid icke uppbyggas schablonmässigt, utan hänsyn måste tagas till de reparationsresurser, som funnes i olika delar av landet, statliga såväl som enskilda. Verkstäderna borde vidare, såväl vad personal som lokaler och utrustning beträffade, endast dimensioneras för en låg genomsnittsbelastning under året och icke för toppbehov. Den anställda personalen skulle ständigt kunna hållas ekonomiskt sysselsatt. Topparna i reparationsbehovet borde tillgodoses genom utläggning av reparationerna på andra verkstäder, i första hand beträffande motorfordon, för vilka lämpliga privata och statliga verkstäder lättare kunde finnas, medan vägmaskinerna — såsom krossverk, vägvältar och väghyvlar — i större utsträckning borde repareras vid de egna verkstäderna. Vidare borde icke till depåverkstäderna centraliseras reparationer, som med fördel, t. ex. tidsvinst, kunde utlämnas till lokalt lämpligare belägna verkstäder. Nuvarande brist på byggnadsmateriel, verkstadsmaskiner m. m. talade enligt nämndens mening för att en viss försiktighet iakttoges vid den föreslagna verkstadsorganisationens uppbyggnad.

Svenska väg- och vattenbyggnadsarbetareförbundet har i avgivet yttrande förklarat, att förbundet anslöte sig till depåverkstadsalternativet, vilket syntes förbundet bäst motsvara behovet. Förbundet anslöte sig även till förslaget om vidare utredning beträffande lämpligheten av att en i statens järnvägars verkstadsrörelse ingående avdelning för motorrevisioner dimensionerades för upptagande av dylika även för vov-verkets räkning. Förbundet ville emellertid tillika framhålla, att om sådan dimensionering icke skulle befinnas lämplig eller möjlig, borde frågan om motorrevisionerna ändock lösas så, att de utfördes i statens egen regi.

Förbundet förutsatte, att de vid genomförandet av nyssnämnda system erforderliga verkstadsbyggnaderna försåges med för arbetarna behövliga manskaps-, omklädnings-, tvätt- och torkrum samt övriga anordningar av betydelse för trivseln på arbetsplatsen.

Bilverkstädernas riksförbund erinrar till en början därom, att bilreparationer utan kombination med försäljning av reservdelar m. m. med den prissättning som rått i landet i princip icke varit ekonomiskt bäriga, ett förhållande som på sistone ytterligare markerats till följd av bristen på kunnig arbetskraft i kombination med prisstoppsbestämmesler, vilka hindrat justeringar av debiteringsnormerna i relation till stegrade löne- och andra kostnader. Härmed vore också sagt, att reparationsobjekt av den kategori, som vov-verket representerade, i och för sig icke vore eftersträvansvärda, då uppdragsgivaren redan gått in för att tillhandahålla reservdelar m. m. Förbundet säger sig i fortsättningen vilja understryka de av kommittéledamoten Hallgren framförda synpunkterna på dispositionen av arbetskraften. Redan noterade lönestegringar för den fullgoda men knappa arbetarstammen skulle, anför förbundet, inom kort leda till att de utgående timlönerna bleve jämförliga med de i utredningen angivna egna kostnaderna per timme i vov-verkets regi, vartill skulle komma ökade kostnader för utrustning och lokaler genom den föreslagna utbyggnaden av den egna underhållstjänsten. Det vore heller icke tilltalande, att vov-verket genom företrädesrätt i detta fall skulle få fördelar, som komme att indirekt belasta hela näringslivet och kanske i viss mån även andra statliga motorfordonsinnehavare i form av försämrad och därmed dyrare service vid privata verkstäder, om dessa genom snabb upprustning av vov-verkets verkstadsorganisation berövades med icke oväsentliga kostnader och besvär vid verkstäderna upplärd arbetskraft. Därför förutsatte förbundet, att vov-verket vid en eventuell utökning av verkstadsorganisationen i billighetens intresse svarade för utbildning av till yrket nyrekryterad arbetskraft.

Med tanke på att man vid toppbelastning efter den diskuterade utbyggnaden åtminstone tillfälligtvis måste räkna med att anlita privata företag, förelåge, fortsätter förbundet, också risk för att dylika arbeten komme i efterhand i förhållande till arbeten för vederbörandes ordinarie kunder eller överhuvud icke bleve mottagna, enär enstaka sådana uppdrag utan samband med nämnvärd försäljning icke tedde sig lockande för de privata verkstäderna. Dessa nackdelar för vov-verket skulle icke behöva befaras vid regelbundet återkommande uppdrag av sådan volym, att särskilt avtal härom mellan vov-verket samt de privata bilverkstäderna motiverades. Även om förbundet som sådant uttalade sig och propagerade för att de privata företagen alltjämt skulle stå till vov-verkets förfogande efter den föreslagna utbyggnaden, vore det troligt, att detta icke skulle giva något resultat. En dylik tendens skulle för övrigt t. o. m. kunna göra sig gällande omedelbart efter fastställandet av ett eventuellt utbyggnadsprogram, då företagen av naturliga skäl först och främst tillgodosåge den kundkrets, varpå den framtida verksamheten kunde baseras, och icke den, som inom kort tid skulle försvinna.

Beträffande de av verkstadskommittén påtalade långa leveranstiderna framhåller förbundet, att dessa i avsevärt högre grad än som framginge av kommitténs betänkande hade berott på den år 1945 till följd av verkstadskonflikten aktuella reservdelsbristen. Den frågan syntes berättigad, huruvida

vov-verket kunnat ställa erforderliga reservdelar till förfogande under den aktuella perioden. Skulle så icke varit förhållandet, ansåge förbundet det icke rättvist mot de privata företagen — av vilka en del hade avsevärd kapacitet och t. o. m. möjlighet till vissa tillverkningar och icke som av kommittén anförts vore småverkstäder — att i detta sammanhang peka på ökade leveranstider för motorrenoveringar eller otillräcklig garanti för prompt service i allmänhet såsom en mot anlitande av privata företag talande omständighet. Förbundet kunde icke heller vitsorda, att tillgången på för underhållet av vägmaskiner lämpliga verkstäder skulle vara i princip otillfredsställande, då det mångenstädes funnes företag med god utrustning, vilka förutom egentliga bilreparationer specialiserat sig på traktor- och dylika arbeten, vilka vore jämförliga med de här aktuella uppdragen för vov-verket.

Förbundet säger sig vidare ha särskilt beaktat, hurusom kommittén konstaterat att någon ekonomisk vinst för vov-verket knappast kunde beräknas genom den föreslagna utbyggnaden av de egna reparationsanstalterna. Då det tvivelsutan, slutar förbundet, funnes möjlighet att genom avtal i lämplig form säkerställa företrädesrätt vid privata företag för vov-verkets reparationsobjekt, syntes kommittén genom nämnda konstaterande själv ha undanröjt det primära och enda godtagbara skälet för sitt förslag. Förbundet hemställer, att det föreslagna utbyggnadsprogrammet vad beträffade bilreparationer t. v. måtte anstå i avvaktan på stabiliserade förhållanden inom motorreparationsbranschen, särskilt som nya metoder och utrustningsdetaljer relativt snabbt beräknades bliva införda, vilka ställde vissa underhållsproblem i delvis ny dager, samt att vid eventuell utbyggnad av verkstadsorganisationen behovet av reparatörer tillgodosåges genom nyutbildning i vov-verkets egen regi.

Sedermera har förbundet i en till Kungl. Maj:t den 11 september 1946 inkommen skrift hemställt om beaktande av vad 1945 års försvarsfabriksutredning anfört därom, att inga statliga motorverkstäder borde tills vidare nyanläggas, såvida icke speciella och synnerligen vägande skäl talade härför. Ej heller den civila branschen hade, framhåller förbundet, för närvarande möjlighet till utbyggnader till följd av nuvarande byggnadsrestriktioner.

Sveriges automobilhandlareförbund finner i likhet med bilverkstädernas riksförbund de av kommittén anförda skälen mot anlitande av privata bilverkstäder icke fullt bärande. Den omständigheten, att de privata verkstäderna under kriget och den närmast därpå följande efterkrigsperioden många gånger haft svårigheter av olika slag att på ett fullt tillfredsställande sätt betjäna kundkretsen, den statliga såväl som den privata, kunde knappast med berättigande läggas endast dessa verkstäder till last. Brist på material, reservdelar och fackutbildad personal hade handikappat verkstäderna, något som hade varit fallet, oavsett om arbetet bedrivits i statlig eller privat regi. Det kunde icke heller påvisas, att förhållandena i dessa avseenden varit avsevärt bättre för verkstäder i statlig än privat regi.

Icke heller syntes det automobilhandlareförbundet, att fog förelåge för antagande, att en utbyggnad av den statliga verkstadsrörelsen i form av de planerade depåverkstäderna skulle komma att för statsverket innebära fördelar

ur ekonomisk synpunkt. Erfarenhet härutinnan förelåge från de militära tygverkstädernas verksamhet i bilreparationsbranschen, vilka verkstäder utmärkts av lägre effektivitet och högre kostnader i jämförelse med de civila verkstäderna av motsvarande slag. Denna omständighet vore, anför förbundet, särskilt värd att notera med hänsyn till knappheten på yrkeskunnig bilverkstadspersonal, en knapphet, vilken kunde befaras under de närmaste åren snarare komma att öka än minska.

Departementschefen.

Väg- och vattenbyggnadsverkets verkstadsorganisation utgöres för närvarande i huvudsak endast av till huvudgaragen anslutna mindre serviceverkstäder. Dessa äga i allmänhet icke tillräcklig kapacitet för utförande av större reparationer och revisioner av verkets motorfordon. För dylika arbeten anlitas i stället i stor utsträckning privata verkstäder. Däremot utföras erforderliga reparationer å vägmaskinerna i regel vid verkets egna verkstäder, ehuru detta på grund av brist på tillräcklig verkstadsutrustning hittills erbjudit vissa svårigheter.

Sedan verkets materieluppsättning efter skedd upprustning nått den storlek, som anses motsvara det vid nuvarande förhållanden föreliggande behovet, beräknas för densamma krävas en arbetsmängd för reparationer, revisioner och dylikt, dock icke revision eller renovering av motorer, av ca 1 700 000 verkstadstimmar per år. Under förutsättning att ett av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen upprättat utvecklingsprogram för serviceverkstäderna genomföres, skulle mot nyssnämnda arbetsbehov komma att svara en sammanlagd årskapacitet hos serviceverkstäderna av omkring 1 175 000 verkstadstimmar. En arbetskvantitet av ca 525 000 verkstadstimmar, avseende huvudsakligen större reparationer och revisioner, skulle härvid återstå att effektuera i annan ordning.

Den för utredning av väg- och vattenbyggnadsverkets verkstadsfråga tillsatta kommittén har övervägt olika möjligheter att tillgodose nämnda behov. Kommittén har därvid funnit, att en samordning med verkstadsrörelsen vid andra statliga verk icke skulle utgöra en lämplig lösning. Därest en under utredning varande central bil- och motorverkstad vid statens järnvägar framdeles komme till utförande, anser emellertid kommittén det kunna ifrågasättas, huruvida icke denna verkstad borde dimensioneras för upptagande jämväl av motorrenoveringar för väg- och vattenbyggnadsverkets räkning. Även den hittills tillämpade ordningen för att tillgodose verkets reparationsbehov, nämligen genom anlitande i större utsträckning av privata verkstäder, har kommittén funnit mindre tillfredsställande med hänsyn bland annat till den splittring i systemet, som härvid uppkomme, i det att verket även i fortsättningen skulle behöva självt ombesörja reparationer och revisioner av vägmaskinerna på grund av ej alltid lämplig belägenhet samt bristande kapacitet hos de privata verkstäderna.

Efter dessa överväganden har kommittén kommit fram till den slutsatsen, att förevarande fråga bör lösas i huvudsak genom en utbyggnad av verkets egen verkstadsorganisation. Olika alternativ, hänförande sig till frågan om centralisation eller decentralisation, ha härvid varit föremål för utredning.

Kommittén har stannat för att förorda ett decentraliserat system och föreslår i enlighet härmed, att 20 s. k. depåverkstäder, fördelade på olika län, uppföras. I fråga om motorrenoveringarna har kommittén dock utgått ifrån att dessa fortfarande skulle utföras vid utomstående verkstäder.

Av den verkställda utredningen synes mig till en början framgå, att reparations- och underhållsarbetet beträffande vägmaskinparken, vilket arbete är av större omfattning än motsvarande arbete beträffande motorfordonsparken, om man härvid bortser från motorrenoveringarna, utgör en uppgift som även i fortsättningen måste i huvudsak vila på väg- och vattenbyggnadsverkets egen verkstadsorganisation med hänsyn bland annat därtill, att tillräcklig kapacitet för att upptaga hithörande arbeten saknas utanför verket. Om under sådana förhållanden verkets övriga verkstadsarbete förlägges väsentligen till privata eller till andra statliga verkstäder, innebär detta en begränsning av arbetsunderlaget för verkets egen verkstadsrörelse, som kan medföra driftsekonomiska och organisatoriska olägenheter för verket. Sålunda kan framhållas, att möjligheterna att effektivt utnyttja kapaciteten hos den personal (verkmästare och arbetare) och maskinutrustning, som i varje fall erfordras vid verket för vägmaskinparken m. m., i dylikt fall torde bli mindre. Jag anser därför, att endast tungt vägande skäl böra få föranleda ett frångående av principen att verket självt ombesörjer huvudparten av sitt verkstadsarbete.

Vad angår frågan om att i enlighet med arméförvaltningens och krigsmaterielverkets uttalanden en del av här berörda arbete skulle överflyttas till försvarets motorverkstäder för att bereda sysselsättning åt dessa, vill jag i anslutning till chefens för försvarsstaben utlåtande först framhålla, att det även ur försvarssynpunkt är av betydelse, att väg- och vattenbyggnadsverket erhåller sådana resurser, som sätter verket i tillfälle att utan omgång tillgodose reparationsbehovet för dess materiel. På grund härav, och med hänsyn till vad jag nyss anfört om behovet av ett tillräckligt arbetsunderlag för verkets egen verkstadsrörelse, anser jag mig icke böra förorda ett system, enligt vilket verket skulle beträffande sitt kontinuerliga reparationsbehov i någon mera väsentlig omfattning repliera på de militära verkstäderna. Däremot förutsätter jag i likhet med verkstadskommittén, att väg- och vattenbyggnadsverket vid tillfällen, då arbetsanhopningen överstiger den egna organisationens kapacitet, eller eljest då så av praktiska skäl är påkallat anlitar försvarets verkstäder. Jag vill i detta sammanhang tillfoga, att jag utgår från såsom självfallet att väg- och vattenbyggnadsverkets verkstadsorganisation under alla förhållanden icke skall dimensioneras för större belastning än som motsvarar den normalt förekommande.

I likhet med verkstadskommittén anser jag lämpligt, att vid den pågående utredningen rörande en central bil- och motorverkstad vid statens järnvägar undersökning göres rörande förutsättningarna för att till en sådan verkstad förlägga även motorrenoveringsarbetet för väg- och vattenbyggnadsverket samt vissa andra verk.

Vad beträffar alternativet att väg- och vattenbyggnadsverket även framdeles i mera betydande utsträckning skulle anlita de privata verkstäderna torde min inställning härtill i huvudsak framgå redan av vad jag nyss anfört rörande de militära verkstäderna. Jag har sålunda icke kunnat finna ådagalagt att anlitandet av de privata verkstäderna skulle innebära sådana fördelar, att väg- och vattenbyggnadsverket i motsats till andra statliga institutioner med mera omfattande fordonspark bör avstå från att självt ombesörja sina fordonsreparationer. Det må i detta sammanhang erinras om bilverkstädernas riksförbunds tidigare återgivna uttalande, att de från väg- och vattenbyggnadsverket härrörande reparationsobjekten i och för sig icke vore eftersträvansvärda för de privata verkstäderna, enär uppdragsgivaren krävde att själv få tillhandahålla reservdelar. Jag anser mig också, i anslutning till organisationsnämndens utlåtande, böra framhålla, att motorfordonsbeståndets fortgående ökning och jordbrukets motorisering m. m. torde komma att ställa sådana krav på de privata verkstäderna, att en avlastning från ifrågavarande verkstäder av de statliga reparationsuppdragen, vilka ofta kräva förtursrätt, kan vara fördelaktig.

Med hänsyn till vad sålunda anförts har jag funnit mig böra tillstyrka en utvidgning av väg- och vattenbyggnadsverkets verkstadsorganisation. Denna utvidgning synes av skäl som anförts av verkstadskommittén böra ske i enlighet med depåverkstadsalternativet. Mot det av kommittén i sådant hänseende framlagda utbyggnadsprogrammet, vilket beträffande anläggningarnas antal och kapacitet synes vara avpassat efter verkets beräknade normalbehov, har jag icke funnit anledning till erinran. Jag förutsätter, att de av vattenfallsstyrelsen framförda erinringarna mot kommitténs principritningar till verkstadsbyggnaderna bliva föremål för närmare överväganden inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i samband med utarbetandet av de definitiva ritningarna.

På grund av vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anfört rörande lämpligheten ur kostnadssynpunkt av att genomföra här ifrågavarande byggnadsprogram i samband med vissa nu förestående garage- och förrådsbyggnadsarbeten anser jag mig böra tillstyrka styrelsens förslag om att medel för ändamålet anvisas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår.

Mot den framlagda kostnadsberäkningen har jag icke funnit något att erinra. Enligt denna beräkning skulle den totala investeringskostnaden för depåverkstäderna, 2 600 000 kronor, fördela sig på följande anslag under väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond, nämligen med 2 000 000 kronor på anslaget Smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m. under huvudgruppen Förrådsbyggnader m. m., med 250 000 kronor på anslaget Vägmaskiner m. m. under huvudgruppen Maskincentralförråd samt med 350 000 kronor på anslaget Effektförråd.

Under denna punkt gör jag hemställan om anvisande av medel å anslaget Smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m., medan hemställan rörande de övriga anslagen göres under särskilda punkter i det följande.

Beträffande medelsbehovet för den i samband med verkstadsorganisationens upprustning erforderliga förstärkningen av administrationen torde jag få framlägga förslag i statsverkspropositionen för nästa budgetår.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m.* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 2 000 000.

Maskincentralförråd.

[16.] **12. Vägmaskiner m. m.** Under hänvisning till vad jag under nästföregående punkt anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vägmaskiner m. m.* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 250 000.

Effektförråd.

[17.] **14. Effektförråd.** Under hänvisning till vad jag under punkten 15 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Effektförråd* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 350 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Stig Salomonson.

Bilaga 13.

Kapitalinvesteringar.

Ecklesiastikdepartementet.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 oktober 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

T. f. chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Quensel, anmäler härefter under ecklesiastikdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvestering å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 m. m. samt anför därvid följande.

Statens allmänna fastighetsfond.

[1.] **42 a. Uppförande av byggnad för medicinsk-kemiska och farmakologiska institutionerna vid universitetet i Uppsala.** För ifrågavarande ändamål har tidigare anvisats riksstatsanslag av sammanlagt 1 470 000 kronor, därav senast å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 ett investeringsanslag av 150 000 kronor avsett för täckning av vissa genom prisstegring uppkomna merkostnader för byggnadsföretagets utförande (se prop. 1946: 2, s. 131 f.).

I skrivelse den 2 september 1946 har *byggnadsstyrelsen* hemställt om utverkande för ifrågavarande byggnadsföretag av ett ytterligare anslag av 235 000 kronor dels till slutförande av nybyggnaden och dels för vissa tillbyggnads- och omändringsarbeten beträffande samma byggnad. Till stöd härför har byggnadsstyrelsen anfört följande.

Byggnadsföretaget, som påbörjades i oktober 1944, har numera fortskridit så långt, att detsamma torde kunna fullbordas i sin helhet före innevarande års utgång, dock så att vissa lokaler dessförinnan kunna successivt överläm-

nas till vederbörande institutioner för att tagas i anspråk för sina ändamål. Inom bostadshuset har inflyttning skett. En förskjutning av den vid byggnadsföretagets igångsättande beräknade slutterminen för arbetena med omkring ett halvt år har följaktligen uppstått, beroende huvudsakligen på försenade leveranser av material och inredningsdetaljer samt bristande tillgång på arbetskrafter. Detta förhållande samt de prisstegringar å material och arbete, som ytterligare uppstått, hava föranlett, att för täckande av merkostnader för byggnadsföretaget erfordras en ytterligare medelsanvisning å tillsammans 85 000 kronor.

I skrivelse till byggnadsstyrelsen den 28 augusti 1946 har föreståndaren för den medicinsk-kemiska institutionen framhållit, att utrymmena inom nybyggnaden visat sig otillräckliga, i all synnerhet kemiska och fysikalisk-kemiska forskningsrum. Till förbättrande av detta förhållande har föreslagits en utökning av den i en våning i trä uppförda, till huvudbyggnaden anslutna djurstallängan och en överflyttning dit av vissa, i fråga om inredning och belägenhet mindre krävande rum, såsom snickareverkstad och djurförsöksrum. Vissa värdefulla utrymmen i huvudbyggnadens nedersta våningsplan skulle härigenom kunna utnyttjas som forskningsrum. Inom tillbyggnaden skulle ävenledes anordnas lokaler för arbete med kemisk mikrobiologi, för vilket arbete för närvarande hade beretts provisoriska utrymmen vid flera andra av universitetets institutioner.

Inom byggnadsstyrelsen har upprättats ett skissförslag till utbyggnad av djurstallängan för avsett ändamål. För tillgodoseende av det utrymmesbehov, som anses ytterligare erforderligt, skulle krävas en utökning i plan av längan med omkring 340 kvm. Kostnaderna för utbyggnaden kunna uppskattas till 140 000 kronor, vartill bör läggas ett belopp av omkring 10 000 kronor för de behövliga omändringsarbetena inom huvudbyggnaden. Kostnaderna för dessa tillbyggnads- och omändringsarbeten uppgå sålunda till 150 000 kronor. Därest ifrågavarande arbeten skola komma till stånd, böra desamma inom ramen av denna kostnad lämpligen utföras enligt ritningar, som upprättas av styrelsen i samråd med vederbörande institutionsföreståndare och komma till utförande i omedelbar anslutning till de nu pågående arbetena, varför medel för ändamålet sålunda böra ställas till styrelsens disposition snarast ske kan.

Departementschefen. Vad byggnadsstyrelsen anfört angående de på grund av prisstegringar förorskade merkostnaderna för slutförandet av ifrågavarande byggnadsföretag har icke givit mig anledning till erinran. I fråga om de föreslagna tillbyggnads- och omändringsarbetena vill jag erinra om att de ursprungliga planerna för detta byggnadsföretag i besparingssyfte underkastades väsentliga förenklingar och begränsningar innan de godkändes, varför det redan då var att förutse, att ytterligare lokalbehov inom en ganska snar framtid skulle göra sig gällande. Att så redan skett, innan byggnaden hunnit färdigställas, är beklagligt men med hänsyn till åberopade förhållanden förklarligt. De åtgärder, som byggnadsstyrelsen föreslagit för avhjälpande av den påtalade utrymmesbristen, synas mig därför nu böra vidtagas. Mot de härför beräknade kostnaderna har jag icke funnit anledning till erinran. Arbetena torde böra utföras i enlighet med av byggnadsstyrelsen i samråd med vederbörande institutionsföreståndare upprättade ritningar samt komma till utförande i omedelbar anslutning till nu pågående arbeten.

Jag är sålunda beredd att tillstyrka bifall till byggnadsstyrelsens framställning om anvisande på tilläggsstat för innevarande budgetår av ett slutanslag å 235 000 kronor till ifrågavarande byggnadsföretag och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Uppförande av byggnad för medicinsk-kemiska och farmakologiska institutionerna vid universitetet i Uppsala* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 235 000.

[2.] **43 a. Uppförande av byggnad för meteorologiska institutionen vid universitetet i Uppsala.** För detta ändamål anvisades för budgetåret 1945/46 ett investeringsanslag av 90 000 kronor. Anslaget avsågs för uppförande av ett nytt meteorologiskt observatorium i Marsta utanför Uppsala.

Byggnadsstyrelsen har hemställt om anvisande av ytterligare 54 000 kronor för ifrågavarande ändamål och därvid anfört i huvudsak följande.

Kostnaderna för uppförande av en till anläggningen hörande observationsmast i järnkonstruktion, som ursprungligen beräknats till 5 000 kronor, hade visat sig med nu rådande priser bliva 20 000 kronor, och någon förenkling av det uppgjorda förslaget hade icke varit möjlig att vidtaga. Vidare hade en överarbetning av byggnadsförslaget givit vid handen, dels att kostnaderna för vägar och yttre arbeten beräknats för lågt, dels ock att ehuru ett visst förenklande och förbilligande i förhållande till det ursprungligen uppgjorda förslaget varit möjligt, inträffade prisstegringar icke kunnat kompenseras. Kostnadsökningen för observatoriebyggnaden jämte yttre ledningar och vägar komme enligt styrelsens beräkningar att uppgå till 39 000 kronor.

De beräknade kostnadsökningarna synas ofrånkomliga och jag biträder därför framställningen om anvisande av ett anslag av ytterligare 54 000 kronor för ifrågavarande ändamål. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *Departementschefen.*

att till *Uppförande av byggnad för meteorologiska institutionen vid universitetet i Uppsala* å tilläggsstat I för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 54 000.

[3.] **43 b. Ombyggnads- och installationsarbeten i byggnaden för kemiska institutionen vid universitetet i Uppsala.** Till ifrågavarande ändamål har å riksstaten för budgetåret 1945/46 anvisats ett investeringsanslag av 140 000 kronor.

I skrivelse den 26 september 1946 har *byggnadsstyrelsen* gjort framställning om en ytterligare medelsanvisning för byggnadsföretagets slutförande av 20 000 kronor, därvid styrelsen i huvudsak anfört:

Byggnadstillstånd lämnades den 9 maj 1946, varefter ombyggnadsarbetena omedelbart igångsattes. Vissa lokaler inom den ombyggda delen av institutio-

nen beräknas kunna tagas i bruk under september månad 1946 och samtliga ombyggnads- och installationsarbeten inom institutionen avses att färdigställas under innevarande kalenderår.

Det har emellertid visat sig, att de för byggnadsföretaget anvisade medlen icke äro tillräckliga för arbetenas slutförande, emedan icke oväsentliga prisstegringar å material och arbete uppstått, sedan de senaste kostnadsberäkningarna för byggnadsföretaget uppgjordes i början av år 1944, samt på grund av att utgifterna för ledningsarbeten av olika slag i sagda beräkningar uppskattats för lågt. Dessa ledningsarbeten representera en betydande del av kostnaderna för byggnadsföretaget, och arbetslönerna upptaga en proportionsvis högre del av dessa kostnader än vanligen är fallet.

Merkostnaderna för ledningsarbetena, oavsett prisstegringarna, uppgå till i runt tal 9 500 kronor. De genom prisstegringar ökade kostnaderna för byggnadsföretaget kunna skäligen upptagas till 7 à 8 % av de senast beräknade eller till omkring 10 500 kronor. För byggnadsföretagets slutförande skulle följaktligen erfordras ytterligare 20 000 kronor, som snarast möjligt borde ställas till styrelsens förfogande.

Departementschefen. Den av byggnadsstyrelsen begärda anslagsförstärkningen synes ofrånkomlig. Härför erforderligt belopp torde för att byggnadsföretaget skall kunna slutföras inom avsedd tid böra anvisas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår. Jag hemställer alltså att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ombyggnads- och installationsarbeten i byggnaden för kemiska institutionen vid universitetet i Uppsala* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 20 000.

[4.] **Upplåtande av universitetet i Uppsala tillhörig tomtmark för byggande av studentbostäder.** Större akademiska konsistoriet i Uppsala har i skrivelse den 10 november 1945 anhållit om tillstånd att från universitetet tillhöriga åkerlotter i Uppsala stad till Stiftelsen Uppsala studentbostäder dels utan vederlag överlämna ett område om 7 129 kvadratmeter i kvarteret Filosofen och dels för ett pris av tio kronor per kvadratmeter försälja ett område om 10 368 kvadratmeter i kvarteret Astronomen, ävensom att överföra ett belopp av 106 284 kronor från universitetets »Hemmans försäljnings- och inköpskonto» till universitetets åkerlottsfond såsom gottgörelse för den mark, som sålunda vore avsedd att upplåtas.

Av handlingarna i ärendet inhämtas följande.

Stiftelsen Uppsala studentbostäder har till uppgift att förvärva, äga och förvalta en eller flera fastigheter för att anskaffa sunda och ändamålsenliga rum åt studerande vid Uppsala universitet. Stiftelsen planerar att inom delar av kvarteren Filosofen och Astronomen i Uppsala stad, vilka nu tillhöra universitetet och staden, söka åstadkomma en s. k. studentstad med omkring 500 enkelrum. Uppsala stadsfullmäktige ha den 21 september 1945 bl. a. beslutat att till stiftelsen för uppförande av studentbostadshus utan vederlag överlåta staden tillhörig mark i kvarteret Filosofen samt att för in-

köp av universitetet tillhörig mark i kvarteret Astronomen för angivna ändamål till stiftelsen överlämna ett belopp av 103 680 kronor. Som villkor härför skall dock gälla bl. a. att universitetet å sin sida till stiftelsen utan vederlag överlåter universitetet tillhörig mark i kvarteret Filosofen samt för nämnda köpeskilling, d. v. s. högst tio kronor per kvadratmeter, försäljer universitetet tillhörig mark i kvarteret Astronomen.

Universitetets drätselnämnd har tillstyrkt den ifrågasatta överlåtelsen från universitetets sida. Nämnden har emellertid ansett att ifrågavarande mark, som tillhör universitetets åkerlotters fond, har ett saluvärde av lägst tolv kronor per kvadratmeter och att nämnda fond bör gottgöras efter detta markvärde d. v. s. med 85 548 kronor för 7 129 kvadratmeter i kvarteret Filosofen och 124 416 kronor för 10 368 kvadratmeter i kvarteret Astronomen eller sammanlagt 209 964 kronor. Eftersom Uppsala stad ställt ett belopp av 103 680 kronor till förfogande återstå 106 284 kronor, som måste täckas på annat sätt. Drätselnämnden har föreslagit, att detta skall ske genom att motsvarande belopp överföres till universitetets åkerlotters fond från Hemmans försäljnings- och inköpskonto. Den föreslagna upplåtelsen skulle sålunda komma att helt belasta sistnämnda konto, vilket uppkommit genom fondering av medel, som influtit vid försäljning av universitetet tillhöriga hemman. Dessa medel ha varit avsedda till inköp av annan lämplig egendom men endast sällan tagits i anspråk för sådant ändamål.

Universitetskanslern har tillstyrkt den av större akademiska konsistoriet gjorda framställningen.

Kammarkollegiet har i ärendet anfört bl. a. följande.

Det synes kollegiet kunna ifrågasättas, huruvida Kungl. Maj:t utan riksdagens samtycke kan medgiva avhändelse utan ersättning av universitetsjord samt överföring av medel från en fond till en annan på sätt i ansökningen förutsatts. Emellertid har Kungl. Maj:t tidigare utan riksdagens hörande lämnat Uppsala universitet tillstånd till dylik avhändelse av jord och medgivit att från ovannämnda försäljnings- och inköpsmedel finge lämnas bidrag till den i förevarande ärende ifrågakomna stiftelsen.

Med hänsyn härtill och då studenternas behov av bostäder numera synes kunna betraktas som ett ändamål, för vars tillgodoseende universitetets medel skulle kunna tagas i anspråk, tillstyrker kollegiet dock framställningen.

Statskontoret har anfört i huvudsak följande.

Statskontoret finner i och för sig icke anledning till erinran mot ett tillmötesgående av den i ärendet gjorda hemställan. I motsats till kammarkollegiet anser statskontoret emellertid, att den föreslagna transaktionen i vad den avser disposition utan vederlag av universitetets Hemmans försäljnings- och inköpskonto förutsätter medverkan från riksdagens sida. Statskontoret kan således icke dela kollegiets uppfattning, att de i ärendet anförda besluten kunna åberopas som stöd för att utan riksdagens hörande använda förenämnda försäljningsmedel för transaktioner av rent benefik karaktär.

Departementschefen

För studenterna vid universitet och högskolor har den otillräckliga tillgången på lämpliga bostäder under studieterminerna länge utgjort ett svårt problem och svårigheterna härvidlag ha ytterligare skärpts av det nu rådande läget på bostadsmarknaden. Den plan till uppförande av en »studentstad» i Uppsala, som nu framlagts, synes vara ett värdefullt bidrag till lösandet av uppsalastudenternas bostadsfråga. Av den lämnade redogörelsen framgår, att

Uppsala stad erbjudit sig att med en betydande ekonomisk insats medverka till planens genomförande. Med hänsyn härtill och till att det här gäller en fråga av betydande samhälleligt intresse synes det angeläget, att även universitetet lämnar företaget sitt stöd. Det förslag till åtgärder i saken från universitetets sida, för vilket i det föregående redogjorts, har icke givit mig anledning till erinran. Med hänsyn till vad remissmyndigheterna anfört synes dock riksdagens medgivande härtill böra inhämtas. Jag hemställer därför att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att Uppsala universitets »Hemmans försäljnings- och inköpskonto» må disponeras på sätt i ärendet föreslagits.

[5.] **50. Utbyggande av karolinska sjukhuset.** *Direktionen för karolinska sjukhuset* har i skrivelse den 13 februari 1945 hemställt, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande, huruvida lagerlokaler för militärapoteket skulle kunna anordnas i samband med uppförande av den pediatriska kliniken vid sjukhuset.

Direktionens hemställan har föranletts av en framställning till direktionen från försvarets sjukvårdsförvaltning, som under hänvisning till de avsevärda lokalsvårigheter, under vilka militärapoteket sedan länge arbetat, föreslagit, dels att militärapoteket skulle få övertaga de lokaler, som disponerades av det till sjukhuset förlagda postkontoret, vilket i stället skulle erhålla lokaler i samband med nybyggnad för pediatriska kliniken, och dels att lagerlokaler om ca 500 kvadratmeter skulle för apotekets räkning anordnas under nämnda klinik.

Direktionen för karolinska sjukhuset har i förevarande framställning anfört, bland annat, följande.

Att i samband med ifrågavarande klinik anordna ny lokal för postkontoret, får anses vara mindre lämpligt. Däremot synes möjlighet finnas att under kliniken anordna lagerlokaler för apoteket. Enligt de ritningar till nybyggnad för kliniken, som upprättats av kommittén för karolinska sjukhusets utbyggande, skulle större delen av källarvåningen under klinikens huvudbyggnad tills vidare icke utsprängas. Om denna våning blev helt utsprängd, kunde därstädes erhållas lagerlokaler av tillräckligt stor omfattning för apotekets behov.

Kommittén för karolinska sjukhusets fortsatta utbyggande har undersökt möjligheterna att anordna ifrågavarande lagerlokaler antingen under klinikbyggnaden eller genom insprängning i berget på klinikbyggnadens norra sida. Kommittén, som funnit, att båda dessa alternativ skulle draga avsevärda kostnader, 200 000 respektive 180 000 kronor, har som en tredje möjlighet föreslagit utnyttjande av det vid sjukhuset befintliga skyddsrummet.

Direktionen för karolinska sjukhuset har avgivit utlåtande i anledning av vad kommittén anfört. Direktionen har funnit de av kommittén framförda

alternativen mindre lämpliga. Direktionen har i stället föreslagit, att lagerlokaler för apotekets räkning, omfattande omkring 300 kvadratmeter, skulle anordnas genom utsprängning av källarplanet under den blivande klinikbyggnadens båda mot norr och söder utgående flyglar. Direktionen har härom anfört, bland annat, följande.

Enligt vad för direktionen blivit upplyst torde apotekets behov av utökade lagerlokaler för närvarande kunna begränsas till omkring 300 kvm. Erforderliga utrymmen härför kunna vinnas genom utsprängning allenast av utrymmen i källarplanet under klinikbyggnadens mot norr och söder gående flyglar. Kostnaderna för anordnande av nu ifrågavarande lagerlokaler skulle enligt en av försvarets sjukvårdsförvaltning föranstaltad beräkning uppgå till omkring 75 000 kronor. Denna lösning av apotekets lokalbehov synes således bliva ekonomiskt fördelaktigare än en utsprängning av lokaler norr om klinikbyggnaden.

Försvarets sjukvårdsförvaltning har tillstyrkt direktionens förslag och därvid anfört i huvudsak följande.

Kommittén för karolinska sjukhusets fortsatta utbyggande och direktionen för karolinska sjukhuset ha till behandling endast upptagit möjligheterna att i samband med byggande av en pediatrisk klinik vid karolinska sjukhuset anordna lagerlokaler om 300—500 kvm. Då sjukvårdsförvaltningen för närvarande samråder med nämnda kommitté angående olika alternativ för lösande av militärapotekets övriga lokalfrågor beröres här endast frågan om lagerlokal.

Ifrågavarande lagerlokal är avsedd främst för förvaring av ersättningsförråd för försvaret, särskilt av råvaror för läkemedelsframställning, och kommer sålunda i första hand att disponeras av sjukvårdsförvaltningen. Behovet av denna lokal kommer således att kvarstå även om militärapotekets lokalfråga i övrigt löses genom nybyggnad eller påbyggnad.

Kommitténs och direktionens förslag angående insprängning av lokaler i samband med klinikbygget kunna av ämbetsverket godtagas under förutsättning att utbyggnaden sker på sådant sätt att fullständigt fuktfria lokaler erhållas. Då emellertid lokalbehovet enligt de senaste behovsberäkningarna kunnat reduceras till cirka 300 kvm, och då den av direktionen angivna lösningen synes ekonomiskt fördelaktigast, förordas detta alternativ.

Departementschefen.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att förevarande fråga torde kunna avgöras utan samband med militärapotekets övriga lokalfrågor. Jag ansluter mig till det av direktionen för karolinska sjukhuset framlagda förslaget, vilket synes mig innebära ett lämpligt sätt att avhjälpa militärapotekets brist på lagerutrymmen. Mot den framlagda kostnadsberäkningen har jag icke funnit anledning till erinran. Arbetet bör utföras i samband med uppförandet av den pediatriska kliniken och det för ändamålet erforderliga beloppet, 75 000 kronor, synes därför böra anvisas på tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår. Då medel för uppförandet av den pediatriska kliniken anvisats under rubriken »Utbyggande av karolinska sjukhuset», torde även nyssnämnda belopp böra anvisas under nämnda rubrik.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utbyggande av karolinska sjukhuset* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 75 000.

[6.] **51. Vissa byggnadsarbeten vid karolinska sjukhuset.** Med bifall till ett av Kungl. Maj:t i propositionen nr 273 därom framlagt förslag anvisade 1946 års riksdag vid sin vårsession till Vissa byggnadsarbeten vid karolinska sjukhuset för budgetåret 1946/47 ett investeringsanslag av 388 000 kronor. I förenämnda proposition (s. 306) beräknades härav ett belopp av 116 000 kronor för utbyggnad av radiofysiska institutionen vid sjukhuset med en högspänningshall.

Föreståndaren för nämnda institution, professorn Rolf Sievert har nu — med överlämnande av tillhörande ritningar — gjort framställning om en ytterligare medelsanvisning av 33 000 kronor för en utökad dimensionering av högspänningshallen i förhållande till det i förenämnda proposition framlagda byggnadsförslag samt till stöd därför i huvudsak anfört följande.

Vid utarbetandet av det tidigare förslaget förelågo mycket ofullständiga uppgifter om strålningsförhållandena vid atombomben och om de strålskador, som uppstodo vid de första bombfällningarna. Den osäkerhet, som rådde beträffande förhållandet mellan strålskador och övriga skador, manade till viss försiktighet vid bedömandet av betydelsen för vårt försvar av undersökningar rörande de fysiologiska strålningsverkningarna. Då de problem, för vilka anläggningarna närmast skulle användas, voro av stor betydelse för radioterapien, funnos likväl tillräckliga skäl att förorda en anläggning för de relativt begränsade kostnader, som förslaget omfattade.

Under senaste tiden inkomna uppgifter rörande verkningar av genomträngande strålning från atombomben hava emellertid visat, att denna strålning spelar betydligt större roll för atombombens militära användning än vad man tidigare här i landet räknat med. Såväl av de senaste rapporterna angående atombombsfällningar som av avhandlingar i vetenskapliga tidskrifter framgår, att bombfällningarna mot Hiroshima och Nagasaki medförde ett stort antal allvarliga strålskador, av vilka många förde till döden. Härtill kommer att frågan om atomenergiens utnyttjande för fredliga ändamål alltmera rycker i förgrunden och att man synbarligen räknar med att inom en icke alltför avlägsen framtid atomenergien skall kunna få användning för olika tekniska ändamål. Även här torde strålskyddsproblemen vara av mycket stor betydelse. Vikten av att biofysiska undersökningar inom hithörande områden snarast komma till utförande är sålunda nu ännu mera uppenbar än tidigare och vid uppförandet av en högspänningshall vid radiofysiska institutionen synes det därför vara motiverat, att anläggningen dimensioneras med hänsyn till det behov av ytterligare undersökningar, som man redan nu kan överblicka.

Frågan om förseendet av den planerade högspänningshallen med högspänningsutrustning har dessutom kommit i ett delvis nytt läge genom att Sieverts kabelverk förbundit sig att såsom gåva till radiofysiska institutionen överlämna ett kondensatorbatteri på 40 kondensatorer om sammanlagt 4,4 uF, 200 kV, tidigare offererat till 88 800 kronor. Härigenom har å utrustningsanslaget 30 000 kronor, som beräknats för kondensatorer, blivit tillgängligt för andra ändamål. Efter överenskommelse med professor Siegbahn

och underhandlingar med Sieverts kabelverk har det även visat sig möjligt att med en relativt ringa ökning av utrustningskostnaderna förse högspänningshallen med en generator för 1,2 milj. volt av samma slag, som tillverkas för vetenskapsakademiens forskningsinstitut för fysik. En sådan anläggning skulle förutom de tidigare planerade undersökningarna giva institutionen möjlighet att utföra biologiska bestrålningsförsök med neutroner och ultrahård röntgenstrålning samt undersöka effektiviteten av skyddsmaterial häremot. De härför planerade anordningarna kräva emellertid såväl ökad takhöjd som golvyta. En undersökning av byggnadsplatsen giver vid handen, att takhöjden utan större kostnader kan ökas genom sänkning av golvet och att en ökning av byggnadens längd med 5 m är möjlig. Av arkitekten Sven Malm utförda ritningar visa högspänningshallen med dessa ändringar.

Den merkostnad, som det nya byggnadsförslaget skulle medföra, har av den av byggnadsstyrelsen antagna entreprenören beräknats till 26 000 kronor. Härtill torde med hänsyn till det tidigare i knappaste laget beräknade tillägget för oförutsedda kostnader samt utökning av arvoden till arkitekt och kontrollant böra läggas ett belopp på 7 000 kronor.

Framställningen har tillstyrkts av *atomkommittén,* som därvid särskilt framhållit, att genom den ifrågasatta utvidgningen av högspänningshallen skulle ernås en högst betydande ökning av dess användningsområde för ett relativt begränsat tillskott av statsmedel.

Direktionen för karolinska sjukhuset och *byggnadsstyrelsen* ha förklarat sig icke ha något att erinra mot ifrågavarande förslag.

Departementschefen.

Såsom i ärendet anförts ha de under den senaste tiden vunna erfarenheterna rörande de biologiska verkningarna av genomträngande strålning vid atombombfällning och därmed sammanhängande frågor givit vid handen, att denna strålning måste tillmätas en avsevärt större betydelse än man förut antagit. För möjliggörande av mera omfattande undersökningar på hithörande område har det därför befunnits önskvärt att giva den högspänningshall vid karolinska sjukhusets radiofysiska institution, om vars uppförande statsmakterna tidigare detta år beslutat, ökade dimensioner.

För egen del har jag funnit det framlagda förslaget till utvidgning av ifrågavarande anläggning böra godtagas. De i ärendet företedda ritningarna ävensom de beräknade kostnaderna, 33 000 kronor, ha ej givit mig anledning till erinran. Den för ändamålet erforderliga anslagsförstärkningen torde böra anvisas å tilläggsstat för innevarande budgetår.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa byggnadsarbeten vid karolinska sjukhuset* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 33 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Gösta Bäck.

Bilaga 14.

Kapitalinvesteringar.

Jordbruksdepartementet.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 oktober 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Statsrådet Sträng anmäler härefter under jordbruksdepartementet hörande ärende angående kapitalinvestering å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 samt anför därvid följande.

Statens allmänna fastighetsfond.

[1.] **63 a. Byggnadsarbeten vid veterinärhögskolan.** Vid 1944 års riksdag (IX H. T. p. 56; r. skr. nr 9) beslöts att den fysiologisk-kemiska institutionen vid högskolan skulle uppdelas i två särskilda institutioner, den ena för allmän och medicinsk kemi och den andra för fysiologi och farmakologi. I anslutning härtill beslöts inrättande av en ny professur i fysiologi och farmakologi. Nämnda professur har från och med den 4 maj 1946 blivit besatt med ordinarie innehavare.

I skrivelse den 21 juni 1946 har *styrelsen för veterinärhögskolan* hemställt om anvisande å tilläggsstat av ett belopp å 20 000 kronor för utförande av vissa byggnadsarbeten vid avdelningen för fysiologi och farmakologi. Vid framställningen ha fogats dels en skrivelse den 16 maj 1946 från professorn i fysiologi och farmakologi Y. Zotterman ävensom yttrande däröver av högskolans lärarkollegium, dels ock ett av högskolestyrelsen inhämtat utlåtande från byggnadsstyrelsen över de föreslagna byggnadsarbetena. I ärendet har statskontoret den 7 augusti 1946 avgivit infordrat utlåtande.

Ifrågavarande byggnadsarbeten avse dels inredning av ett elevlaboratorium för laborationskurs i fysiologi. dels inredning av källarlokaler till verkstad

för tillverkning av apparatur, dels reparation och inredning av vissa för forskningsarbetet å avdelningen nödvändiga källarlokaler, dels ock inredning av ett skriv- och laboratorierum.

Såsom motivering för berörda byggnadsarbetens utförande har anförts bland annat följande.

För att undervisningen i fysiologi skall kunna meddelas under nästföljande läsår är det nödvändigt att de lokaler, som disponeras för den nyinrättade avdelningen för fysiologi och farmakologi, skyndsamt iordningställas. Avdelningens kurslaboratorium, som för närvarande är inrett för allenast allmän kemi, lämpar sig icke för laborationskurs i fysiologi och måste oundgängligen undergå en genomgripande förändring.

Vidare saknas så gott som all den utrustning, som kräves för undervisning i fysiologi. Denna utrustning måste till största delen förfärdigas på egen verkstad, då apparatur numera knappast kan anskaffas i den fria marknaden. Inredning av verkstadslokal är sålunda ett primärt och ofrånkomligt krav.

För forskningsverksamheten vid avdelningen är det slutligen även nödvändigt att en källarlokal, som tidigare använts till vitaminlaboratorium inredes för sitt nya ändamål.

Professorn i fysiologi och farmakologi har för närvarande intet rum, som lämpar sig till skriv- och mottagningsrum. Tills vidare synes därför nödvändigt upplåta de rum, som disponeras av prosektorn vid anatomiska och histologiska avdelningen, till professorn i fysiologi. Detta arrangemang medför emellertid nödvändigheten av att inreda ett rum, som hittills använts såsom embryologiskt museum till prosektors skriv- och laboratorierum.

Nämnda avdelningar jämte den kemiska avdelningen, vilka samtliga äro inhysta i en och samma byggning, ha emellan sig måst fördela befintliga lokaler på ett sätt som icke är tillfredsställande för någon av dessa avdelningar. Den fysiologiska och farmakologiska avdelningen blir särskilt trångbodd, men även den kemiska avdelningens behov av lokaler för sin omfattande verksamhet blir mycket bristfälligt tillgodosett. De föreslagna åtgärderna äro därför att betrakta såsom nödfallsåtgärder, som emellertid äro ofrånkomliga, om undervisningen planenligt skall kunna meddelas under nästföljande läsår.

Byggnadsstyrelsen har icke haft något att erinra mot att de föreslagna arbetena komme till utförande. Kostnaderna härför ha av styrelsen beräknats till 20 000 kronor.

Statskontoret har anfört, att i händelse av bifall till framställningen ett investeringsanslag för ändamålet borde utverkas av riksdagen under statens allmänna fastighetsfond.

Föredraganden. Av vad i ärendet anförts synes framgå, att undervisningen och det vetenskapliga arbetet vid den nyinrättade avdelningen för fysiologi och farmakologi under innevarande läsår icke torde kunna bedrivas på det sätt och i den omfattning som är önskvärt med mindre de föreslagna byggnadsarbetena komma till utförande. Jag vill därför tillstyrka att erforderliga medel för ifrågavarande ändamål äskas å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1946/47. Mot byggnadsstyrelsens beräkningar av medelsbehovet, vilka beräk-

ningar sluta å 20 000 kronor, har jag intet att erinra. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Byggnadsarbeten vid veterinärhögskolan* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av ..... kronor 20 000.

Vad föredraganden sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

C. W. Rhedin.

Bilaga 15.

Kapitalinvesteringar.

Handelsdepartementet.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 oktober 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

T. f. chefen för handelsdepartementet, statsrådet Danielson, anmäler härefter under handelsdepartementets handläggning hörande ärende angående kapitalinvestering å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 samt anför därvid följande.

Fonden för förlag till statsverket.

[1.] **2. Utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.** Enligt bemyndiganden av Kungl. Maj:t ingick kommerskollegium den 30 december 1940 och den 21 juli 1945 för Kungl. Maj:t och kronan överenskommelser med Bolidens gruvaktiebolag — de s. k. legodriftsavtalen — angående bearbetande av staten tillhöriga och till staten upplåtna malmfyndigheter inom vissa utmål i olika malmfält i Västerbottens län. Bolaget åtog sig därvid att på statens bekostnad omhänderhava brytning, transport och anrikning av malmen från utmålen, däribland vissa utmål omfattande Rävlidengruvan inom Rävlidenfältet i Lycksele socken. Till utbyggnad av gruvanläggningar inom de gruvfält, som inbegripas i avtalen, har riksdagen anvisat anslag om tillhopa 11,2 miljoner kronor. Jag torde härutinnan samt för närmare kännedom om avtalen få hänvisa till den redogörelse, som lämnats i propositionen nr 229 till 1945 års riksdag.

I Rävlidengruvan, som helt äges av staten, har gruvdrift enligt avtalen pågått sedan april 1941. Vid driften sysselsättes för närvarande ett fyrtiotal

man. Till anläggningar för driften samt i bostadsområde och i det av bolaget ägda anrikningsverket vid Kristineberg ha investerats statsmedel till ett belopp av i runt tal 822 000 kronor, oberäknat vad Sveriges geologiska undersökning nedlagt för undersökningar och förberedande arbeten vid gruvan. Under åren 1941—1945 ha brutits och anrikats cirka 226 000 ton koppar- och zinkförande råmalm, varur framställts 19 722 ton kopparslig med ett innehåll av 3 730 ton koppar, 74 kilogram guld och 10 018 kilogram silver samt något över 7 000 ton zinkslig med ett innehåll av nära 3 300 ton zink. I gruvan finnas även zinkblymalmer, som för närvarande kvarsättas men som utan svårighet torde kunna uttagas senare. Under åren 1941—1944 har gruvdriften gått med förlust, vilken beräknats till sammanlagt 682 000 kronor. År 1945 har driften emellertid lämnat en vinst av omkring 95 000 kronor. Från den återstående förlusten, 587 000 kronor, bör emellertid avräknas värdet av en försåld men ännu icke levererad kvantitet av omkring 3 500 ton zinkslig. Om värdet av denna uppskattas till 315 000 kronor, blir den slutliga förlusten 272 000 kronor. I detta belopp är emellertid icke inräknad ränta och amortering å investerat kapital.

I skrivelse den 18 maj 1946 har *kommerskollegium* hemställt om anvisande av ett belopp om 634 000 kronor för vissa undersöknings- och förberedande arbeten i Rävlidengruvan. Kollegium upptager därvid först till behandling frågan huruvida driften vid gruvan överhuvud taget borde fortsätta. Kollegium hänvisar å ena sidan till det mindre tillfredsställande ekonomiska utfallet av driften och till de lättnader, som sedan krigsslutet inträtt i fråga om import av koppar. Å andra sidan framhåller kollegium, att malmföringen i gruvan för närvarande vore något bättre än tidigare. Man kunde sålunda åtminstone en tid framåt räkna med en något högre kopparhalt i råmalmen än under de första brytningsåren, varjämte de tekniska resultaten vid anrikningen förbättrats. Enligt en av Bolidens gruvaktiebolag på anmodan av kollegium lämnad uppgift beräknades driften vid gruvan under år 1946 vid ett antaget kopparpris av 1 150 kronor per ton lämna en vinst av 49 500 kronor. Kollegium säger sig därför ha funnit övervägande skäl tala för att driften bedreves tills vidare även i fortsättningen. — Kollegium upplyser fortsättningsvis, att per den 1 januari 1946 beräknats att i gruvan ovan 120 meters avvägning — d. v. s. den nivå intill vilken fyndigheten hittills blivit mera fullständigt undersökt medelst schaktsänkning och ortdrivning — återstode en kvantitet av 100 000 ton koppar- och zinkförande råmalm förutom zinkblymalm. Med nuvarande brytningshastighet av omkring 50 000 ton per år skulle, anför kollegium, den kvarvarande malmkvantiteten således räcka till utgången av år 1947. Vissa av Sveriges geologiska undersökning verkställda diamantborrningar samt förhållandena på 120 meters nivå antydde emellertid, att malmkropparna i gruvan fortsatte mot djupet. Skäl förelåge därför att utföra vissa ytterligare undersöknings- och förberedande arbeten vid gruvan i syfte att möjliggöra brytning även efter utgången av år 1947. Arbetena skulle emellertid kräva att den nuvarande arbetsstyrkan ökades något. Kostnaderna för arbetena hade av Bolidens gruvaktiebolag uppskat-

tats till 634 000 kronor fördelat på följande poster: iordningställande av schaktplats, plats för spel och bergficka m. m. på 120 meters nivå 43 000 kronor; avsänkning av ett 350 meter långt lutande schakt 245 000 kronor; stigorter mellan schaktet och östra och södra malmerna samt horisontalorter 71 000 kronor; undersökningsorter efter östra och södra malmernas fältliggande 80 500 kronor; iordningställande av spel och berghiss 15 000 kronor; reparation av barack- och marketenteribyggnad 30 000 kronor; diamantborrningar, analyser och oförutsedda kostnader 99 500 kronor; tillägg för administrations- och centrala förvaltningskostnader 50 000 kronor.

Departementschefen.

De nu säkert kända och för brytning förberedda kopparmalmtillgångarna i Rävlidengruvan beräknas vara utbrutna vid utgången av år 1947. Företagna preliminära undersökningar giva emellertid starkt stöd för antagande att ytterligare brytvärda malmer finnas i gruvan. Om brytning av dessa malmer skall kunna påbörjas vid nyssnämnda tidpunkt är det nödvändigt att snarast igångsätta vissa mera ingående undersöknings- och förberedande arbeten.

Den i ärendet förebragta utredningen torde giva vid handen, att det i och för sig får anses lämpligt att dessa arbeten utan dröjsmål verkställas. Det kan emellertid ifrågasättas, huruvida icke det rådande kapitalinvesterings- och arbetsmarknadsläget likväl bör föranleda ett uppskov tills vidare med arbetenas igångsättande. Härom må framhållas, att arbetena icke kunna betraktas såsom nyinvesteringar i vanlig mening utan äro att anse såsom normala arbeten, vilka äro nödvändiga för att uppehålla en kontinuerlig drift vid gruvan. Ur arbetsmarknadssynpunkt äger frågan knappast större betydelse, då arbetsstyrkan enligt vad jag under hand inhämtat icke behöver ökas med mera än högst femton man.

Jag tillstyrker därför kollegii förslag att medel anvisas för de ifrågasatta undersöknings- och förberedande arbetena vid gruvan. Mot de verkställda kostnadsberäkningarna har jag icke något att erinra.

Medel till de arbeten, vilka omfattas av legodriftsavtalet, ha med undantag av ett av 1940 års urtima riksdag beviljat anslag anvisats under rubriken Utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m. Medelsanvisningen för nu ifrågavarande arbeten synes böra ske över samma anslagsrubrik.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av kronor 634 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Lennart Kihlstrand.

Bihang.

Förteckning

över av Kungl. Maj:t hos riksdagen äskade anslag å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47.

Driftbudgeten.

A. Egentliga statsutgifter.

II. Justitiedepartementet.

		Kronor
E: 15	Montering och transport av baracker för fångkolonier, *reservationsanslag*	**75 000**

III. Utrikesdepartementet.

	Avlöningar vid beskickningar och konsulat:	
B: 4	Skrivbiträden, *reservationsanslag*	500 000
B: 5	Extra biträden och vaktbetjänte, *reservationsanslag*	50 000
C: 4	Sveriges andel i kostnaderna för Nationernas förbund under år 1946, *förslagsanslag*	611 000
C: 5	Permanenta skiljedomstolens internationella byrå i Haag, *förslagsanslag*	2 800
		1 163 800

IV. Försvarsdepartementet.

	Försvarsstaben:	
C: 5 a	Krigskartor, *reservationsanslag*	65 000
	Bidrag och understöd:	
C: 56	Frivilliga skytteväsendets befrämjande, *reservationsanslag*	185 000
	Undervisning och övningar:	
C: 80	Vissa kostnader för marinens utbildningsanstalter, särskilda utbildningskurser m. m., *reservationsanslag*	250 000
C: 82	Kustartilleriets övningar, *reservationsanslag*	400 000
E: 20 a	Vissa ersättningar i anledning av skador vid militär verksamhet m. m., *förslagsanslag*	400 000
		1 300 000

V. Socialdepartementet.

	Förbättrande av bostadsförhållandena m. m.:	
B: 25 a	Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å tertiärlån för vissa bostadsbyggnadsföretag, *förslagsanslag*	180 000
B: 29 a	Rabatter vid viss försäljning av övertaliga baracker, *reservationsanslag*	500 000

		Kronor
	Blindvård:	
B: 62 a	Utrustning av centraldepån för blindas arbeten, *reservationsanslag*	9 000
	Sinnessjukvårdsanstalter:	
C: 18 a	Driftkostnadsersättning till psykiatriska kliniken i Uppsala, *förslagsanslag*	235 000
C: 73 a	Bidrag till extra utbildningskurs för instruktionssköterskor	4 800
C: 86 a	Odontologisk försöksverksamhet vid Vipeholms sjukhus i Lund, *reservationsanslag*	25 000
C: 90 a	Utrotning av råttor	16 000
		969 800

VII. Finansdepartementet.

B: 32	Statens avtalsnämnder, *förslagsanslag*	40 000
C: 18 a	Upplysningsverksamhet i samband med uppbördsreformen, *förslagsanslag*	160 000
C: 18 b	Vissa kostnader för uppbördsväsendet, *förslagsanslag*	300 000
		500 000

VIII. Ecklesiastikdepartementet.

B: 16 a	Bidrag till uppförande av nybyggnad för Göteborgs stadsbibliotek, *reservationsanslag*	750 000
	Livrustkammaren:	
B: 22 a	Återuppställning av samlingarna m. m., *reservationsanslag*	33 500
	Gemensamma universitetsändamål:	
E: 54 a	Studieresa till utländska vetenskapliga institutioner, *reservationsanslag*	70 000
	Farmaceutiska institutet:	
E: 71 a	Extra undervisningskurs för farmacie kandidatexamen, *reservationsanslag*	21 000
	Chalmers tekniska högskola:	
F: 12 a	Inköp av ett elektronmikroskop, *reservationsanslag*	48 000
H: 32 a	Vissa psykologisk-pedagogiska undersökningar, *reservationsanslag*	84 000
	Folkskolor m. m.:	
I: 37 a	Klassificering av äldre tjänstebostäder, *förslagsanslag*	350 000
M: 9	Vetenskapliga observationer under den totala solförmörkelsen år 1947, *reservationsanslag*	120 000
N: 11 a	Skandinavisk bibliotekarie vid nordiska avdelningen av S:te Geneviève-biblioteket i Paris	11 100
N: 13 a	Undervisning i svenska vid folkskolor i de nordiska grannländerna, *reservationsanslag*	15 500
N: 23 a	Bidrag till provisoriskt lönetillägg m. m. åt vissa institutioner	84 300
		1 587 400

IX. Jordbruksdepartementet.

	Lantbrukshögskolan:	
D: 3	Materiel m. m., *reservationsanslag*	107 500
D: 5	Stipendier	2 400

		Kronor
	Befrämjande av fröodlingen m. m.:	
G: 12 a	Bidrag till stödjande av priset å hamphalm, *reservationsanslag*	580 000
G: 14	Bidrag till Sveriges utsädesförening	43 500
K: 20	Kostnader för utbildningskurs för lantmäritekniska biträden, *reservationsanslag*	134 500
	Rikets allmänna kartverk:	
L: 5	Anskaffning av flygplan m. m., *reservationsanslag*	965 000
		1 832 900

XI. Folkhushållningsdepartementet.

	Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap:	
B: 2 a	Avlöningar, *förslagsanslag*	69 200
B: 2 b	Omkostnader, *förslagsanslag*	35 000
		104 200
	Säger för driftbudgeten	**7 533 100**

Kapitalbudgeten.

Kapitalinvestering.

I. Statens affärsverksfonder.

A. Postverket.

8 a	Inköp av fastigheten Blåmannen nr 4 i Stockholm	900 000
8 b	Inköp av fastigheten Blåmannen nr 10 i Stockholm	930 000
		1 830 000

B. Telegrafverket.

	Telefonstationsbyggnader m. m.:	
1 a	Telefonstationsbyggnad i kvarteren Rutan och Krukmakaren i Stockholm	2 000 000
	Förrådsbyggnader m. m.:	
18 a	Verkstadsbyggnad i Sundsvall	1 500 000
21 a	Inköp av tomt i Karlstad	170 000
		3 670 000

C. Statens järnvägar.

21 a	Omläggning av kraftförsörjningssystemet vid malmbanans södra del	1 700 000

D. Statens vattenfallsverk.

8 a	Ny trefasgenerator i Porjus kraftstation	250 000
11 a	Förvärv av enskilda företag för elektrisk distributionsverksamhet	2 500 000
		2 750 000

E. Domänverket.

5	Inköp av Stenstugu gård i Gotlands län	175 000
		10 125 000

Kronor

III. Statens allmänna fastighetsfond.

	Utrikesdepartementet:	
6 a	Inköp av fastighet i New York	1 865 000
6 b	Iståndsättande av statens fastighet i New York	425 000
	Kommunikationsdepartementet:	
13 a	Om- och tillbyggnad av patent- och registreringsverkets ämbetsbyggnad	160 000
13 b	Provisorisk kontorsbyggnad vid Bolinders plan i Stockholm	1 000 000
13 c	Provisoriska byggnader för statens priskontrollnämnd och statens bränslekommission	1 600 000
13 d	Anordnande av vissa förvaltningslokaler	600 000
25 a	Inköp av fastigheten nr 13 i kvarteret Wattrang i Karlskrona	175 000
26 a	Tillbyggnader till landsstatshuset i Malmö	181 000
	Ecklesiastikdepartementet:	
42 a	Uppförande av byggnad för medicinsk-kemiska och farmakologiska institutionerna vid universitetet i Uppsala	235 000
43 a	Uppförande av byggnad för meteorologiska institutionen vid universitetet i Uppsala	54 000
43 b	Ombyggnads- och installationsarbeten i byggnaden för kemiska institutionen vid universitetet i Uppsala	20 000
50	Utbyggande av karolinska sjukhuset	75 000
51	Vissa byggnadsarbeten vid karolinska sjukhuset	33 000
	Jordbruksdepartementet:	
64 a	Byggnadsarbeten vid veterinärhögskolan	20 000
		6 443 000

IV. Försvarets fonder.

A. Försvarets fastighetsfond.

	Arméns delfond:	
7 a	Ordnande av tygkompaniernas förläggningar	285 000
	Marinens delfond:	
14 a	Iordningställande av vissa bergrumsanläggningar för försvarsändamål	1 300 000
14 b	Vissa markförvärv för marinen	70 000
		1 655 000

VIII. Fonden för förlag till statsverket.

	Socialdepartementet:	
a	Förlagskapital åt centraldepån för blindas arbeten	350 000
	Handelsdepartementet:	
2	Utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.	634 000
		984 000

Kronor

IX. Diverse kapitalfonder.

Väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond:

	Förrådsbyggnader m. m.:	
1	Smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m.	2 000 000
	Maskincentralförråd:	
12	Vägmaskiner m. m.	250 000
14	Effektförråd	350 000
		2 600 000
	Säger för kapitalbudgeten	**21 807 000**